

Jaarstukken 2020

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting.....	5
Leeswijzer.....	7
Bestuurlijke inleiding	9
Financieel beeld	11
Kijklijn impact coronapandemie op Jaarstukken 2020	28
Ambities.....	37
Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland.....	39
Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland	51
Ambitie 3 Schone energie voor iedereen.....	69
Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland	79
Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland	97
Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	115
Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland.....	133
Overzicht Algemene middelen en Organisatie.....	149
Wettelijke indicatoren	157
Paragrafen.....	161
Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)	163
Paragraaf Bedrijfsvoering	165
Paragraaf EU-subsidies.....	169
Paragraaf Financiering	173
Paragraaf Grondbeleid	177
Paragraaf Lokale heffingen.....	187
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	189
Paragraaf Subsidies	195
Paragraaf Verbonden Partijen	213
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing	219
Jaarrekening 2020.....	249
1. Overzicht baten en lasten	251
2. Investerings.....	253
4. Algemene dekkingsmiddelen en EMU-saldo	259
5. Incidentele baten en lasten.....	262
6. WNT-verantwoording 2020 provincie Zuid-Holland	264
7. Grondslagen van de financiële verslaggeving	265
8. Balans.....	269
9. Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR)	285
10. Stille reserves	289
11. Rechtmatigheid.....	291
12. Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SISA)	295
13. Overzicht van lasten en baten per taakveld / uitvoeringsinformatie	303

Samenvatting

Leeswijzer

Voor u liggen de Jaarstukken 2020. Met de jaarstukken leggen Gedeputeerde Staten integraal verantwoording af over zowel het beleid (doelen en prestaties), als de financiën (rekeningresultaat en balans). De jaarstukken zijn ingericht conform het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). In 2020 is er een nieuwe opzet voor de begroting gemaakt. Deze opzet is conform het geldende Coalitieakkoord 2019-2023. De nieuwe opzet is vertaald in de 1e Begrotingswijziging 2020. De Jaarstukken 2020 zijn conform deze opzet opgesteld. De jaarstukken bestaan uit het Jaarverslag 2020 en de Jaarrekening 2020.

Het Jaarverslag 2020 bestaat uit:

- De bestuurlijke inleiding met de belangrijkste bestuurlijke ontwikkelingen en resultaten van 2020.
- Het financieel beeld met de financiële resultaten van 2020 en in het bijzonder de analyse van het rekeningresultaat.
- De ambitieverantwoording, met daarin:
  - de inleiding per ambitie, met daarin een toelichting op de onderwerpen die deel uitmaken van de ambitie;
  - de verantwoording over de realisatie van de beleidsdoelen (Wat hebben we bereikt?);
  - de verantwoording over de besteding van budgetten (Wat heeft het gekost?) op basis van afwijkingen van meer dan 5%, tenzij het een afwijking betreft kleiner dan € 0,2 mln, of bestuurlijke relevantie.
- De verantwoording in de in het BBV voorgeschreven paragrafen en de aanvullende paragrafen Subsidies en EU-subsidies.

De jaarrekening bestaat uit:

- De ambitierekening met een toelichting per ambitie op de begrotingswijzigingen (voorjaarsnota en najaarsnota) en de afwijking ten opzichte van de begroting na wijziging.
- De balans en de toelichting op de balans.
- De SISA-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.
- Overzicht van lasten en baten per beleidsprestatie.

In de jaarrekening zijn veel optellingen opgenomen. Voor deze tabellen geldt dat als gevolg van afronding de som der delen kan afwijken van het totaal.

De controle van de accountant op getrouwheid en rechtmatigheid richt zich op de jaarrekening. De accountant stelt tevens vast dat het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening.

Door de samenvoeging van alle onderdelen, waarvan de meeste zijn voorgeschreven in het BBV, vormen de jaarstukken een omvangrijk boekwerk. De jaarstukken worden ook digitaal beschikbaar gesteld via de website <http://www.begrotingzuidholland.nl/>

Bestuurlijke inleiding

De coronapandemie heeft het jaar 2020 beheerst. We hebben allemaal een pas op de plaats gemaakt. Letterlijk, noodgedwongen en langer dan ons lief is. Evenementen werden afgelast, winkels en horeca gesloten en mensen moesten zoveel mogelijk thuis werken. Tien van de twaalf maanden van 2020 werden door het coronavirus bepaald. En aan het einde van het jaar was het nog niet voorbij.

Uiteraard heeft de coronapandemie impact gehad op de provincie Zuid-Holland. Voor een aantal sectoren hebben wij daarom extra maatregelen genomen. Zo is er een tijdelijke subsidieregeling voor noodsteun aan de cultuursector ingesteld, is er een fonds ter ondersteuning van de lokale journalistiek gekomen en is het subsidieplafond verhoogd voor de spreiding van sociale woningbouw in de Rotterdamse regio. Ook zijn maatregelen genomen om de regionale economie te ondersteunen. Niet alleen vanuit het Herstelplan Regionale Economie van de gezamenlijke provincies, maar bijvoorbeeld ook door steun aan Zuid-Hollandse startups en innovatieve mkb-ers, een subsidieregeling voor loonkosten voor onlangs gediplomeerden en toekomstscenario's voor de tuinbouwsector. Daarnaast konden wij negatieve gevolgen van de pandemie ook verlichten door bestaande plannen door te zetten. Ons programma voor aanleg, beheer en onderhoud hebben wij vrijwel onverkort kunnen uitvoeren. En om het openbaar vervoer draaiende te houden bleven wij de subsidies aan vervoerders doorbetalen.

Ook in onze organisatie hebben we de effecten gevoeld van de pandemie. Onze mensen kregen onder meer te maken met extra zorg voor naasten, thuisonderwijs en volledig digitaal werken. Logischerwijs heeft dat tijd en moeite gekost, en nog steeds vergt dit veel van ons aanpassingsvermogen.

In dit crisisjaar is er grote behoefte ontstaan aan perspectief op een post-corona samenleving. Hoe bouwen we aan een weerbare en inclusieve maatschappij die economisch sterk en duurzaam is? Daarom is de Zuid-Hollandse scenariostudie 'Navigeren in de Mist' opgesteld, waarin wij de korte- en langetermijnpact van de coronapandemie onderzoeken. Wellicht het belangrijkste inzicht is dat de coronacrisis versnelt wat al bewoog. Zoals de digitalisering, verduurzaming en sociale tweedelingen. Het coronavirus legt het belang van een krachtige samenleving bloot, nog meer met de al bestaande stikstof-, klimaat- en biodiversiteitscrisis in het achterhoofd. En tegen die achtergrond is de roep om daadkrachtige overheden steeds duidelijker te horen.

Elke dag beter. Zuid-Holland. Ons motto is relevanter én urgenter dan ooit. Zuid-Holland bouwt mee aan een krachtige samenleving met een robuuste economie en een gezond leefklimaat. Dat doen we samen met onze partners, met onze ambities scherp voor ogen. Zo maken wij van Zuid-Holland een betere plek, elke dag.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Mei 2021

Financieel beeld

Inleiding

In het financieel beeld wordt op hoofdlijnen inzicht gegeven in de financiële resultaten over het gevoerde beleid in 2020. Daarnaast worden ook de belangrijkste financiële trends weergegeven, waaronder het voorspellend vermogen en de realisatiekracht, om zo een beeld te krijgen hoe de provincie financieel heeft gepresteerd en hoe deze resultaten zich ten opzichte van voorgaande jaren verhouden. Naast inzicht in de totale bestedingen en ontvangsten wordt aandacht besteed aan het rekeningresultaat en de beklemming (het gedeelte dat voor hetzelfde doel in 2021 behouden blijft) ervan. De financiële positie van de provincie wordt onder andere toegelicht aan de hand van de omvang van het eigen vermogen, met een uitgebreide verdieping naar de reserves en er wordt aandacht besteed aan de relatie tussen inkomsten, schuld en de reserve. Voor een meer gedetailleerd inzicht in de prestaties en financiën per ambitie, verwijzen wij u door naar de toelichting in de ambities.

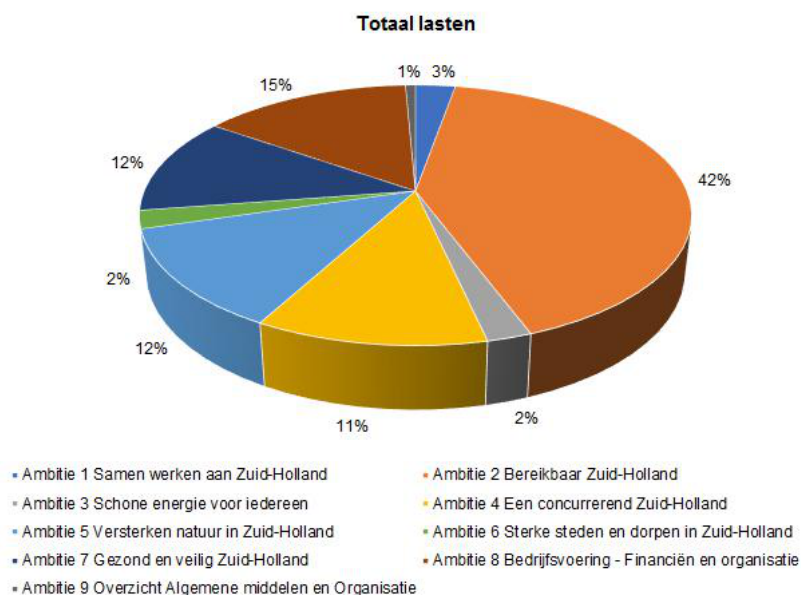
Wat heeft de provincie financieel gepresteerd?

2020 laat zien dat, ondanks de coronacrisis, in totaal meer geld is uitgegeven dan voorgaande jaren om de ambities die de provincie zich gesteld heeft te verwezenlijken. In 2017 was dit € 552 mln en in 2020 betreft dit € 706 mln.

Al enkele jaren is er extra aandacht voor het voorspellend vermogen. Hoe voorkomen we dat pas achteraf (bijvoorbeeld bij de jaarrekening) blijkt dat er geld over is? Door de inspanningen van de afgelopen jaren zagen we een trend waarbij het voorspellend vermogen verbeterde. Door onder andere de coronacrisis liepen er een hoop zaken anders dan voorspeld in 2020. Hieronder zijn de financiële prestaties van 2020 grafisch, met een korte toelichting weergegeven.

1a) Lasten

De provincie heeft in 2020 € 706 mln aan lasten gemaakt om de gewenste doelen en taken te realiseren.

1b) Investeringslasten

De provincie heeft in 2020 € 344 mln uitgegeven aan investeringsprojecten. Investeringsprojecten maken geen onderdeel uit van de provinciale lasten. De investeringen komen op de balans. In de volgende jaren komen de afschrijvings- en rentekosten ten laste van de begroting. In 2020 is er met name geïnvesteerd in grond, water- en wegebouwkundige werken. In onderstaande tabel zijn de investeringsuitgaven van de afgelopen 4 jaar weergegeven.

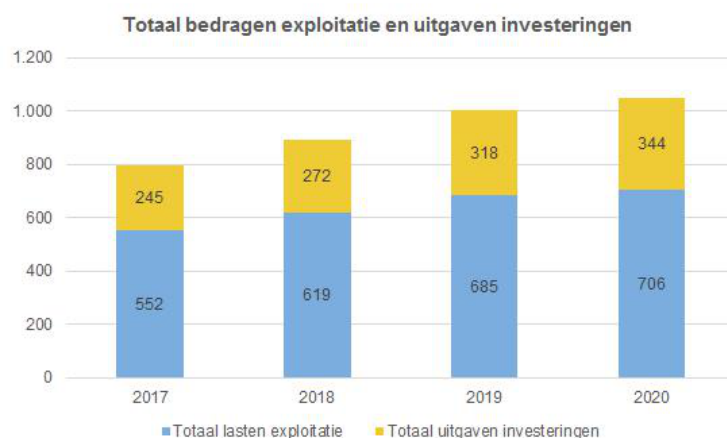
Voorspellen

Het voorspellend vermogen is dit jaar ten opzichte van vorige jaren gelijk gebleven. De Jaarrekening 2020 laat een realisatiepercentage op de lasten zien van 97% van het bij Najaarsnota 2020 bestuurlijk bijgestelde budget. Als we dit afzetten tegenover de primaire begroting is het realisatiepercentage 93%. Gedurende het jaar wordt de begroting twee maal bijgesteld, te weten bij de voorjaarsnota en bij de najaarsnota. In 2020 heeft dit daarnaast ook plaats gevonden in de eerste begrotingswijziging. In de grafiek is voor de jaren 2018, 2019 en 2020 ook het realisatiepercentage ten opzichte van de primaire begroting weergegeven.

Realisatiekracht

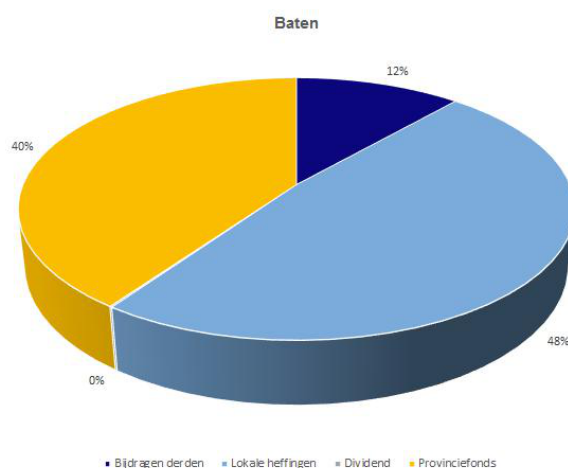
We hebben de afgelopen jaren actief gestuurd op realisatiekracht, wat zijn vruchten in toenemende mate heeft afgeworpen in de afgelopen jaren. Hieronder is een tabel opgenomen met daarin de lasten in de exploitatie en de uitgaven aan de investeringsprojecten om zo een beeld te krijgen van onze financiële realisatiekracht van de afgelopen jaren.

In 2020 is te zien dat er ten opzichte van 2017 t/m 2019 zowel in de exploitatie als in de investeringen meer is uitgegeven. We zijn in toenemende mate beter in staat om onze activiteiten te versnellen en/of beter in staat om beschikbare middelen in te zetten. Het volume aan ingezette middelen is in 2020 ten opzichte van 2017 € 154 mln gestegen, wat een stijging is van 27,9%. De investeringsuitgaven zijn in dezelfde periode toegenomen met € 99 mln, wat een stijging is van 40,4%. Bij het opstellen van de begroting ramen we nog te positief, gedurende het jaar verbetert het voorspellend vermogen, wat zich uit in verlaging van begroting bij de najaarsnota. Het voorspellen in 2020 was door de coronacrisis lastiger dan voorgaande jaren doordat er zich situaties voordeden waar we geen ervaring mee hebben en zich moeilijk lieten voorspellen.

2a) Baten

De provincie heeft in 2020 € 719 mln aan baten ontvangen. In onderstaand cirkeldiagram zijn de grootste batenposten opgenomen. Bijna de helft van onze inkomsten bestaat uit de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting. Naast de opcenten vormt de uitkering provinciefonds het belangrijkste deel van de inkomsten. De laatste grote post betreft de bijdragen van derde partijen, veelal ook Rijk en/of gemeenten.

2b) Investeringsbijdragen

De provincie heeft in 2020 € 85 mln aan investeringsbijdragen verantwoord. Investeringsbijdragen maken geen deel uit van de provinciale baten in de exploitatie. De investeringen komen op de balans. In de volgende jaren komen de afschrijvings- en rentekosten ten laste van de begroting. Dit dient in samenhang te worden bekeken met de uitgaven aan investeringen die bij 1b) zijn benoemd.

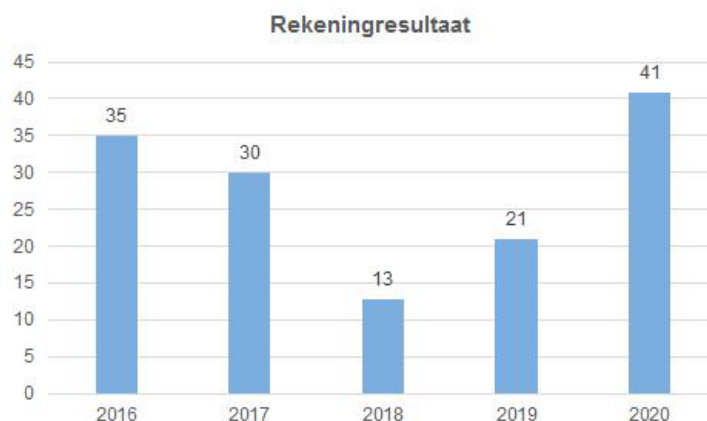
Rekeningresultaat

Door het hogere bedrag aan ontvangen baten (€ 31,9 mln) en de lager uitgevallen kosten (□€ 24,6 mln) is het rekeningresultaat over 2020 € 56,5 mln positief. Een deel van dit resultaat wordt verrekend met de door PS aangewezen bestemmingsreserves (waaronder gesloten systeem bereikbaarheid en gesloten systeem groen). Hierdoor is het resultaat na verrekening met bestemmingsreserves € 40,8 mln. Voor € 24,1 mln moet dit resultaat als beklemd worden beschouwd (zie verderop in bestemming en beklemming). Het onbekermd deel dat vrij is voor integrale afweging in 2021 en verder komt hierdoor op € 16,7 mln. In onderstaande tabel staat het gerealiseerde resultaat 2020 weergegeven, afgezet tegen het resultaat uit de oorspronkelijke en bijgestelde begroting zoals deze bij de Najaarsnota 2020 is gepresenteerd.

De uitbraak van corona eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie leidt tot ongekende omstandigheden. Voor de aanpak van corona hebben wij gekeken naar wat we, aanvullend op de landelijke maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt veel beleidsterreinen van onze organisatie. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen en naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming en hebben daarvoor de nodige interne maatregelen genomen.

Rekeningresultaat

(bedragen x € 1.000)	Primaire begroting	Bijgestelde begroting	Realisatie	Vershil begroot vs realisatie
Lasten	761.862	730.585	705.979	24.606
Baten	673.462	687.564	719.492	-31.928
Subtotaal baten en lasten	88.400	43.021	-13.513	56.534
Toevoeging aan reserves	155.778	220.495	239.042	-18.546
Onttrekking aan reserves	244.178	263.516	266.310	-2.793
Subtotaal reserves	-88.400	-43.021	-27.268	-15.753
Resultaat	0	0	-40.781	40.781

Vanaf 2016 is het rekeningresultaat afgenomen. In 2019 zagen we een trendbreuk hierin en steeg het resultaat weer. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de hogere baten uit circulaire en specifieke uitkeringen vanuit het Rijk die niet waren voorzien. In 2020 kwam daar de moeilijk in te vullen ambitie door de coronacrisis bij, welke leidt tot lagere onttrekkingen uit reserves. Tegenover de hogere baten in 2020 staan ook verplichtingen die nog niet gerealiseerd zijn en dus zullen vallen in 2021. Dit uit zich in de belemmingen van € 24,1 mln op dit resultaat.

Het rekeningresultaat van € 40,8 mln positief is onder te verdelen naar:

- a. niet beïnvloedbaar resultaat € 5,9 mln
- b. beperkt beïnvloedbaar resultaat € 22,8 mln
- c. beïnvloedbaar resultaat € 12,1 mln

Niet-beïnvloedbaar resultaat betreft afwijkingen van de bij de najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting, waarop de provincie niet kan sturen. Beperkt beïnvloedbaar resultaat betreft afwijkingen van de bij de najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting waarop de provincie beperkt kan sturen. Beïnvloedbaar resultaat betreft de afwijkingen van de bij de najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting waarop de provincie kan sturen.

Niet-beïnvloedbaar resultaat

Dit betreft voornamelijk de effecten uit de September- en Decembercirculaire. De Decembercirculaire wordt ontvangen nadat de najaarsnota is opgesteld en is daarin dan ook niet verwerkt. Het effect hiervan in het rekeningresultaat van 2020 bedraagt € 5,9 mln.

Beperkt beïnvloedbaar resultaat

Het beperkt beïnvloedbaar resultaat betreft onderwerpen waarop de provincie in enige mate kan sturen, maar waarvan het resultaat bij de najaarsnota nog niet zo duidelijk is dat dit er cijfermatig in kan worden verwerkt. In 2020 gaat het om € 22,8 mln.

Beïnvloedbaar resultaat

Naast de niet beïnvloedbare en beperkt beïnvloedbare afwijkingen op de begroting resteren de zaken waarbij de provincie de mogelijkheid heeft te sturen. De belangrijkste:

1. Beheer en onderhoud op orde en duurzaam	€ 3,6 mln
2. Innovatie: richting duurzaam en digitaal	€ 4,1 mln
3. Creëren van een rijk vestigingsklimaat	€ 1 mln
4. Erfgoed, Cultuur en Toerisme	€ 1,2 mln
5. Gezonde natuur	€ 3,2 mln
6. Toekomstbestendige landbouw	- € 0,5 mln
7. Voldoende juiste woningen op de juiste plek	€ 2,2 mln
8. Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	€ 9,2 mln
9. Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	€ 1 mln
9. Diverse beleidsterreinen verschillen < € 1 mln	-€ 0,6 mln
8. Algemene middelen	€ 3,4 mln
9. Saldo's gesloten systemen en overige bestemmingsreserves	- € 15,7 mln

Bestemming en beklemming

Provinciale Staten besluiten bij de vaststelling van de jaarstukken over de bestemming van het rekeningresultaat. In de regel wordt voorgesteld om het rekeningresultaat te verrekenen met de algemene reserve. Bij het volgende P&C-product, namelijk de Voorjaarsnota 2021, zullen de middelen voor activiteiten waarvoor in 2020 of eerder juridische of bestuurlijke verplichtingen zijn aangegaan maar die nog niet zijn uitgevoerd, bestemd worden. Deze middelen worden bij de jaarrekening gedefinieerd als beklemd, zodat ze beschikbaar blijven voor het betreffende doel.

De beklemming geldt voor de decentralisatie-uitkeringen uit de September- en Decembercirculaire waar specifieke afspraken over zijn gemaakt en de Specifieke Uitkering (SPUK) die na het vaststellen van de najaarsnota nog toegekend zijn. In lijn met de in december 2020 vastgestelde financiële verordening mogen alleen de specifiek benoemde reserves (voornamelijk de reserves met een relatie naar de gesloten systemen) in de jaarrekening nog afwijken qua stortingen en onttrekkingen ten opzichte van de begrote onttrekkingen in de najaarsnota. Al de andere reserves moeten in de jaarstukken afgerekend worden conform de laatst vastgestelde begroting, te weten de Najaarsnota 2020. Dit zorgt voor een hoger rekeningresultaat. In die gevallen waarbij er een bestuurlijke of juridische verplichting is aangegaan, worden deze als beklemming bij deze jaarrekening aan Provinciale Staten aangeboden. Dit betreffen de zogenaamde doorgeschoven prestaties.

(bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023
Ambitie 1			
BiZa bijdrage weerbaar bestuur	42		
Festival van de toekomst	48		
Stikstofbeleid	538		
Subtotaal	628	-	-
Ambitie 3			
Subsidieregeling zonnig Z-H	397		
Subsidieregeling lokale initiatieven	145		
Greendeal	148		
Lokale initiatieven	116		
Waterstof / Hychain / ISPT	70		
Innoveren / Green village	100		
Innoveren / H2GO / BTK	100		
Reserve NR middelen	61		
Energie op bedrijventerreinen	250		
Subtotaal	1.387	-	-
Ambitie 4			
Herbestemmingen monumenten	130		
Onderhoud / draaipremies molens	80		
Restauratie rijksmonumenten	800		
Erfgoedlijnen restauratie	97		
Cultuur algemeen	62		
RNIZ	300		
Aerospace campus	75		
Campusregeling	400		
Breed MKB	300		
Fieldlabs	600		
Greenports	365		
Detailhandel	315		
Human capital	300		
UHB	750	265	
Subtotaal	4.574	265	-
Ambitie 5			
Mooi en schoon kaderrichtlijn water	350		
Regiodeal bodemdaling	1.316		
Klimaatakkoord	342		
Zandmotor	195		
Subtotaal	2.203	-	-
Ambitie 6			
BZK bijdrage aanpak recreatieparken	36		
BZK bijdrage woondeal	186		
Knelpuntenpot woningimpuls	2.198		

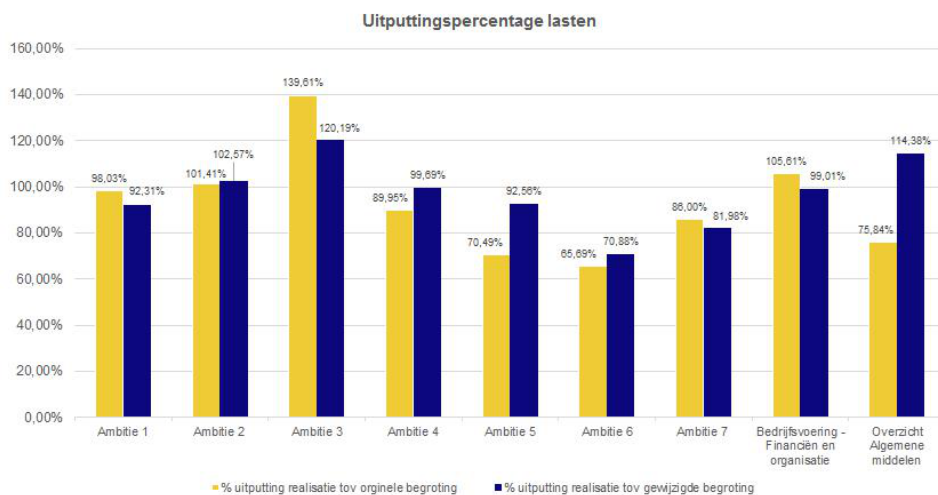
(bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023
Onderuitputting reserve bodem	1.050		
Subsidieregeling NPRZ	2.246		
Subtotaal	5.716	-	-
Ambitie 7			
BZK bijdrage erfgoeddeal Vondst	13		
Impuls omgevingsveiligheid	6.204		
Impulsgelden Gezond en Veilig			300
Altijd Actieve Digitale Vergunning	500	1.276	
Klimaatadaptatie	176		
Subtotaal	6.893	1.276	300
Ambitie 8			
Renovatie C Asbestsanering	276		
Taxatie PZH panden	100		
Jonge ambtenaren	296		
Vitaliteit	165		
Subtotaal	837	-	-
Totaal	22.238	1.541	300

Het rekeningresultaat is € 40,8 mln. Voor bovenstaande onderwerpen moet € 24,1 mln als beklemd worden beschouwd. De beklekking past hiermee binnen het rekeningresultaat. Het onbeklemd deel van het resultaat bedraagt daarmee € 16,7 mln.

Binnen de ambities 2, 5 en 7 wordt er gewerkt met de gesloten systemen bereikbaarheid en groen. Dit beslaat de gehele ambitie 2 en deels ambitie 5 en 7. Deze ambities rekenen rechtstreeks af met de bestemmingsreserve en niet via het rekeningresultaat, waardoor ze niet als beklekking worden opgenomen in bovenstaande lijst. Het saldo bereikbaarheid is € 14,7 mln, het saldo groen is € 5,1 mln

Het rekeningresultaat nader gespecificeerd

Gedurende het jaar 2020 is de primaire begroting bijgesteld naar de verwachtingen in dat jaar. Dit heeft in 2020 plaats gevonden in de 1e begrotingswijziging, voorjaarsnota en najaarsnota.

De belangrijkste verschillen ten opzichte van de primaire Begroting 2020

In de ambitieverantwoording in de Voor- en Najaarsnota 2020 is bij het onderdeel de 3e W-vraag "Wat heeft dat gekost?" per beleidsdoel een analyse gegeven van de verschillen tussen de laatst vastgestelde begroting en de bijstelling in het betreffende product. De belangrijkste afwijkingen per ambitie van de realisatie ten opzichte van de primaire begroting staan hieronder kort toegelicht.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Binnen ambitie 4 is het overschot ten opzichte van de oorspronkelijke begroting veroorzaakt door subsidieontvangers die de afgesproken activiteiten iets later in de tijd uitvoeren (2021) dan waarmee in de oorspronkelijke begroting rekening was gehouden. Gedurende het jaar is er uiteraard gelegenheid de budgetten hiervoor aan te passen, maar in de oorspronkelijke begroting die opgesteld was in de zomer van 2019 moest geregeld nog gewerkt worden met vroege schattingen. Het afgesproken beleid wordt kortom nog steeds gerealiseerd, enkel de fasering in de tijd is aangepast.

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Binnen ambitie 5 is de realisatie met name achterbleven op het onderwerp NNN. In 2020 is nagedacht over een aangepaste realisatiestrategie om versnelling te realiseren. Hierover wordt in 2021 met de Staten gesproken. De ramingen zijn daar nog niet op aangepast. Daarnaast liep de realisatie op o.a. bodemdaling, ontwikkeling restveengebied en boerenlandvogels achter ten opzichte van wat er in eerste instantie begroot was, deels ook doordat arbeidscapaciteit is ingezet voor de opgave Stikstof. Een deel van de vertraging is ook toe te schrijven aan corona.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Het budget 'Knelpuntenpot Transformatie binnenstedelijke locaties' is bij de Najaarsnota 2019 deels doorgeschoven naar 2020. Aangezien de verdiepingsslag businesscases met gemeenten meer tijd vergde, vond geen volledige besteding van het budget plaats in 2019. In 2020 is een verkenning geweest met gemeenten hoe het nog resterende en nieuwe budget voor de knelpuntenpot effectief kan worden ingezet. Naar aanleiding van de motie 'Versnelling versnellen woningbouw' is door PS ingestemd met een nieuwe opzet Knelpuntenpot via een subsidieregeling die begin 2021 wordt opengesteld

In 2020 is een subsidieregeling sociale woningbouw voor regio Rotterdam opengesteld en zijn er diverse subsidies verleend aan gemeenten. Een aanzienlijk deel van de lasten van de verleende subsidies vallen in 2021 en verder.

Ten slotte vond een kasritmewijziging plaats binnen de Nota Ruimte Middelen. In het kader van de bestuurlijke afspraken rondom de ontwikkeling van het Middengebied Zuidplaspolder is een deel van de middelen later in de tijd doorgeschoven.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

De afwijkingen binnen de ambitie worden met name veroorzaakt door het niet doorgaan van projecten waarvoor in eerdere jaren een subsidie was verleend en het lager vaststellen van een aantal definitieve subsidies dan de maximale subsidies. Daarnaast zal voor een aantal projecten waarvoor subsidie is verleend de prestatielevering pas na 2020 plaatsvinden terwijl in de (primitieve) begroting rekening was gehouden met het ten laste van 2020 brengen van het volledige subsidiebedrag. Tenslotte zijn er voor de verbeteringen binnen de Ruiter- en menpaden minder aanvragen ontvangen dan waarmee in de primitieve begroting rekening was gehouden. De projecten voor de effecten van klimaatverandering en bodemdaling zijn later dan gepland gestart en bij gevolg nog niet afgerond.

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

Binnen Overzicht Algemene middelen en Organisatie is het overschot ten opzichte van de oorspronkelijke begroting veroorzaakt door het feit dat de provincie minder rente over haar leningen in 2020 heeft betaald dan was begroot. De stelpost prijscompensatie bedoeld ter dekking van de indexatie aan de lastenkant is voor twee toepassingen gebruikt. De omvang van deze stelpost bedroeg bij primaire begroting € 3,6 mln. Het restant van de stelpost is een voordeel binnen de Algemene dekkingsmiddelen. Bijstelling van het primaire budget heeft in voor- en najaarsnota plaatsgevonden.

De belangrijkste verschillen ten opzichte van de Najaarsnota 2020

In de ambitieverantwoording in het jaarverslag is bij het onderdeel de 3e W-vraag "Wat heeft dat gekost?" per beleidsdoel een analyse gegeven van de verschillen tussen de bij de najaarsnota gepresenteerde begroting en de uiteindelijke realisatie. De belangrijkste verschillen groter dan € 1 mln die het rekeningresultaat hebben veroorzaakt staan hieronder kort toegelicht.

Minder uitgegeven dan begroot		
1	Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (beleidsdoel 2.1)	€ 5,2 mln
2	Mobiliteitsprojecten en onderzoeken (beleidsdoel 2.1)	€ 1,5 mln
3	Vastgoedportefeuille (beleidsdoel 2.2)	€ 1,1 mln
4	Beleidsvoorbereiding beheer (Beleidsdoel 2.2)	€ 1,4 mln
5	Overdracht N209 (Beleidsdoel 2.2)	€ 1,1 mln
6	N498 Schaapsweg (Beleidsdoel 2.2)	€ 1,4 mln
7	Planmatig onderhoud diverse projecten (Beleidsdoel 2.2)	€ 1,7 mln
8	Diverse subsidies concurrerend Zuid Holland (Beleidsdoel 4.1)	€ 2,1 mln
9	Bedrijventerreinen (Beleidsdoel 4.2)	€ 1 mln
10	Diverse subsidies Erfgoed, Cultuur en Toerisme (Beleidsdoel 4.3)	€ 1,2 mln
11	NNN Gouwe Wiericke (Beleidsdoel 5.1)	€ 1 mln
12	NNN Krimpenerwaard (Beleidsdoel 5.1)	€ 2,4 mln
13	NNN Ecologische verbindingzones (Beleidsdoel 5.1)	€ 1 mln
14	Natura 2000 (Beleidsdoel 5.1)	€ 2,2 mln
15	Bodemdaling (Beleidsdoel 5.2)	€ 1,8 mln
16	Knelpunten transformatie binnenstedelijke locaties (Beleidsdoel 6.1)	€ 2,2 mln
17	Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw Rotterdamse regio (Beleidsdoel 6.1)	€ 2,8 mln
18	Impuls omgevingsveiligheid (Beleidsdoel 7.1)	€ 6,2 mln
19	Aanpak bodemlocaties (Beleidsdoel 7.1)	€ 1,2 mln
20	Vergunningverlening, toezicht en handhaving (beleidsdoel 7.1)	€ 1 mln
21	Altijd Actuele Digitale Vergunning (Beleidsdoel 7.1)	€ 1,8 mln
22	Lagere vaststelling definitieve subsidies gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving (Beleidsdoel 7.2)	€ 1 mln
23	Ruiter- en menpaden (Beleidsdoel 7.2)	€ 1 mln
24	Rente leningen (Algemene middelen)	€ 1,1 mln
25	Stelpost prijscompensatie (algemene middelen)	€ 3,4 mln
26	Overige verschillen < € 1 mln diverse ambities	€ 6,5 mln
Minder baten dan begroot		
27	Exploitatie OV (beleidsdoel 2.1)	€ -25,4 mln
28	POP 3 (Beleidsdoel 5.2)	€ -4,3 mln
29	Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (Beleidsdoel 2.1)	€ -3,6 mln
30	Uitvoering WABO (beleidsdoel 7.1)	€ -1,2 mln
31	Overige verschillen < € 1 mln diverse ambities	€ -7,1 mln

Meer baten dan begroot		
32	Exploitatie OV (Beleidsdoel 2.1)	€ 29,1 mln
33	Rijksmiddelen MKB/MIT (Beleidsdoel 4.1)	€ 4,1 mln
34	POP 3 (Beleidsdoel 5.2)	€ 3,8 mln
35	Vrijval voorziening grondbank RGZ Zuidplas (Beleidsdoel 6.2)	€ 2,7 mln
36	Opcenten Motorrijtuigenbelasting (Algemene middelen)	€ 2,2 mln
37	Detacheringen en vergoedingen (Organisatie)	€ 1,9 mln
Afwijking vereffening met bestemmingsreserves		
38	Saldo's gesloten systemen Bereikbaarheid en Groen en overige bestemmingsreserves	€ -15,7 mln

1. Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (€ 5,2 mln)

De Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (voorheen Bestedingsplan mobiliteit) bevat bijdragen voor regionale infrastructuurprojecten op het gebied van doorstroming en verkeersveiligheid (duurzaam veilig). Dit vindt plaats in de vorm van subsidies. De afrekeningen van uit eerdere jaren afgegeven beschikkingen zijn lager uitgevallen. Daarnaast is voor een aantal subsidies op verzoek van de aanvrager de looptijd verlengd, waardoor een deel van de lasten 2020 doorschuift naar latere jaren.

2. Mobiliteitsprojecten en onderzoeken (€ 1,5 mln)

Dit betreft een aantal bijdragen en subsidies die waren voorzien voor 2020 maar goedkoper of later in de tijd vallen. Onder andere de Algeracorridor, MIRT-verkenning oeververbinding Rotterdam en subsidies aan Drechtsteden. Midden-Holland en Holland Rijnland.

3. Vastgoedportefeuille (€ 1,1 mln)

De uitvoering van de planmatige onderhoudswerkzaamheden voor de bediencentrales in de NOK-gebouwen zal plaatsvinden in 2021 en 2022.

4. Beleidsvoorbereiding beheer (€ 1,4 mln)

In 2020 zijn initiatieven gestart voor advisering en monitoring van de ontwikkelopgaven Duurzame Infrastructuur, Dynamisch Verkeersmanagement, Cybersecurity Managementsysteem, Informatiemanagement en Assetmanagement. De werkzaamheden schuiven door naar 2021.

5. Overdracht N209 (€ 1,1 mln)

Binnen het RWS (Rijkswaterstaat)-project A16 Rotterdam zijn afspraken gemaakt met het Rijk voor de overdracht van de N209. Deze overdracht heeft gedeeltelijk plaatsgevonden en wordt afgerond 2021.

6. N498 Schaapsweg (€ 1,4 mln)

De reconstructie van de kruising N498 Schaapsweg wordt conform de financiële verordening volledig geactiveerd. Hierdoor is de begrote bijdrage van exploitatiemiddelen beheer en onderhoud niet meer nodig.

7. Planmatig onderhoud diverse projecten (€ 1,7 mln)

Binnen het planmatig onderhoud lopen van een aantal projecten de werkzaamheden door in 2021. Het betreft onder andere de afronding van de extra benodigde maatregelen van de Kruithuisweg N470 en de voorbereiding van projecten in het Merwedekanaal. De vertraging wordt veroorzaakt door langere voorbereidingstijd in verband met extra aanpassingen en een gewijzigde onderhoudsaanpak van het project door de aannemer en het later vaststellen van de onderhoudsovereenkomst.

8. Diverse subsidies concurrerend Zuid-Holland (€ 2,1 mln)

Door fasering van de activiteiten en later opstellen van een aantal regelingen vallen een deel van de subsidie-uitgaven in 2021 in plaats van in 2020. Dit betreft de regelingen RNIZ, Campusregeling, Greenports, Aerospace campus Noordwijk, Breed MKB en field labs.

9. Bedrijven terreinen (€ 1 mln)

In verband met een looptijdverlenging bij UHB Zernikedreef is er in 2020 minder uitgegeven en wordt deze gefaseerd naar 2021 en 2022.

10. Diverse subsidies Erfgoed, Cultuur en Toerisme (€ 1,2 mln)

Door fasering van de activiteiten en later opstellen van een aantal regelingen vallen een deel van de subsidie-uitgaven in 2021 in plaats van in 2020. Dit betreft de regelingen herbestemming monumenten, onderhoud/draaipremies molens, restauratie rijksmonumenten, erfgoedlijnen restauratie en overige cultuursubsidies.

11. NNN Gouwe Wiericke (€ 1 mln)

De gronden zijn nog niet verworven. Daarnaast is de prognose voor de activiteiten ambitieus niet realistisch gebleken in coronatijd en verschoven naar een later tijdstip. Een aanpassing van de planning vereist een projectbesluit en is daarom niet in 2020 verwerkt.

12. NNN Krimpenerwaard (€ 2,4 mln)

De gronden zijn nog niet verworven. Daarnaast is de prognose voor de activiteiten ambitieus niet realistisch gebleken in coronatijd en verschoven naar een later tijdstip. Een aanpassing van de planning vereist een projectbesluit en is daarom niet in 2020 verwerkt.

13. NNN Ecologische verbindingzones (€ 1 mln)

De lagere lasten worden vooral veroorzaakt door vrijval en door wijziging van de looptijd van een subsidie.

14. Natura 2000 (€ 2,2 mln)

In het kader van de stikstofproblematiek worden voor alle veertien stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden natuurdoelanalyses uitgevoerd. Deze natuurdoelanalyses zijn in 2020 gestart en lopen door tot eind 2021. Lopende de evaluatie is het niet opportuun met nieuwe maatregelen te starten en worden alleen 'no-regret' beheermaatregelen uitgevoerd. Op basis van evaluatie van de doelen en maatregelen wordt een geactualiseerde begroting opgesteld.

15. Bodemdaling (€ 1,8 mln)

Door de coronacrisis zijn de lasten voor de uitvoering van het Klimaatakkoord en de subsidie Klimaatlim boeren op veen lager dan verwacht. Door vertraging bij het indienen van subsidieaanvragen, onder andere door de coronacrisis, is er minder uitgegeven voor de regiodeal.

16. Knelpunten transformatie binnenstedelijke locaties (€ 2,2 mln)

Er vindt een verdiepingsslag binnen de business cases van diverse gemeenten plaats om de onrendabele top te bepalen en te verifiëren. Dit vergt in de praktijk meer tijd dan vooraf verwacht. Inmiddels zijn er voor drie projecten subsidies verleend waarvan de daadwerkelijke uitbetaling gespreid over de komende periode (na 2020) zal plaatsvinden.

17. Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw Rotterdamse regio (€ 2,8 mln)

Er zijn diverse subsidies verleend aan verschillende gemeenten waarvan de lastneming meerjarig is. Een aanzienlijk deel van de subsidielasten vallen in de jaren 2021 tot en met 2025. Van het beschikbare budget is een

klein deel nog niet verleend. In 2021 verwacht men nieuwe subsidieaanvragen te ontvangen wat leidt tot verdere uitputting van het budget.

18. Impuls Omgevingsveiligheid (€ 6,2 mln)

De landelijke regeling Impuls Omgevingsveiligheid (IOV) is in 2020, met uitzondering van 1 onderdeel, beëindigd. Een deel van de financiële afwikkeling vindt plaats in 2021. Deelprogramma 6 van het IOV loopt nog door in 2021. Het restantbudget uit 2020 wordt gebruikt voor deelprogramma 6 en voor afrekening van facturen en subsidies van de andere deelprogramma's. Onderbestedingen van het IOV worden na de financiële afwikkeling in 2021 overgeheveld naar de overheden die de clusters van het vervolg Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid trekken.

19. Aanpak bodemlocaties (€ 1,2 mln)

Naast de vertraging bij diverse projecten in de werkplannen aan de omgevingsdiensten heeft de financiële afwikkeling van de werkplannen aan de omgevingsdiensten over 2019 een voordelig effect op de realisatie.

20. Vergunningverlening, toezicht en handhaving (€ 1 mln)

Conform afspraak vallen de middelen voor extra inzet bij handhaving vrij indien hier geen gebruik van wordt gemaakt. De complexiteit van het vraagstuk van afvalstoffen en Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) heeft bij de projecten ZZS geleid tot het aanpassen van de planning.

21. Altijd actuele digitale vergunning (AADV) (€ 1,8 mln)

Binnen het programma Altijd Actuele Digitale Vergunning (AADV) loopt een aantal projecten uit naar 2021. De IT-investering is verplaatst naar 2021 en 2022. Daarnaast bleef de personele inzet achter en kreeg de provincie een niet geraamde bijdrage van enkele externe partijen.

22. Lagere vaststelling definitieve subsidies gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving (€ 1 mln)

Voor een aantal in het verleden verstrekte subsidies is de definitieve subsidie lager vastgesteld dan de maximale subsidie.

23. Ruiter- en menpaden (€ 1 mln)

De aanleg van Ruiter- en menpaden zijn deels vertraagd.

24. Rente leningen (€ 1,1 mln)

De provincie betaalde in 2020 minder rente over haar leningen dan was begroot.

25. Stelpost prijscompensatie (€ 3,4 mln)

De stelpost prijscompensatie is bedoeld ter dekking van de indexatie aan de lastenkant. In 2020 zijn er twee toepassingen geweest die in de Najaarsnota 2020 zijn verwerkt. Het restant van de stelpost is een voordeel binnen de Algemene dekkingsmiddelen.

26. Overige verschillen < € 1 mln diverse ambities (€ 6,5 mln)

Binnen de diverse ambities zijn er vele voordelen kleiner dan € 1 mln, deze staan toegelicht in de 3e w-vraag "wat heeft het gekost?" binnen de betreffende ambities.

27. Exploitatie OV (- € 25,4 mln)

Dit betreft voornamelijk een na de najaarsnota toegekende aanvullende subsidiebeschikking voor de beschikbaarheidsvergoeding OV-concessie 2020.

28. POP 3 (- € 4,3 mln)

De overschrijding wordt voornamelijk veroorzaakt door 'watergerelateerde POP3-doelen' door overprogrammering. De overbesteding wordt gedekt door bijdragen van de EU of van derden.

29. Regionale gebiedsagenda's mobiliteit (- € 3,6 mln)

Deze hangt samen met punt 1. Door lagere uitgaven is de verrekening met de rijksbijdrage lager.

30. Uitvoering WABO (- € 1,2 mln)

De WABO/BRIKS inkomsten zijn lager uitgevallen.

31. Overige verschillen < € 1 mln diverse ambities (- € 7,1 mln)

Binnen de diverse ambities zijn er meerdere nadelen kleiner dan € 1 mln, deze staan toegelicht in de 3e w-vraag "wat heeft het gekost?") binnen de betreffende ambities

32. Exploitatie OV (€ 29,1 mln)

Deze hangt samen met punt 24.

33. Rijksmiddelen MKB/MIT (€ 4,1 mln)

De baten hebben betrekking op ontvangen Rijksmiddelen voor subsidielasten volgend uit de MKB/MIT regeling. Deze middelen zijn eerder door de provincie voorgefinancierd vanuit de desbetreffende reserve en worden nu in die reserve gestort.

34. POP 3 (€ 3,8 mln)

Deze hangt samen met punt 25.

35. Vrijval voorziening grondbank RGZ Zuidplas (€ 2,7 mln)

De vrijval ontstaat door het afnemen van het risicoprofiel. Het negatieve eigen vermogen van de Grondbank RZG ontwikkelt zich positief met als gevolg dat het aandeel in het verlies afneemt. Om aansluiting te houden met deze ontwikkeling dient de voorziening verlaagd te worden. Verder spelen ook de ontwikkelingen rondom de Zuidplaspolder en de recent opgestelde ontwikkelvisie en masterplan voor het gebied. Dit komt terug in de boekwaarde van de gronden en positieve ontwikkeling van het eigen vermogen.

36. Opcenten Motorrijtuigenbelasting (€ 2,2 mln)

De opcenten op de Motorrijtuigenbelasting hebben over 2020 een meeropbrengst. Met name in het laatste kwartaal was een piek waarneembaar.

37. Detacheringen en vergoedingen (€ 1,9 mln)

Dit betreft de opbrengsten voor extern gedetacheerde medewerkers en vergoedingen van het UWV.

38. Saldo's gesloten systemen Bereikbaarheid en Groen en overige bestemmingsreserves (- € 15,7 mln)

Conform het coalitieakkoord en de financiële verordening worden de voor- en nadelen van de gesloten systemen Bereikbaarheid (- € 14,7 mln) en Groen (- € 7,7 mln) voor dat doel in de bestemmingsreserves opgevangen. De resultaten van Fonds Nazorg (€ 0,1 mln) rekenen ook af met een bestemmingsreserve. Overige bestemmingsreserves (€ 6,6 mln).

De financiële positie van de provincie Zuid-Holland

In voorgaande is vooral ingegaan op de inkomsten en uitgaven. Hieronder gaan we in op de bezittingen en schulden van de provincie.

Wat is een balans:

Bezittingen en schulden worden weergegeven op de balans. In een sterk vereenvoudigde en fictieve vorm ziet dat er als volgt uit:

Activa		Passiva	
Bezittingen (zoals wegen, fietspaden)	100	Eigen vermogen (zoals reserves)	70
Geld op de bank	10	Vreemd vermogen (schulden zoals leningen)	40
Totaal	110	Totaal	110

In het jaarrekening-deel van het jaarverslag wordt in detail ingegaan op ieder van bovenstaande posten. In het vervolg van dit financieel beeld geven we een toelichting op het eigen vermogen en een deel van het vreemd vermogen. Allereerst geven we een toelichting op de samenhang tussen schulden, inkomsten en reserves.

Netto schuldquote en de relatie tussen inkomsten, schuld en reserves.

De netto schuldquote geeft de mate aan waarin een organisatie in staat is om de schulden terug te betalen. De hoogte van de schuld die de provincie kan dragen, hangt af van de hoogte van de inkomsten. De netto schuldquote wordt grofweg berekend door onze leningen minus ons geld op de bank (dit noemen we netto schuld), te delen door de jaarlijkse inkomsten.

In de nieuwe financiële verordening die in december door PS is vastgesteld is besloten om voor een aantal kengetallen, waaronder de schuldquote, signaleringswaarden vast te stellen bij de kadernota.

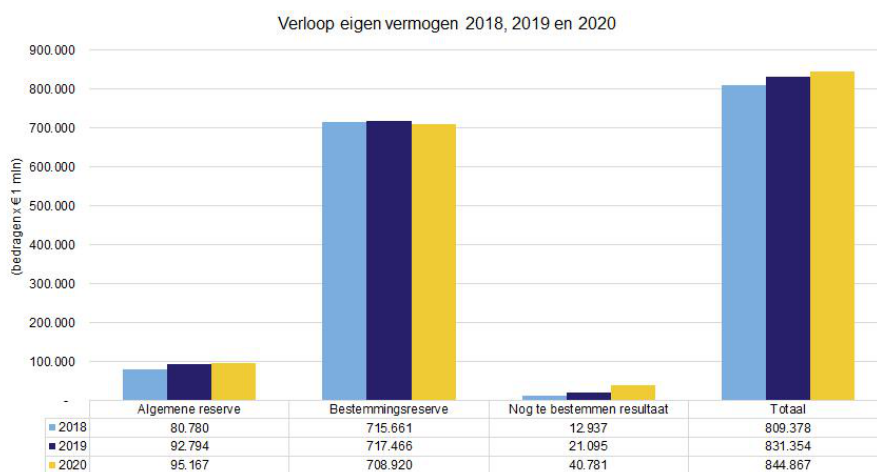
Ook in 2020 zien we dat de provincie heeft geïnvesteerd en daarvoor leningen heeft aangetrokken. De komende jaren zal er vanwege de geplande investeringen meer geleend moeten worden. Als provincie hebben we veel reserves, maar eigen vermogen in de vorm van reserves is geen geld dat je voor investeringen kunt uitgeven. Met andere woorden, als we willen investeren dan zullen we geld moeten lenen. De netto schuldquote zal hierdoor de komende jaren verder stijgen.

In de oorspronkelijke Begroting 2020 is rekening gehouden met het aantrekken van nieuwe vaste leningen tot een bedrag van € 366 miljoen. Hierdoor zou de schuldquote van de provincie Zuid-Holland eind 2020 zijn opgelopen tot 131,5%. In werkelijkheid was, door onder andere de onderuitputting, de liquiditeitsbehoefte niet zo groot en is in 2020 voor in totaal € 110 mln aan nieuwe langlopende leningen aangetrokken. Door onder andere door dit verschil is de werkelijke netto schuldquote gestegen van 71,3% eind 2019 tot 86% eind 2020. Voor een verdere toelichting, zie paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing en de paragraaf Financiering.

Eigen vermogen

In onderstaande grafiek is het verloop van het eigen vermogen gedurende 2018, 2019 en 2020 zichtbaar gemaakt.

Het eigen vermogen bestaat uit de Algemene reserve, de ambitiesreserves en het nog te bestemmen rekeningresultaat. Het eigen vermogen neemt ten opzichte van 2019 toe met € 13,5 mln (van € 831,4 mln naar € 844,9 mln).

Eigen vermogen en reserves

In onderstaand overzicht is de ontwikkeling van het eigen vermogen vanaf 2015 zichtbaar gemaakt.

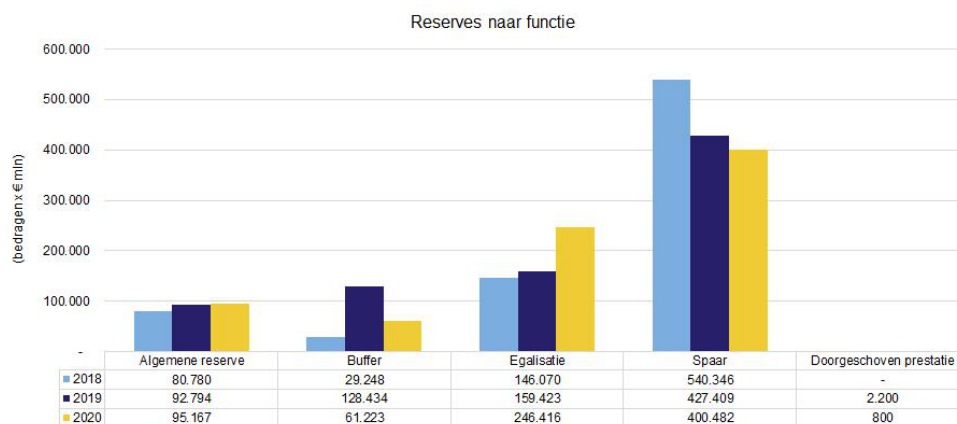

De omvang van de algemene reserve en de bestemmingsreserves is in 2020 niet significant gewijzigd ten opzichte van 2019 (een toename van € 2,4 mln respectievelijk een afname van € 8,5 mln). De voornaamste toename van het eigen vermogen wordt veroorzaakt door het 'Nog te bestemmen resultaat 2020'. Deze is € 19,7 mln hoger dan in 2019.

Als we naar het verloop van het eigen vermogen over een aantal jaren kijken, dan zijn er echter ook technische redenen waardoor de reserves stijgen. De belangrijkste daarvan was de omzetting van OVP's naar reserves in 2016 vanwege het vervallen van de terugbetalingsverplichtingen ad € 140 mln.

De verschillende functies van reserves

Binnen de provincie Zuid-Holland kennen we naast de algemene reserve om risico's op te vangen (bufferfunctie) diverse andere reserves met een bufferfunctie en bestemmingsreserves. Binnen de bestemmingsreserves maakt de provincie onderscheid naar reserves die dienen om pieken en dalen in de exploitatie op te vangen (egalisatiefunctie) en reserves die dienen om in de toekomst een bepaalde prestatie te realiseren (spaarfunctie en functie "doorgeschoven prestaties"). In onderstaand overzicht is de verhouding zichtbaar tussen de verschillende functies.

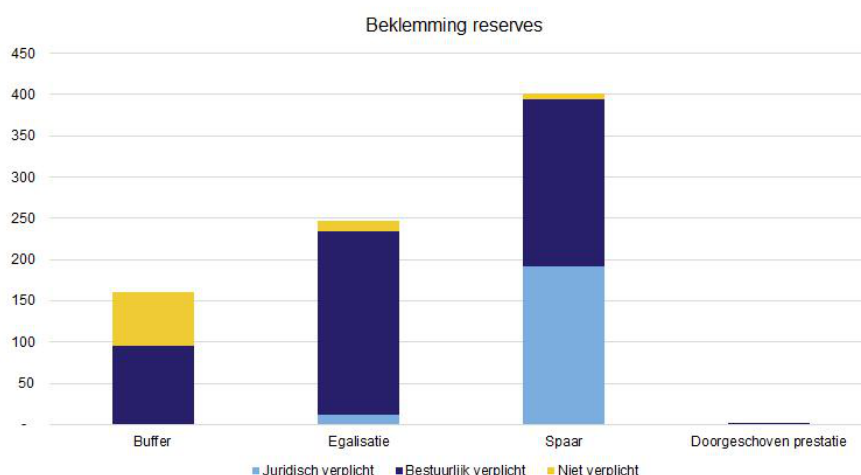
De meeste reserves bij de provincie Zuid-Holland zijn bedoeld om in de toekomst een bepaalde prestatie te realiseren (spaarfunctie) of om pieken en dalen in de exploitatie op te vangen (egalisatie). Daarnaast is in een aantal gevallen besloten om een aparte risicoreserve te vormen voor sommige risico's zoals het Energiefonds en InnovationQuarter. De overige risico's zijn opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing en voor die risico's wordt € 30 mln van bovenstaande algemene reserve als minimum weerstandsvermogen aangehouden.

De verschuivingen ten opzichte van 2019 in bovenstaand overzicht komen vooral voort uit verandering van functies van reserves en de begrote toe- of afname van reserves. De voornaamste wijziging hierin is de verschuiving van de Reserve Begrotingssaldo 2024-2031 van de buffer- naar de egalisatiefunctie.

Beklemming reserves

Onder beklemmdheid wordt verstaan: het bestemmen van (gereserveerde) middelen door het aangegaan zijn van juridische verplichtingen en door gemaakte bestuurlijke afspraken die nog niet tot uitvoering zijn gebracht. Zie [Beleidsnota reserves en voorzieningen](#).

Van het totaal aan reserves van de provincie Zuid-Holland is het grootste deel juridisch of bestuurlijk verplicht en daarmee beklemmd. Het totaal beeld is als volgt:

Uit bovenstaand overzicht blijkt ook dat voor een deel van de reserves geen bestuurlijke of juridische verplichting bestaat, waardoor we deze reserves als niet verplicht c.q. onbeklemd zien. In Bijlage 1 is per reserve toegelicht of en waarom reserves beklemd zijn. Daarnaast is per reserve, indien van toepassing, aangegeven of er plannen zijn voor de onbeklemd delen van de reserve waarvoor nog geen bestuurlijke of juridische verplichting is aangegaan.

Doeluitkeringen en overlopende passiva (OVP)

De provincie ontvangt subsidies van derden, met een specifiek bestedingsdoel. Als dit doel met minder middelen gerealiseerd kan worden, geldt in een aantal gevallen een terugbetalingsverplichting. Als deze subsidies niet in het jaar van ontvangst voor dat doel worden uitgegeven, worden ze als OVP (Overlopend passief) opgenomen op de balans.

Als gevolg van een aantal grote decentralisatieoperaties is de omvang van de OVP's afgelopen jaren sterk afgenomen. De omvang van de OVP's is de afgelopen jaren gedaald van in 2013 € 298,5 mln naar circa € 129,6 mln in 2020. De OVP's zijn het afgelopen jaar weer toegenomen tot € 164,4 mln. De grootste ontvangen subsidies onder de OVP's zijn die voor Impuls Veenweide, PMR 750 ha en stimulering Verkeersveiligheidsmaatregelen 2020-2021. Een volledig overzicht van OVP's is opgenomen bij de vlottende passiva als onderdeel van de balans.

Voorzieningen

In 2020 zijn er voor circa € 7,6 mln toevoegingen gedaan aan de voorzieningen en zijn de voorzieningen voor circa € 6,5 mln aangewend. Per saldo zijn de voorzieningen toegenomen met € 1,1 mln tot een totaal van € 40,5 mln. In de staat van voorzieningen en bijlage 2 wordt in detail ingegaan op de voorzieningen.

Kijklijn impact coronapandemie op Jaarstukken 2020

2020 zal de geschiedenis ingaan als het jaar van het coronavirus. In het begin van het jaar manifesteerde een toen nog onbekend virus zich in China, raakte het daarna Italië hard en werden vervolgens ook in Nederland de eerste besmettingen geconstateerd. In maart 2020 zaten we in een wereldwijde pandemie en kregen we te maken met beperkende maatregelen tegen verspreiding van het coronavirus.

In deze verantwoording leest u wat de pandemie en beperkende maatregelen voor onze plannen, ons werk en onze prestaties heeft betekend. Door Gedeputeerde Staten zijn maatregelen genomen om de gevolgen van de coronacrisis voor de Zuid-Hollandse samenleving en economie waar mogelijk te dempen. Wij hebben Provinciale Staten periodiek hierover geïnformeerd. In dit verslagjaar voor het laatst bij [brief van 8 december](#).

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de in 2020 genomen maatregelen.

Ambitie	Maatregelen
<p>Samen werken aan Zuid-Holland</p>	<p><u>Ondersteuning lokale journalistiek:</u> GS hebben besloten om € 332.000 in te zetten als 'coronamaatregel' om lokale media te ondersteunen. Het bedrag was beoogd in te zetten om lokale en regionale journalistiek te ondersteunen met een samenwerkingsregeling voor gemeenten die een mediafonds hebben of willen opzetten.</p> <p>Nu het Rijk in totaal € 35 mln aan noodsteun heeft toegezegd lijkt de nood van de lokale media voor een belangrijk deel golenigd; een structurele kwaliteitsimpuls voegt meer toe.</p> <p>De structurele regeling voor Zuid-Hollandse media is in november vastgesteld.</p> <p><u>Financiële positie gemeenten:</u> Gedeputeerde Staten hebben op 25 juni 2020 een brief naar het kabinet gestuurd waarin aandacht wordt gevraagd voor de financiële positie van gemeenten en het kabinet wordt verzocht om gemeenten financieel te steunen. De situatie omtrent de gemeentelijke financiën was al nijpend. Door de coronacrisis is de financiële positie van gemeenten nu verder onder druk komen te staan. In navolging hiervan heeft ook het IPO namens de 12 provincies een brief aan het Rijk en de Tweede Kamer geschreven over de zorgelijke financiële positie van gemeenten. Adequate maatregelen die gemeenten in staat stellen om de financiële tekorten (volledig) te dekken zijn van het grootste belang.</p>
<p>Bereikbaar Zuid-Holland</p>	<p><u>Continuïteit infra projecten:</u> zorgen dat werkzaamheden door kunnen gaan en de realisatie van projecten niet of nauwelijks vertraagd wordt, is prioriteit. Wij bekijken daarnaast of en – zo ja - hoe wij in de huidige situatie lopende infra- en onderhoudsprojecten kunnen versnellen of slimmer in kunnen richten, rekening houdend met bijvoorbeeld afgenomen verkeersdrukte. Uiteraard doen we dit in nauw overleg met de betrokken bedrijven en de omgeving. Momenteel is bijvoorbeeld al versnelling in gang gezet bij werkzaamheden aan de N211 in het Westland en zijn de zogenaamde werkbare uren bij diverse projecten verruimd.</p> <p><u>Financiële ondersteuning OV-bedrijven:</u> als gevolg van de enorme afname van het aantal reizigers, zijn voor de vervoerders de reizigersopbrengsten vrijwel volledig weggefallen. Dit is ongeveer de helft van hun omzet. De vervoerders hebben daarom bij de provincie en de andere decentrale opdrachtgevers in het OV aangeklopt voor steun. We hebben onze vervoerders toegezegd de maandelijkse bevoorschotting van de exploitatiesubsidie te continueren, ondanks het teruggedraaide voorzieningenniveau. Daarmee blijven deze inkomsten voor de vervoerders in ieder geval in stand bij het vrijwel volledig wegvallen van de reizigersopbrengsten. Op 26 mei heeft GS, samen met alle andere decentrale overheden, besloten tot het onderschrijven van de afspraken die in NOVB verband zijn gemaakt. Dit houdt onder meer in dat het protocol verantwoord reizen met OV wordt onderschreven, en er, ook door provinciale, vervoerders per 1 juni een normale dienstregeling wordt gereden. Ook is afgesproken dat aan vervoerders de reguliere subsidies betaald worden, zoals die in de situatie voor corona uitgekeerd werden. Op 5 juni is akkoord bereikt met het Rijk, alle decentrale overheden en vervoerders over een beschikbaarheidsvergoeding. Hiermee dekt het Rijk de verliezen van vervoerders voor 93% tot 95% af. Momenteel vindt er overleg plaats met opdrachtgevers (provincies, vervoersautoriteiten), vervoerders en het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat over de financiële consequenties van de coronacrisis voor vervoerders (en daarmee, op langere termijn, de opdrachtgevers) en de mogelijkheid van aanvullende steunmaatregelen voor vervoerders vanuit het Rijk.</p> <p><u>Opschorten voorbereiding aanbesteding OV-concessie Zuid-Holland Noord:</u> Gedeputeerde Staten hebben aan Provinciale Staten en aan de regio's Holland Rijnland en Midden Holland brieven gestuurd in het kader van de voorbereiding van de openbare aanbesteding van de OV-concessie Zuid-Holland Noord. In de</p>

Ambitie	Maatregelen
	<p>brieven wordt medegedeeld dat in het licht van de actuele ontwikkelingen omtrent de pandemie, de vrijgave ter consultatie vóór de zomer van het Ontwerpprogramma van Eisen voor de aanbesteding, prematuur is. Gedeputeerde Staten willen eerst de uitkomsten van een landelijke marktverkenning afwachten en zich vervolgens mede daarop beraden op de te volgen koers ten aanzien van deze aanbesteding. De aanbesteding zal in ieder geval in 2020 niet op de markt worden gebracht.</p>
<p>Een concurrerend Zuid-Holland</p>	<p><u>Startup in Residence Resilience</u>: met WorldStartup lanceert de provincie in samenwerking met o.a. Dell, T-Mobile, Den Haag (ImpactCity) de gemeente Rotterdam (UP!Rotterdam) het platform 'ResilientSociety'. Op dit platform kunnen innovatieve bedrijven oplossingen aandragen voor vraagstukken die door de coronacrisis zijn ontstaan. Het bekende Startup in Residence-programma van de provincie is hier onderdeel van. De eerste 'challenges' zijn gestart.</p> <p><u>Ondersteuning MKB</u>: ter ondersteuning van het (brede) MKB in Zuid-Holland worden verschillende maatregelen uitgewerkt. Prioritaire thema's daarbinnen zijn 'samenwerking' en 'digitalisering'.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maatregel 1: Aanstellen van ambassadeurs om nieuwe samenwerkingsarrangementen (zoals een BIZ of ondernemersvereniging) tussen ondernemers op te richten en het voortbestaan van bestaande samenwerkingsverbanden te ondersteunen. • Maatregel 2: Organiseren van een kennisnetwerk van gemeenten en MKB-vertegenwoordigers om het MKB (m.n. in de Retail) te ondersteunen bij digitalisering. Aanvullende maatregelen worden op korte termijn uitgewerkt en ter besluitvorming aan GS voorgelegd. Deze zijn derhalve nog niet in dit overzicht opgenomen. <p><u>Coronamonitor Zuid-Holland</u>: wij monitoren de impact van het coronavirus op bedrijven via de Coronamonitor Zuid-Holland. Dit doen wij samen met InnovationQuarter Metropoolregio Rotterdam-Den Haag en de Economic Board Zuid-Holland. De monitor bevat de laatste stand van zaken van effecten van het coronavirus op de economie en de verschillende sectoren.</p> <p><u>Corona-Overbruggingslening (COL) voor startups en scale-ups</u>: op 7 april heeft het kabinet aangekondigd € 100 mln uit te zullen trekken voor de Corona-overbruggingsleningen (COL) voor startups, scale-ups en innovatieve MKB-bedrijven (>€ 50.000 <€ 2 mln). Op 20 mei heeft het kabinet bekendgemaakt hier additioneel € 150 mln voor uit te trekken. En op 16 juni is bekendgemaakt dat de laatste tranche wordt opgehoogd naar € 200 mln. In totaal is er dus € 300 mln beschikbaar voor de COL. Hiervan is ruim € 50 mln beschikbaar voor startups, scale-ups en innovatieve MKB'ers in Zuid-Holland. InnovationQuarter verwacht hiermee circa 140 bedrijven te kunnen helpen om de komende periode te overbruggen. Bij bedragen boven de € 250.000,- wordt er 25% cofinanciering gevraagd van zittende aandeelhouders onder gelijke voorwaarden als het Rijk. Dit betekent dat bedrijven in de portfolio van InnovationQuarter die door de coronacrisis in de financiële problemen zijn gekomen nu naast financiering vanuit IQ, 75% van dit bedrag via het Rijk gefinancierd krijgen.</p> <p>Op 16 juni lieten de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) weten dat de aanvragen voor de Corona-OverbruggingsLening (COL) binnen blijven stromen. Vanaf 29 april hebben 1.507 startups, scale-ups en innovatieve MKB-ers een aanvraag gedaan voor een COL. Deze bedrijven hebben in totaal € 540 mln aangevraagd. Inmiddels zijn 311 aanvragen goedgekeurd voor ruim € 100 mln. En per 15 juni zijn er 325 Zuid-Hollandse aanvragen gedaan bij InnovationQuarter van circa € 125 mln, waarvan 28% goedgekeurd, 31% nog in behandeling en 41% afgewezen.</p> <p><u>Toerisme</u>: inventariseren van evenementen en bijeenkomsten op gebied van erfgoed, toerisme en cultuur die in najaar 2020 gepland waren. Vanaf het moment dat de coronamaatregelen vanuit het Rijk zijn afgekondigd zijn veel bijeenkomsten/evenementen op dit gebied gecancelled. Dit gaat om activiteiten die door PZH zelf of door partners worden georganiseerd. Voor een aantal hiervan wordt een nieuwe datum gezocht. Om te voorkomen dat in het najaar van 2020 veel van deze bijeenkomsten/evenementen op het zelfde moment worden gepland, wordt een agenda/overzicht opgesteld. Deze wordt gedeeld met partners ter bevordering van spreiding.</p> <p><u>Inzet van MKB-Financieringstafel Zuid-Holland</u>: de bestaande MKB-financieringstafel Zuid-Holland en de samenwerkingen met financiers daarin benutten om uitdagingen van ondernemers in problemen te adresseren. Deelnemers aan de tafel doen dit door te adviseren op complexe financieringsvraagstukken van MKB-ondernemers.</p> <p><u>Onderzoek ondersteuning Fieldlabs</u>: zijn praktijkomgevingen waarin bedrijven en kennisinstellingen doelgericht nieuwe producten en technologieën ontwikkelen, testen en implementeren. Fieldlabs zijn dan ook een belangrijk onderdeel van het innovatie ecosysteem in Zuid-Holland. De provincie Zuid-Holland heeft de afgelopen paar jaar meerdere fieldlabs ondersteund. De fieldlabs hebben te maken met financiële</p>

Ambitie	Maatregelen
	<p>gevolgen van de coronacrisis, maar komen vanwege hun juridische structuur niet in aanmerking voor economische steunmaatregelen die vanuit het kabinet zijn getroffen. De financiële problemen worden onder andere veroorzaakt doordat de fieldlabs vaste kosten (huur, salarissen etc) blijven maken terwijl er door de coronamaatregelen geen projecten uitgevoerd kunnen worden en additionele funding uitblijft. Ook is acquisitie uitdagend.</p> <p>Er wordt i.s.m. InnovationQuarter een analyse uitgevoerd welke fieldlabs acute problemen ondervinden, zodat zicht is op de fieldlabs die ondersteuning nodig hebben. Daartoe wordt bij de voorjaarsnota het budget ad € 1,1 mln voorzien voor 2021 naar het jaar 2020 verplaatst.</p> <p><u>Inventarisatie culturele infrastructuur Zuid-Holland en corona</u>: in IPO-verband heeft een inventarisatie plaatsgevonden van de schade als gevolg van de coronacrisis bij instellingen waarvan de provincie de primaire subsidiënt is. Dit met het oog op compensatie door het Rijk in het provinciefonds. GS hebben op 12 juni een brief verstuurd aan PS (Cie BMM 17 juni a.s.) met een inventarisatie van de impact van de coronacrisis voor de cultuursector in Zuid-Holland. Uit de inventarisatie blijkt dat alle culturele instellingen in Zuid-Holland in meer of mindere mate getroffen worden door de coronacrisis. We zien het als provinciale taak om bij de Rijksoverheid te bemiddelen en te lobbyen, om het geld dat voor cultuur beschikbaar is zoveel als mogelijk ten goede te laten komen aan Zuid-Hollandse instellingen.</p> <p><u>Subsidies TU-Delft</u>: de provincie Zuid-Holland heeft incidentele subsidie verleend aan twee projecten die binnen de TU Delft zijn gestart als gevolg van de coronapandemie. De subsidie is bedoeld voor de inrichting van een testcentrum voor het testen van mondkapjes ('Projectmask') en de ontwikkeling van een snel te produceren beademingsapparaat ('OperationAIR'). Op die manier wil de provincie een bijdrage leveren aan de bestrijding van het coronavirus en de zorg voor patiënten verbeteren. Voor het project 'Projectmask' verleent de provincie een subsidie van € 35.000. Voor het project 'OperationAIR' verleent de provincie een subsidie van € 30.000.</p> <p>De aanvragen zijn gedaan door het TU Delft COVID-19 Response Fund, dat is opgericht door de TU Delft en het Universiteitsfonds Delft. Vanuit dit fonds worden onderzoekers en studenten geholpen met financiële bijdragen voor corona gerelateerd onderzoek. Dankzij de subsidie van de provincie Zuid-Holland en donaties van onder andere de TU Delft alumni en donateurs worden er inmiddels 20 Delftse projecten gesteund uit het TU Delft COVID-19 Response Fund.</p> <p><u>Subsidieregeling tegemoetkoming loonkosten onlangs gediplomeerden (Jongeren Werkplan)</u>: pas afgestudeerden komen door corona moeilijker aan een baan, terwijl het opdoen van werkervaring juist cruciaal is voor toekomstige kansen. Vanuit de Human Capital agenda zijn middelen beschikbaar gesteld voor werkgevers voor 20% vergoeding van de loonkosten eerste jaar. PS heeft het subsidieplafond vastgesteld op € 1,5 mln. Om jongeren en geïnteresseerde bedrijven bij elkaar te brengen is begin januari 2021 de website www.kickstartyourcareer.nl gelanceerd.</p> <p><u>Subsidieregeling noodsteun culturele sector Zuid-Holland 2020</u>: gemeenten met niet meer dan 150.000 inwoners kunnen van 25 september tot en met 2 oktober 2020 subsidie aanvragen. In verband met het beperkte budget focust de provincie Zuid-Holland zich op de kleine en middelgrote gemeenten waar minder mogelijkheden zijn voor steun via de Rijksoverheid. Het maximum bedrag dat deze gemeenten kunnen aanvragen, is gekoppeld aan het inwoneraantal van de gemeente. Het is aan de gemeente dit geld te verdelen onder de culturele instellingen. Gemeenten wordt gevraagd direct of indirect bij te dragen aan de instellingen. Een andere voorwaarde is dat het culturele aanbod dat wordt ondersteund, de diversiteit en inclusiviteit van cultuur in de gemeenten in stand houdt.</p> <p><u>De ambassadeurs en de BIZ-regeling (BedrijvenInvesteringsZone's)</u>: specifiek in het leven geroepen vanwege de coronacrisis (zie ook maatregel 9)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ambassadeurs bedrijventerreinen</i>: de bedrijventerreinenambassadeurs hebben ondersteuning geboden aan de besturen van ondernemersverenigingen en BIZ-en om de kwaliteit van het terrein te bevorderen en ondernemersactiviteiten te ondersteunen en nieuwe samenwerkingsverbanden te stimuleren. Ook in 2021 blijven ambassadeurs bedrijventerreinen actief. • <i>Ambassadeurs winkelgebieden</i>: de ambassadeurs winkelgebieden hebben contact gehad met veel gemeenten, ondernemers en centrummanagers in de provincie. Dit heeft geleid tot een goede inventarisatie van de problematiek in binnensteden als gevolg van corona en hier en daar ook al tot concrete eerste hulp en ondersteuning. De inzet van de ambassadeurs wordt extern zeer gewaardeerd. Om de winkelgebieden weer vitaal te krijgen en de ontstane leegstand aan te pakken is echter een langer lopende aanpak nodig. Mede op basis van de input van de ambassadeurs wordt het huidige Actieplan Detailhandel geactualiseerd en wat meer gericht op ondersteuning bij uitvoering om te komen tot compactere (winkel)centra en transformaties naar woningen of andere (maatschappelijke

Ambitie	Maatregelen
	<p>en commerciële) functies. In het 1e kwartaal 2021 is nog 1 ambassadeur winkelgebieden actief. Mede op basis van de input van de ambassadeur wordt gewerkt aan een provinciale Aanpak Winkelgebieden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Subsidieregeling ondersteuning BIZ-en op bedrijventerreinen en winkelgebieden:</i> de provincie zet, tijdens de crisis, in op het versterken van de samenwerkingsverbanden / het verenigen van de aflopende BIZ-en met het oog op de toekomst. Ondernemers zullen er na de crisis profijt van hebben als de samenwerkingsverbanden nog overeind staan, zodat er samengewerkt kan worden om de bedrijventerreinen en winkelgebieden kwalitatief te verbeteren. Hierdoor komen collectieve plannen en activiteiten op bedrijventerreinen en winkelgebieden, die juist extra hard nodig zijn in deze coronacrisis, niet onnodig stil te vallen. De subsidieregeling voor het ondersteunen van BIZ-en op bedrijventerreinen en in winkelgebieden is open tot en met 31 december 2020. De Subsidieregeling ondersteuning BIZZ-en op bedrijventerreinen en winkelgebieden is volledig benut. Op dit moment wordt verkend hoeveel BIZ-en in 2021 aflopen en mogelijk vanwege corona niet tijdig verlengd kunnen worden. <p><u>Subsidieregeling Toerisme:</u> de regeling is 15 september 2020 vastgesteld en is op 15 december 2020 opengesteld. Projectvoorstellen met aanvullende coronamaatregelen gericht op o.a. veilige bedrijfsvoering en marktherstel, kregen daarvoor extra punten.</p>
<p>Versterken natuur in Zuid-Holland</p>	<p><u>Landbouw (veeteelt en akkerbouw), Monitoring:</u></p> <p><i>I. Invloed monitoren op samenwerking in Groene Cirkels:</i> de Groene Cirkel Duurzame Fritesketen ondervindt gevolgen zoals die in de hele aardappelketen voelbaar zijn. Er is onzekerheid over afzet van aardappelen omdat de horeca als grote afnemer (80%) is weggefallen. Dat roept vragen op over prijs, afvoer van overschotten en teelt voor volgend jaar. Wat betreft Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling zijn er nog geen directe zorgen. Er is veel aandacht voor het voorkomen van uitval van personeel en manier waarop inspecties kunnen worden uitgevoerd. PZH blijft in gesprek met Rijk over Europees (bijv. rij-rusttijdenwet) en Rijksbeleid (inspecties). Ook de gevolgen voor de lange termijn (vraag melk uit China, vraaguitval Fritesketen) blijven monitoren.</p> <p><i>II. Monitoren situatie bij gemeenten:</i> via netwerk worden contacten gelegd. Sommige gemeenten hebben zelf een crisisteam opgericht voor hun agrarische bedrijven. Concrete verzoeken worden in beeld gebracht.</p> <p><u>Natuur (beheer natuur- en recreatiegebieden en groene VTH), Monitoring:</u></p> <p><i>I. Monitoring voortgang beheer natuur- en recreatiegebieden:</i> Voor het beheer en onderhoud van natuur- en recreatiegebieden in Zuid-Holland is PZH in gesprek met de terrein-beherende organisaties zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en het Zuid-Hollands Landschap.</p> <p><i>II. Monitoring voortgang groene vergunningverlening, toezicht & handhaving door Omgevingsdiensten:</i> Vanuit OZHZ is met inachtneming van de coronamaatregelen toezicht op alle gebieden. In de weekenden houden wij samen met de samenwerkingspartners, gezien de grote drukte in de natuurgebieden, extra toezicht. De vergunningverlening en overige toezicht- en handhavingstaken verlopen normaal.</p> <p><u>Landbouw: ondersteuning bij korte voedselketens:</u> de provincie sluit zich aan bij het initiatief van de Taskforce Korte Ketens om een landelijke campagne te starten voor lokale voedselinitiatieven. Het bestaande netwerk van ondernemingen en initiatieven wordt hiervoor benut.</p>
<p>Sterke steden en dorpen</p>	<p><u>Extra inzet Vliegende Brigade:</u> deze brigade is een tool van de PZH en inmiddels in de praktijk met succes op verschillende gebieds- en locatieontwikkelingen ingezet en nog actief. Vanwege de gevolgen van de coronacrisis biedt de Vliegende Brigade extra ondersteuning door middel van de volgende aangescherpte maatregelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De provincie Zuid-Holland draagt 75% van de kosten van een opdracht, de aanvragende organisatie slechts 25% van de kosten (in plaats van de gebruikelijke 50/50 verdeling). • We verwelkomen kleinschalige opdrachten met een snelle doorlooptijd tot € 50.000. Zo kunnen we dit jaar nog meer projecten op gang helpen. • Naast inzet van de eigen expertise van de provincie Zuid-Holland, maken we gebruik van extern ingehuurd expertise zoals adviesbureaus en zzp'ers. Deze maatregelen gaan direct in en gelden voor heel het jaar 2020 zolang er geld beschikbaar is. <p>Vanaf 2021 is de vliegende brigade opgenomen in de reguliere subsidiemogelijkheden.</p> <p><u>Vergunningverlening en locatieontwikkeling voortgang te laten vinden:</u> de provincie wil extra steun bieden voor partijen in de bouw die de komende periode vergunningen voor woningbouw moeten indienen. Het gaat specifiek om aanvragen voor ontheffingen beschermde soorten vanuit de Wet Natuurbescherming. De steun betreft communicatie en advies, zodat bouwers vergunningen sneller correct kunnen indienen. De steun hebben we geboden en is uitgevoerd via de Omgevingsdienst Haaglanden, die de ontheffingen voor</p>

Ambitie	Maatregelen
	<p>beschermde soorten voor de gehele provincie Zuid-Holland uitvoert.</p> <p><u>Ophoging subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam</u>: bij de Najaarsnota 2020 is het subsidieplafond van de Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland verhoogd van € 1,5 mln naar € 3,5 mln. De aanvragen van gemeenten overschreden het oorspronkelijke subsidieplafond. Daarom is besloten tot verhoging, zodat het plafond geen beletsel vormt voor gemeenten om plannen voor sociale woningbouw van corporaties te versnellen, en deze plannen in tijden van corona zoveel mogelijk door kunnen gaan. Het budget voor deze subsidieregeling is voor de jaren 2020 tot en met 2023 totaal € 5 mln, waarvan nu € 3,5 mln in het eerste loopjaar beschikbaar wordt gemaakt in het kader van versnellen woningbouw.</p> <p><u>Strandpaviljoens</u>: dit jaar hebben strandpaviljoens, eenmalig, de mogelijkheid gekregen om op het strand te blijven staan in het winterseizoen 2020-2021. Hiervoor zijn wel kaders en randvoorwaarden meegegeven vanuit onder andere de waterveiligheid en de natuurbelangen. Zo mag er gedurende deze periode niet worden geëxploiteerd. De kustgemeenten kunnen locatie specifiek maatwerk leveren in goed overleg met de eigenaren van de strandpaviljoens.</p> <p>Dit besluit is genomen in goed overleg met alle verantwoordelijke overheden en betrokken partners van het Kustpact. Het verzoek hiertoe is gedaan door Koninklijke Horeca Nederland om eigenaren van strandpaviljoens kosten te besparen in verband met de verminderde inkomsten door corona.</p>
Gezond en veilig Zuid-Holland	<p><u>Recreatie</u>: onderzoek stand van zaken lopende subsidies aan partners in de recreatiesector. Er worden voor de korte en middellange termijn acties uitgedacht ten aanzien van de gevolgen van de coronacrisis. Inventarisatie welke organisaties in de recreatieve sector in de problemen komen door de coronacrisis. Na inventarisatie besluit over eventueel lichtere voorwaarden dan bij toekenning of meer voorfinanciering. Er wordt aangesloten bij de handelswijze voor alle subsidietrajecten.</p>
Financiën & organisatie	<p><u>Leges en betaaltermijnen</u>: het opleggen van alle leges & belastingen (m.u.v. opcenten MRB) wordt uitgesteld tot het 3e kwartaal 2020 of tot uiterlijk 4e kwartaal 2020.</p> <p><u>Leges & betaaltermijnen</u>: na het opleggen van de leges en belastingen (m.u.v. opcenten MRB) in het 2e halfjaar 2020, worden op aanvraag van de betalingsplichtige, verruimde betalingsregelingen en uitstel van betalingen verleend.</p> <p><u>Facturen sneller betalen</u>: de provincie betaalt gereedstaande facturen binnen 7 dagen.</p> <p><u>Maatregelen m.b.t. subsidies</u>: het handelingskader voor subsidies bestaat uit: I. Verzoeken om verlenging van de termijn waar binnen de activiteiten worden uitgevoerd, worden zoveel mogelijk gehonoreerd. II. Voor activiteiten die door de coronacrisis niet kunnen worden uitgevoerd, kan de subsidie worden vastgesteld waarbij de werkelijk gemaakte kosten naar redelijkheid worden vergoed.</p> <p><u>Cou lance</u> betrachten richting de door de provincie zelf gesponsorde of gesubsidieerde evenementen, waar al kosten voor gemaakt zijn, en of uitgestelde provinciale bijeenkomsten eventueel een beperkte voorschotbetaling kunnen krijgen.</p> <p><u>Crisisorganisatie</u>: zorgvuldige afstemming & communicatie over de ontwikkelingen en maatregelen is van groot belang. Dit betreft zowel de interne 'crisisorganisatie' als rechtstreeks contact met onze publieke en private partners over de ontwikkelingen en maatregelen die getroffen worden.</p> <p><u>Marktplaats Zuid-Holland</u>: opzetten en uitvoeren van 'Marktplaats Zuid-Holland' om vraag en aanbod binnen de provinciale organisatie te matchen van (tijdelijke) arbeidscapaciteit en vraag naar (tijdelijke) extra inzet, in eerste instantie intern en mogelijk voor externe partners.</p> <p><u>Maatregelen m.b.t. Inkoop & aanbesteden</u>: I. <i>Inzet om lopende projecten en aanbestedingen door te laten gaan</i>: als aanbestedende dienst kan PZH in lopende en toekomstige aanbestedingen rekening houden met de moeilijke economische situatie waar bedrijven als gevolg van de coronacrisis in verkeren, hierbij wordt alles op alles gezet om lopende projecten en aanbestedingen zoveel mogelijk door te laten gaan. De Aanbestedingswet biedt over het algemeen voldoende flexibiliteit om in omstandigheden zoals deze te voorzien. Denk hierbij aan minimale termijnen voor aanbestedingsprocedures, die kunnen worden verruimd. Ook is er ruimte om in het geval van dringende spoed noodzakelijke aankopen op korte termijn te doen. Er wordt per casus bezien in hoeverre flexibiliteit werkelijk noodzakelijk is. II. <i>Inkoop en aanbesteden in percelen</i>: als aanbestedende dienst kan PZH bij toekomstige aanbestedingen overwegen om een opdracht in percelen op te delen of uit raamovereenkomsten kleine opdrachten te halen om zo marktwerking te verhogen, ook kunnen kleinere ondernemingen inschrijven. Bij aanbesteden wordt met percelen bedoeld het binnen de regels onderverdelen van één opdracht in meer stukken. Uitgangspunt</p>

Ambitie	Maatregelen
	<p>van de Aanbestedingswet is dat geclusterde opdrachten in principe in percelen verdeeld moeten worden.</p> <p><i>III. In gesprek met contractpartners:</i> de coronacrisis kan leiden tot diverse problemen bij bedrijven. Dit heeft effect op lopende contracten. Denk hierbij aan vertraagde levertermijnen, stagnatie van toelevering van producten, en ziekte of uitval van personeel bijvoorbeeld. Door in gesprek te gaan met contractpartners kan gezamenlijk worden beoordeeld wat de impact is en of eventuele maatregelen en aanvullende afspraken in overleg mogelijk zijn.</p> <p><u>Wijziging van de Beleidsregel M&O:</u> zodat subsidieontvangers niet extra worden benadeeld als ze vanwege de uitbraak van corona niet in staat zijn hun subsidieverplichtingen na te komen: Normaliter wordt een subsidieontvanger extra gekort op zijn subsidie als de subsidie wordt verlaagd omdat de activiteiten waarvoor subsidie is verstrekt niet, niet tijdig of niet geheel zijn verricht, of niet aan de subsidieverplichtingen is voldaan en dit niet onverwijd is gemeld bij de provincie. Deze extra korting bedraagt 3% van het bedrag waarmee de subsidie verlaagd wordt. Omdat de uitbraak van corona en de maatregelen daaromtrent mogelijk grote gevolgen hebben voor subsidieontvangers heeft GS 26 mei 2020 besloten om deze extra korting tot en met 31 maart 2021 niet toe te passen.</p> <p>Op 23 maart 2021 heeft GS besloten de werkingsduur van de maatregel vanwege het aanhouden van de pandemie te verlengen tot 31 maart 2022.</p> <p><u>PZH Richtlijnen COVID-19:</u> in dit document - dat voortdurend wordt geactualiseerd - verzamelen we alle interne richtlijnen en afspraken rondom het werken in coronatijd. Het dient daarmee als naslagwerk voor en als basis voor de communicatie met medewerkers, beleidsmakers, leidinggevend en bestuurders van de provincie Zuid-Holland.</p> <p><u>Handelingswijzer opdrachten i.v.m. corona P12:</u> alle provincies hebben aan het begin van de coronacrisis samen een handelingswijzer opgesteld. Hierin staat hoe zij omgaan met de gevolgen van de coronamaatregelen bij inkoop en aanbestedingen. Denk bijvoorbeeld aan evenementen die niet doorgaan en extra kosten die gemaakt zijn. De provincie Zuid-Holland gebruikt deze handelingswijzer al enige tijd. Deze is nu vastgesteld als richtlijn voor vraagstukken en besluitvorming over de gevolgen van de coronacrisis bij inkoop en aanbestedingen.</p>

Financiële effecten coronapandemie op jaarrekeningdossiers 2020

De provinciale accountant heeft bijzondere aandacht gevraagd voor de mogelijke consequenties van de coronapandemie in de Jaarstukken 2020. In het algemeen constateert de accountant dat de effecten van de coronacrisis op de financiële positie van de provincie vooralsnog beperkt lijken te zijn. De accountant wijst op een aantal aandachtspunten bij de Jaarstukken 2020:

1. mogelijke claims voor vertragingen bij infrastructurele projecten,
2. de effecten van coronamaatregelen op provinciale deelnemingen, eventuele voorzieningen voor openstaande garanties en geldleningen en
3. mogelijke gevolgen voor de subsidielasten 2020 en de inbaarheid van vorderingen bij debiteuren.

Gedeputeerde Staten hebben op 17 november 2020 in een brief ([Boardletter 2020](#)) aan Provinciale Staten aangegeven hoe zij met die aandachtspunten om zullen gaan.

1. Claims opdrachtnemers infrastructurele projecten

In 2020 is een beperkt aantal claims ontvangen met betrekking tot corona in relatie tot werken. De gesprekken over deze claims en de onderbouwing daarvan vinden in 2021 plaats. Het is daarom nu nog niet met zekerheid te zeggen of en zo ja in welke mate de ingediende claims kunnen worden toegekend.

2. Deelnemingen en verbonden partijen eventuele voorzieningen voor openstaande garanties en geldleningen

In het tweede kwartaal van 2020 is een uitvraag gedaan naar de effecten van de coronapandemie bij de zes publieke- en belangrijkste private verbonden partijen. Dit betrof een uitvraag bij de vijf Omgevingsdiensten, Wegschap Tunnel Dordtse Kil, Grondbank Zuidplas, Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden, Houdstermaatschappij Zuid-Holland, Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf, Innovation Quarter en Warmtebedrijf Rotterdam. De overige private verbonden partijen zijn niet bevraagd, omdat de provincie Zuid-Holland hierin een

laag aandeelhouderspercentage heeft. Hierdoor hebben de effecten van de pandemie bij deze partijen weinig of geen (financiële) doorwerking op de provincie Zuid-Holland.

Omdat de crisis zich nog in het beginstadium bevond, was het voor de verbonden partijen nog onvoldoende mogelijk om de effecten hiervan te kunnen beschrijven. In januari 2021 is een tweede uitvraag bij dezelfde verbonden partijen gedaan. Hieronder is de meest actuele informatie beknopt weergegeven.

Publieke verbonden partijen

De publieke verbonden partijen hebben geen gevolgen voor de continuïteit ondervonden als gevolg van de coronapandemie. Op het Wegschap na, zijn bij de publieke verbonden partijen geen grote financiële tegenvallers in 2020 geconstateerd als gevolg van de pandemie. Sommige Omgevingsdiensten hebben een stijging in de opbrengsten gezien wegens extra aanvullende opdrachten op het gebied van handhaving van de coronamaatregelen (regionale noodverordening). Daarnaast hebben de Omgevingsdiensten een daling in de kosten gezien, onder andere kosten voor woon- werk verkeer en huisvestingskosten. De Grondbank heeft een lichte daling in de opbrengsten gezien door achterstallige huurinkomsten. Met deze huurders zijn betalingsregelingen getroffen. Het Wegschap heeft de verkeersbewegingen door de genomen maatregelen significant zien dalen en heeft daardoor minder tol-inkomsten verkregen.

De publieke verbonden partijen verwachten 2020 niet af te sluiten met verliezen in de jaarcijfers ten gevolge van de pandemie. Voor 2021 verwachten de publieke verbonden partijen geen andere risico's dan in 2020. De Omgevingsdiensten geven aan dat een verlofstuwmeer als risico voor 2021 kan worden aangemerkt. Deze ontwikkeling wordt gemonitord en waar nodig worden maatregelen genomen. Het Wegschap verwacht dat de verkeersbewegingen door de versoepelingen weer zullen toenemen in 2021.

Private verbonden partijen

De bevroegde private verbonden partijen bestaande uit ROM-D, HZH, PROAV, IQ en WbR geven aan dat de pandemie nagenoeg geen impact heeft gehad op de bedrijfsvoering en activiteiten van de organisatie, behalve dat sommige zaken meer tijd kosten. Ook zijn er vooralsnog geen grote financiële consequenties te relateren aan de coronapandemie die de liquiditeit, het eigen vermogen of het resultaat van het boekjaar 2020 hebben beïnvloed. De risico's van 2020 gelden eveneens voor 2021 en hebben geen grote impact op de uitvoering van de werkzaamheden of continuïteit.

3. Gevolgen voor de subsidieasten 2020 en de inbaarheid van vorderingen bij debiteuren

Subsidies

Vanwege de uitbraak van het coronavirus kunnen subsidieaanvragers in de problemen komen met termijnen en regels die normaal gesproken gelden voor de door hen ontvangen subsidie. Het gaat dan bijvoorbeeld om het niet tijdig - of zelfs helemaal niet meer - kunnen realiseren van een project, of het niet binnen een voorgeschreven termijn doorgeven van wijzigingen. Omdat wij als provincie Zuid-Holland coulant willen zijn in deze voor velen lastige periode, hebben wij onze Algemene subsidieverordening in juni 2020 aangepast en een afwijkingsbepaling voor corona-gerelateerde problemen opgenomen. In 2020 is in beperkte mate gebruik gemaakt van deze afwijkingsmogelijkheid. Zoals verwacht hebben de eventuele afwijkende prestaties als gevolg van de pandemie geen effect op de hoogte van subsidies en de bijbehorende budgetten. De conclusie kan dan ook getrokken worden dat de extra financiële last op het gebied van subsidies voor het boekjaar 2020 nihil is.

Debiteuren

Met betrekking tot de vorderingen op debiteuren is in 2020 rekening gehouden met mogelijke (financiële) gevolgen van de coronapandemie. Zo hebben Gedeputeerde Staten het besluit genomen om de provinciale heffingen later in 2020 in rekening te brengen en is geanticipeerd op verzoeken van debiteuren om uitstel van betaling te krijgen of een betalingsregeling te treffen. De praktijk heeft echter uitgewezen dat hier zeer beperkt gebruik van gemaakt is. Daarnaast is gebleken dat de afboekingen van vorderingen die in 2020 hebben

plaatsgevonden geen relatie hebben gehad met de coronapandemie. Op basis hiervan kan de conclusie getrokken worden dat de pandemie in 2020 niet heeft geleid tot extra financiële lasten voor de debiteurenpositie van de provincie Zuid-Holland.

Leningen en garanties PZH

De belangrijkste leningen die de provincie Zuid-Holland in 2020 heeft uitstaan betreft de leningen aan het Warmtebedrijf. De mogelijke financiële gevolgen van de coronapandemie op deze leningen worden meegenomen in de afwegingen over de hardheid van deze leningen, zoals deze in de Jaarrekening 2020 zijn verwoord.

Daarnaast bestaat er nog een aantal kleinere leningen waarbij een mogelijk financieel effect van de pandemie beperkt is omdat de rente en aflossingen gekoppeld zijn aan subsidieverstrekingen. De garantstellingen van de provincie Zuid-Holland betreffen in 2020 vooral de garantstelling aan het Groenfonds. Nadelige financiële effecten als gevolg van de pandemie zijn bij het Groenfonds voor 2020 niet aan de orde. Bijbehorende aflossingen en renteverplichtingen worden via provinciale bijdragen en subsidies betaald waardoor de financiële risico's beperkt zijn.

Ambities

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

De provincie verbindt

De provincie vervult diverse rollen en taken als middenbestuurslaag tussen Europa, Rijk en gemeenten. De provincie is de bestuurslaag bij uitstek om bovenregionale vraagstukken op te pakken. Bijvoorbeeld op het gebied van milieu, recreatie en vervoer en voor alles wat de verbinding brengt tussen dorp en stad. De provincie is ook bij uitstek in staat om afstemming en verbinding tussen gemeenten te stimuleren. De provincie heeft vanuit haar bovenregionale rol zicht op maatschappelijke vraagstukken en de onderlinge verbanden, trends en best practices.

Complexe opgaven voor openbaar bestuur

De opgaven waar het openbaar bestuur voor gesteld staat, zijn de afgelopen jaren onmiskenbaar complexer geworden. Vooral de transitieopgaven, zoals sociaal domein, energietransitie en klimaatadaptatie, vragen om meer integraliteit en samenwerking tussen overheden en met de samenleving. Er wordt om oplossingen gevraagd, terwijl tegelijkertijd het probleem zich nog ontvouwt. Achteraf kunnen we pas vaststellen wat heeft gewerkt. Met de decentralisatie van taken (decentralisaties sociaal domein, straks Omgevingswet) zijn opgaven en bevoegdheden bovendien naar het lokaal niveau gebracht. De (financiële) verantwoordelijkheid van gemeenten is hierdoor fors toegenomen. Dit vraagt ook op lokaal niveau om meer kennis, expertise, betrokkenheid van de samenleving en een solide financiële huishouding om een bijdrage te kunnen leveren aan de maatschappelijke opgaven. Zonder een goed functionerende democratie en bestuur en sterke gemeenten die hun taken goed kunnen uitvoeren gaat het niet lukken om de grote maatschappelijke opgaven te realiseren.

We streven naar een effectief bestuur

Wij investeren in behoud en verbetering van de kwaliteit van het openbaar bestuur en onze democratie. Voor een goed werkende democratie zijn lokale en regionale media belangrijk. We streven ernaar dat het vertrouwen van inwoners in het openbaar bestuur groeit of op zijn minst gelijk blijft. Een goed openbaar bestuur begint bij onszelf. We staan voor effectief eigen bestuur, waarbij effectieve samenwerking op alle niveaus (met collega-overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, inwoners, PS-GS, regionaal, landelijk en Europees) het uitgangspunt is. Samen geven we vorm aan de identiteit van Zuid-Holland: veelzijdig, inclusief en vernieuwend. We vinden het belangrijk om zaken sneller uit te voeren. De opgaven zijn vaak complex. We betrekken daarom onze inwoners, organisaties en bedrijfsleven vroegtijdig bij besluitvorming. We stellen ons open en met vertrouwen op voor initiatieven vanuit de samenleving. We maken ruimte voor verschil, experimenten en maatwerk. Participatie verschilt per onderwerp en rol die we als provincie hebben. De volksvertegenwoordiging blijft het laatste woord houden. Wij zijn constructief, maar zijn ook duidelijk als iets niet kan.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Najaar 2020 is ons [programma Beter Bestuur](#) door GS vastgesteld. Dit was later dan we ons hadden voorgenomen. Dit komt omdat de afstemming met onze bestuurlijke partners (gemeenten, waterschappen, gemeenschappelijke regelingen) door de coronacrisis vertraging heeft opgelopen.

Door corona is in dit beleidsdoel het volgende vertraagd/verminderd (hierdoor is een deel van het budget niet uitgegeven):

- Bijeenkomsten en trainingen voor bestuurders en ambtenaren (om kennis te delen en van elkaar te leren), is deels digitaal opgevangen maar niet helemaal.
- De [Leergang Zuid-Holland](#) (de programmaraad heeft besloten dit pas opnieuw te starten als fysieke bijeenkomsten weer mogelijk zijn).

- Het netwerk onderhouden. Digitaal is dit zoveel mogelijk opgevangen, maar de toevallige ontmoetingen op bijeenkomsten zijn weggevallen.

Ondanks alles hebben we veel acties van het programma wel (deels meer digitaal) kunnen starten. Deze zijn hierna per lijn van het programma weergegeven.

Stikstof

Sinds 29 mei 2019 is de vergunningverlening voor activiteiten die stikstofemissies veroorzaken een stuk complexer geworden, nadat de Raad van State een streep had gezet door het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Hoofdredeenen hiervoor zijn dat er in Nederland veel meer stikstof neerslaat dan de natuur kan verdragen en dat de uitvoering en effectiviteit van (bron)maatregelen in het PAS geenszins was geborgd. Daarom werken Rijk, provincies en andere partijen samen om te zorgen voor vermindering van stikstofdepositie op stikstofgevoelige natuurgebieden, aan natuurherstel en aan mogelijkheden om economische en maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk te maken. In december 2019 hebben Gedeputeerde Staten het plan van aanpak 'Naar een gebiedsgerichte aanpak' vastgesteld.

In Zuid-Holland hechten wij waarde aan een gevarieerde en gezonde natuur én aan een gezond vestigingsklimaat. Sterker: we zien een gezonde natuur als basis voor een gezonde economie en een gezonde leefomgeving, zoals ook de commissie Remkes in zijn advies heeft opgenomen. Onze inzet is er dan ook op gericht om de natuur te herstellen. Dit herstel is nodig om ook weer vergunningen te kunnen verlenen voor economische activiteiten, zoals voor de grote bouwopgave die wij in onze provincie kennen. Ook bedrijvigheid in het Rotterdamse Havengebied of in de landbouwsector hebben ruimte nodig om zich te kunnen ontwikkelen. Hiervoor zijn we in 2020 gestart met gebiedsgerichte aanpak, voeren wij gesprekken met sectoren aan de sectortafel en in aparte overleggen en gezamenlijke inzet vanuit de twaalf provincies richting het Rijk. Mede daardoor zijn er afspraken gemaakt tussen provincies over de beleidsregels intern en extern salderen om vergunningverlening toch mogelijk te maken. Met het Rijk en de provincies zijn afspraken gemaakt over middelen voor natuurherstel via Programma Natuur. Met de terreinbeherende organisaties zijn voorstellen voor (no regret) maatregelen opgesteld die daaruit gefinancierd kunnen worden. Door de snelheidsverlaging op rijkswegen zijn door middel van het stikstofregistratiesysteem (SSRS) in Zuid-Holland voor ruim 5.000 woningen bouwvergunningen afgegeven. Met andere oplossingen, zoals intern en extern salderen zijn aanvullend hierop vergunningen verleend voor de bouw van nog eens 4.000 woningen. Gezien de woningopgave voor de komende jaren is de ontwikkelruimte naar verwachting niet afdoende, waardoor we ook met het Rijk in overleg zijn over aanvullende maatregelen. Ook voor andere activiteiten dan woningbouw zijn door de Omgevingsdienst Haaglanden vergunningen verleend op basis van de Wet natuurbescherming. Daarbij is onder meer gebruik gemaakt van de mogelijkheden van salderen of een ecologische beoordeling.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Participatie neemt een volwaardige plaats in bij onze besluitvorming. Het samenspel tussen Gedeputeerde en Provinciale Staten heeft vorm gekregen, evenals het besef van gedeelde verantwoordelijkheid. Uit meerdere evaluaties blijkt dat ook belanghebbenden (bewoners en bewonersorganisaties, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, bedrijven en medeoverheden) de manier waarop we participatie oppakken waarderen. Er is ook ruimte voor verbetering. Met name duidelijkheid vooraf, over de spelregels rondom participatie, is een verbeterpunt. Ook kunnen we verdere verbeteringen realiseren in het creëren van een gelijk speelveld – een gelijk informatieniveau voor alle participanten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Beleidsprestatie 1-1-1 Sterke gemeenten

Het programma Beter Bestuur bestaat uit vier lijnen. De volgende acties zijn uitgevoerd.

Programmalijn Responsief en Verbonden

- De subsidieregeling Intergemeentelijke Samenwerking is uitgebreid zodat gemeenten ook subsidie kunnen aanvragen voor ontwikkeling van kernendemocratie of een participatievisie. Dit jaar hebben de Drechtsteden (voor hun coronamonitor Zuid-Holland Zuid), Voorne (voor het herindelingsontwerp) en Voorschoten (voor visie/strategie) subsidie ontvangen. Daarnaast hebben we de Waterweggemeenten (voor het onderzoeken van een alternatieve regiodeal) en de Zuid-Hollandse Delta (voor de regiodeal) financieel ondersteund.
- We hebben voor Zuid-Hollandse gemeenten en waterschappen een digitale Blik op Bestuur-bijeenkomst georganiseerd over online participatie.
- We hebben met de Regionale Energiestrategie (RES) regio's een analyse van participatie per RES opgesteld en deze actief gedeeld met de betrokken gemeenten. Dit heeft een vervolg gekregen tijdens het [CongRES](#) op 18 november 2020.
- We zijn gestart met de Provinciedeel Digitale Democratie, waarin wij met acht gemeenten, een waterschap en het Rijk samenwerken om te leren hoe we (open source) software het beste kunnen inzetten bij online participatie. Het eerste provinciale project was 'Slimmer Reizen'. Hierbij hebben 47 inwoners ideeën gedeeld en zijn er meer dan 200 stemmen op deze ideeën uitgebracht.

Programmalijn Effectief en Presterend

- Op 15 oktober 2020 hebben we met de Vereniging Zuid-Hollandse Gemeenten en de Vereniging Zuid-Hollandse Waterschappen het manifest 'Samen aan de slag' gepresenteerd. Hierin roepen we onze collega-overheden op om als één overheid samen de maatschappelijke problemen op te pakken.
- Brielle, Westvoorne en Hellevoetsluis zijn voornemens te fuseren tot één gemeente Voorne. Als eerste officiële stap in het proces hebben ze eind 2020 hun herindelingsontwerp vastgesteld. Als gevolg daarvan staan deze drie gemeenten vanaf dat moment onder preventief (verscherpt) financieel toezicht.
- We onderzoeken samen met regio's of we de regionale samenwerking kunnen optimaliseren. Eerste stappen zijn gezet in de Duin- en Bollenstreek, Zuid-Holland Zuid en de Waterwegregio (Maassluis, Schiedam, Vlaardingen).

Programmalijn Lerend en Innoverend

- Op 15 november 2020 is de bestuurlijke bijeenkomst 'Samen de coronacrisis uit – in gesprek over herstelbeleid' georganiseerd met de Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten en de Vereniging van Zuid-Hollandse Waterschappen. Circa 140 mensen namen deel, 793 mensen hebben het webinar later bekeken via YouTube.
- Vanuit het Startup in Residence-programma hebben we een app ('Oog op Zuid-Holland') laten ontwikkelen die het nieuws (openbare bronnen: lokale kranten, twitter, websites lokale politieke partijen en 'Open Raadsinformatie') op een innovatieve manier filtert en selecteert zodat we effectiever op de hoogte zijn van de ontwikkelingen in onze gemeenten.
- We hebben een besloten LinkedIn-pagina ingericht waarin secretarissen, griffiers en strategen van gemeenten, waterschappen en provincie informatie uitwisselen en leerervaringen delen.

Programmalijn Robuust en Integer

- Financieel toezicht was dit jaar ingewikkeld, omdat gemeenten met grote tekorten kampen die zij in hun Begroting 2021 moesten oplossen. Hierdoor zijn er veel meer overleggen nodig geweest dan normaal, zowel ambtelijk als bestuurlijk. We hebben meerdere digitale bijeenkomsten met wethouders financiën georganiseerd. We hebben begrotingsscans bij gemeenten uitgevoerd en een themacirculaire met goede voorbeelden uitgebracht. Verder hebben we twee lobbybrieven naar het Rijk gestuurd om aandacht te vragen voor de oplopende tekorten bij gemeenten. Meer informatie hierover staat in het Jaarverslag Financieel Toezicht.
- In 2020 stonden twee gemeenten onder preventief toezicht: Zwijndrecht (voorjaar 2020 opgeheven na vaststelling van hun herstelplan) en Vlaardingen. In 2021 zal Delft onder preventief toezicht staan.
- Berenschot doet voor ons onderzoek naar de vrije ruimte die gemeenten financieel en beleidsmatig hebben. In september hebben ze de QuickScan gemeentefinanciën uitgebracht. Voorjaar 2021 verwachten we het eindrapport.
- We hebben samen met gemeenten het interbestuurlijk toezicht geëvalueerd en gaan dit grondig anders aanpakken. Eerste stap is de internetpagina die we dit jaar hebben ontwikkeld waarop de informatie over gemeenten op elk moment beschikbaar is.
- Wij hebben actief aandacht gevraagd en gekregen – in onder meer IPO-verband – voor de noodzaak de constitutionele uitgangspunten voor de bestuurlijke inrichting nader uit te werken en te handhaven. Het voorbeeld van het wetsvoorstel van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) om tot verplichte jeugdregiovorming over te gaan was aanleiding om te pleiten voor strakkere sturing door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en eventueel bindende advisering door de Raad van State of de instelling van een constitutioneel hof.

Beleidsprestatie 1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur

EU/IA

In 2020 is in samenwerking met het Interprovinciaal Overleg, de vier Randstadprovincies en het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel relevante EU-wetgeving beïnvloed. Er is ook gelobbyd op een aantal specifieke dossiers zoals industriebeleid, duurzame mobiliteit, Green Deal, waterstof en de nieuwe EU-begroting inclusief de nieuwe middelen voor het coronaherstelplan. Daarnaast is op specifieke dossiers samengewerkt met de kustprovincies, Vlaanderen, Noordrijn-Westfalen en diverse Europese netwerken. Gezien de corona-pandemie is het aantal fysieke internationale contacten in 2020 zeer beperkt tot nihil geweest. De Chinese contacten zijn geheel online verlopen, inclusief een digitale missie in de zogenaamde Zuid-Holland/Hebei Week in november 2020.

IPO

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft in 2020 de gezamenlijke belangen van de provincies in 'Den Haag', richting het Rijk, en 'Brussel', richting de Europese Unie, behartigd. Voorbeelden van grote dossiers van het afgelopen jaar zijn de stikstofaanpak, het programma natuur, de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), de Omgevingswet en de financiële posities van gemeenten. Concreet bestaat de lobby op het punt financiële posities van gemeenten onder andere uit het voeren van bestuurlijke overleggen met de minister van BZK en het aanschrijven van de minister van Financiën en diverse Kamerleden. Daarnaast hebben de gezamenlijke provincies naar aanleiding van de coronacrisis het Herstelplan Regionale Economie opgesteld. De Tweede Kamer heeft het kabinet opgeroepen om het herstelplan gezamenlijk uit te werken. Het IPO heeft in 2020 ook een platform aan de provincies geboden om innovatie en kennisuitwisseling te stimuleren. Alle Zuid-Hollandse gedeputeerden hebben het afgelopen jaar deelgenomen aan de thematisch georganiseerde bestuurlijke adviescommissies. Gedeputeerde Vermeulen heeft zitting in het IPO-bestuur en heeft de rol van vice-voorzitter van het IPO vervuld.

WOB/BIBOB

De provinciale organisatie wil betrouwbaar, transparant, (democratisch) legitiem en integer handelen. Zo werkt de provincie aan tegengaan van ondermijning en uitvoering van de Wet BIBOB. De komende tijd werken we verder aan integratie van de Wet BIBOB in onze primaire werkprocessen.

In 2020 zijn 85 verzoeken op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (WOB) ingediend, waaronder een aantal complexe en/of politiek-bestuurlijk gevoelige zaken. Er zijn vijf bezwaarschriften ingediend en drie beroepen bij de Rechtbank, waarvan één beroep niet-ontvankelijk is verklaard. Er is éénmaal hoger beroep ingediend bij de Raad van State. Voor de uitvoering van de WOB werkt de provincie verder aan optimalisatie van de processen voor de behandeling van WOB-verzoeken.

De capaciteit voor de uitvoering van de Wet BIBOB en de behandeling van verzoeken in het kader van de WOB is versterkt, vanwege een toename in omvang en complexiteit van de BIBOB-onderzoeken en de WOB-verzoeken.

In 2020 zijn 69 BIBOB-onderzoeken uitgevoerd. Er is tweemaal een bezwaarprocedure gestart naar aanleiding van terugvordering van subsidies. Twee bedrijven hebben de subsidieaanvraag ingetrokken. Eén overheidsopdracht is alsnog niet verlengd. Door meer bekendheid te geven aan de voorkant dat een BIBOB-onderzoek kan worden uitgevoerd zit een preventieve werking.

Public Affairs

De provinciale lobby richting de Tweede Kamer heeft zich het afgelopen jaar allereerst gericht op een aantal concrete dossiers waar bestuurlijk lobbywerk op verricht is, zoals: stikstof, wonen, energie, mobiliteit en het sociaal domein. Verder heeft in toenemende mate regionale samenwerking (waaronder EBZ (Economic Board Zuid-Holland) en groeiagenda) de aandacht gekregen om ook in de lobby richting Tweede Kamer gezamenlijk op te trekken. Tot slot is de provinciale verkiezingsinzet opgesteld en naar de programmacommissies van de politieke partijen gestuurd.

Provinciale Staten

Provinciale Staten willen als hoogste bestuursorgaan in Zuid-Holland laagdrempelig en transparant de controlerende, volksvertegenwoordigende en kaderstellende rol uitvoeren. Zij agenderen zelf belangrijke provinciale thema's en sturen het college van Gedeputeerde Staten op hoofdlijnen aan bij de ontwikkeling van nieuw beleid. Provinciale Staten controleren het door Gedeputeerde Staten gevoerde beleid.

Het jaar 2020 was voor Provinciale Staten het eerste volledige jaar in de Statenperiode 2019-2023. Aan het eind van 2020 bestonden Provinciale Staten uit twaalf fracties en twee groepen. De twee groepen zijn ontstaan na afsplitsingen uit de fractie van Forum voor Democratie (FvD).

In het vroege voorjaar van 2020 werden ook Provinciale Staten geconfronteerd met de maatregelen rondom het coronavirus. Fysieke vergaderingen, werkbezoeken, technische sessies en andere bijeenkomsten, die voorheen zo vanzelfsprekend waren, werden omgezet in digitale vergaderingen en activiteiten. Doordat de Tweede Kamer de tijdelijke wet 'Digitale beraadslaging en besluitvorming' met spoed had aangenomen, kon ook de besluitvorming door Provinciale Staten op digitale wijze plaatsvinden. In juli hebben de Staten éénmalig in de Ridderzaal fysiek vergaderd.

De Statengriffie ondersteunde Provinciale Staten in inhoudelijke, procedurele en facilitaire zin. Verder hebben de Statenfracties eigen ondersteuning in de vorm van fractiemedewerkers. Provinciale Staten maakten bij de uitoefening van de controlerende taak gebruik van de rapporten van de Randstedelijke Rekenkamer. In 2020 publiceerde de Rekenkamer voor de provincie Zuid-Holland twee onderzoeken: een onderzoek naar de provinciale besluitvorming en informatievoorziening over het Warmtebedrijf Rotterdam en een onderzoek in hoeverre de provincie Zuid-Holland de aanbevelingen heeft opgevolgd die de Rekenkamer 2 jaar geleden deed.

Omgevingswet

In het voorjaar heeft de minister van BZK besloten de datum van de inwerkingtreding van de Omgevingswet te verschuiven van 1 januari 2021 naar 1 januari 2022. De voorbereiding zowel intern als met de ketenpartners is voortgezet.

Omgevingswet

- Invoeringsplan Omgevingswet is vastgesteld, met rapportage per kwartaal aan PS.
- In de regionale samenwerkingsverbanden (de gebieden van omgevingsdiensten) is met ketenpartners zoals gemeenten, waterschappen en veiligheidsregio's samengewerkt aan de implementatie van de wet, inclusief digitalisering. De ketensamenwerking staat daarbij centraal.
- Samen met de andere Zuid-Hollandse overheden is een leer-/ontwikkeltraject volgens het principe van 'train de trainer' ontwikkeld. Daaraan hebben ruim 500 medewerkers deelgenomen. Door de coronamaatregelen zijn de trainingen tijdelijk gestopt en is er een digitale variant ontwikkeld. Er is gestart met de eerste uitvoering.
- Door vertraging bij het Rijk (en coronamaatregelen) is de digitalisering achtergebleven. Met name de publicatie van omgevingsbesluiten is vertraagd.

Omgevingsbeleid

- De Omgevingsvisie is geactualiseerd. Het ontwerp is in de inspraakprocedure gebracht.
- Omgevingsprogramma: het eerste ontwerp is in de inspraakprocedure gebracht.
- Zuid-Hollandse Omgevingsverordening: ontwerp is in de inspraakprocedure gebracht.
- Actuele Lange Termijn Agenda Omgevingsbeleid is door de Staten vastgesteld.
- Doorontwikkeling digitaal systeem NOVI.

Stikstof

In 2020 zijn wij, op basis van het plan van aanpak, begonnen om natuurdoelanalyses, bronnenanalyses en gebiedsprocessen uit te voeren. In de natuurdoelanalyses wordt het doelbereik gekwantificeerd, wordt bepaald welke (natuur) maatregelen hiervoor nodig zijn en met welke depositiewaarde het doelbereik haalbaar is. Voor de pilotgebieden Nieuwkoopse Plassen & De Haeck en voor Solleveld & Kapittelduinen zijn ook de eerste resultaten van de natuurdoelanalyses in 2020 gereed gekomen. Afronding vindt plaats begin 2021. Voor de overige stikstofgevoelige gebieden zijn de natuurdoelanalyses in 2020 gestart en worden in 2021 afgerond. We zijn ook begonnen de verzameling, inwinning, opslag, ontsluiting en analyse van data te verbeteren. Zo zijn we beter in staat om de Natura 2000-opgave uit te voeren op het detailniveau waar de huidige jurisprudentie om vraagt. Ook onderzoeken wij innovatieve manieren van dataverzameling, zoals remote sensing.

Voor een goede gebiedsaanpak is het noodzakelijk om inzicht te hebben in de herkomst van stikstof in de diverse Natura 2000-gebieden. In 2020 hebben wij daarom de beschikbare data benut en omgezet in kaarten, grafieken en overzichten. In september 2020 hebben wij een stikstofviewer online gezet, zodat partners van de provincie de beschikbare data ook kunnen raadplegen. Voor de gebiedsgerichte aanpak is het relevant om te weten in hoeverre de maatregelen van het Rijk de knelpunten voor natuur en vergunningverlening in overbelaste gebieden wegnemen. Ook daarvoor hebben we een tool ontwikkeld, waarmee op basis van door het RIVM beschikbaar gestelde gegevens een ruwe inschatting kan worden verkregen van de effectiviteit van het rijksmaatregelenpakket en autonome ontwikkelingen. Daaruit blijkt dat in 2030 in vrijwel alle Zuid-Hollandse gebieden nog steeds sprake zal zijn van lokale tot grootschalige overbelasting, tenzij er gebiedsgericht of generiek door het Rijk (forse) extra maatregelen worden genomen.

In 2020 zijn we vanuit het stikstofdossier gestart met een gebiedsgerichte aanpak. Voor Duinen, Duinen-Eilanden, Veenweide-Nieuwkoop en Biesbosch zijn provinciale gebiedsregisseurs gestart om met lokale partners de gebiedsgerichte aanpak vorm te geven. Voor Delta is een andere aanpak gekozen. De bronnenaanpak en natuurherstel zijn in dit gebied losgekoppeld. Natuurherstel wordt meegenomen in het gebiedsproces

Grevelingen. In de gebiedsgerichte aanpak Duinen-Eilanden worden de bronnen op de Grevelingen en het Volkerak-Zoommeer meegenomen. De bronnenaanpak vanuit Zeeland en Noord-Brabant worden opgepakt in en door de betreffende provincies. Het gebied Maasvlakte2 – HIC heeft een eigen karakter. De aanpak van dit gebied is zowel gericht op een evenwichtig aandeel van de haven in de landelijke reductieopgave van stikstof, als op de ontwikkelopgave van het Rotterdamse havengebied, dat voor de Zuid-Hollandse en Nederlandse economie van evident belang is.

Naast de analyses en gebiedsprocessen in de eigen provincie werken we in het stikstofdossier intensief samen met de elf andere provincies en met het Rijk. Naast afstemming over het wetsvoorstel stikstofreductie en natuurverbetering is met het Rijk veelvuldig overleg gevoerd over bronmaatregelen, maatregelen voor natuurherstel en gezamenlijke inzet om ontwikkelingen mogelijk te maken. Ook zijn afspraken gemaakt over de beleidsregels intern en extern salderen en wordt gezamenlijk een regionaal stikstofregistratiesysteem ontwikkeld. In eigen provincie vindt afstemming en overleg plaats met sectoren in de sectortafel stikstof waar partijen meedenken en meewerken aan oplossingen.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Beleidsprestatie 1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie

Bij de vaststelling van de participatienotitie door Provinciale Staten in december 2018 zijn afspraken gemaakt, die als volgt zijn nagekomen:

1. We hebben aandacht besteed aan participatie in onder meer themabesprekingen met Provinciale Staten, inwerkprogramma's, GS-voorstellen via de participatieparagraaf en startnotities.
2. De webpagina over participatie is opgezet: <https://www.zuid-holland.nl/actueel/participatie/>. Er heeft een evaluatie plaatsgevonden over de participatieprincipes na één jaar. Deze is in maart 2020 aan Provinciale Staten aangeboden en daar inmiddels ook besproken.
3. Een evaluatie van drie participatietrajecten is uitgevoerd.
4. Er is aandacht voor participatie in het reputatieonderzoek.
5. Met de vaststelling van de participatienotitie én de participatieparagraaf bereiden we ons procedureel voor op de komst van de Omgevingswet. We hebben ruimte gecreëerd voor de inbreng van initiatieven uit de samenleving, onder meer met behulp van de online tool 'Open Stad' (zie <https://openstad.org/>). We hebben zo veel mogelijk verschillende groepen inwoners bereikt door een diversiteit aan kanalen en media te benutten voor participatietrajecten. In 2020 lag als gevolg van corona het accent daarbij op online middelen.

We hebben meerdere evaluaties uitgevoerd en deze benut bij de verdere verbetering van onze participatieaanpak.

Coronapandemie

Tot 2020 gaven we vooral invulling aan participatie via bewoners- en andere bijeenkomsten. Die zijn in het afgelopen jaar voor het overgrote deel niet doorgegaan als gevolg van corona. In plaats daarvan hebben we met name het tweede halfjaar kunnen experimenteren met online participatievormen. Wij willen deze ervaring benutten om in de toekomst online en offline participatievormen gelijkwaardig naast elkaar in te kunnen zetten.

Festival van de Toekomst

Het Festival van de Toekomst, een platform dat bijdraagt aan versterking van de innovatiekracht van onze regio, stond gepland voor oktober 2020. In maart 2020 werd het besluit genomen om het festival vanwege corona te verplaatsen naar 11 februari 2021 in de verwachting dat het dan wel fysiek of tenminste in hybride vorm kon plaatsvinden. Uiteindelijk ontwikkelen we, vanwege de aanhoudende coronacrisis, een online editie, www.festivalvdtoekomst.nl met een kwalitatief hoogwaardig programma.

Begin januari 2021 zijn de coronamaatregelen verder aangescherpt en is de in december 2020 afgekondigde lockdown verder verzaamd. Zodra de situatie genormaliseerd is en het veilig en verantwoord is, wordt een nieuwe datum voor het Festival van de Toekomst bepaald.

Alle betrokkenen zijn op de hoogte gesteld van de uitstel van het festival.

Beleidsprestatie 1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen

In vier programmalijnen wordt binnen Kennis Zuid-Holland invulling gegeven aan de doorontwikkeling van de strategische kennisfunctie.

1. Werkwijze:

Binnen deze lijn is een continu proces rondom gezamenlijke programmering en afstemming van strategische kennisactiviteiten ontworpen. De doorwerking van strategische kennisactiviteiten naar de provinciale opgaven is hier een belangrijk onderdeel van.

2. Vindplaats:

Binnen deze lijn is gewerkt aan het bij elkaar brengen en (digitaal) vindbaar maken van strategische kennisproducten voor de interne organisatie en externe partners. Hier hoort ook bij de organisatie van een loketfunctie en de uitvoering van een gezamenlijke communicatiestrategie.

3. Podium:

Binnen deze lijn wordt gewerkt aan het toekomstbestendig maken van de podiumfunctie, passend bij de ontwikkelingen op het gebied van digitaal werken en naar aanleiding van de coronamaatregelen.

4. Vakontwikkeling:

Hier wordt gewerkt aan de continue doorontwikkeling van de instrumentenbox van Kennis Zuid-Holland en vakontwikkeling als 'kennisexpert'.

Resultaten 2020

- Er is een gezamenlijke programmering gemaakt van strategische kennisproducten (trends, onderzoek en debat) voor 2021;
- Afgeronde strategische kennisactiviteiten zijn in beeld gebracht en zorgen voor een deel van de agenda: het is de bedoeling om kennis te delen en te laten doorwerken in beleid. Het gaat daarbij met name om onderzoeken die in de afgelopen twee jaar zijn afgerond;
- Een vitaal netwerk komt op reguliere basis samen voor afstemming, gezamenlijke programmering en doorwerking van strategische kennisactiviteiten;
- Er zijn diverse ambitiedoorsnijdende onderzoeken en verkenningen in voorbereiding genomen, gestart en/of afgerond in 2020;
- Met opgaveteams zijn 'TrendChecks' (een serious game) gespeeld om hen te helpen trends toe te passen in hun opgave;
- Op de corporate website van de provincie Zuid-Holland is een plek ingericht waar collega's en partners toegang kunnen krijgen tot langetermijn, sectoroverstijgende kennis die zij voor hun werk nodig hebben. Daarnaast worden onderzoeken, namens Kennis Zuid-Holland, gedeeld met onder meer gemeenten via de LinkedIn-groep Beter Bestuur;
- Er zijn bijeenkomsten en debatten georganiseerd rondom signalerende en/of actuele maatschappelijke ontwikkelingen, zoals 'de digitale publieke ruimte' en 'de impact van de coronacrisis voor Zuid-Holland';
- Het terugkerende bestuurlijk overleg met de kennisinstellingen in Zuid-Holland heeft, naast een geïntensiveerde relatie tussen provincie en universiteiten, opgeleverd dat er rondom de thema's digitalisering, circulaire economie en gezond en veilig verder wordt samengewerkt.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

Wat heeft dat gekost is opgebouwd in twee delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

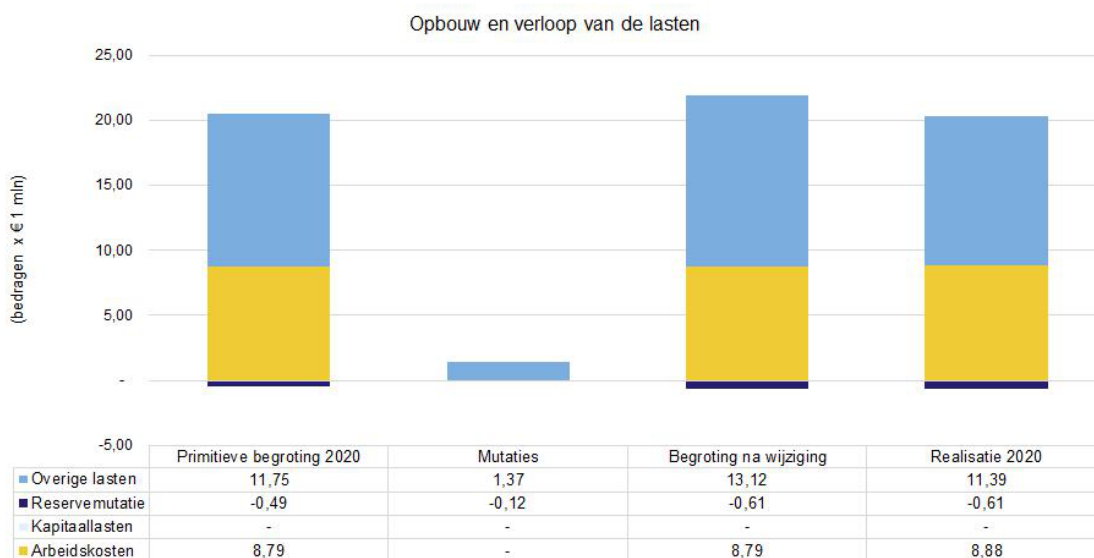
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in één tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de afwijkingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

* In de uitwerking van de presentatie van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaatsvindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt aan gewerkt om deze informatiewens geautomatiseerd mogelijk te maken.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur					
1-1-1 Sterke gemeenten	1.026	100	1.126	1.007	120
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	15.755	2.341	18.096	17.154	943
Totaal beleidsdoel 1-1	16.781	2.441	19.222	18.160	1.062
Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving					
1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie	903	170	1.073	734	338
1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen	2.365	-1.368	996	759	237
Totaal beleidsdoel 1-2	3.267	-1.198	2.069	1.493	576
Totaal Lasten	20.048	1.243	21.292	19.654	1.638
Baten					
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur					
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	199	0	199	253	-55
Totaal beleidsdoel 1-1	199	0	199	253	-55
Totaal Baten	199	0	199	253	-55
Saldo lasten en baten Ambitie 1	19.850	1.243	21.093	19.400	1.692

Toelichting afwijkingen

Lasten

Beleidsdoel 1.1 Beter Bestuur

WOB/BIBOB € 0,2 mln (v)

De capaciteit voor de uitvoering van de Wet BIBOB en de behandeling van verzoeken in het kader van de WOB is versterkt, vanwege een toename in omvang en complexiteit van de BIBOB onderzoeken en de WOB verzoeken. De kosten zijn lager uitgevallen omdat bepaalde procedures vertraging hebben opgelopen, die niet in 2020 tot een afronding hebben kunnen komen en nu doorlopen tot in 2021.

Diverse taken Bestuur € 0,7 mln (v)

Binnen diverse taken is sprake van gering lagere uitgaven dan begroot. Het betreft hier onder meer bestuurstaken PS/GS, Internationale samenwerking, Europese netwerken, kwaliteit lokaal bestuur en onderzoeken EAA (Eenheid Audit en Advies).

IPO € - 0,3 mln (n)

De overschrijding is veroorzaakt omdat IPO naast de vaste jaarlijkse bijdrage ook bedragen voor specifieke projecten (zoals interprovinciale digitale agenda (IDA) , kassiersfunctie) declareert.

Stikstof € 0,6 mln (v)

Het gebrek aan goede data bleek een flinke uitdaging in de natuurdoelanalyses. Omdat verwachte informatie niet altijd voorhanden was moesten keuzes gemaakt worden over een gewijzigde aanpak. In deze coronatijd is dat niet eenvoudig. Diverse methodische aanpassingen waren nodig om op grond van de wel beschikbare data toch zoveel mogelijk analyses te kunnen doen en conclusies te kunnen trekken.

Waar mogelijk zijn aanvullende data (in het veld) verzameld. De uitvoering van de doelanalyses kost daardoor meer tijd dan begin 2020 werd gedacht.

Apparaatslasten € - 0,2 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving

Bevrijdingsfestival € 0,3 mln (v)

Omdat de viering, als gevolg van de coronapandemie, niet heeft plaatsgevonden is het hiervoor beschikbare budget niet uitgegeven.

Verkenning en monitoring € 0,2 mln (v)

De lagere uitgaven zijn veroorzaakt door vertraging bij de start en afronding van in de agenda opgenomen onderzoeksactiviteiten.

Baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven welke de totale inzet van reserves is binnen de ambitie.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	Saldo mutaties 2020
Opstellen integrale onderzoeksagenda	1-2	0	613	-613
Eindtotaal		0	613	-613

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Door samenwerking als onderdeel van Interprovinciaal Overleg (IPO), de vier Randstadprovincies (Regio Randstad in Brussel, P4) en het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel gaat Zuid-Holland strategische allianties aan om onder meer relevante wet- en regelgeving te beïnvloeden. Het IPO-bureau is in 2017 gestart met de doorontwikkeling van de organisatie en een verbeteringslag in de IPO-samenwerking.

Subsidies

[Zie hiervoor de paragraaf Subsidies, Ambitie 1.](#)

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Best bereikbare provincie

Zuid-Holland is de toegangspoort van Europa en de best bereikbare regio van Europa. We danken een groot deel van onze welvaart aan deze bijzondere positie.

Zowel voor personen- als voor goederenvervoer beschikken we over goede netwerken, waaronder de grootste en modernste haven van Europa. We bieden kansen voor innovatieve vormen van mobiliteit en hebben de hoogste ov-reizigerstevredenheid van Nederland. Daarnaast hebben we een innovatieve aanpak voor beheer en onderhoud van onze infrastructuur. Onze inzet op energieneutrale infrastructuur is uniek voor Nederland. We zorgen met onze aanpak voor een robuuste, toekomstbestendige inrichting van de mobiliteit in Zuid-Holland. Mobiliteit is meer en meer een drager en oplossing voor maatschappelijke opgaven. Bij mobiliteitsoplossingen betrekken we onze klimaatambities, ruimtelijke vraagstukken, verkeersveiligheid, een gezonde en inclusieve samenleving, innovatie en de energietransitie.

Het wordt steeds drukker

Onze sterke bereikbaarheidspositie staat onder druk. Economische groei, een groeiende bevolking en een trek naar de stad zorgen voor toenemende drukte op de bestaande infrastructuur voor zowel goederen- als personenvervoer. Door deze ontwikkelingen slibben de wegen dicht, loopt het openbaar vervoer vol en zien we de eerste fietsfiles ontstaan. Tegelijkertijd staat de bereikbaarheid van de landelijke gebieden onder druk. Wij willen dat iedereen in Zuid-Holland op een duurzame, snelle en makkelijke manier van huis naar werk, opleiding of vrijetijdsbestemming kan reizen, waarbij voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van de reistijd belangrijk is. Of je nu met de fiets, het openbaar vervoer, de auto, over het water, lopend of een combinatie daarvan naar je bestemming wilt.

De reiziger in Zuid-Holland wil maximale keuzevrijheid om zo een goede en betaalbare reis van deur tot deur te kunnen maken. Daarnaast zijn er tal van technologische ontwikkelingen gaande waarvan de impact nog onzeker is: autonoom rijden, digitalisering van systemen, de opkomst van Smart Mobility. Deze ontwikkelingen hebben grote invloed op de wijze waarop mobiliteit in Zuid-Holland zich ontwikkelt. De energietransitie zorgt voor de opkomst van alternatieve brandstoffen die voor minder of geen CO₂-uitstoot zorgen. De vraag naar schone en slimme distributie neemt toe, ook omdat consumenten steeds vaker inkopen online doen en deze thuis laten bezorgen.

De dalende trend in het aantal dodelijke verkeersslachtoffers is tot stilstand gekomen en het aantal ernstig gewonden in het verkeer stijgt. Ieder verkeersslachtoffer is er één te veel. *Wij maken een punt van 0 verkeersslachtoffers.*

We streven naar efficiënte, veilige en duurzame mobiliteit

De samenleving vraagt om schone en veilige mobiliteit. Schone mobiliteit draagt bij aan de gezondheid van onze inwoners en zorgt ervoor dat steden aantrekkelijker worden voor inwoners en bedrijven. De opgave van de provincie is om mobiliteit efficiënt, veilig en duurzaam te laten plaatsvinden, over weg, water en spoor. Daarmee zorgen wij voor een bereikbaar Zuid-Holland.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Effect van de crisis op reisgedrag

Door de coronacrisis werd er in 2020 veel minder gereisd. Voor alle vervoermogelijkheden geldt dat het aantal reizen na invoering van de corona-maatregelen kromp en na de versoepeling van maatregelen weer herstelde. Bij alle modaliteiten zien we ook dat het gebruik gelijkmatiger over de dag is verspreid, waardoor de spitsdrukke is afgenomen. Mensen kiezen momenteel vaker voor individuele vervoermiddelen zoals de fiets en de auto dan

voor collectieve vervoermiddelen zoals het openbaar vervoer. Het gebruik van deelmobiliteit als deelfietsen, scooters en -auto's is toegenomen. Deze patronen gelden voor zowel Rijks-, provinciale als regionale infrastructuur.

Effect van de crisis op het openbaar vervoer

Door de coronacrisis werd er in 2020 veel minder gereisd. Dit is goed te zien in de reizigersaantallen in het openbaar vervoer. In de periode dat corona begon reisde maar 10% van de reizigers met het openbaar vervoer ten opzichte van het jaar ervoor. In september 2020 gebruikte ongeveer 50% van het normale aantal reizigers openbaar vervoer. Over heel 2020 is het aantal reizigers in het openbaar vervoer met 60% gedaald.

Om het openbaar vervoer draaiend te houden, gebruiken vervoerders een '[beschikbaarheidsvergoeding](#)' van het Rijk. In 2020 is hierover een akkoord bereikt tussen vervoerders, het Rijk en de decentrale overheden. Dit akkoord gaat over financiële bijdragen van al deze partijen aan vervoerders om het openbaar vervoer (OV) in tijden van corona in stand te kunnen houden. Om deze beschikbaarheidsvergoeding aan vervoerders uit te kunnen keren zijn de concessies in Zuid-Holland aangepast.

Effect van de crisis op het autoverkeer

Het totale autoverkeer lag in de eerste drie kwartalen van 2020 17% lager dan in 2019. Door een gelijkmatiger gebruik over de dag, afgenomen spitsdrukke, is de reistijd positief beïnvloedt: In de eerste drie kwartalen is het reistijdverlies per auto afgenomen met 41%.

Voordat de huidige lockdown begon, bereikte het autoverkeer echter weer het niveau van voor de coronacrisis.

Effect van de crisis op infrastructurele projecten

De coronacrisis had in 2020 een klein effect op de voorbereiding en uitvoering van infrastructurele projecten. De (voorbereidende) werkzaamheden zijn doorgegaan met inachtneming van de (extra) corona-maatregelen om de veiligheid te waarborgen. Samenwerking en participatie met belanghebbenden heeft digitaal plaatsgevonden. Doordat er minder werd gereisd, was er minder overlast door werkzaamheden.

Programma Mobiliteit

Tot slot is het nieuwe programma Mobiliteit nog niet in 2020 vastgesteld. Dit programma is integraal onderdeel geworden van de actualisatie van de [omgevingsvisie](#) waardoor de planning is opgeschoven.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

(Beleids-)keuzen die hieronder vallen:

- Goed functionerende provinciale infrastructuur;
- Toekomstbestendige infrastructuur;

Ondanks de coronacrisis hebben we ervoor kunnen zorgen dat het verkeer vlot en veilig kon doorrijden in Zuid-Holland. Het is onze wettelijke plicht om de provinciale wegen, vaarwegen, bruggen en sluisen in Zuid-Holland te beheren en te onderhouden. In het hoofdstuk Wat hebben we hiervoor gedaan, [beleidsprestatie 2-2-1](#) en de [paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen](#) leest u meer hierover. Goed functionerende en beschikbare infrastructuur is essentieel voor de bereikbaarheid (en economie) van de provincie Zuid-Holland. De kwaliteit van de infrastructuur, zowel technisch als functioneel, moet op orde zijn. Beheer en onderhoud heeft zo efficiënt en duurzaam mogelijk plaatsgevonden, met zo min mogelijk last voor de weggebruiker en de omgeving. Geplande projecten liepen geen of nauwelijks vertraging op.

Waar dit haalbaar, betaalbaar en voldoende betrouwbaar was, hebben wij succesvolle pilots met circulair bouwen en CO₂-neutraal beheer en onderhoud uitgebreid om de infrastructuur toekomstbestendig te maken. Zie voor meer informatie het hoofdstuk Wat hebben we hiervoor gedaan, [beleidsprestatie 2-2-2](#). Ook hebben we

gebruikgemaakt van innovatieve, digitale oplossingen voor het goed laten werken van de provinciale infrastructuur. Bij aanbestedingen hebben we onderzoek gedaan naar innovatieve ideeën en vernieuwende samenwerkingen.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Ondanks de coronacrisis hebben wij ervoor kunnen zorgen dat de inrichting van onze infrastructuur veiliger is gemaakt. Dat was mogelijk door de uitvoering van provinciale projecten en mee te werken aan projecten van andere wegbeheerders. Ook hebben we via het ROV-ZH lesprogramma's aangeboden over verkeersveilig gedrag voor verschillende weggebruikers. Daarnaast heeft de provincie gewerkt aan circulair bouwen en CO₂-neutrale projecten en busvervoer, zoals de waterstofbussen in de Hoeksche Waard en op Goeree Overflakkee.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Beleidsprestatie 2-1-1 Efficiënt goederenvervoer

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Integraal programma Transport en Logistiek voor wegen, spoor en water

De inventarisatie is in gang gezet maar vanwege de complexiteit (ruimtelijk, economisch, innovatief etc.) hebben we meer tijd nodig om het programma af te ronden.

Fijnmazige distributie (Trekschuit/Scheepshalte) langs de Schie in Delft

In 2020 is [CityBarge](#) opgericht, die het vervoer van goederen via grachten en kanalen in de stad organiseert. In juni 2020 heeft het college van GS het startsein gegeven voor de bouw van de eerste e-pusher (elektrische duwboot). Deze is inmiddels [operationeel](#) en heeft de laatste maanden van 2020 rondgevoerd in de provincies Zuid-Holland en Utrecht.

Concept regionale bouwhubs aan het water

Binnen het programma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe) werkt de provincie samen met de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH), het Rijk en de gemeenten Rotterdam en Den Haag aan [bouwlogistiek en bouwhubs](#). In 2020 is een [inventarisatie](#) gemaakt van (1) de bouwmaterialstromen in de regio (tot 2030) en (2) de meest gunstige locaties voor bouwhubs. Ook is een koppeling gelegd met het programma Goederenvervoer over Water waarbij met de partijen die nu de bouwstromen vervoeren, gewerkt is aan een 'modal shift' (verschuiving van vervoer van één transportmodaliteit naar een andere transportmodaliteit, in dit geval van weg naar het water). Dit heeft ervoor gezorgd dat concrete investeringsvoorstellen kunnen worden voorbereid.

Transport versproducten Haven-Greenport

In 2020 is gestart met het meenemen van containers voor de Greenports in de bestaande rondritten in de haven van Rotterdam (route Maasvlakte – Waal Eemhaven). De locatie bij de Stena Line in Hoek van Holland is afgevallen als overslagpunt voor containers tussen de Greenport Westland en de haven. De betrokken bedrijven en Rijkswaterstaat hebben een onderzoek gestart naar andere geschikte locaties in de buurt van Hoek van Holland.

Spoorverbinding Zuid-Holland-Berlijn (Coolport - versproducten)

De beoogde verbinding via het spoor voor versproducten naar Berlijn is nog niet operationeel. Het is nog niet gelukt, mede door de coronacrisis, om de bedrijven hier voldoende aan te verbinden. Wel is de voorbereiding gestart om het voorstel in te dienen voor de subsidieregeling 'modal shift' van het Rijk.

Goederentransport Gouwe (Beter Bereikbaar Gouwe)

Binnen het programma Beter Bereikbaar Gouwe is onderzoek gedaan naar het goederenvervoer over de Gouwe. In alle vijf [maatregelenpakketten](#) zijn scheepvaartmaatregelen voor de Gouwe opgenomen. Uit dit onderzoek blijkt dat de Gouwe als vaarweg voldoende toekomstbestendig is en niet hoeft te worden verbreed. Enkele knelpunten rond de bruggen en het nauw van Boskoop kunnen niet worden opgelost. Echter kunnen een aantal maatregelen voor verbetering zorgen. Deze maatregelen worden meegenomen in de besluitvorming over Beter Bereikbaar Gouwe.

Gebiedsuitwerking Westland (bereikbaarheid)

In 2020 startten we met de uitwerking van opgave bereikbaarheid binnen Westland. Het doel is om samen met betrokkenen en belanghebbenden tot het gewenste toekomstbeeld te komen en mogelijke maatregelen te inventariseren. Dit traject is nog niet afgerond. Den Haag Zuidwest is toegevoegd als onderdeel van het studiegebied.

MIRT-goederencorridors (waaronder de verkenning A15 Papendrecht - Gorinchem en vrachtwagenparkeerplaatsen)

De provincie is in 2020 trekker geweest van de acties Knooppunt Rotterdam, Zero Emission Shipping (ZES) en Vers logistiek en mede opdrachtgever voor de [verkenning A15 Papendrecht - Gorinchem](#). Daarnaast is de provincie actief geweest in diverse werkgroepen waaronder de werkgroep [Clean Energy Hubs](#). De provincie is naast trekker ook leadpartner van het consortium SecureNL. Met 20% subsidie uit Brussel ontwikkelt het consortium vier extra veilige en beveiligde parkeerzones ([truckparkings](#)) voor zware vrachtwagens [langs de top corridors in Zuid-Nederland](#). Binnen het project is ook aandacht voor digitalisering en het opzetten van een platform voor statische en dynamische data. Tot slot is de provincie betrokken geweest bij het haalbaarheidsonderzoek naar de buisleidingenbundel tussen Rotterdam, Chemelot (Geleen) en Noordrijn-Westfalen.

Samenwerking grensoverschrijdende netwerken/corridors en verduurzaming van goederentransport

In 2020 is een samenwerking gestart met Vlaanderen (CLINSH) en Noordrijn-Westfalen (RH2INE) om duurzaam en intelligent verkeer te bevorderen en de corridorontwikkeling als onderdeel van de gezamenlijke Werkagenda NL-NRW uit te breiden. Zie ook [beleidsprestatie 2.3.1](#). Als we hierin stappen kunnen zetten, zou dit flink bijdragen aan de klimaatambities van de Greendeal van de EU. De beschikbare financiering voor zero-emissie transport in de binnenvaart is tot op heden nog zeer beperkt en versnipperd.

Beleidsprestatie 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Uitbreiding monitoring gebruik fietspaden (in het kader van planvorming fietsroutes) en actualisatie uitvoeringsagenda 'Fiets'

We hebben de monitoring van het provinciaal hoofd fietsnetwerk uitgebreid met zo'n 80 tel-locaties. Ook is onze uitvoeringsagenda '[Fiets' geëvalueerd](#) en [geactualiseerd](#). Extra middelen zijn beschikbaar gesteld voor de aanleg van drie snelfietsroutes van Bodegraven naar Gouda, van Gorinchem naar Sliedrecht en van Krimpenerwaard naar Rotterdam.

Openbaar vervoer exploitatie

De provincie Zuid-Holland was in 2020 opdrachtgever voor diverse vormen van openbaar vervoer: het stad- en streekvervoer per bus, de contracten voor openbaar vervoer over het water (Waterbus), het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en twee regionale R-net treindiensten; Dordrecht-Geldermalsen (MerwedeLingelijn) en Gouda-Alphen aan den Rijn. Dit is exclusief het openbaar vervoer in de Metropoolregio Rotterdam - Den Haag (MRDH).

Verminderen drukte in het openbaar vervoer

Door de coronacrisis werd er veel minder gereisd. Hierdoor was er geen sprake van drukte in het OV en hebben we dus geen onderzoek gedaan of geen maatregelen genomen om drukte in het openbaar vervoer te verminderen.

Aanbesteding contract van de Waterbus

Het contract van de Waterbus tussen Rotterdam en de Drechtsteden is in 2020 [gegund](#) aan een nieuwe vervoerder: Aqualiner en Swets ODV maritiem. De nieuwe vervoerder vergroot het aanbod, waardoor meer reizigers gebruik kunnen maken van deze veerdienst. Daarnaast wordt de vloot vernieuwd met volledig elektrische en diesel-elektrisch-hybride schepen. Het nieuwe contract gaat in 2022 in.

Concessie Zuid-Holland Noord (Beleidskader, Programma van Eisen en start aanbesteding)

Het beleidskader voor de aanbesteding van openbaar vervoer in de concessie Zuid-Holland Noord is in 2020 vastgesteld. Besluitvorming over het Programma van Eisen en de start van de daadwerkelijke aanbesteding zijn als gevolg van de coronacrisis en de gevolgen voor het openbaar vervoer voor onbepaalde tijd uitgesteld.

Ketenvoorzieningen, Haltevisie en sociale veiligheid/toegankelijkheid

Verskillende projecten rond de uitbreiding van ketenvoorzieningen (zoals deelfietssystemen, fietskluisen, Kiss&Ride- en Park&Ride-voorzieningen en deeltaxisystemen) in de concessie Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem zijn in 2020 gestart en afgerond. Er is geïnvesteerd in het verbeteren van de sociale veiligheid in het OV en de toegankelijkheid van OV-haltes voor reizigers met een beperking. Ook hebben we gewerkt aan een haltevisie om de haltekwaliteit te verbeteren. Daarnaast is er gewerkt aan een visie op reizigersinformatie. Deze visies zijn vanwege de coronacrisis nog in bewerking.

Provinciale projecten in voorbereiding en uitvoering

In 2020 is ondanks de coronacrisis doorgewerkt aan de voorbereiding van provinciale projecten, zoals:

- De [kruising N214/N216](#);
- De [N211 Wippolderlaan](#);
- De [N59 Energy Highway](#);
- Een nieuwe [R-net verbinding tussen Rotterdam en Oud-Beijerland](#);
- De [N223 Duurzaam Veilig \(fase 3\)](#).

Ook is verder gewerkt aan de uitvoering van onder andere:

- De Rijnlandroute (o.a. Tjalmaweg, [oplevering 2^e tunnelbuis](#));
- Diverse projecten binnen het openbaar vervoer (oplevering fietstunnel Katwijk, het verbeteren van ongeveer 40 R-net en HOV-haltes in de [concessie Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem](#));
- De [N215 Melissant Dirksland](#);
- In het project [N213 Centrale As Westland](#) zijn in 2020 de nieuwbouwonderdelen en verbeteringen opgeleverd en opgesteld;

- Voorbereiding en realisatie van (snel)fietsroutes en andere fietsprojecten. In 2020 zijn onder andere fietspaden in de Driemanspolder opgeleverd, net als het laatste deel van [fietspad Zoetermeer – Pijnacker-Nootdorp](#), [de derde fietsenstalling op station Delft](#), [OV-kluizen bij station Bodegraven](#) en is een fietstransportsysteem op een trap op de Algerabrug aangebracht. Er is gewerkt aan de [snelfietsroute F15 Jsselmonde](#) en het [stationsgebied bij station Gouda](#) (uitbreiding fietsenstalling i.c.m. verbeterd busstation (R-net halte) en metamorfose buitengebied).

Rijksinfrastructuurprojecten

In 2020 hebben we inhoudelijk bijgedragen aan verschillende rijksinfrastructuur-projecten zoals:

- De [A24 Blankenburgverbinding](#);
- De [A16 Rotterdam](#);
- De [A4 Haaglanden](#);
- De [A4 Burgerveen – N14](#);
- De [A27 Houten – Hooipolder](#);
- De [A15 Suurhoffbrug](#);
- De A29 Heinenoordtunnel;
- De A16 van Brienenoordbrug;
- Voor de A27 Houten – Hooipolder is het [Tracébesluit](#) onherroepelijk geworden;
- Voor de [A4 Haaglanden – N14](#) is het Ontwerptracébesluit gepubliceerd, daarop hebben GS door middel van een zienswijze gereageerd.

Adaptieve Ontwikkelstrategie Metropolaan OV en het Verstedelijkingsakkoord Zuidelijke Randstad

Om de verstedelijkingsopgave mogelijk te maken is er in 2020 is een onderzoek uitgevoerd voor een schaa sprong van het openbaar vervoer in de Zuidelijke Randstad voor de komende 20 jaar. Dit heeft geleid tot de [propositie](#) 'Metropolaan OV en Verstedelijking (MOVV)' die het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft ingediend voor het Nationaal Groeifonds. In de propositie staat de ontwikkeling van de 'Oude Lijn' als ruggengraat van het OV in de Zuidelijke Randstad centraal. Ook moeten bestaande stations worden verbeterd (waaronder Leiden en Dordrecht) en nieuwe stations worden aangelegd om de stedelijke groei te versnellen. Betrouwbare en snellere metro- en tramverbindingen naar de stations zorgen ervoor dat (nieuwe) woningen en arbeidsplaatsen goed bereikbaar zijn.

Gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe) Rotterdam - Den Haag

De provincie is mede-opdrachtgever en deelnemer van het gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe) van Rijk en regio, met daarbij als fundament de Adaptieve Ontwikkelstrategie Metropolaan OV Verstedelijking en het Verstedelijkingsakkoord Zuidelijke Randstad (2019). MoVe maakt onderdeel uit van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Tijdens het bestuurlijk overleg [MIRT 2020](#) zijn afspraken gemaakt om in 2021 te starten met een MIRT verkenning naar de Oude Lijn en OV-Knooppunten en is besloten een MIRT verkenning te starten voor de [CID-Binckhorst](#) in Den Haag. In 2020 heeft de provincie met haar partners verder gewerkt aan de in 2019 gestarte MIRT verkenning [Oeververbindingen](#) regio Rotterdam (inclusief de Algeracorridor). Daarnaast werken we binnen het programma aan nadere plannen voor bereikbaarheidsmaatregelen in onder andere [Voorne Putten](#), [het Westland](#), de verbinding Leiden – Zoetermeer en diverse kortetermijnmaatregelen.

Beleidsprestatie 2-1-3 Slimme systemen en netwerken

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Nieuwe visie inzet Dynamisch Verkeersmanagement

In 2020 zijn de contouren van het nieuwe [tactisch multidoelkader](#) opgesteld en in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersberaad vastgesteld. Vervolgens is gestart met het opstellen van het daadwerkelijke kader.

Smart Mobility in de praktijk (krachtenbundeling)

De organisatie van Smart Mobility is in 2020 opnieuw ingericht. Onder de noemer krachtenbundeling zijn de landelijke afspraken regionaal geborgd om financiën en arbeidscapaciteit gebundeld in te zetten in Zuid-Holland.

Opwaarderen verkeersregelinstallaties tot intelligente verkeersregelinstallaties (iVRI's)

Conform planning zijn de eerste iVRI's uitgerold (40) en zijn op 13 [\(fiets\)kruispunten](#) regelingen ingericht om het fietscomfort te vergroten. Met deze slimme verkeerslichten kunnen wij als wegbeheerder meer invloed uitoefenen op de verkeersstromen, zodat de doorstroming op de wegen en de veiligheid voor fietsers verbeterd.

Digitalisering, inwinning en ontsluiting mobiliteitsdata (nieuwe mobiliteitsdiensten)

In 2020 is gewerkt aan de organisatorische inrichting van de opgave. Het uitvoeringsprogramma en de financiële middelen zijn vastgesteld. Het regionale datateam is ingesteld om samen met de gemeenten de mobiliteitsdata op orde te krijgen. [Slimme Mobiliteit | BEREIK! \(bereiknu.nl\)](#)

Verkeers-, incident- en storingsmanagement met behulp van innovatieve technieken

Het nieuwe contract voor slimme camera's op provinciale wegen is in de markt gezet. Er is gestart met de aanbesteding voor het inwinnen van wegenverkeersgegevens en de aanbesteding van het centrale verkeersmanagementsysteem.

Pilot Connected Transport Corridors" in het Westland (greenport)

In totaal zijn er 31 iVRI's op de routes voor goederenvervoer in het Westland [uitgerold](#). In totaal zijn nu 25 transporteurs met in totaal 75 vrachtwagens gekoppeld aan onze iVRI's. Onze kennis en ervaring hebben wij met andere wegbeheerders gedeeld.

Pilot autonoom rijdende shuttle op het terrein van ESA-ESTEC

De toegezegde subsidie is verleend en de pilot is gestart. Door de coronacrisis heeft de shuttle niet heel 2020 kunnen rijden. De pilot is daarom verlengd, waardoor de resultaten van de evaluatie later beschikbaar komen.

Afstemming verkeer weg en vaarweg (Blauwe Golf) en slimmere logistiek op het water (Smart Shipping)

In het kader van [Blauwe golf](#) zijn alle bruggen (provinciale en gemeentelijke wegen) op de ontsluitingswegen voorzien van sensoren en ontsloten naar het Nationaal Data Warehouse (NDW). De pilotfase is afgerond en het thema is structureel ondergebracht bij de Krachtenbundeling Smart Mobility.

In het kader van Smart Shipping heeft de provincie subsidie toegekend aan het RASS (Research Autonomous Shipping) van de Technische Universiteit Delft voor toegepast wetenschappelijk onderzoek naar autonome vaartuigen. Het onderzoek richt zich vooral op de techniek van autonome schepen. De relatie met de infrastructuur (bruggen, sluisen, vaarwegen) moet nog een plek krijgen.

Werkgeversaanpakken en Mobiliteits- en logistiek platform Haven Rotterdam

De subsidies voor werkgeversaanpakken Holland – Rijnland, Midden-Holland en Drechtsteden (woon-werkverkeer per fiets, ov of buiten de spits/telewerken) zijn verleend. De subsidie voor het logistiek platform Haven Rotterdam (*bijvoorbeeld gezamenlijk woon-werkverkeer en gebundeld transport*) is nog niet verleend in 2020.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Beleidsprestatie 2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Nota Onderhoud Kapitaalgoederen (NOK)

In juli 2020 hebben Provinciale Staten het Kaderbesluit bereikbaarheid 2021 inclusief de [Nota Onderhoud Kapitaalgoederen \(NOK\) 2021-2024](#) met bijbehorende Nota Budgetbehoefte (NBB) en de normbedragen vastgesteld. De NOK beschrijft welke prestaties van de provinciale infrastructuur worden verwacht en de NBB wat de normbedragen zijn van de beheermaatregelen om deze prestaties te realiseren. In combinatie met het meerjarenonderhoudsprogramma kan worden berekend welk budget voor het beheer en onderhoud de komende jaren nodig is.

Certificering assetmanagementsysteem

In december 2020 heeft de Dienst Beheer Infrastructuur opnieuw het NEN-ISO 55001-certificaat gekregen voor het assetmanagementsysteem. De geldigheidsduur van het certificaat is met drie jaar verlengd. Hiermee tonen wij aan dat we onze assets (kapitaalgoederen, bedrijfsmiddelen) goed beheren en dat we een goed assetmanagementsysteem gebruiken.

Actualiseren meerjarenonderhoudsprogramma (MJOP)

Het meerjarenonderhoudsprogramma (MJOP) is als onderdeel van het PZI (Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur) bijgewerkt en met de geactualiseerde normbedragen doorgerekend. Via Melvin (MELden van Verstoringen in de Infrastructuur in Nederland) is het MJOP gedeeld met de andere (vaar)wegbeheerders, waaronder Bereik!.

Binnen netwerkanalyse onderzoeken functionele vervanging beweegbare kunstwerken

Binnen het programma [Beter Bereikbaar Gouwe](#) is gekeken of vervanging van de hefbrug Boskoop nodig is. Dit was een wens vanuit de omgeving. Na onderzoek blijkt dat vervanging onvoldoende bijdraagt aan de bereikbaarheidsopgave in dit gebied. Op dit moment is vervanging dus niet aan de orde. Daarnaast zijn we in 2020 gestart met de Versterkingsaanpak beweegbare kunstwerken. Hiermee wordt invulling gegeven aan de aanbevelingen uit het rapport van de Eenheid Audit en Advies (EAA), die het onderzoek deed na de problemen met de hefbrug Boskoop.

Werkwijze knelpunten provinciale infrastructuur

Bij de voorbereiding op het planmatig onderhoud is in 2020 op de te onderhouden trajecten onderzoek gedaan naar mogelijke functionele verbeteringen voor bereikbaarheid, doorstroming en verkeersveiligheid. De meest urgente en (financieel) haalbare maatregelen zijn opgenomen in de *overprogramming functionele verbeteringen wegen* in het [PZI](#). Deze maatregelen worden gelijktijdig met het planmatig onderhoud uitgevoerd. In 2020 is gestart met een verkenning om de programmering van functionele verbeteringen meer vanuit knelpunten in het netwerk op te stellen.

Planvorming voor een nieuwe bediencentrale ter vervanging van de bestaande bediencentrales

In 2020 is een stuk grond (perceel), binnen het plangebied Schieoevers-Noord in Delft, opgeleverd aan de provincie. Er zijn voorbereidingen getroffen om op dit perceel een Slimme Centrale te bouwen. Deze centrale vervangt dan de huidige bediencentrales De Waard en Leidschendam. Doel is de efficiency vergroten. De gemeente Delft en de provincie werken samen aan de transformatie van Schieoevers Noord. De planvoorbereiding is in 2020 vertraagd, om meer tijd te hebben voor het uitwerken van extra bouwafspraken met de gemeente Delft. Na de zomer 2020 zijn de voorbereidingen voor het maken van de Slimme Centrale weer opgestart.

Beleidsprestatie 2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Oplevering N470 november 2020 - Weg van de Energietransitie

Door innovaties in en bij de weg, zoals asfalt dat de rolweerstand van autobanden verlaagt en het plaatsen van slimme verkeerslichten, is de vernieuwde N470 CO₂-negatief geworden, waardoor veel energie wordt bespaard. Samen met het project "[N211geeftenergie](#)" heeft dit project ons veel kennis opgeleverd over het realiseren van duurzaamheidsthema's in beheer en onderhoud. Deze kennis gebruiken we bij het verder ontwikkelen van ons dagelijks en planmatig onderhoud. In 2020 zijn we begonnen met het opzetten van een systeem waarmee we de effectiviteit van de energiebesparende maatregelen aan de N470 en N211 kunnen bestuderen en volgen.

Vaarweg van de energietransitie

In 2020 is de voorbereiding van het project 'vaarweg van de energietransitie' gestart. We doen binnen dit project onderzoek naar mogelijke alternatieven voor duurzamer materiaalgebruik bij het onderhoud van de oevervakken aan het Rijn-Schiekanaal, het Aarkanaal en de Oude Rijn. In 2020 is een ingenieursbureau gecontracteerd die met de provincie het project verder gaat uitwerken.

Afspraken met partners om in 2030 zoveel mogelijk klimaatneutraal en circulair te werken

Met onder andere het Rijk zijn we aan het kijken hoe we tot afspraken kunnen komen over de uitvoering van het Klimaatakkoord. Voor de thema's *klimaatneutraal* en *circulair* zijn de ambities uitgewerkt in het (ontwerp) [Omgevingsbeleid](#).

Afronding implementatie ecologisch bermbeheer

De nieuwe, aangepaste eisen voor ecologisch bermbeheer zijn afgelopen jaar doorgevoerd in bestaande onderhoudscontracten voor groen. In de contracten staan de werkinstructies voor onze aannemers en voor interne contractbegeleiding. Er zijn 21 bijenhôtels geplaatst om de wilde bijen te ondersteunen.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Beleidsprestatie 2-3-1 Duurzame mobiliteit

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Waterstof en mobiliteit (Clean Energy Hubs)

In 2020 is de realisatie van Clean Energy Hubs opgenomen in het ontwerp Omgevingsbeleid. Er is gestart met de ontwikkeling van een strategie voor de transitie naar duurzame brandstoffen en andere energiedragers voor transport over weg en water.

Voor het Europese samenwerkingsverband Clean Inland Shipping ([CLINSH](#)) is in 2020 de monitoring van de emissie voortgezet, zijn de controlemetingen uitgevoerd en is gestart met de eindrapportage. Ook is de intentieverklaring [RH2INE](#) ondertekend met Noordrijn-Westfalen en veertien publieke en private partijen. Verder is een Europese (CEF) subsidie met Noordrijn-Westfalen en drie havens binnen gehaald om een eerste studie te doen over op welke wijze en onder welke randvoorwaarden (regelgeving, technisch, financieel) waterstof als brandstof voor binnenvaart gebruikt kan worden, zowel op het schip als op de kadeaanpassingen. Tot slot hebben de provincies Zuid-Holland en Zeeland in samenwerking met gemeenten en netbeheerders de Regionale Aanpak Laadinfrastructuur Zuidwest ([RAL ZW](#)) opgesteld.

Aanbesteding twintig waterstofbussen en Waterbus

In 2020 zijn vier waterstofbussen in de concessie Hoeksche Waard Goeree-Overflakkee geïntroduceerd en heeft de aanbesteding plaatsgevonden om nog eens twintig waterstofbussen te laten rijden in 2021. Ook is een

leverancier geselecteerd voor de bouw van een [waterstofvulpunt](#). Waterstof als energiedrager voor streekbussen en binnenvaartschepen is onderdeel van de [Provinciale Waterstofvisie](#) die in 2020 is vastgesteld. In 2020 is het nieuwe contract voor de [Waterbus aanbesteed](#). Hierbij is de verduurzaming van de vloot meegenomen. De nieuwe vervoerder gaat vanaf 1 januari 2022 met een vernieuwde vloot van volledig elektrische en diesel-elektrisch-hybride schepen varen.

Regionale Mobiliteitsplannen (RMP) voor het behalen van de CO₂-doelen voor mobiliteit

In 2020 is gestart met het opstellen van een Regionaal Mobiliteitsplan (RMP) per verkeers- en vervoersregio om bij te dragen aan mobiliteitstransitiedoelen uit het Klimaatakkoord. De provincie Zuid-Holland stuurt, coördineert en helpt in het proces. In 2020 is maatwerk verricht om per regio ondersteuning te bieden en zijn diverse bijeenkomsten georganiseerd om kennisdeling tussen regio's te bevorderen.

Rotterdam The Hague Airport

De verkenning naar een burgermeetnet geluid rond de luchthaven is in 2020 uitgevoerd. Hiervoor zijn fysieke en digitale sessies met bewoners georganiseerd. De resultaten van de verkenning zijn in het najaar gedeeld met PS (commissie Bereikbaarheid en Energie).

Beleidsprestatie 2-3-2 Veilige mobiliteit

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Veilig inrichten van 60- en 80 km/uur wegen

In 2020 heeft de provincie projecten uitgevoerd of ondersteund om de verkeersveiligheid te bevorderen. Zo zijn bij het groot onderhoud op de [N470](#) de bestaande bermconstructies veiliger gemaakt en rotondes aangepast. Ook is de voorbereiding voor de realisatie van de Rtonde N460-N461 Aardamseweg-Westkanaalweg (in verband met nieuw Integraal Kind Centrum) door de gemeente afgerond en is gestart met werkzaamheden om de [N228](#) (waar relatief veel ongevallen gebeuren) veiliger in te richten.

Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zuid-Holland (ROV)

Het ROV Zuid-Holland heeft in 2020 verder invulling gegeven aan 'Maak een punt van nul' door landelijke campagnes als [MONO](#), [BOB](#) en [Fietsverlichting](#) uit te rollen in de regio's. Daarnaast is de regionale campagne BOB in de Sportkantine, vanwege de coronacrisis, op een aangepaste manier uitgevoerd en is de campagne Modder op de Weg in een aantal regio's geïntroduceerd. Tijdens de ThemawEEK zijn campagneteams op vijftien locaties met passanten in gesprek gegaan over de vraag hoe zij een punt maken van nul verkeersslachtoffers. De programma's voor basisscholen ([School op Seef](#)) en middelbare scholieren ([TotallyTraffic](#)) zijn in 2020 vanwege de coronacrisis minder vaak ingezet dan anders.

Het landelijke Strategische Plan Verkeersveiligheid 2030 vertalen naar uitvoeringsprogramma's

In 2020 is een grote stap gemaakt in de vertaling van het landelijke Strategische Plan Verkeersveiligheid 2030. Allereerst is het provinciaal verkeersveiligheidsbeleid verder ontwikkeld. In nauwe samenwerking met de Zuid-Hollandse regio's en in afstemming met de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH) en maatschappelijke organisaties is een concept meerjarenplan ontwikkeld.

Programma Fietsveiligheid

In 2020 zijn gemeenten gestimuleerd het fietsveilige gedrag van oudere fietsers te verbeteren via "[Doortrappen](#)" bijeenkomsten. Door de coronacrisis zijn er slechts zes gemeentelijke bijeenkomsten geweest. Er zijn instructiefilmpjes gemaakt hoe ouderen veilig op de elektrische fiets kunnen rijden en 325 basisscholen hebben deelgenomen aan de Schoolbreng-week in september. In november is gestart met een fietsverlichtingsactie.

Samenwerking met de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH), politie en het openbaar ministerie voor de handhaving van verkeersveilig gedrag

In 2020 is de samenwerking met de MRDH, politie en het openbaar ministerie geïntensiveerd. De partijen voeren structureel overleg om de verkeersveiligheid integraal te verbeteren (infrastructuur, gedrag en handhaving).

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

Wat heeft dat gekost is opgebouwd in twee delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

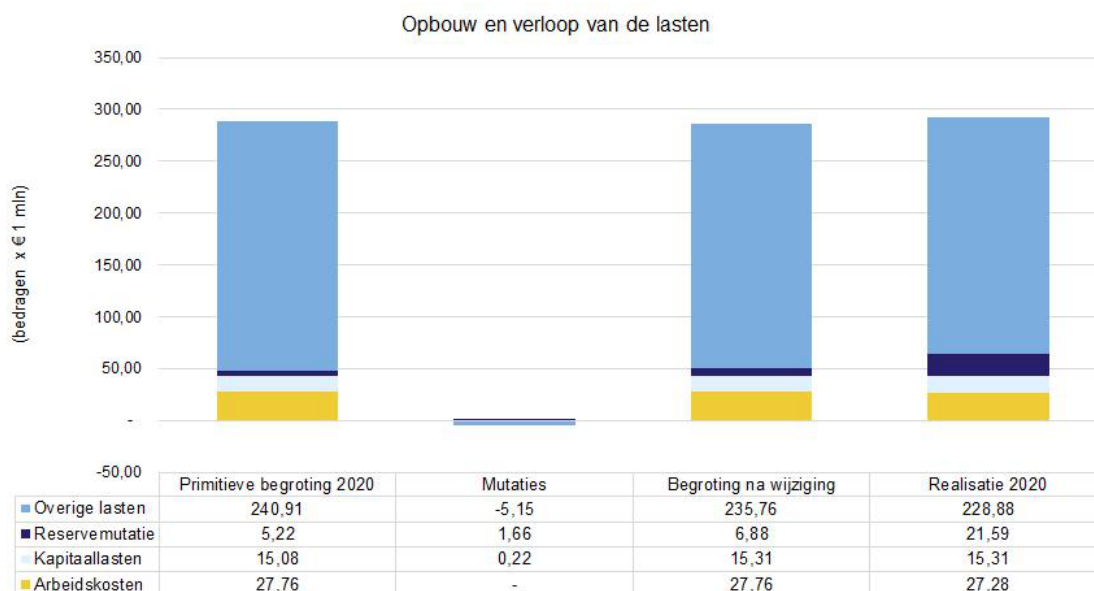
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in één tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de afwijkingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

* In de uitwerking van de presentatie van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaatsvindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt aan gewerkt om deze informatiewens geautomatiseerd mogelijk te maken.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B					
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	5.294	-246	5.049	5.137	-88
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	168.620	3.920	172.540	190.131	-17.590
2-1-3 Slimme systemen en netwerken	1.956	-1.137	819	815	5
Totaal beleidsdoel 2-1	175.871	2.538	178.408	196.082	-17.674
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam					
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	88.041	10.608	98.649	89.922	8.727
2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur	105	-27	77	162	-84
Totaal beleidsdoel 2-2	88.146	10.581	98.727	90.084	8.643
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam					
2-3-1 Duurzame mobiliteit	16.495	-11.973	4.523	3.996	527
2-3-2 Veilige mobiliteit	8.462	-4.416	4.046	2.884	1.162
Totaal beleidsdoel 2-3	24.957	-16.388	8.569	6.881	1.689
Totaal Lasten	288.974	-3.270	285.704	293.047	-7.343
Baten					
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B					
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	320	-102	219	483	-265
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	4.020	417	4.437	29.593	-25.156
Totaal beleidsdoel 2-1	4.340	316	4.656	30.076	-25.420
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam					
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	7.636	456	8.092	7.345	748
Totaal beleidsdoel 2-2	7.636	456	8.092	7.345	748
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam					
2-3-1 Duurzame mobiliteit	180	1.682	1.862	751	1.112
2-3-2 Veilige mobiliteit	1.250	0	1.250	1.036	214
Totaal beleidsdoel 2-3	1.430	1.682	3.112	1.787	1.325
Totaal Baten	13.407	2.454	15.861	39.208	-23.347
Saldo lasten en baten Ambitie 2	275.567	-5.724	269.844	253.839	16.004

Toelichting afwijkingen

Lasten

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Truckparking € 0,2 mln (n)

De provincie is lead-partner voor truckparking. Een niet geraamde bijdrage is deels doorbetaald aan de partners. Zie ook de toelichting bij de baten.

Onderzoeken Bereikbaarheid € 0,1 mln (n)

Bij de najaarsnota is het onderzoeksbudget verkeer- en vervoerbeleid verhoogd om ook in het tweede halfjaar nog onderzoeken te kunnen (laten) uitvoeren, zoals een screening en diagnose van de provinciale weginfrastructuur door de SWOV (Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid) en een onderzoek naar het LTI (lange termijn investeringsprogramma) in het kader van het bestuurlijk overleg MIRT. Door extra onderzoeken is de raming overschreden.

Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit € 5,2 mln (v)

In de Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (voorheen Bestedingsplan mobiliteit) zijn bijdragen opgenomen voor regionale infrastructuurprojecten op het gebied van doorstroming en verkeersveiligheid (duurzaam veilig). Het voordelig saldo is ontstaan door subsidieafrekeningen van uit eerdere jaren afgegeven beschikkingen die tot terugbetaling en vrijval hebben geleid. Daarnaast is voor een aantal subsidies op verzoek van de aanvrager de looptijd verlengd, waardoor een deel van de lasten 2020 doorschuift naar latere jaren.

Exploitatie OV € 25,4 mln (n)

De overschrijding wordt vooral veroorzaakt door de toegekende en uitgekeerde aanvullende subsidiebeschikkingen inzake de beschikbaarheidsvergoeding OV-concessie 2020 van € 28,9 mln. De beschikking van het Rijk is ontvangen na de najaarsnota, zodat deze niet meer in de begroting kon worden verwerkt. Als gevolg van subsidieafrekeningen uit voorgaande dienstjaren en verzoeken tot verlening van de looptijd van projecten in uitvoering bij derden is er voor € 3,1 mln minder aan subsidies verantwoord. Voor concessie management is € 0,4 mln minder uitgegeven dan geraamd.

DRIS (Dynamisch Reizigers InformatieSysteem) € 0,6 mln (v)

Er is minder schade geweest door vandalisme (mogelijk mede door corona) en diverse schadegevallen konden worden verhaald op de veroorzakers. Omdat in 2020 de dienstregelingen niet grootschalig veranderd zijn, is het aantal verplaatsingen en verwijderingen van het bestaande areaal beperkt geweest. Daarbij loopt het huidige contract af en is terughoudend opgetreden bij grote wijzigingen. Deze worden bij de vervangingsopgave opgepakt.

Mobiliteitsprojecten en onderzoeken € 1,5 mln (v)

De geraamde bijdrage aan de gezamenlijke kortetermijnmaatregelen voor de Algeracorridor (€ 0,3 mln) is in 2020 niet voldaan. Het onderzoek naar de maatregelen is nog niet geheel afgerond en de subsidie voor de maatregel vraagbeïnvloeding is niet aangevraagd. De factuur voor de bijdrage aan het proces MIRT-verkenning Oeververbinding Rotterdam (€ 0,5 mln) is niet meer in 2020 ontvangen. De aangevraagde subsidies aan de regio's Drechtsteden, Midden-Holland en Holland Rijnland voor de kortetermijnaanpak (werkgeversaanpak) zijn lager dan begroot (€ 0,6 mln). De werkzaamheden bleken goedkoper te kunnen worden uitgevoerd, zo konden door corona de verkeersmakelaars niet fysiek langs werkgevers gaan. Kleine afwijkingen op diverse activiteiten resulteren in een voordelig resultaat van € 0,1 mln.

HOV-Net Zuid-Holland Noord € 0,4 mln (v)

In januari 2013 is voor het HOV-Net een overeenkomst gesloten met onder andere de gemeente Leiden, aan wie een bijdrage van € 5 mln is toegezegd. De bijdrage is in een aantal jaren geïndexeerd tot € 5,4 mln en gereserveerd in de reserve HOV-Net. De bijdrage is in 2020 aangevraagd conform het oorspronkelijk overeengekomen bedrag. De indexering valt vrij ten gunste van het gesloten systeem Bereikbaarheid.

Kapitaallasten € 0,1 mln (v)

De lasten voor afschrijving en renteomslag zijn iets lager dan geraamd.

Apparaatslasten € 0,5 mln (v)

Voor toelichting zie paragraaf Arbeidscapaciteit.

Overige activiteiten € 0,1 mln (n)

Kleine afwijkingen op diverse activiteiten.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam**Vastgoedportefeuille € 1,1 mln (v)**

In 2020 is voornamelijk een plan voorbereid en zijn onderzoeken uitgevoerd om de steunpunten en bediencentrales op het in de NOK-gebouwen vastgestelde onderhoudsniveau te krijgen. Uitvoering van de daadwerkelijke planmatige onderhoudswerkzaamheden zal plaatsvinden in 2021 en 2022.

Beleidsvoorbereiding beheer € 1,4 mln (v)

In 2020 zijn initiatieven gestart voor advisering en monitoring van de ontwikkelopgaven Duurzame Infrastructuur, Dynamisch Verkeersmanagement, Cybersecurity Managementsysteem, Informatiemanagement en Assetmanagement. Deze werkzaamheden zijn doorgeschoven naar 2021.

Instandhouding Dynamisch verkeersmanagement € 0,4 mln (v)

Door minder storingsonderhoud is de instandhouding van de DVM objecten in 2020 goedkoper dan verwacht.

Overdracht N209 € 1,1 mln (v)

Binnen het RWS-project A16 Rotterdam zijn afspraken gemaakt met het Rijk voor de overdracht van de N209. In 2020 was een te hoog bedrag opgenomen voor deze overdracht, dit schuift door naar komende jaren. In 2020 heeft een gedeeltelijke overdracht plaatsgevonden (€ 0,8 mln).

Instandhouding vaarwegen € 0,7 mln (v)

De aanbesteding van het vaarwegencontract is vertraagd. Hierdoor is een bedrag van € 0,4 mln aan transitiekosten voor de uitvoering van het contract niet besteed. Daarnaast zijn in 2019 genomen lasten van € 0,3 mln voor vaarwegbeheer in 2020 vrijgevallen.

Instandhouding wegen € 0,7 mln (v)

De onderbesteding op instandhouding wegen betreft meevallende kosten voor gladheidsbestrijding en incidentbestrijding.

N484 provinciale herindeling € 0,4 mln (n)

In verband met de provinciale herindeling is de N484 overgedragen aan de provincie Utrecht. De in eerdere jaren gemaakte voorbereidingskosten voor het planmatig onderhoud en de functionele verbeteringen aan deze weg zijn in 2020 ten laste van de exploitatie gebracht.

N498 Schaapsweg € 1,4 mln (v)

De reconstructie van de kruising N498 Schaapsweg wordt conform de financiële verordening volledig geactiveerd. Hierdoor is de begrote bijdrage van exploitatiemiddelen beheer en onderhoud niet meer nodig.

Planmatig onderhoud diverse projecten € 1,7 mln (v)

Binnen het planmatig onderhoud lopen van een aantal projecten de werkzaamheden door in 2021. Het betreft onder andere de afronding van de extra benodigde maatregelen van de Kruithuisweg N470 (€ 1 mln). De vertraging wordt veroorzaakt door langere voorbereidingstijd in verband met extra aanpassingen en een gewijzigde onderhoudsaanpak van het project door de aannemer.

De voorbereiding van projecten in het Merwedekanaal is in de planning doorgeschoven in verband met vertraging in het vaststellen van de beheerovereenkomst met de provincie Utrecht (€ 0,7 mln). Een deel van de werkzaamheden wordt uitgevoerd in opdracht van derden (Merwedekanaal). De hiermee samenhangende baten worden ook later gerealiseerd.

Apparaatslasten € 0,5 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam**Clean Inlands Shipping (CLINSH) € 0,5 mln (v)**

Van de afgegeven subsidies is € 0,2 mln komen te vervallen door gewijzigde activiteiten bij de partners. Daarnaast is voor € 0,3 mln aan activiteiten doorgeschoven naar 2021.

Sociale veiligheid € 0,5 mln (v)

Voor sociale veiligheid is slechts 1 subsidieaanvraag ontvangen.

Gedragbeïnvloeding € 0,4 mln (v)

Het voordelig resultaat betreft het saldo van beschikte (€ 0,4 mln n), afgerekende (€ 0,6 mln v) en doorgeschoven subsidies (€ 0,2 mln v).

ROV € 0,2 mln (v)

Een deel van het uitvoeringsprogramma van het ROV is niet gerealiseerd omdat door corona minder activiteiten konden worden georganiseerd.

RH2INE € 0,2 mln (n)

Aan de partners is € 0,2 mln doorbetaald voor een studie naar de aanleg van waterstofvulpunten voor de binnenvaartsector op de corridor Rotterdam – Roergebied.

Apparaatslasten € 0,2 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Overige activiteiten € 0,1 mln (v)

Kleine afwijkingen op diverse activiteiten.

Baten**Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B****Truckparking € 0,2 mln (v)**

De ontvangsten voor truckparking zijn € 0,3 mln hoger dan geraamd. Hiervan is € 0,2 mln doorbetaald aan de partners, zie ook de toelichting bij de lasten. Het restant is toegevoegd aan OVP CLINSH (€ - 0,1 mln).

Exploitatie OV € 29,1 mln (v)

Dit voordeel wordt nagenoeg volledig veroorzaakt door de ontvangst van een specifieke uitkering van het ministerie van IenW voor de beschikbaarheidsvergoeding ov-concessies. Deze was niet voorzien in de Begroting 2020. Zie ook de toelichting bij de lasten.

Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit € 3,6 mln (n)

Door lager vastgestelde subsidies en doorgeschoven subsidiebeschikkingen is de verrekening met de rijksbijdrage lager dan geraamd.

Onderzoeken Bereikbaarheid € 0,2 mln (n)

Van de verantwoorde lasten wordt een deel doorbelast naar de regionale partijen. Doordat de realisatie in 2020 lager is dan begroot, valt de doorbelasting ook lager uit.

Overige activiteiten € 0,1 mln (n)

Kleine afwijkingen op diverse activiteiten.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam**Opdrachten derden € 0,7 mln (n)**

De baten schuiven mee met de lasten. Het betreft onder andere de projecten in het Merwedekanaal.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam**Waterstofbussen € 0,8 mln (n)**

In 2019 is de 1e tranche ontvangen van het ministerie van IenW voor het project JIVE2, waarin binnen de provincie 20 waterstofbussen worden ingezet. Deze 1e tranche is in 2019 tijdelijk in de reserve Mobiliteit gestort en wordt nu overgebracht naar de OVP Waterstofbussen. Het nadeel wordt gedekt door de bijdrage uit de reserve Mobiliteit.

RH2INE € 0,2 mln (v)

De uitgevoerde activiteiten worden gedekt door een bijdrage OVP RH2INE Kickstart.

Clean Inlands Shipping (CLINSH) € 0,5 mln (v)

Omdat er minder is besteed aan CLINSH-activiteiten, zijn ook de baten lager dan geraamd. Zie ook de toelichting bij de lasten.

ROV € 0,2 mln (n)

Omdat er minder is besteed aan ROV-activiteiten, is ook de bijdrage lager dan geraamd. Zie ook de toelichting bij de lasten.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	Saldo mutaties 2020
#Milieuaspect.omgevingbel.t/m 2021	2-1	0	100	-100
Egalisatiereserve expl proj PZI	2-1	3.053	1.134	1.918
Bereikbaarheid	2-1	12.626	1.612	11.013
HOV Net Zuid-Holland Noord	2-1	0	5.377	-5.377
Mobiliteit	2-1	8.499	6.514	1.985
Bereikbaarheid	2-2	456	4.665	-4.209
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	2-2	21.664	6.000	15.664
#Luchtkwaliteit (NSL) t/m 2021	2-3	0	420	-420
Mobiliteit	2-3	4.400	3.289	1.111
Eindtotaal		50.698	29.112	21.586

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Wegschap Tunnel Dordtse Kil

De provincie participeert in het Wegschap Dordtse Kil, gezamenlijk met andere partijen is de provincie eigenaar van de Kiltunnel die de N217 met de N3 verbindt. De Kiltunnel maakt onderdeel uit van het gezamenlijke infrastructurele netwerk van provincie en andere wegbeheerders.

Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.

Het Coöperatieve Samenwerkingsverband Decentrale Openbaar Vervoer Autoriteiten (DOVA) U.A. is opgericht in 2018. In deze coöperatieve vereniging werken twaalf provincies en twee vervoersregio's samen op het gebied exploitatie, infrastructuur en services voor reizigers over het openbaar vervoer.

Subsidies

[Zie ook paragraaf Subsidies, Ambitie 2.](#)

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Zuid-Holland draait op energie

Energie is voor Zuid-Holland belangrijk. Met veel industrie, de glastuinbouw en onze dichtbevolkte provincie behoren we tot één van de meest energie-intensieve regio's van Europa. We hebben altijd op innovatieve manieren in onze energiebehoefte voorzien. Of dat nu de wereldberoemde windmolens zijn of het petrochemische cluster in de Rotterdamse haven.

Transitie naar schone energie

De verbranding van olie, gas en steenkool brengt CO₂ in de atmosfeer, wat mede zorgt voor de opwarming van de aarde. Om in de toekomst onze welvaart te behouden, moeten we blijven beschikken over voldoende energie. Met het Klimaatakkoord van Parijs en het nationale Klimaatakkoord werken we toe naar een samenleving en economie gebaseerd op een duurzaam en circulair energie- en grondstoffensysteem (onder andere voor stoom, warmte, elektriciteit, CO₂ en waterstof). De opgave voor Zuid-Holland is in het Klimaatakkoord verdeeld in de thema's schone energie voor alle gebouwen, elektriciteit, industriële processen, mobiliteit en landbouw en landgebruik. Dat raakt alle inwoners en bedrijven van Zuid-Holland.

Wij streven naar schone energie voor iedereen

Zuid-Holland heeft veel wind en zon, maar ook andere energiebronnen, zoals aardwarmte. Belangrijk is te zorgen dat bedrijven en inwoners die energie kunnen gebruiken waar en wanneer dat nodig is. En dat de schone energie haalbaar en betaalbaar is. Hieraan werken we de komende jaren samen met onze partners in de provincie, zoals mede-overheden, bedrijven en lokale initiatieven. Daarbij hebben we ook oog voor de behoefte aan voldoende, goed opgeleide vakmensen. Ons doel: een stabiel en slim energienetwerk dat betaalbare schone elektriciteit en warmte levert voor iedereen. Als het gaat om energie besparen, geven wij als provincie graag het goede voorbeeld. Iets dat ook geldt voor kansen benutten om energie op te wekken of mogelijkheden om CO₂-uitstoot te verminderen. Daarom worden onze eigen projecten, gebouwen en wegen zoveel mogelijk energieneutraal gerealiseerd en onderhouden. Gemeenten die ernaar streven om energieneutraal te worden, willen we graag ondersteunen. Omdat iedere regio haar eigen behoeften, kansen en kenmerken heeft, vraagt dit van ons om maatwerk.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

In 2020 hebben wij, samen met partijen in de regio's, zeven concept-Regionale Energie Strategieën (RES) opgeleverd. In de [Tussenstand](#) hebben wij de balans hierover opgemaakt. Hierin zijn de thema's besparen, warmte, zon op dak, elektriciteit, ruimte energie-infrastructuur, lokaal eigenaarschap, participatie en Omgevingsbeleid betrokken. Daarnaast hebben we een [rapport](#) opgeleverd over de wijze waarop participatie in de concept-RES'en is vormgegeven.

We hebben met een subsidie samen met andere overheden de oprichting van een ontwikkelfaciliteit voor energiecorporaties mogelijk gemaakt, om lokaal eigendom en financiële participatie te bevorderen. Er is een aantal bewonersinitiatieven gestart, we hebben deze ontwikkeling ondersteund door kennisdeling te organiseren en subsidie te verlenen. Hiermee is onder andere het eerste grote collectief zonnedak voor de huurders van een woningbouwcorporatie in Leiderdorp gerealiseerd. Verder is met belanghebbenden een lerend netwerk voor bewonersinitiatieven rond warmtetransitie opgezet.

Het aandeel windenergie is in 2020 vergroot met 18,5 MW. Totaal is eind 2020 462 MW gerealiseerd. Dat is ruim 60% van de opgave in Zuid-Holland van 735,5 MW van de afspraak uit het SER energieakkoord (2013).

Om het aandeel zonne-energie verder te vergroten is in 2020 het [Aanvalsplan Zon](#) van start gegaan. Voor moeilijker te benutten grote daken is de subsidieregeling 'Zonnig Zuid-Holland' opgesteld.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Gebouwde omgeving

Diverse gemeenten zijn ondersteund bij uitvoeringsprojecten en subsidieverwerving. Zo is aan een aantal gemeenten subsidie toegekend in het kader van Kansen voor West 2. Een aantal gemeenten is ondersteund bij aanvragen van subsidie uit het ELENA-programma. Deze subsidie is toegekend. Verder is een aantal gemeenten ondersteund bij aanvragen voor het programma Aardgasvrije Wijken (PAW) – wat in een aantal gevallen heeft geleid tot subsidietoekenning.

Specifiek voor VvE's (Vereniging van Eigenaren) hebben we een woonlastenmodel ontwikkeld. Deze wordt nu in de praktijk getest en in 2021 beschikbaar gesteld. Daarnaast zijn we gestart met energiearmoede in beeld te brengen. We hebben via een aantal projecten minima geadviseerd over energiebesparende maatregelen.

Energiebesparing

In de regio Drechtsteden is een uitvoeringsprogramma energiebesparing opgezet. De provincie heeft ondersteuning geboden. Verder hebben we (in samenwerking met omgevingsdiensten) instrumentarium ontwikkeld om panden te verduurzamen (energiebesparing- en -deling). Een aantal projecten is gestart om de besparingsopgave te monitoren. Ook hebben we subsidie toegekend gekregen voor een ontzorgingsprogramma Verduurzaming klein maatschappelijk vastgoed.

Kennis ontwikkeling en kennisdeling

We hebben een bronnenstrategie en potentiekaarten voor diverse energiebronnen gemaakt, de Warmte Transitie Atlas Zuid-Holland ontwikkeld en een datamonitorstructuur voor de RES en Klimaatmonitor van Rijkswaterstaat ingezet. Verder hebben we een online-kaart ontwikkeld waarmee de warmtevraag kan worden bepaald. Kennisontwikkeling is ondersteund door bijdragen aan het Rijswijk Center for Sustainable Geo-Energy en de leerstoel Geothermie aan de TU Delft. Ook hebben we de potentie van zonnethermie in beeld gebracht.

Warmte

We hebben intentieovereenkomsten gesloten met een aantal partijen voor realisatie van de warmtetransportleiding vanuit de Rotterdamse haven naar Den Haag (WarmtelinQ). Met de Leidse regio is een convenant opgesteld voor uitbreiding van deze transportleiding (WarmtelinQ+). We hebben overleg gevoerd om diverse glastuinbouwgebieden aan te sluiten op de warmtetransportleiding en gemeenten geadviseerd bij het opstellen van transitievisies warmte (TVW's).

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

In 2020 heeft de provincie een bijdrage geleverd aan verduurzaming van de industrie in Zuid-Holland. De focus lag (en ligt) hierbij op het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam. In het licht van de afspraken uit het Klimaatakkoord (2019) ligt daar een belangrijke opgave om de CO₂ uitstoot te reduceren, grondstoffen circulair te gebruiken en (daarmee samenhangend) economische kansen voor de regio te benutten.

De industrie en de Rotterdamse haven zijn zelf aan zet; overheden hebben vooral een actieve faciliterende rol, bijvoorbeeld door te zorgen voor goede wetgeving (en de handhaving daarvan), samenwerking te stimuleren en zich in te spannen om voldoende, additionele financiële middelen beschikbaar te laten komen.

Naast de gemeente Rotterdam, het Rijk en de Europese Unie heeft de provincie ook een actieve rol in dit dossier. In de tweede helft van de vorige collegeperiode zijn hier de eerste stappen in gezet, wat in 2020 op meer gestructureerde wijze een vervolg heeft gekregen.

De inzet van de provincie in dit dossier is aan de orde geweest in de commissie Klimaat, Natuur en Milieu van oktober 2020.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Beleidsprestatie 3-1-1 Duurzaam en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening

- Wij zijn vertegenwoordigd in de processen om RES'en op te stellen, in zowel werkgroepen als stuurgroepen.
- We hebben het Windconvenant Rotterdamse regio en inhuur programmamanager Wind verlengd.
- Wij hebben deelgenomen aan werk- en projectgroepen van de verschillende windlocaties.
- Er is een aanvalsplan Zon opgesteld en een bijbehorende subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland is gestart. Daarnaast is de aanbesteding gestart om projecten te ondersteunen die SDE-subsidie (Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie) hebben ontvangen voor zon op dak.
- Samen met gemeenten en initiatiefnemers hebben we gewerkt aan goede inpassing van initiatieven voor zon op land, passend in ons beleid.
- Samen met opgave voor zonne-energie zijn we begonnen de transitieagenda circulariteit op te stellen.
- We hebben onderzoek gedaan/laten doen naar de potentie voor een Solar Valley.

Beleidsprestatie 3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie

- De provincie is als partner betrokken bij de 7 RES'en in Zuid-Holland en organiseert afstemming tussen de 7 RES'en. Verder is aangesloten op het landelijk netwerk van de RES'en.
- We hebben de wijze waarop participatie in de concept-RES'en is vormgegeven, geanalyseerd.
- Om het RES-proces te ondersteunen, hebben we de RES#werkplaats en RES#talk georganiseerd rond de onderwerpen participatie en zon op dak voor het brede netwerk van betrokkenen bij de RES en de energietransitie in Zuid-Holland.
- Door subsidie te verstrekken hebben 25 energiecoöperaties, sportverenigingen, VvE's, particulieren en andere bewoners initiatieven voor collectieve zonnedaken uitgevoerd, energie bespaard en stappen gezet naar een duurzame warmtevoorziening in de wijk.
- Online-bijeenkomsten zijn gefaciliteerd tussen bewonersinitiatieven die met de warmtetransitie, collectieve zonnedaken of coöperatieve windparken bezig zijn én gesprekken tussen energiecoöperaties en gemeenten over samenwerken en lokaal eigenaarschap.
- We hebben participatie bevorderd. Hiervoor hebben we een projectsubsidie verleend.
- We zijn begonnen instrumentarium voor het bevoegd gezag uit te werken bij energieprojecten voor financiële participatie van de lokale omgeving.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Beleidsprestatie 3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie

- We hebben een bijdrage geleverd aan de Transitievisies Warmte van de 52 gemeenten in Zuid-Holland. Deze worden naar verwachting eind 2021 vastgesteld. Daarmee wordt tot 2030 gerealiseerd dat 20% van de

woningen en utiliteitsbouw energie bespaart (of er 20% CO2 wordt bespaard) en een duurzame energievoorziening krijgt. Er is advies gegeven over participatie, energiebesparing, warmtenetten en subsidie- aanvragen.

- Gemeenten zijn geadviseerd bij het proces om collectieve oplossingen te vinden, zoals warmtenetten. Hierbij is geadviseerd bij de uitvragen voor externe advisering over energiebesparing en warmteoplossingen en over de ontvangen offertes.
- Een pilot is gestart om met gemeenten te onderzoeken welke warmteprofielen van wijken het meeste bijdragen in gemeenten met verschillende wijkopbouw. Ook over business cases is geadviseerd, met name op het gebied van energiebesparing en warmteoplossingen en over externe financiering voor deze business cases/initiatieven.
- Gestart is met een project om de transformatie van wijken gebiedsgericht aan te pakken en middelen voor diverse doelen te combineren met de energietransitie-opgave.
- Communities of Practice (CoPs) zijn vraaggestuurd opgezet en voor alle gemeenten toegankelijk. Beschikbare voorbeelden en kennis zijn langs deze weg actief gedeeld en verspreid. Er is een groot aantal leerkringen en masterclasses georganiseerd waarmee is bijgedragen aan kennisontwikkeling, -deling en netwerkvorming.
- Een aantal gemeenten is ondersteund bij de verduurzaming van monumenten in gemeenten, in samenwerking met het Erfgoedhuis.
- Individuele en samenwerkende gemeenten zijn geadviseerd bij de aanbesteding van hun lokale/regionale energieloket (onder meer formuleren uitvraag en aanbestedingsvorm).
- Samen met de andere provincies en de gemeenten in Zuid-Holland is overleg gevoerd met het Rijk om de noodzakelijke randvoorwaarden qua wetgeving en financiering te organiseren.
- Gestart is met het programma Verduurzaming klein Maatschappelijk vastgoed, dat alle provincies in opdracht van het ministerie van BZK uitvoeren.

Beleidsprestatie 3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening

- Er zijn masterclasses Warmte voor gemeenten georganiseerd. De RES'en zijn ondersteund om Regionale Structuurvisies Warmte en lokale visies op de warmtetransitie te maken.
- Er is een financiële bijdrage geleverd aan de leerstoel Geothermie aan de TU Delft en aan het Rijswijk Centre for Sustainable Geo-energy. Daarnaast is de provincie kennispartner van Geothermie NL.
- Samen met belangstellende gemeenten is een plan voor verduurzaming van wijken opgesteld, subsidie aangevraagd bij het programma European Local Energy Assistance (ELENA), het project is eind 2020 gestart. Verder hebben we subsidie aangevraagd bij het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) en hebben we gemeenten bij deze aanvragen met kennis bijgestaan.
- Bij vier gemeenten hebben we succesvol Kansen voor West2 subsidie voor de verduurzaming van hun warmteopgave kunnen inzetten.
- Om energietransitie in de glastuinbouw te bevorderen, hebben wij een financiële bijdrage geleverd, om vooral de ontwikkeling van duurzame warmtebronnen en warmte-infrastructuur en de aansluiting op de Warmtelinq te bevorderen.
- In 2020 heeft de provincie met ondersteuning van De Warmte Transitie Makers een online te raadplegen interactieve kaart ontwikkeld, waarmee tot op wijkniveau de huidige en toekomstige warmtevrage te bepalen is. De kaart bevat meerdere interactieve kaartlagen om analyses te maken. De meerwaarde van deze kaart bestaat onder meer uit de verbinding met het energielabel en bouwjaar van woningen tot op deelwijkniveau.
- Om de innovatie voor de warmtetransitie aan te jagen, heeft de provincie deelgenomen aan het programma WINDOW-Warming Up, om de potentie van en kansen voor (seizoensoverbruggende) warmte-opslag in kaart te brengen.
- De studie naar de potentie van zonnethermie is opgeleverd en breed gedeeld met gemeenten, op basis waarvan zij hun warmtetransitieplannen verder hebben uitgewerkt.

- Voor consultatie op de Wet Collectieve Warmtesystemen is deelgenomen aan de vormgeving van de wet en een bijdrage geleverd aan de discussie en vervolgstappen, waaronder een interbestuurlijke toets.

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

Beleidsprestatie 3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur

Energie efficiëntie

- De provincie heeft eind 2019 met een subsidie bijgedragen aan het project 'energie innovatie studies' van ondernemersvereniging Deltalinqs. In dit project krijgen acht bedrijven op 'no cure, no pay'-basis advies over energiebesparing. In 2020 is het eerste advies opgeleverd.
- De provincie is (in het kader van de WABO) bevoegd gezag voor circa 300 industriële bedrijven. Op grond hiervan besteden omgevingsdiensten (sinds 2015) in opdracht van de provincie extra aandacht aan het toezicht op energiebesparing. In 2020 zijn vergunningen geactualiseerd en is de intensivering van het toezicht op energiebesparing voortgezet.
- Omgevingsdiensten hebben (industriële) bedrijven daarnaast ook op pro-actieve wijze geïnformeerd over mogelijkheden om energie te besparen.

Energie infrastructuur

- De provincie heeft samen met het Havenbedrijf Rotterdam en Stedin in 2020 onderzoek laten doen naar het energie-infrastructuursysteem van de toekomst in 2030 / 2050 (de zogeheten systeemstudie) op basis van de afspraken uit het Klimaatakkoord (cross-sectoraal).
- In 2020 is het proces gestart om de cluster energie strategie (CES) te maken van het industriële cluster Rotterdam-Moerdijk.
- Eind 2020 hebben GS de samenwerkingsovereenkomst Gridmaster ondertekend. In dit project werken verschillende partijen samen aan de ontwikkeling van een methodiek om adequate en toekomstbestendige investeringen te doen voor het Haven Industrieel Complex.
- Medio 2020 hebben GS de subsidieregeling energie-infrastructuur op industrieterreinen vastgesteld (die helpt een aantal concrete knelpunten op te lossen). In 2020 hebben wij subsidie verstrekt aan een project waarin restwarmte tussen twee bedrijven wordt benut.
- Bij het rijksinpassingplan voor Porthos (opslag CO₂ van de industrie onder de Noordzee) heeft de provincie zich ingezet voor een koppeling met OCAP (en daarmee voor levering en nuttig gebruik van CO₂ door de glastuinbouw).

Beleidsprestatie 3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-)systeem

Pilot HIC: groene chemie

Samen met de gemeente Rotterdam hebben wij een methodiek ontwikkeld om EU-fondsen voor innovatieve bedrijven te benutten. Eind 2020 heeft dit geleid tot een gezamenlijke openstelling voor het REACT EU fonds.

Elektrificatie

De provincie heeft in 2020 (onder andere via het Kansen voor West programma) bijgedragen aan de opzet van het field lab industriële elektrificatie (FLIE) en twee concrete projecten hierbinnen (Multi fuel branders en Power to DME).

Waterstof (cross-sectoraal)

- In februari 2020 hebben GS de provinciale waterstofvisie vastgesteld. Verder is in 2020 financieel bijgedragen aan verkennend onderzoek naar de bouw van een waterstoffabriek (H-vision), decentrale productie / opslag van waterstof (LOHC) en de productie van zogenaamde 'synthetic fuels'.

- Verder heeft de provincie financieel bijgedragen aan het H2GO programma op Goeree-Overflakkee. Dit programma bevat verschillende projecten over landbouw, mobiliteit, stad aardgasvrij en scheepvaart.
- Verantwoording realisatie waterstof in relatie tot duurzame mobiliteit vindt plaats via Ambitie 2 (Bereikbaar Zuid-Holland).

Energie-innovatie (cross-sectoraal)

In 2020 is door subsidies bijgedragen aan het innovatieprogramma Energie en Klimaat en The Green Village.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

Wat heeft dat gekost is opgebouwd in twee delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

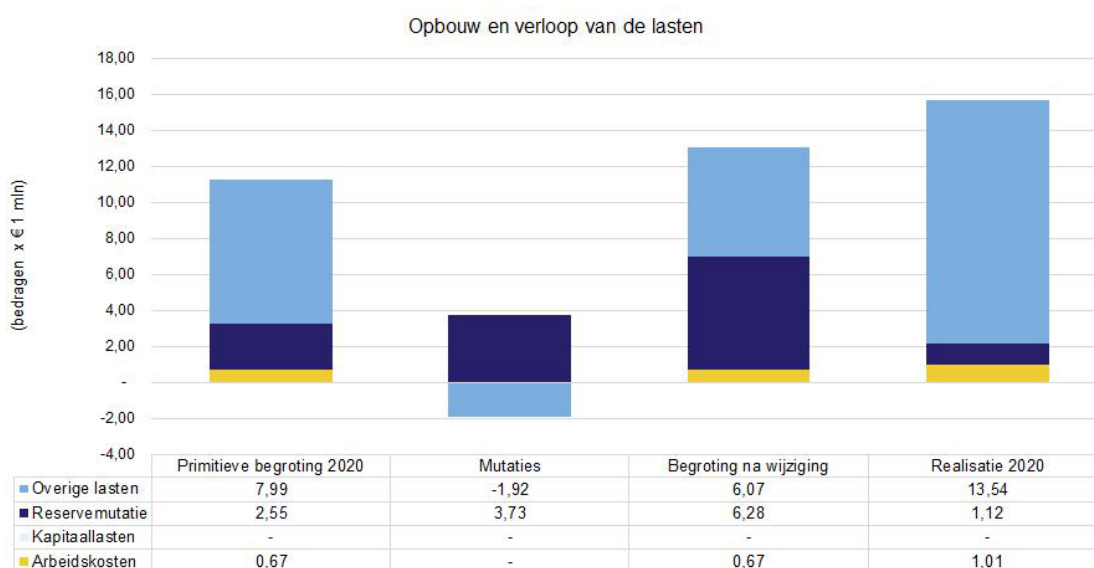
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in één tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de afwijkingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkosten formatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

* In de uitwerking van de presentatie van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaatsvindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt aan gewerkt om deze informatiewens geautomatiseerd mogelijk te maken.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening					
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	5.054	582	5.636	8.454	-2.818
3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie	1.118	2.670	3.788	3.486	302
Totaal beleidsdoel 3-1	6.172	3.252	9.424	11.940	-2.516
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving					
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	400	66	466	698	-232
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	0	1.087	1.087	1.275	-188
Totaal beleidsdoel 3-2	400	1.154	1.554	1.974	-420
Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie-en grondstoffensysteem in de industrie					
3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur	4.450	-3.555	895	883	12
3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie-en grondstoffen (eco-)systeem	195	962	1.157	864	293
Totaal beleidsdoel 3-3	4.645	-2.593	2.052	1.747	304
Totaal Lasten	11.217	1.812	13.030	15.661	-2.631
Baten					
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening					
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	0	0	0	646	-646
Totaal beleidsdoel 3-1	0	0	0	646	-646
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving					
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	0	0	0	58	-58
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	0	47	47	49	-2
Totaal beleidsdoel 3-2	0	47	47	107	-59
Totaal Baten	0	47	47	752	-705
Saldo lasten en baten Ambitie 3	11.217	1.765	12.982	14.909	-1.926

Toelichting afwijkingen

Lasten

Beleidsdoel 3.1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland € 0,4 mln (v)

De subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland is medio 2020 opengesteld. De bekendheid van de regeling heeft enige aanlooptijd nodig. Door de coronacrisis lijken veel gebouweigenaren niet de eerste prioriteit te leggen bij verduurzaming van de gebouwen.

Subsidieregeling Asbest eraf, zon erop € 0,1 mln (v)

Het betreft budget voor de subsidieregeling Asbest eraf, zon erop. Nog niet alle beschikkingen zijn vastgesteld. Van deze regeling is het plafond bereikt, maar moeten er nog beschikkingen worden afgerond.

Elektriciteit € 0,4 mln (v)

De vertaling van de RES'en naar het provinciale omgevingsbeleid is getemporiseerd en zal met name in 2021 plaatsvinden. In deze periode wordt ook de MER opgesteld. De vertraging wordt veroorzaakt doordat de concept-RES'en langzamer tot stand komen door de coronacrisis en door voortschrijdend inzicht dat besluitvorming over het omgevingsbeleid zal volgen op de vaststelling van RES1.0.

Subsidieregeling Lokale Initiatieven € 0,2 mln (v)

Naast de overgang naar online vergaderen en organiseren, maakt de coronasituatie het lastiger voor lokale initiatieven in Zuid-Holland om mensen te werven voor energieprojecten. Hierdoor zijn er veel lopende projecten uitgesteld en duurt het voor nieuwe projecten langer om de voorbereiding rond te krijgen. Het aantal subsidieaanvragen en het uitgegeven budget van de subsidieregeling lagen hierdoor lager dan beoogd.

Lokale Initiatieven € 0,1 mln (v)

Vanwege de coronamaatregelen hebben de opdrachtnemers vertraging opgelopen in de uitvoering. Opdrachtnemers voeren delen van hun activiteiten in 2021 uit.

Regionale Energiestrategieën € 0,3 mln (v)

Op middelen om de RES-processen en inhoudelijke verkenningen financieel te ondersteunen, bleek vanuit de RES geen beroep nodig.

Apparaatslasten € 1,1 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 3.2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Gebouwde Omgeving € 0,2 mln (v)

Voor de werkzaamheden voor verduurzaming gebouwde omgeving is mede door corona minder budget noodzakelijk gebleken dan voorzien. Een masterclass is niet uitgevoerd vanwege corona. Deze wordt in 2021 georganiseerd.

Warmte € 0,1 mln (v)

De realisatie van WarmtelinQ, waaronder de verbinding naar Leiden en de bijbehorende studie naar een integraal ontwerp van het warmtetransportsysteem van de toekomst, worden gerealiseerd in een samenwerkingsverband met Gasunie. De voorziene uitgaven op dit onderdeel van € 90.000 zijn achterwege gebleven omdat deze zijn genomen door Gasunie.

Apparaatslasten € - 0,7 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 3.3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie**Verduurzaming Industrie € 0,1 mln (v)**

In 2020 is uit de regeling energie infrastructuur op industrieterreinen subsidie verstrekt. Mede door een wat langere doorlooptijd dan voorzien bij de Najaarsnota 2020 konden de betreffende lasten niet meer in 2020 worden genomen.

Waterstof € 0,2 mln (v)

De begrotingssubsidie voor H-vision is ten laste gebracht van het budget voor verduurzaming industrie. Daarnaast is het niet meer gelukt om de begrotingssubsidie voor HyChain4 in 2020 te verstrekken (en bijbehorende lasten te realiseren) doordat er wat meer voorbereidingstijd nodig is dan voorzien bij de najaarsnota.

Innoveren en kennis € 0,4 mln (v)

Van de in 2020 aan The Green Village verstrekte subsidie kon door een wat langere doorlooptijd dan voorzien bij de najaarsnota een deel van de lasten niet meer in 2020 genomen worden. Hetzelfde geldt voor een aantal werkzaamheden met betrekking tot human capital en diverse kleinschalige initiatieven en pilots.

Apparaatslasten € - 0,4 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Baten**Beleidsdoel 3.1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening****Elektriciteit € 0,08 mln (v)**

Het betreft niet-geraamde baten voor de inhuur van een programmamanager wind.

Beleidsdoel 3.2 Verduurzaming gebouwde omgeving**Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed € 0,06 mln (v)**

Na het sluiten van de najaarsnota heeft het ministerie van BZK de provincie middelen toegekend om een ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed uit te voeren. Dit programma is eind 2020 gestart.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	Saldo mutaties 2020
Mitigatie/Energie	3-1	0	464	-464
Greendeal Zonnepanelen-asbest	3-1	0	179	-179
Risicoreserve Energiefonds	3-1	7.800	5.167	2.633
Energietrans.gebouwde omg.&glastuinb	3-1	2.600	2.524	76
Mitigatie/Energie	3-2	0	400	-400
Risicoreserve Energiefonds	3-2	1.100	0	1.100
Energietrans.gebouwde omg.&glastuinb	3-2	0	100	-100
Mitigatie/Energie	3-3	0	100	-100
Versterking economie	3-3	0	250	-250
Energietrans.gebouwde omg.&glastuinb	3-3	0	50	-50
Verduurzaming Industrie	3-3	0	1.150	-1.150
Eindtotaal		11.500	10.384	1.116

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Warmtebedrijf Holding B.V.

Door deelname aan het Warmtebedrijf Holding levert de provincie Zuid-Holland een bijdrage aan de nationale klimaatdoelstellingen door reductie van de broeikasgassen. Eind 2017 is het warmtebedrijf opnieuw ingericht als Holding met daaronder WBR-infra en WBR-explo. Het warmtebedrijf zal in de eindsituatie industriewarmte leveren voor circa 50.000 woningequivalenten in Rotterdam. Dit leidt tot een emissiebeperking van 70-80 ton CO₂ per jaar en een betere lokale luchtkwaliteit.

PZEM N.V.

PZEM N.V. is de rechtsopvolger van DELTA N.V. en richt zich op productie, handel en levering van energieproducten en diensten aan de zakelijke markt.

Omgevingsdiensten

[Zie de toelichting bij Ambitie 7.](#)

Subsidies

[Zie ook paragraaf Subsidies, Ambitie 3.](#)

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Zuid-Holland is een economische speler van belang

Zuid-Holland herbergt het grootste Haven Industrieel Complex van Europa, met een sterk proces- en petrochemisch, logistiek en maritiem cluster. In de directe nabijheid van dit complex bevindt zich het grootste glastuinbouwcluster van de wereld: een belangrijke speler in de wereldwijde voedingsketen.

Alle negen nationale economische topsectoren zijn in Zuid-Holland aanwezig. Verder herbergt onze provincie talrijke excellente kennis- en onderzoeksinstellingen die tot de top in hun vakgebied behoren. De campussen van nationaal belang, zoals het Bio Science Park te Leiden, TU Delft Science Park en Space Campus Noordwijk, herbergen talrijke startups en innovatieve bedrijven. De economische kracht van de provincie Zuid-Holland ligt in deze diversiteit.

Economie is in transitie

De Zuid-Hollandse economie bevindt zich in een omvangrijk vernieuwingsproces. Er zijn drie thema's die de verandering van onze economie aanjagen: energietransitie, circulair en digitalisering.

De op fossiele grondstoffen gebaseerde industriële sectoren staan voor een grote transitie. Verduurzaming van de Zuid-Hollandse economie is nodig om minder afhankelijk te zijn van fossiele grondstoffen. Ook de uitstoot van de industrie en milieudruk als gevolg van transportbewegingen is in Zuid-Holland bovengemiddeld. Ontwrichtende technologische ontwikkelingen, zoals digitalisering, robotisering en 3D-printing veranderen de productieprocessen, verdienmodellen en ons werk, maar kunnen ook veelbelovend zijn. Het vermogen om snel op deze ontwikkelingen in te spelen is bepalend voor onze concurrentiekracht. Dit vraagt om een versnelde transitie van de Zuid-Hollandse economie en om een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis.

Wij streven naar een duurzame, innovatieve economie

Wij willen de meest innovatieve regio van Nederland zijn, met kruisbestuiving tussen de verschillende sectoren. We willen diensten en producten die veel waarde toevoegen aan 'duurzaam' en 'digitaal'. Wij streven naar passend werk voor iedereen. Wij denken daarbij aan alle niveaus, van ongeschoold, mbo tot en met universitair. Daarnaast blijft de provincie met haar partners bouwen aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat door te zorgen voor voldoende en kwalitatief goede werklocaties (kantoren, bedrijventerreinen, woon/werklocaties), woonruimte, woon-werkverbindingen, een goede beroepsbevolking, een gezonde leefomgeving, recreatieve voorzieningen en cultureel erfgoed.

De culturele rijkdom van Zuid-Holland

Zuid-Holland heeft een rijke geschiedenis. Investeren in het aanwezige erfgoed, archeologie en cultuur en toeristen gericht daarbij betrekken, biedt een positieve stimulans aan ons vestigingsklimaat.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Alle negen economische topsectoren zijn in Zuid-Holland aanwezig, en alle maatschappelijke uitdagingen die Nederland heeft, spelen ook in Zuid-Holland. In Rotterdam bevindt zich het grootste Haven Industrieel Complex van Europa. Zuid-Holland is met het zeer prominente glastuinbouwcluster een wereldspeler in de voedselketen. Daarnaast kent Zuid-Holland sterktes in meerdere clusters, maar zeker ook in high tech. Deze belangrijke sectoren moeten zich vernieuwen en aanpassen als gevolg van de transitie naar een duurzame en digitale economie. Het vermogen om snel op deze ontwikkelingen in te spelen is bepalend voor onze concurrentiekracht. Innovatie, in het algemeen en met name op deze gebieden, is essentieel. Zeker ook voor het mkb.

Wij stimuleren deze innovatie via diverse subsidieregelingen, actieve rollen in regionale samenwerkingsverbanden en bijvoorbeeld het Startup in Residenceprogramma. Efficiënt goederenvervoer en een optimaal functionerend logistiek systeem, zoals opgenomen in onze ambitie 'Bereikbaar Zuid-Holland', is daarbij essentieel voor de greenports en het Haven Industrieel Complex.

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Vestigingsklimaat

Door de toenemende vraag naar woningen staan werklocaties, en dan met name bedrijventerreinen, onder druk. In 2020 hebben we een strategie bedrijventerreinen vastgesteld: hoe borgen we dat er voldoende toekomstbestendige en kwalitatief goede ruimte voor bedrijventerreinen in Zuid-Holland blijft. De ruimtelijke maatregelen komen terug in ons omgevingsbeleid en het flankerend beleid werken we uit in een brede aanpak revitalisering bedrijventerreinen. Bij gemeentelijke transformatieplannen van bedrijventerreinen naar wonen hebben we ervoor gezorgd dat door compensatieplannen goede vereffening plaatsvindt van ruimte die voor bedrijven verloren is gegaan. In woon-werkakkoorden worden afspraken gemaakt voor een goede balans tussen ruimte voor wonen en voor werken.

Met de uitvoering van ons detailhandelsbeleid hebben we bijgedragen aan verbetering van de vitaliteit van stads- en dorpscentra.

Via diverse subsidieregelingen hebben we bereikt dat de markt plannen heeft ontwikkeld voor duurzame, toekomstbestendige bedrijventerreinen en vitale en levendige (winkel)centra. Daarnaast zijn diverse bedrijventerreinen verduurzaamd.

Met de coronacrisis zijn er veel onzekerheden over de ontwikkeling van de kantorenmarkt. Corona heeft tot nu toe geleid tot minder kantorenopname - alhoewel wordt verwacht dat de daling slechts tijdelijk is. Cijfers van oktober 2020 laten zien dat de leegstand zelfs lager is geworden, ook in onze regio zoals in de grote steden Den Haag (4,3%) en Rotterdam (8,2%). De nieuwe ingebruikname van kantoorruimte is in de eerste drie kwartalen met 22% gedaald ten opzichte van dezelfde periode in 2019.

Human Capital

Er is uitvoering gegeven aan het Human Capital akkoord Zuid-Holland (2019) om:

- bij-, om- en herscholing voor werkenden inclusief flexwerkers en voor niet-werkenden te stimuleren;
- de transities van werk naar werk te stimuleren;
- onderbenutte deeltijdwerkers beter te benutten door ze desgewenst meer uren te laten werken;
- internationale werknemers voor vacatures die niet met Zuid-Hollandse of Nederlandse kandidaten kunnen worden ingevuld, aan te trekken of te behouden.

De concrete resultaten waren:

- Er is in 2020 een subsidieplafond van € 5 mln beschikbaar gesteld voor de subsidieregeling Deelakkoorden Human Capital Zuid-Holland. Deelakkoorden dragen concreet bij aan de doelstellingen van het Human Capital akkoord en zijn noodzakelijk om een beroep op de subsidieregeling te kunnen doen.
- Er zijn drie deelakkoorden afgesloten:
  - Deelakkoord Greenports West-Holland
  - Deelakkoord WE IT
  - Deelakkoord Human Capital Regiodeal (Drechtsteden);Er zijn in 2020 subsidies verleend voor de deelakkoorden Greenports West-Holland (€ 0,5 mln), WE IT (€ 0,7 mln) en Human Capital Regiodeal ad € 0,4 mln (Drechtsteden, nog in afronding). Voor deze drie subsidieaanvragen is in totaal € 16 mln co-financiering beschikbaar, waarmee een multiplier van boven de 10 wordt gehaald.
- Er zijn kwartiermakers aangesteld die moeten zorgen voor nieuwe deelakkoorden in de bouw, Life Sciences, de energietransitie, cybersecurity, rond Internationaal Talent en rond Campus Gouda Volwassenonderwijs Zorg.

- Er is als gevolg van de coronacrisis de Subsidieregeling Tegemoetkoming loonkosten onlangs gediplomeerden Zuid-Holland ontwikkeld waarvoor vanaf 2021 een subsidieplafond van € 1,5 mln beschikbaar is. Hiermee kunnen minimaal 150 kandidaten worden ondersteund om een toekomstbestendige baan te vinden.

De website www.zuid-hollandinzicht.nl is geactiveerd, waar de meest recente en relevante informatie over de arbeidsmarkt in Zuid-Holland is te vinden en die al waardevol bleek voor de ontwikkelde coronamonitor.

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

Door de coronapandemie en als gevolg daarvan sluiting van veel voorzieningen waaronder scholen, theaters, bibliotheken, horeca, evenementen, attractieparken zijn de cultuur- en toeristische sector in 2020 in zwaar weer terechtgekomen. Maar ook de erfgoedsector en archeologie hebben de nadelige gevolgen hiervan ondervonden, omdat veel activiteiten vertraagd zijn of uitgesteld. Ondanks de druk van de crisis zijn veel van de beleidsdoelen voor 2020 volgens plan gerealiseerd.

Er is in 2020 meer geld vrij gemaakt voor de 'eigen instellingen' waar de provincie een subsidierelatie mee heeft, zodat zij robuuster zijn om hun taken te kunnen uitvoeren. Ook is er € 3 mln extra budget vrijgemaakt en een subsidieregeling gemaakt voor coronasteun aan de cultuursector, naast de financiële steun die via het Rijk beschikbaar is gesteld.

Als gevolg van corona is meer het belang ingezien van cultuurparticipatie in onze samenleving. Via IPO en de gemeenten in Zuid-Holland zijn we als provincie actiever geworden in deze taak.

De pandemie heeft ook een rol gespeeld bij de totstandkoming van het toerismebeleid. De Startnotitie die begin 2020 was ontwikkeld, is gaandeweg bijgesteld en er is een coronascan uitgevoerd onder gemeenten. Ook is het budget voor toerisme verhoogd. Met ons beleid, en met een compleet nieuwe subsidieregeling, hopen we ook bij te dragen aan een beter perspectief voor de toeristische sector.

In de erfgoedsector en archeologie zijn door corona veel activiteiten vertraagd en uitgesteld. Ondanks alle beperkingen om fysiek bij elkaar te komen is het gelukt om ons samen met onze externe partners in te zetten voor het behoud en beleefbaar maken van erfgoed en archeologie.

De ruimtelijke planadvisering voor erfgoed is in omvang vergelijkbaar met 2019 en gemeenten voeren steeds meer in een vroeg stadium van de planontwikkeling overleg met de provincie, zodat het provinciale ruimtelijke erfgoedbeleid in de plannen kan worden opgenomen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de verschillende beleidsdoelen voor de ambitie te realiseren, hebben we elk doel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie stimuleren

Voor een uitgebreidere beschrijving van de onderliggende activiteiten verwijzen wij naar het Programma Zuid-Hollandse Economie (PZE).

Innovatie zorgt ervoor dat er nieuwe duurzame en digitale oplossingen worden gevonden voor maatschappelijke opgaven. De inspanningen van de provincie zijn erop gericht de omgeving (of het 'ecosysteem') voor ondernemers waarbinnen zij innoveren en ondernemen te versterken. Zo komen er meer innovaties tot stand en ontstaat er een klimaat waarin bedrijven zich willen vestigen of verder ontwikkelen. Daarnaast is het van belang dat onze economie toekomstbestendig en weerbaar is, zodat grote gebeurtenissen zoals de coronacrisis in de toekomst kunnen worden opgevangen. We streven naar een robuust ecosysteem waarin bedrijven en clusters

onderling optimaal kunnen (samen)werken. Door in te zetten op transities en innovatie zorgen wij ervoor dat Zuid-Holland klaar en weerbaar is voor de toekomst.

Om dit te bereiken zijn de volgende succesvolle subsidieregelingen in 2020 opnieuw opengesteld:

- MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) om regionale innovatie in de topsectoren te stimuleren (€ 15 mln);
- Campussen Zuid-Holland, voor kansrijke initiatieven binnen de campussen van de Technische Universiteit Delft, de Universiteit Leiden en de Space Campus Noordwijk (€ 1,5 mln);
- Regionale Netwerken voor innovatie in Zuid-Holland, om het organiserend vermogen van innovatieve economische clusters en hun onderlinge verbondenheid te versterken (€ 1,5 mln).

Daarnaast is bijgedragen aan de volgende onderwerpen:

- Fieldlabs: de start van het Innovatieprogramma in de Klimaat- en Energiesector (€ 1 mln) zoals dat voor nieuwe technologie in de maakindustrie SMITZH (Smart Manufacturing Industriële Toepassingen in Zuid-Holland; € 1,3 mln in 2020) al eerder is gestart.
- In het najaar 2020 is de meerjarenstrategie voor Space Campus Noordwijk (SCN) gereedgekomen. Beoogd is onder meer een modulair 'basecamp' met gedeelde horecafaciliteiten en bedrijfshuisvesting, om de Space Campus ontwikkeling te versnellen. De bijdrage van provincie wordt gedekt uit de aanwezige middelen van de 'regiodeal'; in 2020 is € 0,4 mln besteed.
- Startup in Residence, waar in 2020 15 startups werden verbonden aan uitdagingen van de provincie, en andere activiteiten die het Innovatieteam uitvoert zoals stimuleren van innovatiegericht inkopen en adequaat communiceren over innovatie (onder meer via #InnovatiefZuidHolland). Ook werden in 2020 drie campussen mede geïnitieerd (PZH Campus, Campus@Sea Scheveningen, Leiden Law Park); in totaal € 0,5 mln.
- Start van de Biotech Campus bij het DSM-terrein in Delft (€ 0,7 mln).
- Versterking van het Life Science and Health cluster, dit jaar onder meer via voortzetting van het Holland US Bridge Programma (€ 0,3 mln), ondersteuning van de stichting RegMed XB (€ 0,1 mln) en steun voor innovatieprojecten in de coronacrisis (€ 0,1 mln).
- Ondersteuning van het mkb met de oprichting van mkb-werkplaatsen en HYPE-labs voor digitalisering (€ 0,2 mln), ook in aanloop naar verdere aandacht en ondersteuning in 2021.
- ACCEZ: de provincie participeert sinds 2018 in het samenwerkingsverband ACCEZ, met VNO-NCW West en de universiteiten in Zuid-Holland. ACCEZ versnelt de circulaire economie door kennisontwikkeling en kennisdeling. De omvang van het programma is € 8,5 mln waarvan € 5 mln van de provincie. De eerste onderzoeksresultaten leverden in 2020 concrete handelingsperspectieven op voor ondernemers en beleidsmakers in de Haagse Binckhorst, het Groene Hart en de tuinbouw. ACCEZ verlengde budgetneutraal twee onderzoeksprojecten om de impact in 2021 te vergroten.

Voor de cofinanciering van de Europese subsidies uit het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en Europese territoriale samenwerking (Interreg) zijn de laatste subsidies verstrekt in de aflopende EU periode 2014-2020. De provincie stelt eigen cofinancieringsmiddelen beschikbaar om extra sturing, gebruik en effect van deze EU-middelen te bereiken.

InnovationQuarter (IQ)

De opdracht van InnovationQuarter (IQ) is in 2020 door de coronacrisis uitdagender en relevanter geworden. In 2020 heeft IQ snel en doelgericht ingespeeld op veranderende economische omstandigheden. Een voorbeeld hiervan is dat op verzoek van het kabinet innovatieve bedrijven zijn geholpen met corona-overbruggingsleningen. Per eind 2020 zijn 160 leningen verstrekt, de faciliteit staat nog open tot 30 juni 2021. Daarnaast is IQ blijven bouwen aan programma's, innovatieprojecten en business cases (Innoveren); door te investeren in vernieuwende bedrijven (Investeren), door de mkb'ers te blijven ondersteunen in hun internationale ambities en door ook in deze tijd buitenlandse bedrijven naar onze regio te trekken (Internationaliseren).

Dit heeft in 2020 geleid tot een additioneel geïnvesteerd privaat vermogen van naar schatting € 400 mln en de creatie van 1.268 hoogwaardige arbeidsplaatsen in de regio. De doelstellingen uit het Jaarplan 2020 waren respectievelijk € 145 mln en minimaal 600 hoogwaardige arbeidsplaatsen. Dit is exclusief de corona-overbrugging investeringsportefeuille.

Beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de greenports

De kracht van het greenportsnetwerk is opnieuw gebleken uit de effectieve samenwerking van netwerkorganisaties tijdens de coronacrisis. Het netwerk was in staat om in korte tijd een crisisorganisatie op te richten waaruit maatregelen zijn voortgekomen om de schade voor de sector zo veel mogelijk te beperken. Gedeputeerde Bom-Lemstra heeft als voorzitter van Greenports Nederland zitting in de regiegroep van de crisisorganisatie.

Tuinbouworganisaties pakken samen de collectieve knelpunten aan op het gebied van arbeid, financiën en logistiek. Greenports Nederland coördineert en faciliteert de gezamenlijke aanpak. Dit heeft geresulteerd in een landelijk noodfonds voor de sierteelt en voor de voedingstuinbouw die aan de horeca levert. Ook zijn de criteria voor coronamaatregelen als Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW) en de garantstelling voor kredietverzekeringen specifiek aangepast voor de tuinbouwsector. De crisisorganisatie laat ook een scenarioanalyse voor de lange termijn uitvoeren. Het doel is ondernemers in de tuinbouw te ondersteunen bij hun keuzes voor de toekomst. Daarnaast is vanzelfsprekend samen met de partners verder gewerkt aan de doelen van de Nationale Tuinbouwagenda 2019-2030. In november 2020 hebben GS de details gedeeld met PS.

Verder zijn de volgende projecten uitgevoerd:

- Het 'Innovatiepact Greenports West-Holland' heeft geleid tot succesvolle uitvoering van innovatieprojecten voor digitalisering, circulariteit en de human capital agenda. In de handelsbevordering met China is in 2020 de strategie verder uitgewerkt. Alle fysieke missies zijn vervangen door digitale activiteiten. Zo hebben de CdK en gedeputeerden online videopresentaties gegeven (onder meer in de Hebei-week, november 2020) en is de jaarlijkse China Business Week digitaal georganiseerd.
- Op het gebied van ruimtelijke modernisering is het convenant Broekpolder ondertekend. Daarmee is de coöperatie opgericht. Alle grondeigenaren zijn in het gebied verenigd en gecommitteerd. Er wordt gewerkt aan een toekomstbestendig glastuinbouwgebied waar het goed werken, wonen en recreëren is.
- Er is verder geïnvesteerd in de duurzame gebiedsontwikkeling Greenport Aalsmeer, gericht op toekomstbestendigheid van glastuinbouwgebieden.
- In 2020 is het Werkboek Oostland afgerond en er is een start gemaakt met de plannen van aanpak bij de kansen die zijn benoemd. Op grond van de werkboeken Oostland en Westland is gestart met de inventarisatie, actualisatie en analyse van de data voor de glastuinbouw in de cluster Greenport West-Holland. Daarnaast is gestart met de actualisatie van het onderzoek naar agrologistieke bedrijventerreinen.
- Op gebied van agrologistiek zijn er belangrijke ontwikkelingen geweest bij bevordering van vervoer per spoor en over water. Onder andere waar het vervoer naar Duitsland en het vervoer tussen Maasvlakte en Eemhaven betreft. Er is ook verder gewerkt aan de corridors Oost en Zuidoost en het versknooppunt Rotterdam en omstreken.
- In 2020 is in de gebiedsontwikkeling Dutch Fresh Port gewerkt aan de integrale ontwikkeling van het gebied met inachtneming van woningbouw in Barendrecht (Stationstuinen). Er zijn 'bouwstenen' opgesteld en uitgewerkt, waarbij bereikbaarheid en bestuurbaarheid om de meeste aandacht hebben gevraagd.
- In 2020 vond de afronding van het Energieakkoord West-Holland 2017-2020 en de ondertekening van het Energieakkoord West-Holland 2021-2025 plaats. De gebiedsvisies voor klimaatneutrale Greenports Duin- en Bollenstreek, Boskoop en Aalsmeer zijn vastgesteld.

Beleidsprestatie 4-1-3 Transitie Havencomplex

Het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam is van groot belang voor de regionale en nationale werkgelegenheid en vormt een onmisbare schakel in de transitie naar een nieuwe, duurzame economie. Een goed vestigingsklimaat is een belangrijke randvoorwaarde voor deze transitie.

In 2020 heeft de provincie het volgende concreet bijgedragen aan de transitie van het HIC:

- De bijdrage aan de verduurzaming van het energie- en grondstoffensysteem in de industrie (in het HIC) vindt u terug bij de verantwoording van Ambitie 3, Schone energie voor iedereen.
- De bijdrage van de provincie aan een betere en schonere mobiliteit (binnen het HIC) leest u bij de verantwoording van Ambitie 2, Bereikbaar Zuid-Holland.
- In 2020 is samen met regionale overheden en bedrijfsleven gewerkt aan een regionale agenda Maritiem. Deze draagt bij aan een meer gecoördineerde inzet voor het maritieme cluster.
- 'Transitie Rotterdamse haven is door het Rijk benoemd als één van de acht voorlopige NOVI-gebieden. In 2020 is (in onderlinge samenspraak tussen Rijk, gemeente Rotterdam, Havenbedrijf Rotterdam en de provincie Zuid-Holland) het plan van aanpak opgesteld. Hierin zijn drie projecten opgenomen: stikstof, geluid en energietransitie.
- Relatie mainport – greenport: samen met het Havenbedrijf is er voor gezorgd dat het 'versknooppunt Rotterdam en greenports' nader wordt uitgewerkt. Hierbij wordt samengewerkt met het bedrijfsleven om multimodale knooppunten op te zetten.
- Via de subsidieregeling Regionale Netwerken voor Innovatie Zuid-Holland (RNIZ) draagt de provincie bij aan samenwerking en netwerkvorming in het HIC.
- De volgende netwerken hebben in 2020 middelen ontvangen: Deltalinqs, Smart Port, Clean Tech Delta en Maritime Delta (conform beschikking in 2019) en iTanks, PortXL en SMASH (smart shipping forum), conform beschikking 2020.

Diverse bedrijven in het HIC hebben, om de uitvoering van innovatieve projecten te ondersteunen, gebruik gemaakt van de MIT-regeling (betreft de sectoren energie, water en chemie).

Beleidsprestatie 4-1-4 Digitaal Zuid-Holland

In opdracht van de taskforce Digitale Economie van de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) is een plan van aanpak voor de regio opgesteld om gemeenten te ondersteunen met connectiviteit.

In 2020 is de provincie een samenwerkingsverband voor Artificiële Intelligentie (AI) in Zuid-Holland gestart en heeft zij de AI Hub Zuid-Holland opgericht. De provincie heeft onderzoek laten doen naar de impact van AI op het mkb in Zuid-Holland.

Om risico's aan te pakken heeft de provincie Zuid-Holland in 2020 in samenwerking met partners een analyse en een plan van aanpak voor verbetering van de cybersecurity in Zuid-Holland opgeleverd.

Vanuit het programma Digitale Economie zijn we betrokken bij het Smart City Living Lab Scheveningen (LLS) dat in 2020 officieel is geopend.

Het DoloT fieldlab heeft een financiële bijdrage ontvangen van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en is gestart met de aanleg van de benodigde technische infrastructuur om te gaan testen met 5G. Een van de resultaten is een mobiele 5G-testopstelling die ook bij andere fieldlabs en partners kan worden ingezet. In 2020 is het fieldlab officieel geopend.

Om de samenwerking in de regio te versterken is bij het plan van aanpak voor de regio uitgangspunt dat kleinere gemeenten zoveel mogelijk gebruik maken van de kennis en capaciteit die bij de grotere gemeenten op het gebied van digitalisering beschikbaar is.

Beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland

In februari is de strategie 'Circulair Zuid-Holland: samen versnellen' vastgesteld. Op basis hiervan zijn diverse vernieuwersnetwerken, bestaande uit bedrijven, kennisinstellingen en overheden gestart voor onder meer biobased bouwen, natuurlijke reststromen en zonnepanelen. Dit is ondersteund met projecten, zoals een 'challenge' voor de verwaarding van bermmaaisel (als Startup in Residence) en de ontwikkeling van een circulaire tool voor de SMART industrie.

Kennis speelt een belangrijke rol in de circulaire transitie. Kennisnotities zijn ontwikkeld over zonne-energie, biobased bouwen, wind, microplastics en SMART industrie. Ook heeft de provincie webinars georganiseerd om ervaringen uit te wisselen. Zoals die van de winnaars van onze P>Pact challenge voor innovaties en oplossingen in de circulaire kunststofketen, of voor de leerkring voor gemeenten over zonne-energie. Er was in 2020 ook een lezingencyclus biobased bouwen. Om het mkb een stap verder te helpen zijn Circo-tracks uitgevoerd. Circo is een meerdaags programma voor ondernemers om hun mogelijkheden voor circulaire bedrijfsmodellen te ontdekken. Deze zijn uitgevoerd voor bouw & kunststof, natuurvezels en voor de maritiem- en installatiebranche. Tot slot is in de provinciale organisatie circulair verder onderdeel gemaakt van de normale bedrijfsvoering: door de uitwerking van een circulaire module in het omgevingsbeleid, door gericht te adviseren bij inkooptrajecten, door te zorgen dat de oude zonnepanelen op het dak van gebouw C circulair werden verwerkt en door een challenge uit te zetten voor circulaire verwerking van bouwmaterialen tijdens de renovatie van gebouw C.

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit

Om de beleidsprestatie te realiseren zijn de volgende succesvolle subsidieregelingen in 2020 opengesteld:

- Planvorming Bedrijventerreinen (€ 0,5 mln). Er zijn 51 aanvragen ingediend;
- Energie op Bedrijventerreinen (€ 0,75 mln). Er zijn 8 aanvragen ingediend;
- Planvorming Detailhandel (€ 0,5 mln). Er zijn 42 aanvragen ingediend.

Alle budgetten zijn (bijna) volledig uitgeput en in het geval van Energie op Bedrijventerreinen zelfs overtekend.

In 2020 zijn voor de Uitvoeringsregeling herstructurering van bedrijventerreinen twee subsidieprojecten van in totaal 60 hectare vastgesteld. Als gevolg van de coronacrisis is de uitvoering van projecten in 2020 wat vertraagd, waardoor er minder projecten zijn vastgesteld dan verwacht.

We hebben de aanbestedingsprocedure afgerond om in 2021 een Behoefteraming Bedrijventerreinen uit te voeren. Daarnaast zijn we gestart met het opstellen van vier woon-werkakkoorden (Rotterdam: Feijenoord-City, Leiden: Werninkterrein, vier Haaglanden gemeenten: Den Haag, Delft, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk en Schiedam: Nieuw-Mathenesse) om afspraken te maken over een goede balans tussen wonen en werken in genoemde gebieden.

Ook hebben we het landelijke convenant Verduurzaming Bedrijventerreinen ondertekend en ondersteunen we regionale energieloketten voor bedrijven.

Om de kantorenmarkt goed te kunnen volgen, hebben we een Monitor Kantoren 2020 op laten stellen en langjarige afspraken gemaakt voor permanente monitoring.

Om bij te dragen aan goede en vitale centra hebben we uitvoering gegeven aan het ruimtelijk detailhandelsbeleid. Het meest in het oog springende voorbeeld is de Raad van State uitspraak in 2020 in het dossier 'Decathlon'. Daarnaast hebben we eraan bijgedragen overtollige plancapaciteit en leegstand terug te dringen, door onder meer transformatie en herbestemming. We hebben gemeenten en winkeliers via de inzet van provinciale 'ambassadeurs' ondersteund bij visieontwikkeling, onderzoek, professionalisering en samenwerking, met onder meer een platform voor centrummanagers. Op het gebied van kennisdeling is een masterclass 'Hoe transformeer

Je succesvol winkelgebieden' georganiseerd en zijn voorbereidingen getroffen om in 2021 weer een koopstromenonderzoek uit te voeren. Dit onderzoek is nodig om de juiste balans tussen vraag en aanbod van winkels te kunnen bepalen.

Bij de coronapandemie hebben we ondernemers in Zuid-Holland extra ondersteund. Zo hebben we voor bedrijventerreinen en winkelgebieden ambassadeurs aangesteld die in kaart hebben gebracht tegen welke problemen ondernemers aanlopen. Zij hebben ook concrete ondersteuning geboden en geholpen bij de verhoging van de organisatiegraad op bedrijventerreinen en in winkelgebieden. Daarnaast hebben we een tijdelijke subsidieregeling opengesteld om aflopende BIZzen (Bedrijfsinvesteringszones) financieel te ondersteunen om samenwerkingsafspraken en -activiteiten te kunnen blijven uitvoeren, omdat de formele verlenging van de samenwerking vertraging opliep door corona.

Beleidsprestatie 4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis

Afgesproken resultaten gedurende deze coalitieperiode zijn een regionale arbeidsmarkt die beter ondersteund wordt door de juiste (her)scholingsprogramma's op het juiste moment, en een beroepsbevolking die een aantrekkelijk vestigingsklimaat positief ondersteunt. Om de genoemde resultaten te bereiken:

- is de meerjarige subsidieregeling ad € 5 mln voor het Human Capitalprogramma opengesteld;
- is een klein, deskundig programmateam aangesteld, dat gedetacheerd werkt vanuit Innovation Quarter en dat een eigen werkbudget heeft;
- is de bestuurlijke aansturingsstructuur via een taskforce van de Economic Board Zuid-Holland verder uitgebouwd en versterkt;
- is een communicatiestrategie naar de betrokken (potentiële) partners van het Human Capital akkoord ontwikkeld, waarmee partijen betrokken, geëngageerd en geïnformeerd blijven;
- is samengewerkt met andere provincies en de ministeries EZK (Economische Zaken en Klimaat) en SZW (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) om de herstelagenda's van Rijk en IPO verder vorm en inhoud te geven;
- is de aanzet gegeven tot een lerend netwerk van arbeidsmarktregio's in Zuid-Holland.

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving

Verbinding door erfgoedlijnen van historische steden, dorpen en landschappen

In de afgelopen jaren heeft de provincie via een geïntegreerde en netwerkende aanpak de zeven erfgoedlijnen beleefbaar gemaakt. Het gaat om de Limes, de Landgoederenzone, de Atlantikwall, de Waterdriehoek, Goeree-Overflakkee, Trekvaarten en de Oude Hollandse Waterlinie. In lijn met het omgevingsbeleid van de provincie is het volgende gerealiseerd:

- De erfgoedtafels hebben ook in 2020 geadviseerd over de projecten uit het maatregelenpakket erfgoedlijnen 2021. De afwegingskaders en streefbeelden van de erfgoedtafels zijn hiervoor de leidraad;
- In 2020 hebben wij de aanpak voor de doorontwikkeling van erfgoedlijnen vastgesteld, waarbij de integrale aanpak van erfgoedlijnen wordt versterkt;
- Er zijn concrete stappen gezet in de verbreding van erfgoedlijn Goeree-Overflakkee naar de eilanden Hoeksche Waard en Voorne-Putten;
- Op verzoek van Provinciale Staten is gestart met een onderzoek naar de inclusiviteit van de verhalen van de erfgoedlijnen;
- Tot slot is de derde monitor [erfgoedlijnen](#) uitgevoerd over de periode 2017-2019.

Een aantal projecten kon niet doorgaan door de coronamaatregelen, maar er zijn in 2020 weer veel projecten concreet geworden of afgerond. Zo:

- is de restauratie en herbestemming van landhuis Ockenburgh in Den Haag afgerond,
- zijn Fort Wierickerschans in Bodegraven en de Trambrug in Schipluiden gerestaureerd,
- is Fase 1 van Leefwerf De Biesbosch in Dordrecht afgerond,
- is de Atlantikwall beleefbaar gemaakt met de experience 'Bommen op de stad' van Stichting Atlantikwallmuseum Scheveningen,
- is gewerkt aan de restauratie van de Zwammerdamschepen in Archeon,
- is de geschiedenis van de havenkanalen op Goeree-Overflakkee beleefbaar gemaakt door onder meer de spuisluizen in Middelharnis zichtbaar te maken.

Restauratie van rijksmonumenten en herbestemming

- Door de regionale rijksmonumenten te restaureren en leegstand ervan tegen te gaan, wil de provincie de objecten behouden voor de toekomst. In 2020 werd € 1,6 mln beschikbaar gesteld voor de bijbehorende subsidieregeling. Er zijn 8 subsidies verleend voor de restauratie van rijksmonumenten en 5 subsidies voor herbestemming. Voor restauratie moesten 23 aanvragen worden geweigerd omdat het subsidieplafond was bereikt.
- Met de subsidieregeling werd ook het vakmanschap in de restauratiemarkt bevorderd met leerlingwerkplaatsen. Dit gebeurde ook via een kleine jaarlijkse begrotingssubsidie aan de Stichting Restauraties Opleidingsprojecten (ROP) Zuidwest.
- In 2020 zijn opnieuw veel restauraties afgerond zoals de restauratie en herbestemming van boerderij Mariënhof in Westmaas, van de Havenkerk in Schiedam en van Het Ketelhuis te Delft.
- De € 3 mln die in 2018 was gereserveerd voor grote restauratie- en herbestemmingsopgaven is in 2020 bestemd voor acht opgaven in Zuid-Holland die niet in aanmerking komen voor reguliere subsidie bij provincie of Rijk. De restauratie en herbestemming van de pastorie aan de Steenschuur 17 in Leiden is afgerond. Voor andere projecten, zoals de restauratie van het interieur Huys ten Donck of de restauratie van Fort Buitensluis, is subsidie verleend in 2020. De uitvoering ervan gebeurt grotendeels in 2021. De start van de restauratie van landgoed De Tempel is vertraagd; uitvoering is voorzien in 2021.
- De provincie financierde in 2020 acht adviezen op maat voor herbestemming, voor onder andere Klein Hitland, Watertoren Schuwacht en de Steigerkerk in Rotterdam. Het gaat daarbij om benodigd onderzoek of voorontwerp voorafgaand aan de uitvoering.
- In de loop van 2020 is de inzet van de 'aanjagers herbestemming monumenten' verlengd tot 31 december 2020. Het team van aanjagers is sinds medio 2018 actief en gericht op versnelling van de herbestemmingsopgave binnen agrarisch, religieus en industrieel erfgoed. Vanaf januari 2021 treedt een aanjager herbestemming erfgoed in dienst van de provincie.

Verduurzaming en energietransitie van monumenten

- Erfgoedhuis Zuid-Holland faciliteert samen met de Monumentenwacht Zuid-Holland een energieloket om particuliere eigenaren te ondersteunen hun panden toekomstbestendig te maken. Vanuit de ambitie Energie is bijgedragen aan de opleiding van monumentenwachters en aan de ontwikkeling van een erfgoedmodule binnen het nieuwe softwareprogramma voor de branche (Condor).
- Daarnaast hebben wij op onze eigen website informatie opgenomen die eigenaren op weg helpt om hun monument te verduurzamen. Er zijn ook relaties gelegd tussen erfgoed en energie voor de nieuwe ontzorgingsregeling voor verduurzaming van maatschappelijk vastgoed en toevoeging van een erfgoedmodule aan de Warmte Transitie Atlas.
- Er is bijgedragen aan duurzaamheidsmaatregelen bij herbestemming van vijf rijksmonumenten, waaronder de kerkzaal van de Protestantse kerk te Kaag, molen en motorhuis De Lelie te Puttershoek en het Oude Raadhuis in Oud Beijerland.

Religieus erfgoed

In 2020 zijn Provinciale Staten geïnformeerd over onze inzet op religieus erfgoed met de GS-brief Aanpak Religieus erfgoed. Conform deze [brief](#):

- hebben wij in 2020 laagdrempelige hulp geboden bij het behoud en de herbestemming van kerkgebouwen door de aanjager herbestemming religieus erfgoed en Erfgoedhuis Zuid-Holland,
- hebben wij gemeenten gewezen op de financieringsmogelijkheid die het Rijk biedt voor kerkenvisies,
- zijn wij samen met de gemeente Rotterdam een pilot gestart om de duurzaamheid van kerkgebouwen te verbeteren.

Bescherming van Zuid-Hollandse landschappen door onder andere cofinanciering van Erfgoed Deals

In het kader van de landelijke Erfgoed Deals, waarbij aandacht voor erfgoed en cultuur wordt geïntegreerd in ruimtelijke opgaven, is € 25.000 ingezet voor het project Klimaatbestendige aanpak kastelen, historische buitenplaatsen en landgoederen. Beoogd resultaat is de ontwikkeling van een groenblauwe erfgoedmonitor met 50 meetpunten in Zuid-Holland.

Behoud van molens als bakens in het landschap

- Voor (regulier) onderhoud en draaipremies van molens waren ook in 2020 de structurele subsidies beschikbaar.
- Sinds 2017 biedt de provincie daarnaast een subsidieregeling voor groot onderhoud aan. Hierdoor kunnen kostbaarder en omvangrijkere restauraties worden voorkomen. Met ingang van 2020 is voor vier jaar het subsidiepercentage omhoog gebracht naar 60% en het budget verdubbeld tot € 0,5 mln. Van de achttien binnengekomen aanvragen konden er elf volledig en één gedeeltelijk worden beschikt.
- In 2020 is in het kader van de omgevingsvisie het beleid voor molenbiotopen aangepast. Via de aanwijzing van bijzondere molenbiotopen en bijbehorende molenrapporten wil de provincie maatwerk leveren in die situaties waar tot nu toe een ontheffing van de omgevingsverordening uitkomst moest bieden. Het voorstel wordt in 2021 ter vaststelling voorgelegd aan PS.

Digitalisering van cultureel erfgoed

- Via het programma 'Digitalisering cultureel erfgoed Zuid-Holland' zijn erfgoedinstellingen ondersteund bij digitalisering van hun collectie.
- Negen instellingen hebben een financiële bijdrage ontvangen uit het Themafonds Digitalisering Erfgoedcollecties Zuid-Holland voor onder meer de aanschaf van hard- en software.
- Het Steunpunt, ondergebracht bij Erfgoedhuis Zuid-Holland, organiseerde onder meer acht digitale cursussen en een studiedag over het zogeheten Spoorboekje over digitalisering, ontwikkelde twee korte handleidingen en bood maatwerkgesprekken aan om de kennis over digitalisering te vergroten.
- De provincie heeft de Canon van Zuid-Holland, onderdeel van de Canon van Nederland, verder ontwikkeld. Op dit digitale platform delen 24 instellingen hun Zuid-Hollandse geschiedenis.

Ondersteuning door Erfgoedhuis Zuid-Holland

Het Erfgoedhuis Zuid-Holland is een belangrijke maatschappelijke partner van de provincie. Het Erfgoedhuis Zuid-Holland ontvangt jaarlijks een boekjaarsubsidie en heeft hiervoor:

- de provincie in de volle breedte ondersteund bij de uitvoering van het cultuurbeleid;
- in overleg met de provincie een ontwikkelplan opgesteld. Aan de uitvoering van dit plan is in 2020 gewerkt. Aspecten die daarbij de aandacht hebben, zijn de aansluiting tussen beleid en uitvoering, de versterking van de interne organisatie van het Erfgoedhuis en de uitbreiding van het netwerk;
- bijgedragen aan het ontwerp van de subsidieregeling noodsteun voor de culturele sector. In verband met de coronapandemie heeft het Erfgoedhuis haar diensten deels online aangeboden. Een goed voorbeeld hiervan is de online erfgoeddag.

Daarnaast heeft het Erfgoedhuis GS mede-geadviseerd bij de aanvraag van het Stedelijke Museum Schiedam voor een jaarlijkse rijkssubsidie van € 0,25 mln bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (2021-2024).

Toerisme

- Toerisme is binnen de provincie in 2020 een volwaardige opgave geworden. Op basis van het coalitieakkoord hebben Provinciale Staten de beleidskaders vastgesteld en is de subsidieregeling toerisme geopend. Die regeling is inmiddels vele malen overtekend en heeft talrijke goede voorstellen opgeleverd.
- Toerisme heeft ook een plek gekregen in het omgevingsprogramma en de provincie is in 2020 actief in de landelijke data-alliantie toerisme en in de samenwerking op het gebied van toeristisch onderzoek- en databeheer.
- De coronapandemie heeft een grote impact op de toeristische sector. Ook dat merkt de provincie: het is afgelopen jaar lastig geweest om af te stemmen met gemeenten, ondernemers en marketingorganisaties omdat de coronacrisis – en alle maatregelen die daarmee samenhangen – hun volle aandacht heeft gevraagd. De provincie heeft via een digitaliseringspilot kleinschalige toeristische ondernemers de gelegenheid gegeven om zich beter op het internet te presenteren en vindbaar te zijn. Vergelijkbare initiatieven zullen bij het herstel weer nodig zijn, omdat herstel van de toeristische sector vooral lijkt af te hangen van de ontwikkelingen aan de aanbodkant, en niet zozeer van de vraagkant.
- De coronacrisis verklaart ook waarom er in 2020 minder is uitgegeven dan oorspronkelijk was begroot: de uitwerking van het toerismebeleid en de opzet van de subsidieregeling besloegen het hele jaar, zodat de subsidieregeling pas in 2021 ten laste van de begroting komt. Hierover is in de Najaarsnota 2020 al bericht. Ook de provinciale inzet op de data-alliantie en de provinciale samenwerking is daardoor lager uitgevallen.

Wel is in 2020 een eenmalige bijdrage geleverd aan het 'Smalspoor Valkenburg', waarover Provinciale Staten in de zomerperiode per brief is geïnformeerd.

Beleidsprestatie 4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek

Nieuw depot

De volgende zaken zijn in 2020 gerealiseerd:

- Voorbereiding van ontwerp en realisatie van een nieuw provinciaal archeologisch depot in combinatie met het plan voor een Nationaal Romeins Schepensmuseum (NRSM) en Limes *visitorhub* bij Park Archeon in Alphen aan den Rijn.
- Oriëntatie op realisatie van een nieuw depot als zelfstandig gebouw op dezelfde plek in Alphen aan den Rijn en, al dan niet zelfstandig, op alternatieve locaties elders.

Nationale Limes Samenwerking (NLS)

Het jaar 2020 stond in het teken van:

- De voorbereiding en ontvangst van de *International Council on Monuments and Sites* (ICOMOS), die de voordracht voor nominatie van de Neder-Germaanse Limes tot werelderfgoed beoordeelt.
- De beantwoording van de vragen naar aanleiding van het bezoek van ICOMOS.
- De voorbereiding van interne besluitvorming over de Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed (begin 2021). Met deze regeling krijgt de bestaande samenwerking met de provincies Utrecht en Gelderland een steviger juridische basis. Dat is onder andere nodig bij de voordracht voor nominatie van de Neder-Germaanse Limes tot werelderfgoed.

Publieksbereik archeologie

In 2020 is voor € 0,2 mln subsidie verstrekt aan zeventien projecten. Doel is om een breed publiek kennis te laten maken met archeologie, zodat hiervoor meer draagvlak ontstaat onder de inwoners van Zuid-Holland.

In de subsidievoorwaarden is meer nadruk gelegd op actieve deelname van publiek en is de uitvoeringstermijn verlengd van 1 naar 2 jaar.

De subsidieregeling is verlengd tot 31 december 2023.

Ontstaan van Holland

- Er is een start gemaakt met de nieuwe netwerktafel 'Ontstaan van Holland'.
- Op 18 september 2020 maakten 25 deelnemers van publieke en private organisaties op buitenplaats Ockenburgh in Den Haag kennis met het idee van een netwerktafel.
- Doel is om de tafel te laten uitgroeien tot een hecht samenwerkingsverband, gericht op uitvoering van publieksactiviteiten en projecten over het ontstaan van het graafschap Holland (900-1300).

Beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken

Cultuurparticipatie

- In 2020 hebben de instellingen die de basisvoorziening cultuurparticipatie vormen, te weten Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland, Popunie en Stichting Educatieve Orkestprojecten (SEOP) gemeenten en onderwijs ondersteund op het gebied van cultuureducatie en -participatie. Door de coronamaatregelen was 2020 voor de culturele instellingen een zwaar jaar; programma's en activiteiten moesten worden uitgesteld of konden niet doorgaan. De subsidie van de provincie is in 2020 geïndexeerd en er zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor de versterking van de organisatie en uitbreiding van taken en werkveld, onder meer door amendement A668 (Versterken Erfgoedhuis en Basisvoorziening Cultuur).
- Het Kunstgebouw is penvoerder van het landelijk programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit' voor steeds meer gemeenten; in de periode 2021-2024 zijn dit er 32, in de vorige periode ging het om 18 gemeenten. Nieuw is de aandacht hierin voor het voortgezet onderwijs. Daarnaast ondersteunt het Kunstgebouw gemeenten en instellingen bij aanvragen binnen het landelijk programma cultuurparticipatie. Hierin staat de relatie tussen cultuur en het sociaal domein centraal.
- Er is een afsprakenkader opgesteld waarin de samenwerking en de ambities van de kunstinstellingen en Erfgoedhuis zijn opgenomen. Bij het Rijk is de schade verhaald die door de coronapandemie is ontstaan en deze zal aan de kunstinstellingen worden uitgekeerd.
- Het Jeugdtheaterhuis is met de extra middelen een pilot in de Krimpenerwaard gestart om een infrastructuur voor jeugdtheater van de grond te krijgen.
- De Popunie is gestart met de uitbreiding van Kunstbende (talentontwikkeling) naar onze provincie.
- SEOP heeft het project Gershwin (kinderen laten kennismaken met een groot symfonie-orkest) door de coronamaatregelen moeten uitstellen naar 2021 en ook het bevrijdingsfestival heeft door de coronamaatregelen niet kunnen plaatsvinden.
- De culturele sector is via de subsidieregeling 'noodsteun culturele sector Zuid-Holland 2020' met € 3 mln ondersteund. 42 gemeenten hebben hier in de eerste tranche gebruik van gemaakt, van deze gemeenten hebben nog eens zeven via de tweede tranche subsidie ontvangen.

Ondersteunen bibliotheken

De provincie Zuid-Holland ondersteunt de openbare bibliotheken en het bibliothekennetwerk in Zuid-Holland via een subsidie aan ondersteuningsinstelling Probiblio. De gesubsidieerde activiteiten van Probiblio passen binnen het Toetsingskader (2017):

- Probiblio heeft het transport verzorgd van fysieke werken tussen bibliotheekvestigingen in Zuid-Holland.
- Probiblio heeft openbare bibliotheken geholpen om vernieuwingen door te voeren die nodig zijn om de inwoners van Zuid-Holland zo goed mogelijk te bedienen en de taken uit te voeren die gemeenten vragen van hun bibliotheken.

- Door de coronapandemie heeft Probiblio een deel van haar diensten online aangeboden en openbare bibliotheken bijgestaan om de inwoners toch zo goed mogelijk te bedienen en te bereiken.
- De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (2015) is geëvalueerd en het rapport is begin 2020 verschenen. De bevindingen worden meegenomen bij de actualisatie van het provinciaal Toetsingskader.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

Wat heeft dat gekost is opgebouwd in twee delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

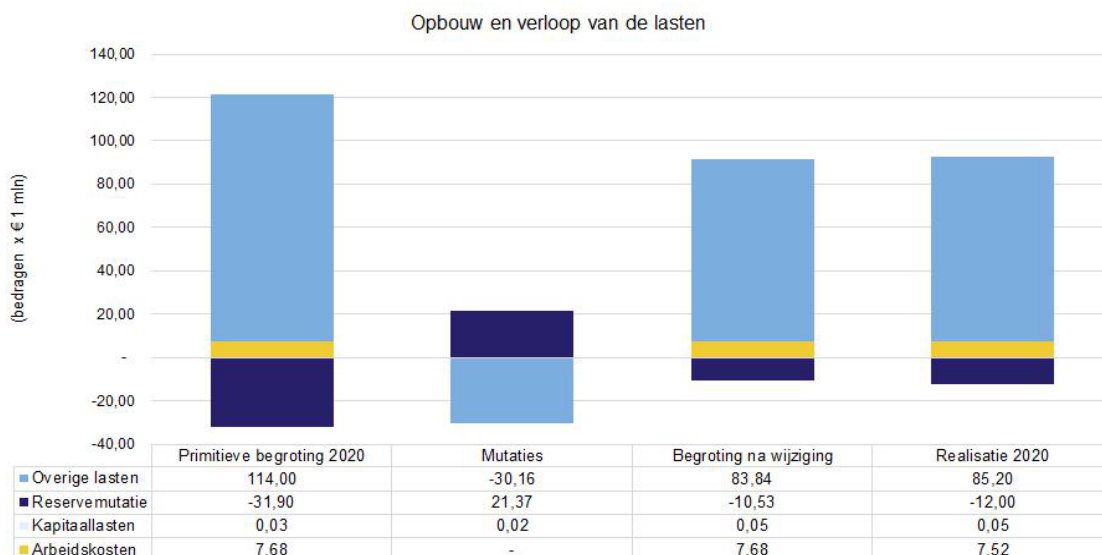
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in één tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de afwijkingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

* In de uitwerking van de presentatie van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaatsvindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt aan gewerkt om deze informatiewens geautomatiseerd mogelijk te maken.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal					
4-1-1 Innovatie stimuleren	45.891	-4.105	41.787	45.383	-3.596
4-1-2 Transitie van de Greenports	3.956	-1.200	2.756	2.309	447
4-1-3 Transitie Havencomplex	0	150	150	20	130
4-1-4 Digitaal Zuid-Holland	176	260	436	447	-11
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	2.372	-150	2.222	2.166	56
Totaal beleidsdoel 4-1	52.396	-5.045	47.352	50.325	-2.973
Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat					
4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit	10.277	-3.232	7.045	5.685	1.360
4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis	1.450	-400	1.050	746	304
Totaal beleidsdoel 4-2	11.727	-3.632	8.095	6.431	1.664
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme					
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	16.933	-3.043	13.890	12.508	1.382
4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek	536	345	881	797	84
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	8.214	2.598	10.812	10.718	94
Totaal beleidsdoel 4-3	25.683	-100	25.583	24.022	1.561
Totaal Lasten	89.806	-8.776	81.030	80.778	252
Baten					
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal					
4-1-1 Innovatie stimuleren	80	0	80	5.324	-5.244
4-1-2 Transitie van de Greenports	0	0	0	10	-10
Totaal beleidsdoel 4-1	80	0	80	5.334	-5.254
Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat					
4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit	0	0	0	3	-3
Totaal beleidsdoel 4-2	0	0	0	3	-3
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme					
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	0	14	14	14	0
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	57	0	57	55	2
Totaal beleidsdoel 4-3	57	14	70	68	2
Totaal Baten	137	14	150	5.405	-5.255
Saldo lasten en baten Ambitie 4	89.670	-8.790	80.880	75.374	5.506

Toelichting afwijkingen

Lasten

Beleidsdoel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Diverse beklemmingen 2021 € 2,1 mln (v)

In 2020 is minder uitgegeven van diverse budgetten door fasering naar 2021. Deze fasering van uitgaven aan gesubsidieerde partijen is later dan verwacht bij Najaarsnota 2020. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door fasering van de activiteiten, anderzijds doordat regelingen later dan verwacht zijn opengesteld. Voorgesteld wordt deze budgetten te beklemmen en bij de integrale besluitvorming over de Voorjaarsnota 2021 aan de budgetten 2021 toe te voegen. Het betreft:

- RNIZ € 0,3 mln
- Campusregeling € 0,4 mln
- Greenports € 0,4 mln
- Aerospace campus Noordwijk € 0,1 mln
- Breed mkb € 0,3 mln
- Field labs € 0,6 mln

Schaalsprongprogramma € - 0,4 mln (n)

De overschrijding wordt veroorzaakt door onder meer hogere uitgaven voor kwartiermaker voor Leiden Law Park, hogere uitgaven voor evaluatie van subsidieregelingen en door hogere uitgaven financieren in netwerken.

MKB-MIT € - 0,9 mln (n)

In verband met de recente invoering van de Spuk methode bij het Rijk worden eigen middelen naar vreemd geld (OVP) overgeheveld. Het desbetreffende bedrag (het verschil tussen de ontvangen rijksmiddelen over 2018-2020 en de verantwoorde subsidielasten in die jaren) zal in 2021 worden besteed. Hiertoe is in 2020 is € 0,9 mln aan de reserve MKB-MIT onttrokken en via de lasten van dit doel toegevoegd aan de OVP- MIT.

Apparaatslasten € 1,1 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 4.2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Beklemmingen t.b.v. 2021 € 0,6 mln (v)

In 2020 is bij twee taken minder uitgegeven door fasering naar 2021. Voorgesteld wordt deze budgetten te beklemmen en bij de integrale besluitvorming over de Voorjaarsnota 2021 aan de budgetten 2021 toe te voegen. Dit betreft:

- Human Capital € 0,3 mln
- Subsidies Detailhandel € 0,3 mln

Bedrijventerreinen € 1 mln (v)

In 2020 is in verband met looptijdverlenging bij UHB Zernikedreef € 1 mln minder uitgegeven door fasering naar 2021 en 2022. Voorgesteld wordt dit budget te beklemmen en bij de integrale besluitvorming over de Voorjaarsnota 2021 aan de budgetten 2021 en 2022 toe te voegen.

Beleidsdoel 4.3 Erfgoed Cultuur en toerisme

Beklemmingen t.b.v. 2021 € 1,2 mln (v)

In 2020 is minder uitgegeven door faserings naar 2021. Deze faserings wordt veroorzaakt doordat subsidies lager zijn vastgesteld of activiteiten waarvoor subsidie is aangevraagd (deels) niet konden doorgaan, bijvoorbeeld door corona. Voorgesteld wordt deze budgetten te beklemmen en bij de integrale besluitvorming over de Voorjaarsnota 2021 aan de budgetten 2021 toe te voegen. Het betreft:

- Herbestemming monumenten € 0,1 mln
- Onderhoud/draaipremies molens € 0,1 mln
- Restauratie rijksmonumenten € 0,8 mln
- Erfgoedlijnen restauratie € 0,1 mln
- Cultuur algemeen € 0,1 mln

Cultuur diverse budgetten € 0,4 mln (v)

In 2020 is minder uitgegeven op enkele cultuurbudgetten dan geraamd. Deze budgetten vallen vrij. Subsidies zijn lager vastgesteld of activiteiten waarvoor subsidie is aangevraagd konden (deels) niet doorgaan door onder meer corona. Het betreft:

- Restauratie monumenten € 0,2 mln
- Publieksbereik archeologie € 0,1 mln
- Erfgoedlijnen € 0,1 mln

Apparaatslasten € - 0,1 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Baten

Beleidsdoel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Schaalsprongprogramma € 0,2 mln (v)

In 2020 zijn (niet geraamde) vergoedingen ontvangen voor het programma Zuidvleugel.

Vergoeding uitvoeringskosten programma Zuidvleugel € 0,2 mln (v)

In 2020 zijn (niet geraamde) vergoedingen ontvangen voor het programma Zuidvleugel.

Rijksmiddelen MKB/MIT regeling € 4,1 mln (v)

De baten hebben voor € 4,1 mln betrekking op ontvangen Rijksmiddelen voor subsidielasten volgend uit de MKB/MIT regeling. Deze middelen zijn eerder door de provincie voorgefinancierd vanuit de desbetreffende reserve en worden nu in die reserve gestort.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	Saldo mutaties 2020
Interreg-cofinanciering EFRO	4-1	0	3.650	-3.650
InnovationQuarter	4-1	0	4.700	-4.700
Regionale netwerken topsectoren	4-1	1.200	1.227	-27
Versterking economie	4-1	7.140	6.094	1.046
MIT MKB Innovatiestimulering topsect	4-1	13.993	13.286	707
Regionale gebiedsgerichte projecten	4-1	0	552	-552
Risicoreserve Regmed XB	4-1	1.200	600	600
Verduurzaming Industrie	4-1	0	250	-250
Bedrijventerreinen	4-2	0	3.308	-3.308
Alt.locatie Hoeksche Waard	4-2	0	720	-720
Versterking economie	4-2	3.253	780	2.473
Bedrijventerreinen:IRP Oude Rijnzone	4-2	0	500	-500
Restauratie&herbestemming monumenten	4-3	1.752	5.994	-4.242
Erfgoedlijnen	4-3	1.126	0	1.126
Eindtotaal		29.664	41.661	-11.997

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

InnovationQuarter (IQ)

InnovationQuarter (IQ) draagt bij aan de ambitie van GS om het innovatiepotentieel van Zuid-Holland beter te benutten. InnovationQuarter ontsluit het innovatieve vermogen van Zuid-Holland en versterkt op deze wijze de concurrentiekracht van de regio duurzaam. Dat doet InnovationQuarter door financiering van vernieuwende en snelgroeiende bedrijven mogelijk te maken (vanuit haar kerntaak Capital), bevordering van samenwerking te bevorderen tussen ondernemers, kennisinstellingen en de overheid (vanuit haar kerntaak Business Development) en door innovatieve bedrijven en investeringen naar / in de regio aan te trekken en, die:

- sector-/clustersterkend zijn;
- leiden tot een toename in private R&D investeringen en/of;
- leiden tot een toename in werkgelegenheid (vanuit haar kerntaak Foreign Investment).

De inhoudelijke focus van InnovationQuarter ligt bij de speerpunten Cleantech, Life Sciences & Health, Safety & Security, Horticulture en Smart Industry. De geografische focus ligt op de gehele provincie Zuid-Holland.

Vanguard Initiative

Het Vanguard Initiative (VI) is een politiek initiatief dat de rol van de regio's wil versterken in het Europees innovatie- en industrieel beleid. De provincie Zuid-Holland is in 2014 lid geworden van het VI. Momenteel is het VI één van de meest toonaangevende Europese platformen om de regionale 'slimme specialisatie strategie (S3)' in Europa vorm te geven en uit te voeren. De inzet van de betrokken regio's is gericht op het aanjagen van bottom-up marktgedreven innovatieve en industriële vernieuwing in Europese prioritaire gebieden door middel van Europese interregionale triple helix samenwerking.

Grondbank RZG Zuidplas

De ontwikkeling van enkele transformatiegebieden draagt bij aan de economisch veerkrachtige en duurzame topregio. Eén van die gebieden is de Zuidplaspolder. De gemeenschappelijke regeling 'Grondbank RZG Zuidplas' is eigenaar van aanzienlijke grondposities in dat gebied. Wij nemen deel aan de grondbank, om zo mede sturing te kunnen geven aan de gewenste ontwikkeling.

In het kader van de gebiedsontwikkeling Zuidplaspolder is met de betrokken gemeenten intensief overleg geweest om te komen tot een nieuw ontwikkelperspectief. De gemeente Zuidplas heeft het initiatief genomen door een concept ontwikkelingsvisie op te stellen en voor verrijking vrij te geven.

ROM-Drechtsteden

De kerntaak van ROM-Drechtsteden ligt bij de fysieke gebiedsontwikkeling, dat wil zeggen modernisering van en gronduitgifte op bedrijventerreinen, om de economie en werkgelegenheid te bevorderen. De Drechtstedengemeenten en de provincie zijn aandeelhouder en hebben zeggenschap over inzet van de kapitaalbijdragen.

Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. (HZH)

Voor de uitvoering van het Warmteparticipatiefonds en het innovatiefonds EnergiQ is de Houdstermaatschappij Zuid-Holland opgericht. Aan deze partij is Zuid-Holland verbonden.

Subsidies

[Zie ook paragraaf Subsidies, Ambitie 4.](#)

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Zuid-Holland heeft unieke natuur

De combinatie van het kenmerkende kust-, veenweide- en rivierdeltalandschap, waarin steden en landschap met elkaar verweven zijn, maakt de provincie Zuid-Holland veelzijdig en uniek. Een typisch Hollands landschap met bossen, sloten, molens en boerderijen en met belangrijke leefgebieden voor plant- en diersoorten.

Landschap en natuur staan onder druk

Tegelijk is de provincie Zuid-Holland een dichtbevolkte provincie en staat de kwaliteit van de leefomgeving onder druk. Denk alleen al aan de recente discussies over stikstof en over verontreiniging van bodem en water door PFAS. Het is van groot belang dat de inwoners van Zuid-Holland kunnen wonen en werken in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving, met directe toegang tot hoogwaardig groen, erfgoed en water. De provincie sluit hiermee aan op het Klimaatakkoord.

We streven naar gezonde natuur

Met het onderdeel 'Versterken Natuur' geven we invulling aan deze ambities. Wij streven naar vitale natuur en fraaie landschappen die beginnen bij de voordeur en zich uitstrekken tot de kernen van natuurgebieden, verbonden met water en erfgoed. Met natuur faciliteert de provincie Zuid-Holland een economisch systeem dat uitgaat van de kwaliteit van ons natuurlijk kapitaal: voldoende schoon drinkwater en zoetwater, oppervlaktewater van goede kwaliteit, gezonde bodems (die CO₂ vastleggen), het waterzuiverende vermogen van de natuur, bestuiving en natuurlijke plaagregulatie. De provincie wil voortbouwen op de ervaringen die zijn opgedaan binnen succesvolle samenwerkingsprojecten.

We gaan naar een vitale landbouwsector

De provincie Zuid-Holland wil de transitie naar een vitale landbouw versnellen voor alle landbouwsectoren en regio's. Daarin staan kringlooplandbouw en een natuurinclusieve aanpak centraal. Ook willen we bodemdaling in de veenweidegebieden tegengaan of verminderen en een energieneutrale en klimaatadaptieve aanpak ontwikkelen. De landbouw teelt gezond, duurzaam en betaalbaar voedsel voor iedereen en blijft de belangrijkste beheerder van het typische agrarische cultuurlandschap.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Met dit doel wordt beoogd op termijn het volgende te bereiken:

- Natuurwaarden in het Natuurnetwerk Nederland (NNN), voorheen de herijkte Ecologische Hoofdstructuur (EHS), blijven voldoen aan de ambitie uit het natuurbeheerplan.
- Het Natuurnetwerk in Zuid-Holland is compleet inclusief de ecologische verbindingen.
- De Natura 2000 instandhoudingsdoelen zijn behaald waarmee de mogelijkheden voor economische ontwikkelruimte toenemen.

Het natuurbeleid van de provincie Zuid-Holland is gericht op behoud van de bestaande natuurwaarden. Daarnaast heeft de provincie zich als doel gesteld om de natuurkwaliteit te verhogen en nieuwe natuur te ontwikkelen. Om dit te bereiken werkt de provincie samen met andere overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties aan een mooi Zuid-Holland met veel groen en water dicht bij huis.

In 2020 is geen nieuwe SNL-kwaliteitsbeoordeling voor het NNN uitgevoerd als gevolg van de corona-situatie waardoor deze voor 2020 gelijk is aan 2019. In totaal is voor circa 9.000 ha van het totale NNN-areaal van circa 40.000 ha de natuurkwaliteit beoordeeld. In totaal scoorde 70% van het beoordeelde NNN-areaal 'hoog'. Een

aandachtspunt hierbij is dat er grote verschillen zijn tussen de scores van de verschillende natuurdoelen. Dit is toegelicht in de Voortgangsrapportage PZG 2019

De mate van Natura 2000 doelrealisatie wordt elke 6 jaar geactualiseerd bij de eindevaluatie van een Natura 2000 beheerplan. Conform de lopende beheerplancyclus stonden in 2020 geen eindevaluaties gepland. Daarmee zijn de cijfers gelijk aan die van vorig jaar: 26% van het oppervlak met Natura 2000 habitatype doelstellingen heeft een goede kwaliteit en voor de Natura 2000 soorten scoort 38% goed. Volgend jaar worden de meetwaarden geactualiseerd op basis van de natuurdoelanalyses die in 2021 voor 14 stikstof-gevoelige gebieden worden uitgevoerd.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Met vaststelling van de hoofdlijnennotitie vitale landbouw in het voorjaar van 2020 zijn de ambities voor een duurzaam landbouw- en voedselsysteem geactualiseerd. Deze notitie is richtinggevend geweest voor:

- Voortzetting innovatieprogramma's in proeftuinen, netwerk voedsel families en groene cirkels.
- Nieuwe kennisontwikkeling via het Veenweide Innovatiecentrum (VIC) en andere kennis- en onderzoeksprogramma's zoals Accelerating Circular Economy Zuid-Holland (ACCEZ) en platform slappe bodems.
- Start en versterking van een gebiedsgerichte aanpak voor vitale landbouw in de veenweidegebieden en de Zuidwestelijke Delta. Belangrijke opgaven liggen bij aanpak stikstofreductie, vermindering van CO₂-uitstoot en bodemdaling (Klimaatakkoord) en versterking biodiversiteit.
- Participatie in (rijks)programma's, te weten:
  - start uitvoering van het Interbestuurlijk Programma (IBP) in de Zuidwestelijke Delta en de Hollands-Utrechtse veenweiden;
  - voortzetting uitvoering POP3 en voorbereiding voor transitieperiode POP3 t/m 2022;
  - uitwerking van een Zuid-Hollandse aanpak in regiodeals, aanpak stikstof en Klimaatakkoord, onderdeel landbouw en landgebruik (KALL).
- De bouw van de contouren van het Nationaal Strategisch Plan als Nederlandse uitwerking van het Europese GLB. De provincie is betrokken via diverse gremia in samenwerking met IPO en Rijk.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Samen met de andere overheden werkt de provincie aan waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en -kwaliteit. Om ons doel te halen, namelijk bescherming van Zuid-Holland tegen overstromingen en zorgen voor voldoende en kwalitatief goed oppervlaktewater, zijn we afhankelijk van onze partners. De provincie neemt daarom deel aan meerdere overlegstructuren, zoals voor wateroverlast, regionale keringen en waterkwaliteit. Bij de voorbereidingen van dijkversterkingen wordt de provincie betrokken en neemt zij deel aan de ambtelijke en bestuurlijke begeleidingsgroepen. Waterveiligheid en waterbeschikbaarheid zijn ook belangrijke pijlers in het Nationaal Deltaprogramma. De provincie neemt daarom ook deel aan het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie, Rijnmond - Drechtsteden, Zuidwestelijke Delta en Zoetwaterregio West Nederland. Een belangrijk overleg over waterkwaliteit is het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn west, waarvan de provincie voorzitter is.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de verschillende beleidsdoelen voor de ambitie te realiseren, hebben we elk doel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Beleidsprestatie 5-1-1 Natuur

Natuurnetwerk Zuid-Holland

Voor het NNN Zuid-Holland zijn in 2020 circa 125 ha beschikbaar gekomen via aankoop of zelfrealisatie, 6,8 ha is ingericht en er zijn geen nieuwe ecologische verbindingen gerealiseerd.

Op verzoek van de Stuurgroep Veenweiden Krimpenerwaard voor de realisatie van het NNN in de Krimpenerwaard is een addendum op de gebiedsovereenkomst opgesteld om een realistische planning met mijlpalen te ontwikkelen die borgt dat het gebied in 2026 ingericht is. Door de Stuurgroep Veenweiden Gouwe-Wiericke is ook een verzoek ingediend om de gebiedsovereenkomst te wijzigen middels een addendum op doorlooptijd, budget en NNN- begrenzing. Dit addendum wordt in 2021 vastgesteld. Deze addenda geven de gebiedsprogramma's de mogelijkheid om voldoende invulling te geven aan de uitvoeringsfase. In 2020 zijn per Koninklijk Besluit, de NNN-gronden uit de gebiedsovereenkomst Veenweide Krimpenerwaard, aangewezen ter onteigening. Hiermee kan de gerechtelijke onteigeningsprocedure gestart worden zodra het bestemmingsplan Krimpenerwaard onherroepelijk is. Voor de overige, nog te realiseren NNN-ha en -km is in 2020 gestart met het opstellen van een vernieuwde realisatiestrategie.

Om bestaande en recent gerealiseerde natuur in stand te houden verstrekt de provincie beheersubsidie. In 2020 is in Zuid-Holland het natuurbeheer op circa 28.500 ha met provinciale beheersubsidie gefaciliteerd. Bij de verkoop van in totaal 25 ha provinciale NNN-grond in Meijegraslanden te Nieuwkoop en polder Nieuw-Lekkerland bij Kinderdijk zijn afspraken gemaakt voor de instandhouding en beheer van natuurwaarden.

Op basis van monitoring en gebiedsschouwen wordt de ontwikkeling van de natuur gevolgd. Voor terreinen waar de ontwikkeling van de natuurkwaliteit nog achterblijft, streeft de provincie ernaar de beheerders te helpen om in contact te komen met adviseurs en kennishouders voor een gericht beheeradvies. Door de coronabeperkingen is dit in 2020 niet gebeurd. Om dezelfde reden zijn er geen nieuwe SNL-kwaliteitsbeoordelingen uitgevoerd.

Vooruitlopend op de inrichting en/of de overdracht van provinciale NNN-gronden naar de eindbeheerder zorgt de provincie ervoor dat bestaande natuurwaarden zo goed mogelijk in stand blijven of de mogelijkheid krijgen zich te ontwikkelen. In 2020 is de werkwijze gecontinueerd om de pachtvoorwaarden af te stemmen op de toekomstige natuurfunctie en zijn er voor diverse ingerichte natuurgebieden van de provincie tijdelijke beheeropdrachten verleend. Voor de faunapassage onder de A12 bij de Wiericke is er een beheerovereenkomst met Staatsbosbeheer afgesloten waarvoor het beheer is afgekocht. Met steun van de provincie hebben in de Krimpenerwaard natuur- en agrarische organisaties het Natuurbeheercollectief (NBC) Krimpenerwaard opgericht. De provincie zal met het NBC in 2021 nadere afspraken maken over het beheer van de 2.250 ha NNN Krimpenerwaard. Het Natuurbeheercollectief Krimpenerwaard heeft de opdracht gekregen om provinciale percelen met veel storingssoorten zoals ridderzuring en distels aan te pakken. Een overmaat aan storingssoorten staat namelijk het halen van natuurdoelen in de weg. Daarnaast heeft het natuurbeheercollectief ook het tijdelijk beheer van de natuurcompensatie Zuidwestelijke randweg Gouda verzorgd. In de toekomst zal het natuurbeheercollectief een centrale rol spelen in het natuurbeheer in de Krimpenerwaard.

Natura 2000

De provincie Zuid-Holland heeft in totaal 21 Natura 2000-gebieden. Voor bijna alle gebieden zijn Natura 2000-beheerplannen vastgesteld. Voor de uitvoering van de maatregelpakketten zoals beschreven in de beheerplannen zijn overeenkomsten met terreinbeheerders afgesloten. In 2020 is het beheerplan van het gebied Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein definitief vastgesteld. Voor het Krammer-Volkerak is nog geen beheerplan vastgesteld, hiervoor moet het Rijk eerst het aanwijzingsbesluit vaststellen. Rijkswaterstaat is de voortouwnemer in het gebied. Het is onbekend op welke termijn dit zal gebeuren.

Vanwege het stikstofdossier wordt in de komende periode voor stikstofgevoelige gebieden een gebiedsgerichte aanpak gevolgd volgens het plan 'Naar een Gebiedsgerichte Aanpak Natura 2000/stikstof', dat Gedeputeerde Staten in december 2019 hebben vastgesteld. In 2020 is gestart met de 'N2000 doelenanalyse', waarbij voor de stikstofgevoelige N2000-gebieden in beeld wordt gebracht welke maatregelen nodig zijn om de N2000-doelen te realiseren. Onderdeel daarvan is de gebiedspotentie in beeld te brengen voor N2000-doelen met een uitbreiding / verbeteringsopgave en de formulering van 'voorlopige gebiedsdoelen'. Daarbij wordt ook een schatting van de stikstofdraagkracht gemaakt. De uitvoering van de doelenanalyse is opgeknipt in verschillende gebiedstranches. In 2020 is gestart met twee pilots in de gebieden Nieuwkoopse Plassen & De Haeck en Solleveld & Kapittelduinen. PS zijn over de tussenresultaten van deze pilots geïnformeerd. De verwachting is dat de doelenanalyses in 2021 voor alle stikstofgevoelige N2000-gebieden worden afgerond.

Project Mainport Rotterdam; Buitenland van Rhoo

Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoo werkte in 2020 volgens de in 2018 gesloten samenwerkingsovereenkomst met de provincie Zuid-Holland. Gezamenlijk doel is het streefbeeld voor natuurinclusieve landbouw, natuurontwikkeling en recreatie te realiseren. Hiervoor heeft de gebiedscoöperatie een jaarplan 2020 inclusief verantwoordingsrapportage opgesteld. Het experiment rond een natuurinclusieve landbouw in de Zegenpolder (70 ha) zonder bestrijdingsmiddelen is in 2020 voortgezet, ook is er gewerkt aan verdere natuurontwikkeling. De sanering van de Rhooonse stort is in 2020 afgerond. Dit wordt komende jaren gemonitord.

Natuurcompensatie

In 2020 zijn tientallen adviezen uitgebracht over bescherming van het NNN, belangrijke weidevogelgebieden en recreatiegebieden. De provincie wordt veelvuldig benaderd door derden (veelal gemeenten) met vragen over bescherming op basis van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening. In verreweg de meeste gevallen worden alternatieve plannen ontwikkeld, waarbij aantasting van het NNN, belangrijke weidevogelgebieden en recreatiegebieden wordt voorkomen. Daarnaast is de provincie verantwoordelijk voor de compensatie voor twee projecten waarbij belangrijke weidevogelgebieden zijn aangetast, namelijk de N210 en de Rijnlandroute. Compensatie hiervoor vindt plaats door uitvoering van zwaar agrarisch natuurbeheer, aanvullend op bestaande contracten onder het ANLb.

Programma Natuur

In 2020 hebben LNV (ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit), provincies en groene partners gezamenlijk hard gewerkt aan het Programma Natuur, en met succes. Op 8 december 2020 hebben het Rijk en provincies bekendgemaakt dat zij een akkoord hebben bereikt over de besteding van bijna € 3 miljard voor natuurherstel en -ontwikkeling in de komende 10 jaar. Het geld dat beschikbaar komt, is bestemd voor het zogenoemde 'spoor 1' binnen 'Programma Natuur' en is onderdeel van de landelijke aanpak stikstof. De nadruk binnen spoor 1 ligt dan ook op investeringen in overbelaste stikstofgevoelige natuur. In 2021 kan hierdoor worden gestart met uitvoering, in nauwe samenwerking met onze partners.

Nationale parken

In 2020 zijn flinke stappen gezet in de oprichting van de Nationale Parken Hollandse Duinen en NL Delta (Biesbosch-Haringvliet). Met de samenwerkingspartners is het gelukt om eind december de statusaanvraag voor het Nationaal Park Hollandse Duinen in te dienen bij het ministerie van LNV. Voor het Nationaal Park NL Delta volgt de statusaanvraag in 2021.

Bos- en bomenbeleid

GS hebben het Groeimodel Bos- en bomenbeleid vastgesteld; dit is positief ontvangen door PS. Dit betekent kansen creëren voor uitbreiding van bos en ook investeren in vitaliteit en bescherming van bestaand bos.

Beleidsprestatie 5-1-2 Bevorderen Biodiversiteit

Soortenbeleid

In 2020 heeft de provincie Zuid-Holland gewerkt aan de structurele verbetering van het leefgebied van diverse iconsoorten op provinciale gronden. Daarnaast zijn we gestart met een proces voor een gedragen en integraal beleidskader voor soortenbescherming, faunabeheer en exoten.

Ook hebben we bouwstenen voor gemeentelijke omgevingsplannen laten ontwikkelen om de biodiversiteit in het stedelijk gebied te stimuleren.

Boerenlandvogels

Op het gebied van de boerenlandvogels is verder gewerkt aan de uitvoering van het Actieplan en aan het realiseren van weidevogelgebieden op provinciale gronden. In 2020 is een subsidieregeling opengesteld van ruim € 1,6 mln voor investeringen in het leefgebied van boerenlandvogels. Voor het weidevogelgebied in de Zuidpolder van Delfgauw is een ruilplan opgesteld, waarbij het haalbaar lijkt om een gebied van ruim 70 hectare te maken. Verder neemt Zuid-Holland ook deel aan de uitwerking van een landelijk Aanvalsplan Grutto, waarbij het de bedoeling is dat de eerste pilots in 2021 van start gaan.

Groene Cirkel Bijenlandschap

Naast het al bestaande bijenlandschap in Leiden en omgeving is gestart met nieuwe bijenlandschappen, zoals in en rond Rotterdam-IJsselmonde. Zuid-Holland heeft op 24 juni de provinciale intentie om Groene Cirkel Bijenlandschap te registreren als Verified Conservation Area (VCA) bekrachtigd. Het VCA-keurmerk is een internationale erkenning voor gebieden waar partijen streven naar betere biodiversiteit en ecologie.

EU LIFE IP All4Biodiversity

Op 26 november 2020 heeft de Europese Unie de Grant Agreement LIFE IP All4Biodiversity toegekend. Zuid-Holland is leadpartner van dit 6-jarige landelijke programma om de biodiversiteit binnen maar vooral rondom Natura2000 gebieden te versterken. De totale EU-bijdrage bedraagt € 9,6 mln. In Zuid-Holland zijn twee pilotgebieden aangewezen: Donkse Laagten en Midden-Delfland. Voor Donkse Laagten wordt in januari 2021 een intentieovereenkomst getekend met de partners als start van het project.

De subsidie voorziet in het vergroten van de biodiversiteit in het landbouwgebied rond het N2000, gericht op het duurzaam perspectief voor de combinatie van landbouw en natuur. De resultaten (zoals verdienmodellen en instrumenten) van deze pilot zullen worden uitgerold in andere gebieden in Nederland en kunnen wellicht worden ingezet bij de stikstofaanpak.

Beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer

Vergunningverlening, toezicht en handhaving Wet natuurbescherming

Er is uitvoering gegeven aan de wettelijke taken vergunningverlening, toezicht & handhaving op de onderwerpen Natura 2000, stikstof, faunabeheer, houtopstanden en soortenbescherming op grond van de Wet natuurbescherming.

In 2020 is een recordaantal aanvragen binnengekomen bij de omgevingsdienst Haaglanden. Ook het aantal meldingen over toezicht en handhaving is toegenomen. Er is aan gewerkt de afhandeling van aanvragen en voorlichting over naleving van de regels te verbeteren en te versnellen.

Faunabeheer

De Faunabeheereenheid heeft in opdracht van de provincie diverse faunabeheerplannen opgesteld en de uitvoering van populatiebeheer en schadebestrijding gecoördineerd. BIJ12-Faunafonds heeft namens provincie Zuid-Holland tegemoetkomingen verleend aan agrarische ondernemers vanwege schade door in het wild levende dieren en subsidie verleend voor de ganzenrustgebieden.

Als gevolg van juridische procedures kon er op enkele soorten geen beheer uitgevoerd worden om schade te voorkomen. Dit heeft er onder meer toe geleid dat de tegemoetkomingen in faunaschade fors zijn gestegen.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw

Netwerk Voedsel families

Het netwerk Voedsel families ontwikkelt zich verder en heeft in 2020 bijgedragen aan de kennisontwikkeling en kennisdeling door de transitie van de voedselketen te plaatsen in de context van de bredere landbouwopgave. De lessen uit de proeftuinen zijn deelbaar en hiermee ook inzetbaar voor het innovatiespoor van het vitale landbouwbeleid. Het open innovatienetwerk Voedsel families produceerde en stimuleerde:

- overzicht van het regionaal voedselsysteem Zuid-Holland;
- webinars over streekproducten en supermarkten/horeca;
- samenwerking met initiatiefrijke polderpioniers;
- publicaties van het Kennisteam over veranderingen in het landbouw- en voedselsysteem inclusief een dynamische leeragenda;
- monitoring van proeftuinen;
- start van de Voedsel familie Academie met masterclasses en ondernemerscoaching;
- extra belichten van (het) regionaal voedsel(systeem) en ondersteunen van korteketeninitiatieven in het momentum van de coronacrisis;
- een serie netwerksessies rond stikstof en landbouw - de Zuid-Hollandse stikstofweken;
- een traject van herijking van / heroriëntatie op positionering van het netwerk.

Subsidie POP3

In 2020 heeft de afronding van de in 2019 opengestelde POP3-subsidieregelingen plaatsgevonden. Met een enkele uitzondering zijn alle projecten die voor subsidie in aanmerking komen geschikt.

Voor de POP3-subsidieregeling voor water is in 2020, samen met het Hoogheemraadschap van Rijnland, het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, het Hoogheemraadschap van Delfland en het Hoogheemraadschap van de Stichtse Rijnlanden, voor ruim € 8,3 mln aan overprogrammering gerealiseerd. Hiermee is 130% van de voor Zuid-Holland beschikbare Europese middelen voor POP3 verplicht.

Met de overprogrammering wordt geanticipeerd op de vrijval van Europese middelen die ontstaat doordat gesubsidieerde projecten goedkoper uitvallen of in het geheel niet doorgaan. Omdat het POP3 een landelijk programma is, gaat het dan ook om projecten uit andere provincies.

Een groot aantal projecten dat vanaf 2016 met POP3 is gesubsidieerd, is in uitvoering gegaan en heeft in 2020 een tussentijdse verantwoording (betaalverzoek) ingediend. Vanuit de provincie bieden wij aanvragers ondersteuning aan bij de indiening van de verantwoording.

In 2020 werd het steeds duidelijker dat het POP3 programma door Europa met twee jaar verlengd zou gaan worden. Voor de jaren 2021 en 2022 komen extra Europese middelen voor Nederland (en dus ook Zuid-Holland) beschikbaar. In 2020 is gestart met de voorbereiding van de verlening van het POP3-programma, door te verkennen hoe de Europese middelen op een effectieve en efficiënte wijze ingezet kunnen worden binnen het provinciale beleid en de provinciale begroting.

Subsidieregeling Groen en andere subsidies

In 2020 is een plafond gepubliceerd in de SRG voor Stimulering maatschappelijke initiatieven op duurzame landbouw ter hoogte van € 75.000. Er zijn drie subsidiebeschikkingen verstrekt.

Ook is er in 2020 een begrotingssubsidie gegeven voor de uitvoering van een voucherregeling landschapselementen 2020-2021 door Stichting het Zuid-Hollandse Landschap van € 65.000. Doel van deze regeling is om aanleg en onderhoud van streekeigen landschapselementen door zelfbeheer en vrijwilligers te stimuleren.

Kennis en onderzoek

- Alle proeftuinen werken aan kennisopbouw en -verspreiding;
- Rapport WEcR (Wageningen Economic Research) structurele ontwikkelingen land- en tuinbouw;
- Publicatie barometer duurzame landbouw: tweede ijkmoment 2019;
- Stimuleren van kennisdeling van de proeftuinen (projecten POP3 innovatie landbouw); ook in combinatie met het kennisteam Voedsel families;
- Publicaties en dergelijke van het VIC (Veenweide Innovatiecentrum);
- Inventarisatie community landbouw (landelijk);
- Kennis uit de Proeftuin veenweide wordt gebruikt in gebiedsaanpak Nieuwkoop.

Gebiedsgerichte aanpak vitale landbouw

Om de gebiedsgerichte aanpak voor een vitale landbouw in Zuid-Holland te stimuleren, wil de provincie gebiedsprocessen versterken. In 2020 betrof dit:

- Een gebiedsproces inrichten en een plan van aanpak opstellen in de Nieuwkoopse Plassen om doelstellingen op het gebied van landbouw, bodemdaling, klimaat, biodiversiteit en stikstof te behalen;
- Een gebiedsgerichte aanpak op de Zuid-Hollandse eilanden versterken via het programma IBP-VP (Interbestuurlijk Programma). Daarbij is de bedoeling om diverse programma's, projecten en agenda's te verbinden, om zo de regionale samenwerking te versterken;
- Om het gebiedsgericht werken rond de doelstellingen voor een vitale landbouw ook in andere landbouwgebieden te stimuleren, is in 2020 gewerkt aan een procesadvies (oplevering in de eerste helft van 2021). Het is de bedoeling om daarbij zoveel mogelijk aan te sluiten op lopende gebiedsinitiatieven.

Landbouw en natuur

Op het snijvlak natuur en landbouw zijn de volgende stappen gezet:

- Gesprek met partners is gestart over het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Waarbij in 2021 een proces wordt ingericht om te onderzoeken wat mogelijk is in beëindiging van het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen in het agrarisch natuurbeheer. Hierbij is aandacht voor haalbaarheid, alternatieven, financiële middelen en instrumenten die kunnen helpen om het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen ook landbouwbreed terug te dringen;
- Er is een voorverkenning uitgevoerd voor het amendement 648 fosfaat in mest en een aanpak uitgewerkt voor de motie kruidenrijk grasland;
- Ook is verkend op welke manier het landbouwareaal onderdeel kan worden van de uitwerking van het nationale Programma Natuur, waarvoor een Zuid-Hollandse uitwerking in voorbereiding is;

Er is Europese subsidie toegekend voor LIFE All4biodiversity, gebaseerd op het Deltaplan

Biodiversiteitsverbetering, specifiek voor Zuid-Holland voor de Donkse Laagten in de Alblasserwaard.

Beleidsprestatie 5-2-2 Aanpak Bodemdaling (landelijk gebied)

Impulsgelden Veenweiden

In het kader van het Klimaatakkoord is de notitie 'Inzet impulsgelden veenweiden Zuid-Holland' gemaakt die geresulteerd heeft, na afstemming met de overige veenweideprovincies, in een toekenning van een specifieke uitkering op grond van een ministeriële regeling van € 22 mln voor bodemdalingsprojecten voor de periode 2021 - 2025 (uit een landelijk budget van € 100 mln). In deze notitie zijn de ambities van het Klimaatakkoord ingekaderd voor de provincie Zuid-Holland. Daarnaast is een begin gemaakt om samen met gebiedspartijen een Zuid-Hollandse veenweidestrategie op te stellen.

Regio Deal Bodemdaling Groene Hart

Binnen deze regiodeal werken overheden, kennisinstellingen, agrarische sector, bewoners en bedrijfsleven samen aan een aanpak van bodemdaling. Dat gebeurt door innovatieve experimenten uit te voeren en slim samen te werken. In het kader van de Regio Deal Bodemdaling Groene Hart zijn trefpunten georganiseerd en is

informatie gedeeld in de vorm van nieuwsbrieven en de website Bodemdalingdebaas.nl. Naast subsidiëring van de in 2019 gekozen 25 projecten zijn door het bestuurlijk overleg van het Regio Deal Bodemdaling Groene Hart voor de resterende middelen 4 nieuwe projecten in landelijk en in stedelijk gebied voorgesteld. In samenwerking met het Veenweiden Innovatie Centrum en het Kennis Transfer Centrum zijn bodemdalingsmaatregelen op perceelniveau onderzocht en zijn de eerste bevindingen van het Regio Deal-project 'Boeren op Hoog Water' opgehaald.

Het Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweiden (NOBV) is gestart om kennisdeling en kennisontwikkeling te faciliteren door onder andere maatregelen te onderzoeken die bodemdaling en uitstoot van CO₂ remmen. De provincie is medefinancier van dit programma.

Binnen het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling (NKB) zijn trajecten (deelexpedities) gestart om kennis en ervaring over ophoogmaterialen, onderwaterdrainage en natte teelten te bundelen, te analyseren en verder te brengen. Het Kennisprogramma Bodemdaling (NKB) is gecontinueerd en versterkt. Van een aantal deelexpedities die hebben gedraaid, zijn de resultaten in factsheets opgeschreven en gedeeld onder partners.

Het NOBV, de projecten uit de Regio Deal Bodemdaling Groene Hart, het Veenweiden Innovatie Centrum en het NKB dragen bij aan de uitwerking van verdienmodellen en innovatieve oplossingen die kunnen bijdragen aan een andere vorm van landgebruik.

Groene Cirkels (GC)

Door corona was 2020 zeker voor onze partners Heineken en Farmfriet een economisch zeer zorgwekkend jaar. Om deze reden én door de coronabeperkingen zijn diverse (fysieke) netwerk- en onderzoekactiviteiten uitgesteld.

Toch is vooruitgang geboekt. Zo zijn er vanuit de Groene Cirkel Heineken stappen gezet naar een laadinfrastructuur voor emissieloos varen in de groene corridor en startten er verkenningen naar een 'Plasticvrije Groene Corridor' en een 'Palinglandschap'. Bij de GC Farmfriet is de Biodiverse Natuurlijk opgeleverd en lopen er praktijkprojecten rond strokenteelt en een CO₂ vrije fritesketen. Vanuit GC Kaas en bodemdaling zijn diverse proeven gedaan met waterinfiltratie en kruidenrijk grasland. In beide cirkels worden nieuwe verdienmodellen onderzocht. Door inzet van verschillende groene cirkelnetwerken zijn nieuwe (integrale) programma's ontwikkeld en zijn additionele middelen binnen bereik gekomen van het Rijk en Europa (POP3) om de biodiversiteit en bodemkwaliteit te verbeteren en bodemdaling tegen te gaan.

Door uitstel van een aantal activiteiten zijn ook de daaruit volgende lasten lager. Deze activiteiten zijn wel uitgesteld, maar niet afgesteld.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid

Waterveiligheid bestaat uit een aantal onderdelen. Hieronder een korte opsomming van wat we in 2020 hebben gedaan:

- Het Interreg project FRAMES (Flood Resilient Areas by Multi-Layered Safety) uitgevoerd en afgerond. In FRAMES hebben zeventien partners uit vijf landen gewerkt aan de implementatie en kennisdeling over meerlaagse veiligheid om de gevolgen van overstromingen te beperken. De uitkomsten van de Zuid-Hollandse pilot (uitgevoerd in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden) zijn in een rapport verzameld en aan de regio aangeboden. De eindconferentie die de provincie Zuid-Holland als 'leadpartner' heeft georganiseerd, is door de coronamaatregelen afgeschaald en omgezet naar een online bijeenkomst. In december 2020 heeft het gemeenschappelijk secretariaat van het North Sea Region Interreg programma de eindrapportage en de eindafrekening goedgekeurd.

- Op verzoek van de hoogheemraadschappen van Delfland en Rijnland hebben GS nadere voorschriften voor wateroverlast vastgesteld voor enkele gebieden.
- De provincie heeft meegewerkt aan de overstromingsrisicobeheerplannen en heeft hiervoor de benodigde informatie aangeleverd.
- De provincie zorgt voor de gecoördineerde voorbereiding en goedkeuring van dijkversterkingsplannen. Voor een dijkversterkingsplan in voorbereiding heeft de provincie een Mer-procedure gestart.
- De waterschappen hebben een voortgangsrapportage opgesteld over hoe de regionale keringen voldoen aan de veiligheidsnormen. Deze rapportages zijn door GS aan PS aangeboden.
- Voor klimaatadaptatie wordt verwezen naar [beleidsdoel 7.3](#).

Kustbeleid

Samen met Rijkswaterstaat is een brede beleidsevaluatie gestart van de Zandmotor. De resultaten worden in 2021 verwacht. In de evaluatie worden van de afgelopen 10 jaar de initiële doelen voor waterveiligheid, natuur en recreatie bekeken, evenals het beheer van de Zandmotor.

Met de gemeenten, veiligheidsregio's en reddingsbrigade is een evaluatie uitgevoerd over het strandseizoen en de zwemveiligheid. Daarvan is de belangrijkste uitkomst:

De voorbereiding op strandseizoen 2020 was erg uitdagend door de beperkingen en maatregelen vanwege corona. De zomer was lang en warm, zorgde voor veel drukte langs de gehele Nederlandse kust en ook een toename van recreanten op de Zandmotor. Door de combinatie van drukke stranden, een afluende wind en zandbanken voor de kust in combinatie met muien zijn er meer incidenten geweest dan andere jaren.

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit

Samen met Rijk, gemeenten en waterschappen werkt de provincie aan waterbeschikbaarheid en kwaliteit. De provincie neemt deel aan diverse overlegstructuren zoals Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Rijn west, Zoetwaterregio West Nederland en Deltaprogramma Rijnmond - Drechtsteden.

Zoetwater

Provincie Zuid-Holland werkt aan een duurzame zoetwatervoorziening. De provincie heeft samen met de partners in het Deltaprogramma Zoetwater een strategie en een maatregelenpakket voorbereid. Daarnaast participeert de provincie in het onderzoeksprogramma COASTAR en steunen we het Hoogheemraadschap van Delfland in het initiatief voor hergebruik van gezuiverd afvalwater uit de afvalwaterzuiveringsinstallatie Nieuwe Waterweg.

Grondwater

Voor grondwater is een aantal acties ondernomen:

- De Europese aanbesteding 'optimalisatie en uitvoering meetnetbeheer' (2020-2027) is afgerond en gegund. Er is gestart met de automatisering van het Primair Meetnet grondwaterstanden en stijghoogten.
- De Europese aanbesteding 'raamovereenkomst lab-analyses grondwater' (2020-2024) is afgerond en gegund. Er is met twee laboratoria een raamovereenkomst afgesloten voor de analyse van grondwatermonsters.
- De resultaten van de toestand en trendbeoordeling grondwater periode SGPBII zijn in het Waterkwaliteitsportaal (WKP) vastgelegd in KRW factsheets en bijbehorend achtergronddocument.
- De gezamenlijke provincies hebben opdracht gegeven de 'Landelijke Rapportage Grondwaterkwaliteit 2020, KWR 2020' op te stellen.
- De Zuid-Hollandse dataset grondwaterkwaliteit is gevalideerd als voorbereiding op levering aan de Basis Registratie Ondergrond (BRO).
- De eerste leveringen aan de Basis Registratie Ondergrond (BRO) voor bodem en grondwater zijn gedaan.
- Er is een bijdrage geleverd aan een haalbaarheidsstudie voor ondergrondse waterberging bij bomentelers in de regio Boskoop.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

De doelen voor de komende planperiode zijn opgesteld en in het concept waterprogramma opgenomen.

Drinkwater

Voor de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft de provincie samen met de Zuid-Hollandse waterbedrijven, diverse Zuid-Hollandse water- en hoogheemraadschappen en gemeenten het uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers opgesteld. Dit heeft betrekking op de Zuid-Hollandse (oever)grond- en duinwaterwinningen die bedoeld zijn voor de openbare drinkwatervoorziening. Op basis van de gebiedsdossiers is gezamenlijk en met andere partijen een uitvoeringsprogramma met maatregelen gemaakt.

Regionaal Waterprogramma

De Omgevingswet bepaalt dat de provincie een regionaal waterprogramma moet hebben. Daarin is in ieder geval opgenomen wat de provincie doet om uitvoering te geven aan de Europese richtlijnen die betrekking hebben op water (verplichte onderdelen). Het gaat om de richtlijnen: Kaderrichtlijn Water; Grondwaterrichtlijn; Drinkwaterrichtlijn; Richtlijn Overstromingsrisico's; Zwemwaterrichtlijn. Naast deze verplichte onderdelen bevat het Zuid-Hollandse regionaal waterprogramma ook onderwerpen als zoetwatervoorziening, wateroverlast en waterrecreatie. Hiermee laat provincie Zuid-Holland zien hoe zij samen met haar partners werkt aan een regionaal watersysteem dat bijdraagt aan een gezond, veilig, aantrekkelijk, concurrerend en bereikbaar Zuid-Holland.

In december 2020 is het concept Regionaal Waterprogramma besproken in de Statencommissie KNM. Het regionaal waterprogramma bouwt voort op het geldende Provinciaal Waterplan, maar bevat ook nieuwe elementen om (beter) invulling te geven aan klimaatadaptatie. Een voorbeeld daarvan is de beleidsuitwerking om wateroverlast te voorkomen.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

Wat heeft dat gekost is opgebouwd in twee delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in één tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de afwijkingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

*In de uitwerking van het presenteren van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaats vindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt nu gewerkt aan het geautomatiseerd mogelijk maken van deze informatiewens.

Opbouw en verloop van de lasten

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Natuur	89.470	-35.601	53.869	47.360	6.509
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	5.357	645	6.002	5.099	903
5-1-3 Faunabeheer	4.988	754	5.742	6.052	-310
Totaal beleidsdoel 5-1	99.816	-34.202	65.614	58.512	7.102
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
5-2-1 Vitale landbouw	15.179	1.616	16.794	20.333	-3.539
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	3.145	2.465	5.610	3.574	2.036
Totaal beleidsdoel 5-2	18.323	4.081	22.404	23.907	-1.503
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid	3.741	-512	3.229	2.582	648
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	2.660	933	3.593	2.782	812
Totaal beleidsdoel 5-3	6.402	421	6.823	5.364	1.459
Totaal Lasten	124.540	-29.700	94.841	87.782	7.058
Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Natuur	26.673	-12.442	14.231	15.771	-1.541
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	0	0	0	151	-151
5-1-3 Faunabeheer	313	313	626	453	173
Totaal beleidsdoel 5-1	26.986	-12.129	14.857	16.375	-1.518

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
5-2-1 Vitale landbouw	6.857	320	7.177	10.929	-3.752
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	0	0	0	30	-30
Totaal beleidsdoel 5-2	6.857	320	7.177	10.959	-3.782
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid	495	57	552	657	-105
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	430	357	787	780	7
Totaal beleidsdoel 5-3	925	414	1.339	1.437	-97
Totaal Baten	34.769	-11.395	23.373	28.771	-5.397
Saldo lasten en baten Ambitie 5	89.772	-18.304	71.467	59.012	12.456

Toelichting afwijkingen

Lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Buitenland van Rhoon € - 0,2 mln (n)

De hogere lasten worden voornamelijk veroorzaakt door de bouwkosten (Rhoonse stort) € 0,2 mln; deze zijn hoger dan verwacht en daarnaast is een vastgoedtransactie eerder afgesloten dan verwacht. De hogere lasten worden gedekt door een hogere bijdrage uit de OVP PMR 750ha.

NNN Gouwe Wiericke € 1 mln (v)

De lagere lasten worden voor € 0,6 mln veroorzaakt doordat gronden nog niet zijn verworven. Daarnaast zijn activiteiten door corona opgeschoven, waardoor de advies- en proceskosten € 0,4 mln lager zijn. Door de lagere lasten is ook de bijdrage uit de reserve lager.

NNN Krimpenerwaard € 2,4 mln (v)

De lagere lasten worden voor € 0,4 mln veroorzaakt doordat gronden nog niet zijn verworven. Daarnaast is de uitvoering door corona vertraagd en daarmee is de realisatie € 2 mln lager. Door de lagere lasten is ook de bijdrage uit de reserve lager.

NNN Ecologische Verbindingszones € 1 mln (v)

De lagere lasten worden vooral veroorzaakt door vrijval (€ 0,7 mln) en door wijziging van de looptijd (€ 0,3 mln) van een subsidie. Door de lagere lasten is ook de bijdrage uit de reserve lager.

NNN Overige gebieden € 0,4 mln (v)

De lagere lasten worden voor € 0,7 mln veroorzaakt doordat het budget bij dit onderwerp (NNN Overige gebieden) is opgenomen terwijl de kosten onder NNN Ecologische Verbindingszones zijn verantwoord. Daarnaast zijn de lasten voor de Groene Waterparel € 0,3 mln hoger doordat een aankoop eerder is gedaan dan verwacht.

Provinciaal vastgoed / NNN Grond voor grond € 0,9 mln (v)

De lagere lasten worden voor € 0,5 mln veroorzaakt door lagere afwaarderingslasten van verkocht (grond-voor-) grond. Daarnaast zijn de beheerslasten € 0,3 mln lager uitgevallen. Door de lagere lasten is ook de bijdrage uit de reserve lager.

IODS € 0,1 mln (v)

De lagere lasten worden veroorzaakt door een looptijdverlenging van een subsidie. De lasten worden herverdeeld over de looptijd. De lagere lasten leiden tot een lagere onttrekking uit de reserve.

Nationale Parken € - 0,3 mln (n)

De lasten voor Nationale Parken zijn hoger dan begroot door een nagekomen subsidieverlening.

Natura 2000 € 2,2 mln (v)

In het kader van de stikstofproblematiek worden voor alle veertien stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden natuurdoelanalyses uitgevoerd. Evaluatie van natuurdoelen en bijbehorende uitvoeringsmaatregelen maken hiervan onderdeel uit. De natuurdoelanalyses zijn in 2020 gestart en lopen door tot eind 2021. Lopende deze evaluatie is het niet opportuun met nieuwe maatregelen te starten en worden alleen 'no-regret' beheermaatregelen uitgevoerd. Dit verklaart de onderbesteding. Op basis van evaluatie van de doelen en maatregelen wordt een geactualiseerde begroting opgesteld.

Agrarisch Natuurbeheer € - 0,4 mln (n)

Het begrote bedrag aan subsidie voor agrarisch natuurbeheer is in verband met provinciegrenswijziging met Utrecht naar beneden bijgesteld. Er is echter meer agrarisch natuurbeheer in Zuid-Holland achter gebleven dan destijds is ingeschat. Dit verklaart de overschrijding van de begrote kosten. Omdat de maatregelen Europese cofinanciering kennen, zijn ook de baten hoger dan begroot.

Natuurbeheer € 0,2 mln (v)

De subsidieregeling heeft geleid tot lagere lasten.

Monitoring Natuur € - 0,4 mln (n)

De overschrijding wordt voor € 0,1 mln veroorzaakt door bijdrage aan informatiehuis van IPO, die niet was gepland. Daarnaast zijn er noodzakelijke onderzoeken uitgezet die meer kosten dan het beschikbare budget. Dat budget was lager dan voorgaande jaren als gevolg van een onttrekking voor de monitoring stikstof.

Biodiversiteit € 0,3 mln (v)

De lagere lasten op dit onderdeel zijn voornamelijk het resultaat van lagere doorberekende kosten (€ 0,2 mln) voor uitvoering door het RVO van subsidieregelingen voor het natuurbeheer. Daarnaast zijn de lasten voor de bedrijfsvoering (van OGZ) € 0,1 mln lager.

Verbeterplan Boerenlandvogels € 0,9 mln (v)

Binnen het Actieplan boerenlandvogels zijn in 2020 drie stromen te herkennen. De middelen (€ 6,35 mln) die met motie 725 (Miljoenen voor Winst en Weidevogels) beschikbaar zijn gesteld, de middelen (€ 10 mln) die in het KBG '18 beschikbaar zijn gesteld om weidevogel-kerngebieden op provinciale gronden te maken en de middelen die derden specifiek hebben ingebracht om het weidevogel-kerngebied Zoetermeerse Meerpolder te maken. Voor die eerste blijft de realisatie in 2020 met € 0,5 mln achter doordat een deel van de beschikte projecten pas na het winterseizoen kan worden uitgevoerd. Omdat de middelen worden onttrokken aan een reserve blijven deze in de reserve beschikbaar.

Voor de tweede is de onderbesteding € 0,4 mln door uitloop van het gebiedsproces. Ook deze middelen worden gedekt door een bijdrage uit de reserve en blijven daarom beschikbaar in de reserve.

Tot slot is er voor het weidevogel-kerngebied Zoetermeerse Meerpolder een overbesteding van € 0,1 mln doordat deze post nog niet in de begroting is opgenomen. Deze worden gedekt door bijdragen van derden.

Biodiversiteit buiten NNN € - 0,1 mln (n)

In 2020 is het EU LIFE-project van All4biodiversity gestart. In 2020 waren geen lasten begroot en vrijwel alle lasten worden gedekt uit de EU-middelen.

Wet Natuur € - 0,6 mln (n)

De overbesteding op dit onderdeel zit met name op de uitvoering van de wettelijke taak vergunningverlening Wet natuurbescherming, in mandaat uitgevoerd door Omgevingsdienst Haaglanden (ODH). Door de voortdurende aanpassingen in (de interpretatie van) wet -en regelgeving rond stikstof zijn de inspanningen om stikstof-vergunningen te maken fors toegenomen. In 2020 is een recordaantal aanvragen binnengekomen in het kader van soortenbescherming. Er waren extra inspanningen voorzien en bij de voorjaarsnota is daarom extra budget beschikbaar gesteld voor de omgevingsdiensten. In de loop van het jaar bleek het aantal aanvragen nog groter dan verwacht. Om de uitvoering van deze wettelijke taken op niveau te houden en de opgelopen achterstand door de hoeveelheid aanvragen weg te werken is aan ODH aanvullend budget verstrekt. Er was, door de extra aanvragen, ook gerekend op extra legesopbrengsten. Door faseverschil tussen legesinkomsten en de afhandeling zijn de opbrengsten lager dan geraamd.

Faunabeheer € 0,2 mln (v)

Als gevolg van een lagere subsidievaststelling zijn de lasten voor het faunabeheer in 2020 lager dan was verwacht.

Faunafonds € - 0,2 mln (n)

Uit de schaderegistratie van de afgelopen jaren merken we op dat de schade veroorzaakt door in het wild levende beschermde dieren ieder jaar gemiddeld met € 0,1 mln toeneemt (gemiddelde uitgekeerde schade van de afgelopen 6 jaar). Het overgrote deel van de schade aan gewassen in Zuid-Holland wordt veroorzaakt door de grauwe gans. Afgelopen jaar was er ook een forse stijging van uitgekeerde faunaschade door verhoging van de grasprijs en omdat er door juridische procedures op enkele soorten geen beheer uitgevoerd kon worden om schade te voorkomen.

No-regret icoonsoorten € 0,3 mln (v)

Het budget voor icoonsoorten is volledig (meerjarig) verplicht in 2020. De overschrijding betreft projecten die over meerdere jaren worden uitgevoerd en opdrachten die al eerder zijn gestart en in 2021, 2022 en 2023 financieel worden afgerond.

Apparaatslasten € - 0,5 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

POP 3 € - 4,3 mln (n)

In totaal is er voor alle POP3-maatregelen een overbesteding van € 4,3 mln. De overschrijding wordt voornamelijk veroorzaakt door € 3,4 mln overschrijding op 'watergerelateerde POP3-doelen' door overprogrammering. De bedoeling hiervan is dat er geen EU-middelen terugvloeien naar Brussel die voor provincie Zuid-Holland beschikbaar zijn. Daarnaast is voor € 0,8 mln een overschrijding op diverse andere POP3-maatregelen, omdat deze eerder tot realisatie hebben geleid dan verwacht bij begroting. Tot slot is er voor € 0,1 mln overschrijding voor

de uitvoeringskosten van de POP3-maatregel.

De overbesteding van € 4,3 mln wordt voor € 3,7 mln gedekt door hogere bijdragen van de EU of van derden. Daarnaast wordt € 0,4 mln gedekt door een hogere bijdrage uit de reserve en tenslotte wordt € 0,2 mln gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen.

In standhouden landschapselementen € 0,2 mln (v)

De lagere lasten op dit onderdeel wordt voor € 0,1 mln veroorzaakt door een subsidie die later is verleend dan verwacht, waardoor de lasten doorschuiven naar volgend(e) jaar(en). Daarnaast zijn er diverse kleine onderbestedingen op diverse activiteiten van in totaal € 0,1 mln.

Landbouwbeleid € 0,2 mln (v)

De lasten voor uitvoering van het provinciaal landbouwbeleid zijn € 0,2 mln lager. Dit komt vooral doordat activiteiten later zijn gestart

Mest met een gereduceerd fosfaatgehalte € 0,2 mln (v)

In 2020 is ingezet op de voorverkenning. Het daaruit volgende vervolgonderzoek is voor 2021 gepland. De lagere lasten van € 0,2 mln dienen beschikbaar te blijven voor de realisatie in latere jaren.

IBP-Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta € 0,2 mln (v)

Eind 2020 is een specifieke uitkering (verwacht als provinciefonds bijdrage) ontvangen voor dit project. Door de late ontvangst van de bijdrage zijn ook de start en de daaruit volgende activiteiten vertraagd. De lagere lasten van € 0,2 mln dienen beschikbaar te blijven voor de realisatie in latere jaren.

Glastuinbouw saneren verspreid glas € - 0,2 mln (n)

In de begroting was op dit onderdeel rekening gehouden met twee looptijdverlengingen van subsidies waardoor de lasten, als gevolg van de administratieve correctie, negatief zouden zijn. Er was echter maar één looptijdverlenging aangevraagd waardoor de gerealiseerde lasten minder negatief zijn.

Bodemdaling € 1,8 mln (v)

De lasten voor de uitvoering van het Klimaatakkoord (1e Begrotingswijziging € 0,45 mln) zijn € 0,3 mln lager door de coronacrisis. Daarnaast zijn de lasten € 0,2 mln lager door een looptijdverlenging van de subsidie Klimaatstim boeren op veen. Tot slot zijn de lasten voor de Regiodeal € 1,3 mln lager. Dit komt met name door vertraging bij het indienen van subsidieaanvragen, onder andere door de coronacrisis. De middelen die niet besteed zijn in 2020 dienen te worden behouden voor het doel.

Groene Cirkels € 0,2 mln (v)

Door de economische gevolgen én vanwege de beperkingen van fysieke ontmoetingen door corona, zijn diverse netwerk- en onderzoekactiviteiten uitgesteld. Deze activiteiten zijn wel uitgesteld, maar niet afgesteld.

Apparaatslasten € 0,2 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Mooi en schoon(kaderrichtlijn)water € 0,55 mln (v)

De waterschappen (onze belangrijkste partners voor de besteding van deze middelen) en de provincie hebben in 2020 gewerkt aan de Waterbeheerprogramma's en het regionaal waterprogramma. Door corona verloopt de afstemming trager. Het ontwikkelen van ideeën voor uitvoerende projecten kon daarom pas eind 2020 plaatsvinden

en kunnen in 2021 tot uitvoering in plannen komen. Vrijval € 0,4 mln, dit bedrag wordt beklemd met de jaarrekening.
Verder is vanwege onderbesteding binnen de samenwerkingsovereenkomst Alblasserwaard en Vijfheerenlanden € 0,2 mln minder besteed..

Kustbeleid € 0,2 mln (v)

Als gevolg van corona heeft de impuls kustvisie vertraging opgelopen.

Algemene kosten € 0,15 mln (v)

Er is voor € 0,15 mln minder aan personeel ingehuurd, een deel van de inhuurkosten was voor stikstof en is later in het 4e kwartaal door het project voor stikstofbeleid gedragen.

Zandmotor € 0,15 mln (v)

De beheerskosten voor de Zandmotor vallen lager uit dan verwacht.

Interreg project Frames € 0,15 mln (v)

Het pilot project Frames is dit jaar afgerond en werd geheel gefinancierd door EU-gelden. Het totale project heeft € 0,15 mln minder gekost dan vooraf begroot was. Daar staat eenzelfde bedrag aan lagere baten tegenover.

Projecten zoet water € 0,15 mln (v)

In 2020 zijn geen grote projecten uitgevoerd die tot bestedingen hebben geleid.

Ontwikkeling Restveengebied € 0,1 mln (v)

In het Restveengebied loopt een langjarig en taai gebiedsproces ingegeven door een noodzakelijke aanpassing / transitie van het grondgebruik dat past bij een hoge grondwaterstand. De voortgang verloopt trager dan voorzien, doordat er weinig bewezen ander toekomstperspectief is voor het huidige grondgebruik (vooral melkveehouderij). Iets anders doen loopt tegen grenzen aan van wat mensen kunnen/willen en/of waarvoor ruimtelijk kader mogelijkheden biedt en/of financiële middelen voor zijn.

Waterveiligheid overig € 0,1 mln (v)

Er waren diverse kleine overige verschillen die hebben geleid tot een voordeel van € 0,1 mln.

Waterbeschikbaarheid en kwaliteit overig € 0,1 mln (v)

Er waren diverse kleine overige verschillen die hebben geleid tot een voordeel van € 0,1 mln.

Apparaatslasten € - 0,1 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Baten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Buitenland van Rhooen € 0,5 mln (v)

Om de hogere lasten van het Buitenland van Rhooen te dekken, wordt € 0,5 mln meer onttrokken aan de daarvoor ingestelde OVP PMR 750ha.

Provinciaal vastgoed / NNN Grond voor grond € 0,3 mln (n)

De baten uit de verhuur van provinciaal vastgoed zijn € 0,2 mln lager dan begroot. Daarentegen zijn de baten uit pacht en verkoop van Grond voor grond (grond die ingezet wordt voor de realisatie van het NNN) € 0,5 mln hoger dan verwacht.

NNN (Overige gebieden) € 0,8 mln (v)

De (hogere) baten zijn het gevolg van een niet-begrote verkoop. Daarnaast leiden (met de belastingdienst afgestemde) btw-correcties tot een onverwacht resultaat.

IODS € 0,3 mln (v)

De (hogere) baten zijn het gevolg van een afrekening met het Rijk van de BIRK-regeling.

Verbeterplan Boerenlandvogels € 0,1 mln (v)

In 2020 is voor € 0,05 mln een niet-begrote baat voor grondverkoop in een weidevogel-kerngebied. De ontvangen baten worden gestort in de reserve en blijven daarmee beschikbaar voor de realisatie van weidevogel-kerngebieden. Daarnaast worden de lasten voor het weidevogel-kerngebied Zoetermeerse Meerpolder voor € 0,05 mln gedekt met bijdragen van derden.

Biodiversiteit buiten NNN € 0,1 mln (v)

In 2020 is het EU LIFE-project van All4biodiversity gestart. Vrijwel alle lasten worden gedekt uit de EU-middelen.

Wet Natuur € - 0,2 mln (n)

Door de opgelopen achterstand vanwege de hoeveelheid aanvragen en de voortdurende aanpassingen in (de interpretatie van) wet- en regelgeving blijft de realisatie van de baten achter bij begroting.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw**POP 3 € 3,8 mln (v)**

De hogere lasten voor POP3 worden vrijwel geheel gedekt door een hogere bijdrage van de EU en derden.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water**Interreg project Frames € 0,15 mln (n)**

Het pilot project Frames is dit jaar afgerond en werd geheel gefinancierd door EU-gelden. Het totale project heeft € 0,15 mln minder gekost dan begroot. Daar staat eenzelfde bedrag aan lagere baten tegenover.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	Saldo mutaties 2020
Groene ambities	5-1	4.407	1.903	2.504
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	5-1	0	371	-371
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	5-1	0	1.244	-1.244
Natuurcompensatie	5-1	0	36	-36
Reserve Ontwikkelopgave natuur	5-1	6.966	9.949	-2.983
NatuurNetwerk Nederland	5-1	1.367	3.196	-1.829
IODS	5-1	0	85	-85
Groene ambities	5-2	6.157	3.340	2.817
Reserve UPG 40	5-2	0	3.856	-3.856
Groene ambities	5-3	155	-8	163
#Milieuaspect.omgevingbel.t/m 2021	5-3	3	0	3
Res Project duurz ontw. Zuidplaspold	5-3	0	200	-200
Zandmotor	5-3	0	284	-284
Eindtotaal		19.054	24.456	-5.402

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

[Zie Paragraaf Subsidies, Ambitie 5.](#)

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Zuid-Holland is een strategisch gelegen delta die altijd mensen heeft aangetrokken. Langs de waterwegen zijn krachtige handelssteden en dorpen ontstaan met elk een uniek profiel en identiteit. Onze steden zijn ontmoetingsplaatsen voor mensen en ideeën. De regio trekt kenniswerkers, bedrijven, toeristen en studenten van over de hele wereld. Stad en land raken steeds sterker met elkaar verbonden. Ons landelijke gebied met zijn dorpen is meer dan ooit een proeftuin voor nieuwe oplossingen op terreinen als klimaat, energie en voedsel.

Zuid-Holland staat voor de opgave om in het komende decennium een fors aantal betaalbare woningen te bouwen en de bestaande woonvoorraad te verduurzamen. Tegelijkertijd zijn de groeiende steden ook plaatsen waar sociale problematiek zich manifesteert. In het landelijk gebied vormt het behoud van voorzieningen en leefbaarheid een opgave. Onze uitdaging is om een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving te realiseren. Om die vitale samenleving te realiseren is meer nodig dan woningbouw alleen. Het leef- en vestigingsklimaat kan versterkt worden door stad en land goed te verbinden, door ruimte te bieden voor groen en water in de stad, door een evenwichtige woningvoorraad en passende werklocaties. De vitaliteit van de stad is ook gebaat bij cultuur, kenniscentra en aantrekkelijke binnensteden.

Zuid-Holland wil een aantrekkelijke, duurzame, concurrerende toonaangevende provincie zijn, waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren in een aantrekkelijke groene en gezonde leefomgeving. In Zuid-Holland moet iedereen zich thuis kunnen voelen in sterke steden en dorpen. Daarvoor moeten er voldoende woningen van de juiste kwaliteit op de juiste locatie zijn. De provincie wil de bouw van passende en betaalbare woningen versnellen, met waarborg voor ruimtelijke en sociale kwaliteit en passende mobiliteitsvoorzieningen. De provincie wil het economisch potentieel beter benutten door de steden met hun afzonderlijke kwaliteiten te verbinden. Verder wil de provincie dat het bebouwd gebied klimaatadaptief wordt ingericht. Daarbij wordt primair gekozen voor bouwen in bestaand bebouwd gebied en nabij knooppunten van hoogwaardig openbaar vervoer. Daarnaast wordt een integrale afweging gemaakt tussen landschappelijk belang, ruimte voor woningen en bedrijven. Waardevolle landschappen zoals het Groene Hart (inclusief De Waarden), Midden-Delfland, en de kust worden zoveel mogelijk beschermd.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Versnelling woningbouw

Om een versnelling van betaalbare en passende woningbouw en een balans tussen wonen en werken te realiseren werkt de provincie Zuid-Holland aan:

A. Versnellen van de realisatie van binnenstedelijke woningbouwlocaties (en 3ha-kaart locaties) met een groot aandeel betaalbare woningbouw binnen bestaand stads- en dorpsgebied (BSD) en nabij hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) gepland tot 2025, onder meer door inzet van de knelpuntenpot, de Vliegende Brigade en aanpalende ontwikkelingen zoals de invulling van woningbouwimpuls van het ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK).

Resultaten:

1. Behandelvoorstel in PS besproken over budget versnellen woningbouw voor nieuwe subsidieregeling knelpuntenpot.

2. Inzet Vliegende Brigade:
  - a. Trajecten afgerond in gemeenten: Gouda (Spoorzone), Dordrecht (Stationsgebied en Spuiboulevard), Zwijndrecht (Spoorzone en Stationskwartier) en Zoetermeer (Binnenstad).
  - b. Start nieuwe trajecten in gemeenten: Capelle aan den IJssel (Nieuw Rivium), Gorinchem (Vleugels van Gorinchem), Hillegom/Lisse/Teylingen (diverse projecten), Katwijk (Nieuw Valkenburg), Nissewaard (Binnenstad Spijkenisse) en Zoetermeer (flexwonen).
  - c. Voor 2020 had de Vliegende Brigade € 0,5 mln budget en daarvan is zo'n € 0,24 mln besteed aan Vliegende Brigade trajecten in 2020. Een aantal van deze trajecten zal doorlopen in 2021. Alle trajecten zijn met cofinanciering door gemeenten.
3. Voortzetting Vliegende Brigade voor de periode 2021-2022 met een bijdrage van € 6,2 mln van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).
4. 11 projecten van gemeenten gestart waardoor ruim 24.000 woningen in Zuid-Holland sneller gebouwd kunnen worden met een bijdrage van ruim € 165 mln van de 1^e tranche Woningbouwimpuls BZK.

B. Vergroting van de harde plancapaciteit aan betaalbare woningbouw binnen de geplande binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen door inzet van de versnellingsaanpak locaties. In deze gebiedsontwikkelingen spelen vaak vraagstukken rond verdichting en transformatie van verouderde bedrijventerreinen, leegstaande kantoren en winkels naar woningen. Waar tegengestelde provinciale belangen spelen zal hierover een knoop worden doorgehakt.

Resultaten:

In verschillende grootschalige gebiedsontwikkelingen waar grote aantallen woningen zijn gepland geeft de provincie extra inzet om de bouw te versnellen. In deze locaties spelen vraagstukken rond combinaties van betaalbare woningbouw, behoud van werklocaties, nieuwe vormen van mobiliteit, energietransitie en klimaatadaptatie. Vanwege het bovenlokale belang van de locaties levert de provincie inzet om te komen tot afgewogen integrale keuzes en versnelling in de planvorming. Locaties waar in 2020 inzet is gegeven zijn: Leiden-Stationsgebied, Den Haag-Binckhorst, Delft-Schieoever, Rijswijk-Plaspolder, Lansingerland-Wilderszijde, Capelle aan den IJssel-Nieuw Rivium, Barendrecht-Stationstuinen, Dordrecht/Zwijndrecht-Spoorzone en Gorinchem-Vleugels.

Ook is de woningbouw op de twee grote woningbouwlocaties buiten bestaand stads- en dorpsgebied, die zijn aangewezen in het provinciaal Omgevingsbeleid: Valkenhorst en Zuidplaspolder, gerealiseerd.

Resultaten:

Op 5 maart 2020 is er door de gemeenten Katwijk en Wassenaar, het Rijksvastgoedbedrijf en de provincie Zuid-Holland een bestuurlijke overeenkomst afgesloten om te komen tot woningbouw op Valkenhorst. Daarna zijn meerdere mijlpalen bereikt, waaronder aanpassing van het provinciaal Omgevingsbeleid, en nu wordt er samen gewerkt aan het bestemmingsplan en de bijbehorende MER om z.s.m. woningbouw mogelijk te maken.

In 2020 is door de gemeente Zuidplas, de provincie Zuid-Holland en de andere partners in de Grondbank RZG Zuidplas samen gewerkt aan planvorming en bestuurlijke afspraken voor woningbouw in het Middengebied van de Zuidplaspolder. Dat heeft er toe geleid dat op 30 maart 2021 GS de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder voor wensen en bedenkingen aan PS hebben voorgelegd.

C. Stimuleren van bouwinnovatie (onder meer prefab en circulair bouwen).

Resultaten:

1. Kansen en dilemma's in beeld die spelen rond de opschaling van industriële woningbouw. Campagne 'Zet de bouw aan' gedaan en vervolgtraject gericht om industriële woningbouw op locaties toe te passen. Thema industriële woningbouw staat op de politieke agenda, zowel gemeentelijk, provinciaal als landelijk.

2. In februari 2020 is de strategie Circulair Zuid-Holland 'Samen Versnellen' door GS vastgesteld. Zoals beschreven in de strategie zijn we de afgelopen periode aan de slag gegaan volgens een transitieaanpak. In deze transitieaanpak gaan we actief op zoek naar partijen die aan de slag willen met (delen) van het transitiethema circulair bouwen en faciliteren we de opbouw van een vernieuwersnetwerk. Dit netwerk bestaat uit vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, mede-overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Gelijktijdig vinden projecten plaats die voeding geven aan het thema circulair bouwen en waar we van leren.
3. De provincie heeft in december 2020 de City Deal Circulair en Conceptueel Bouwen ondertekend, samen met marktpartijen en mede-overheden. De komende jaren moet er veel veranderen in de manier waarop we bouwen en de materialen waarmee we dat doen. Daarbij staan modulair, demontabel en biobased bouwen centraal. Ook moeten we op zoek naar nieuwe waarderingsmethoden om circulair bouwen betaalbaar en financieerbaar te maken. De ondertekenaars onderschrijven deze doelstelling en willen met een inspanningsverplichting met deze city deal een bijdrage leveren aan de transitie naar een circulaire bouwconomie, met een focus op de woningbouwopgave.

D. Betere samenwerking tussen overheid en markt stimuleren en personeelstekort in de bouwsector aanpakken.

Resultaten:

1. Samenwerkingsafspraken tussen overheden, marktpartijen en corporaties in de Rotterdamse regio over op peil houden van de woningbouwproductie.
2. Lancering van de Zuid-Hollandse woningbouwagenda, een agenderend communicatiemiddel op het thema woningbouw langs drie actielijnen, namelijk 1. Bouw snel en slim, 2. Bouw toekomstbestendig en 3. Bouw voor iedereen. Aan de hand van deze agenda is een campagne gelanceerd om via de Bouwkeet het gesprek langs die drie actielijnen te organiseren.

E. Ontwikkeling nieuw instrumentarium, waaronder de woon-werk-akkoorden, om een balans tussen wonen en werken te krijgen.

Resultaten:

Toegewerkt naar de realisatie van twee woon-werkakkoorden voor de locaties Rotterdam—Feijenoord City met compensatie in de Spaanse polder en Leiden-Werninkterrein met compensatie in de gemeente Katwijk. Beide akkoorden zijn bestuurlijk vastgesteld en in januari 2021 ondertekend. In de woon-werkakkoorden zijn afspraken opgenomen hoe om te gaan met de compensatie van werklocaties die in de genoemde gebieden binnen afgesproken termijnen verplaatst moeten worden voor nieuwe woningbouw en voorzieningen.

Betaalbare woningvoorraad op peil

- In 2020 is de subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland opengesteld. In totaal is hier € 5 mln voor beschikbaar. In 2020 is dit budget voor ongeveer de helft uitgeput. In 2020 zijn zeven aanvragen ontvangen. De regeling voorziet in een behoefte. Daarnaast is onderzocht om een vergelijkbare subsidieregeling ook te ontwikkelen voor de Haagse regio en Holland Rijnland. De daaruit volgende regelingen zijn in een vergevorderde fase, openstelling is beoogd begin Q2 van 2021. Provinciale Staten zijn hierin meegenomen.
- In 2020 hebben de ministeries van Binnenlandse Zaken, Economische Zaken & Klimaat en Financiën onderzocht in hoeverre corporaties financieel in staat zijn de maatschappelijke opgaven voor korte en lange termijn op te pakken. Dit onderzoek heeft objectief inzichtelijk gemaakt voor welke opgaven de woningcorporaties staan en welke middelen daartegenover (zouden moeten) staan. Ter uitwerking van de Woondeal Zuidelijke Randstad is apart ingezoomd op de woningwetregio Haaglanden / Midden-Holland / Rotterdam. In deze regio blijken tekorten het grootst en ontstaan ze het eerst. De regio heeft met € 25 miljard de grootste maatschappelijke opgave, waarvan tot en met 2035 circa € 10 miljard niet gerealiseerd kan worden.

- In Zuid-Holland is in 2020 het Vestia bezit overgedragen in drie Zuid-Hollandse zogenoemde Vestia-Maatwerkgemeenten: Pijnacker-Nootdorp, Barendrecht en Westland. Aan de overdracht van het Vestia bezit binnen de Zuid-Hollandse gemeenten Zuidplas en Brielle wordt nog gewerkt.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit

- Voor een goed leef- en woonklimaat in de stad zijn er een paar specifieke voorstellen voor bijvoorbeeld klimaatadaptatie in het omgevingsbeleid gedaan. Ook is er meer aandacht voor het stedelijk gebied in de Omgevingsvisie, zo is er aan de landschappen het 'stedelijk landschap' toegevoegd. Deze nieuwe teksten in de Omgevingsvisie en de verordening liggen momenteel ter inzage.
- Om het gesprek over ruimtelijk kwaliteitsbeleid te voeden, was medio april 2020 de 'Dag van de Ruimtelijke Kwaliteit' gepland. Door corona is deze dag helaas tot twee keer toe verzet en van vorm veranderd. Uiteindelijk is dit de Maand van de Ruimtelijke Kwaliteit geworden, die in oktober heeft plaatsgevonden en op 30 oktober is afgesloten met een openbaar webinar. Tijdens dit webinar heeft de scheidend provinciaal adviseur Harm Veenenbos de resultaten via een panorama aan de gedeputeerde van ruimte en wonen overhandigd. Voor dit panorama hebben workshops in oktober op diverse actuele thema's input geleverd.
- Bij complexe opgaven maakt de provincie gebruik van de provinciaal adviseur Ruimtelijke Kwaliteit. De provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit heeft een cruciale rol gespeeld bij de Maand van de Ruimtelijke Kwaliteit. Daarnaast heeft de scheidend provinciaal adviseur de volgende adviezen uitgebracht:
  - 'Molens in beeld, mei 2020.
  - 'Steekterbrug', mei 2020.
  - 'Adel verplicht, de toekomst van ruimtelijke kwaliteit in Zuid-Holland', juni 2020.
  - 'New Deal' Krimpenerwaard', juli 2020 Dit betreft een bijdrage aan een rijksadvies, en deelvorming van 'Het Pleidooi Groene Hart uit 2019.
- De nieuwe provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit, Noël van Dooren, heeft uitgebracht:
  - 'Advies regionale energiestrategieën (RES) en het Groene Hart', oktober 2020.

Aanpak klimaatbestendig en natuurinclusief bouwen en verduurzaming bestaande woningvoorraad

Door toekomstbestendig te bouwen (energieneutraal, klimaatadaptief, circulair en natuurinclusief), zetten we gelijktijdig met de woningbouwopgave stappen op verschillende grote opgaven die samen komen in de bebouwde leefomgeving. Opgaven zoals de energietransitie, de impact van toenemende weersextremen beperken, bouwontwikkelingen zonder afval en met herbruikbare grondstoffen en ruimte voor flora- en faunasoorten en natuurwaarden. Zo houden we tegelijk het bebouwd gebied leefbaar, gezond en veilig voor de mens. Aan de transitie in onze gebouwde leefomgeving liggen thematische strategieën ten grondslag. In diverse coalities zijn wij daarbij met verschillende samenwerkingspartners actief: met gemeenten, projectontwikkelaars, woningbouwcorporaties, bouwers, waterschappen en natuurlijk ook particuliere huizenbezitters. Veel partijen dus met een gedeelde verantwoordelijkheid, in wisselende samenstellingen. Binnen die gedeelde verantwoordelijkheid is onze inzet om kennis te delen, om het kennisniveau in een bredere doelgroep te verhogen en de bewustwording aan te wakkeren. Zo maken we inspirerende voorbeelden en pilots mogelijk, waaraan anderen kunnen meedoen. Daarnaast werken we samen in diverse gebiedsprocessen, bijvoorbeeld voor het Landschapspark Zuidvleugel. De uitwerking hiervan is afhankelijk van het gebied. Dit kan de vorm krijgen van gedeelde uitgangspunten, een gezamenlijke toekomstvisie, een ontwikkelplan met uitvoeringsagenda tot de instelling van een kwaliteitsteam. In verschillende coalities wordt gewerkt aan het belang van een aantrekkelijk, beleefbaar, toegankelijk groen stedelijk landschap, voor de Vlietzone, Schiezone, Drechtsteden, het Getijdenrivierengebied en de Rotte.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen

- De regionale woonvisies vormen in combinatie met de regionale woningbouwprogramma's een belangrijk fundament voor onderbouwing van de behoefte aan een woningbouwontwikkeling volgens de Ladder voor duurzame verstedelijking. Verschillende woningbouwprogramma's zijn door samenwerkende gemeenten geactualiseerd en door de provincie aanvaard. Per 1 december 2020 hebben een aantal regio's een 'light' actualisatie van het regionale woningbouwprogramma ingediend. De regionale Woon Agenda Midden-Holland is in aangepaste vorm door GS aanvaard.
- Binnen de Rotterdamse regio gelden afspraken over betaalbare woningvoorraad en evenwichtige verdeling over de gemeenten in die woningmarktregio. De provincie is in gesprek met de vier gemeenten, die deze afspraken nog niet hebben ingevuld. Daarbij is een proactieve aanwijzing gegeven aan de gemeente Albrandswaard om zorg te dragen voor meer sociale woningbouw. De andere drie gemeenten (Lansingerland, Barendrecht en Westvoorne) is verzocht om voor 1 februari 2021 duidelijk te maken hoe ze aan de opgave gaan voldoen. Binnen de regio Haaglanden loopt een vergelijkbaar proces.
- Woon- werkakkoorden: in 2020 is het instrument woon-werkakkoord verder uitgewerkt en wordt er voor meerdere locaties toegewerkt naar een woon-werkakkoord. De ondertekening van twee van deze akkoorden (Rotterdam en Leidse regio) zijn in januari 2021.
- Zoals aangegeven onder beleidsdoel 4-2 hebben GS een nieuwe bedrijventerreinenstrategie vastgesteld, gericht op balans tussen vraag en aanbod van bedrijventerreinen. Deze draagt bij aan Ambitie 6 doordat de ruimte binnen bestaand stads- en dorpsgebied optimaal benut gaat worden. De provincie stimuleert waar mogelijk functiemenging (van wonen en werken) en versnelt procedures, zodat woningbouw doorgang kan vinden zonder negatieve effecten op de werkgelegenheid (bijvoorbeeld via woon-werkakkoorden). Daarnaast zet de provincie met deze bedrijventerreinenstrategie in op verdere verduurzaming en toekomstbestendig maken van de Zuid-Hollandse bedrijventerreinen.
- Qua monitoring krijgt de provincie steeds beter en dieper inzicht in de woning-, detailhandel-, kantoren- en bedrijventerreinenmarkt.
- Valkenburg: Op 5 maart 2020 zijn bestuurlijke afspraken getekend tussen de gemeenten Katwijk en Wassenaar, het Rijksvastgoedbedrijf en de provincie Zuid-Holland om 5.600 woningen op de locatie Valkenburg te bouwen. Het is de bedoeling om in 2021 een vastgesteld bestemmingsplan te hebben, zodat in 2022 de eerste woningen kunnen worden gebouwd.
- De gemeenten dienen conform de Huisvestingswet voldoende vergunninghouders te huisvesten. De provincie vervult daarbij een toezichhoudende rol. Waar nodig is de interventieladder toegepast. In 2020 hebben de gezamenlijke gemeenten 99% van de taakstelling gerealiseerd. Bij beoordeling of een gemeente in aanmerking komt voor stijging op de interventieladder is in het tweede halfjaar van 2020 rekening gehouden met de coronacrisis. Als een gemeente de taakstelling niet had gerealiseerd maar wel minstens 70% hiervan, steeg deze niet op de interventieladder. Eind 2020 hebben 36 gemeenten (meer dan) de taakstelling gehaald, de overige gemeenten bevinden zich in een fase van de interventieladder waarvan acht gemeenten in de fase afspraken maken (fase 3). Er zijn geen gemeenten waar een juridische procedure tot 'in de plaats stelling' is gestart.
- Vanuit het programma Huisvesting Arbeidsmigranten is een gemeentelijk netwerk arbeidsmigranten opgebouwd en is kennis ontwikkeld over de diverse facetten rond (huisvesting van) arbeidsmigranten, die breed is gedeeld. Dit ging onder andere over het aantal arbeidsmigranten, toekomstige ontwikkelingen, bouwstenen om lokaal en regionaal beleid voor huisvesting te ontwikkelen en inzichten in de woonbehoeften van de doelgroep. Het onderwerp staat meer dan voorheen op de (politieke) agenda. We zien een toename van het aantal initiatieven en aanvragen voor huisvesting van arbeidsmigranten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Beleidsprestatie 6-1-1 Versnelling Woningbouw

A.

- Verkennende gesprekken met gemeenten over scope knelpuntenpot.
- Gesprekken met gemeenten over verzoeken aan Vliegende Brigade, uitvragen, selecties en matchingsgesprekken met bureaus en inhoudelijke en procesmatige begeleiding bij Vliegende Brigadetracten.
- Vanwege positieve resultaten van de Vliegende Brigade is dit voor BZK een voorbeeld geweest om ook in andere provincies te starten. Daarvoor heeft BZK landelijk € 30 mln beschikbaar gesteld.
- BZK heeft landelijk € 1 miljard beschikbaar om grotere woningbouw-bouwprojecten te versnellen, met meer dan 500 woningen, die nog een financieel tekort hebben. In juli 2020 is de eerste tranche met een budget van € 290 mln opengesteld. De provincie heeft de regionale coördinatie verzorgd en steunverklaringen voor projectaanvragen afgegeven.
- Stikstofproblematiek: in het kader van de provinciale aanpak stikstof is voor het woningbouwprogramma tot 2023 met verschillende scenarioberekeningen inzicht gegeven in waar welke problemen zich voordoen met stikstofdepositie in kwetsbare Natura 2000 gebieden. Er is in beeld gebracht aan welke knoppen gedraaid kan worden, in Zuid-Holland en per regio. Denk aan afstanden tot Natura 2000-gebieden, bouwmethodieken, gebruiksfase en type woning. Ook is in beeld gebracht welk effect grenswaarden hebben op woningbouwprojecten.
- Er zijn drie sessies met stakeholders georganiseerd om kennis te delen en ervaringen uit te wisselen op basis van casussen.
- Met het Rijk en de gemeente Den Haag is onderzocht of de ADC-toets in te zetten is voor een regionale woningbouwopgave. We hebben geconcludeerd dat één vergunning of één inpassingsplan voor alle woningbouwprojecten in een regio niet zal leiden tot de gewenste versnelling van de woningbouwopgave, integendeel.

B.

Overleg met gemeenten, deelname aan ambtelijke en bestuurlijke projectgroepen.

- Valkenhors:
  - o Na mediation, afsluiten (en actief volgen) van de hernieuwde bestuurlijke afspraken met Katwijk, RVB en Wassenaar (5 maart 2020).
  - o Verhoging van aantal te bouwen woningen van 5.00 naar 5.600, met instemming van PS.
  - o Inzet vliegende brigade PZH voor Katwijk bij het opstellen van een publieke business case voor Valkenhorst.
  - o Bestending van lopende investeringen in bereikbaarheid (Tjalmaweg, HOV/R-net corridor LKN en snelfietsroute Leiden Katwijk).
- Middengebied Zuidplaspolder:
  - o Onderzoeken, planvorming en opstellen bestuurlijke afspraken voor de ontwikkeling van het Middengebied van de Zuidplaspolder, samen met de gemeente Zuidplas en de Grondbank RZG Zuidplas.

C.

- Gesprekken tussen overheden en marktpartijen over kansen en dilemma's die spelen rond opschaling van industriële woningbouw. Verlenging van de opdracht 'Opschalen toepassingen Industriële woningbouw en toepassen op locaties binnen 2 jaar'. Industriële woningbouw is als thema onderdeel van de totale aanvraag van 70 projecten voor bijdrage van RRF (Faciliteit voor herstel en veerkracht) bij de EU.
- We hebben actieve steun verleend aan activiteiten van Cirkelstad, met name nieuwe steden in de regio werven. De in Zuid-Holland actieve Cirkelsteden zijn Den Haag, Rotterdam, regio Leiden en Drechtsteden. De samenwerking met Hoeksche Waard en Delft is nog in ontwikkeling. Binnen het transitiethema circulair bouwen is prioriteit gegeven aan uitwerking van het subthema 'gebouwde omgeving'. Als eerste is de transitieagenda biobased bouwen opgepakt en wordt er – in samenwerking met Cirkelstad – een stakeholderproces georganiseerd. Om een gezamenlijke kennisbasis te bieden is er een 12-delige online lezingenreeks georganiseerd over alle aspecten van biobased bouwen. Er is opdracht gegeven voor de uitvoering van de strategische verkenning 'Ruimte voor Biobased Bouwen'. Om kennis op te bouwen is er opdracht gegeven aan het NEN om een onderzoek uit te voeren naar de vraag welke barrières bouwnormen opwerpen bij circulair bouwen.

D.

- Medeondertekenen van het Bouwmanifest Regio Rotterdam waarin elf samenwerkingsafspraken zijn opgenomen, waaronder oprichting van een regionale bouwtafel om de voortgang van de woningbouwproductie te bespreken.
- Gesprekken gevoerd met marktpartijen, corporaties en kennisinstellingen over welke onderwerpen belangrijk zijn om sneller, slimmer, toekomstbestendiger en betaalbaarder te bouwen. In 2021 worden rond de onderwerpen zogenaamde 'Bouwkeet'-bijeenkomsten georganiseerd. De eerste Bouwkeet (onderwerp Flexwonen) vindt op 27 januari 2021 plaats. Zie voor meer info www.pzh.nl/bouwmee.

E.

- Het doel en de reikwijdte van woon-werkakkoorden is verkend en er zijn gesprekken gevoerd met de regio's (eerste helft 2020).
- Op basis van kansrijke opties hebben we daarna overleg gevoerd met gemeenten Leiden, Rotterdam, vier gemeenten in de regio Haaglanden en Schiedam. Gelet op de urgentie in Rotterdam is het eerste woon-werkakkoord met Rotterdam overeengekomen voor lokale besluitvorming over het bestemmingsplan Feyenoord City (17 december 2020).
- Kort daarna zijn we met Leiden tot overeenstemming gekomen over het akkoord. Met vier gemeenten in Haaglanden en Schiedam sluiten we naar verwachting in 2021 woon-werkakkoorden.

Beleidsprestatie 6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil

- Provinciale Staten hebben financiële middelen ter beschikking gesteld voor de Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland. In 2020 vonden uit deze regeling de eerste subsidieverleningen plaats. Eind 2020 is na overleg met de regio's en andere betrokkenen gestart om subsidieregelingen voor de regio's Haaglanden en Holland Rijnland op te stellen.
- Als gevolg van een lobby door provincie Zuid-Holland is het onderzoek opgesteld naar de positie van de regio Haaglanden / Midden-Holland / Rotterdam voor de opgaven en middelen van woningcorporaties. Samen met partners uit regio Haaglanden / Midden-Holland / Rotterdam uitten wij onze zorgen over de uitkomsten van het rapport bij de minister van BZK. Wij zetten ons in om het Rijk in een structurele oplossing te laten voorzien, waarbij rekening wordt gehouden met de positie van de woningwetregio Haaglanden / Midden-Holland / Rotterdam .
- Partijen, waaronder de provincie, legden met een intentieverklaring de inzet vast om het Vestia-bezit in de Maatwerkgemeenten over te dragen. Wij vroegen in nauw overleg met andere partijen aandacht bij het Rijk voor vrijstelling van overdrachtsbelasting bij deze overdracht.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Beleidsprestatie 6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit

- Provinciale Staten hebben financiële middelen ter beschikking gesteld voor de Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland. In 2020 vonden uit deze regeling de eerste subsidieverleningen plaats. Eind 2020 is na overleg met de regio's en andere betrokkenen gestart om subsidieregelingen voor de regio's Haaglanden en Holland Rijnland op te stellen.
- Als gevolg van een lobby door provincie Zuid-Holland is het onderzoek opgesteld naar de positie van de regio Haaglanden / Midden-Holland / Rotterdam voor de opgaven en middelen van woningcorporaties. Samen met partners uit regio Haaglanden / Midden-Holland / Rotterdam uitten wij onze zorgen over de uitkomsten van het rapport bij de minister van BZK. Wij zetten ons in om het Rijk in een structurele oplossing te laten voorzien, waarbij rekening wordt gehouden met de positie van de woningwetregio Haaglanden / Midden-Holland / Rotterdam .
- Partijen, waaronder de provincie, legden met een intentieverklaring de inzet vast om het Vestia-bezit in de Maatwerkgemeenten over te dragen. Wij vroegen in nauw overleg met andere partijen aandacht bij het Rijk voor vrijstelling van overdrachtsbelasting bij deze overdracht.

Beleidsprestatie 6-2-2 Aanpak klimaatbestendig en natuurinclusief bouwen

Specifiek hebben we ons ingezet voor:

- Meer partijen in de samenwerking van het Convenant klimaatadaptief bouwen naar inmiddels 55 partijen en nationale opschaling van de gemaakte afspraken.
- Doorwerking van de resultaten van het convenant. De gezamenlijk geformuleerde prestatie-eisen en de Toepassingsleidraad zijn verankerd in afspraken van Rijk en regio over de bouwopgave in onze provincie, zoals de 'Woondeal' Zuidelijke Randstad en het Verstedelijkingsakkoord. Hiermee is bestuurlijk vastgelegd dat nieuwbouwwoningen in principe volgens de kwaliteitseisen van het Convenant worden gebouwd.
- Ontwikkeling van de 'StraaDkrant' over toekomstbestendige verstedelijking en verdichting, samen met de gemeenten Den Haag en Rotterdam, verschillende waterschappen en andere organisaties. Deze StraaDkrant is bedoeld voor professionals in gebiedsontwikkeling en staat vol inspirerende voorbeelden om in diverse verstedelijkingsscenario's ook een klimaatadaptief en klimaatvriendelijk ontwerp te kunnen maken.
- Participatie in initiatief De Kruisbestuivers, een project in het kader van het IDOLS-programma van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, waarin we samen met Naturalis en VolkerWessels een methodiek hebben ontwikkeld om biodiversiteit het nieuwe normaal te maken bij aanbestedingen in de bouw.
- Ontwikkeling van scholingsaanbod voor woningbouwcorporaties voor meer klimaatadaptieve en natuurinclusieve woningbouw, waarmee we ook specifiek aandacht geven aan verbetering van de leefomgeving van inwoners met een lage sociaal-economische status.
- Samenwerking voor de grootschalige transitielocatie de Binckhorst in Den Haag. Daarvoor hebben we samen met gemeente Den Haag, I'M BINCK, platform van de Haagse Binckhorst en projectontwikkelaars ERA Contour, Local, VORM, BPD, Stebru en AM de handen ineengeslagen. We zijn samen het gesprek aangegaan met (toekomstige) bewoners en bedrijven over hoe zij in een ideale situatie een dergelijke gebiedsontwikkeling groen, gezond en met voldoende ruimte voor inspanning en ontspanning ingericht willen zien.
- In samenwerking met IVN Natuureducatie, stichting Steenbreek, het Bijenlandschap en de gemeente Leiden, zijn we gestart met een (r)evolutie om bedrijventerreinen groener en gezonder te maken.
- Voor het initiatief van het Groenste Fietsnetwerk van Nederland, de groene ruggengraat in een stedelijke zone van Alblasterdam tot Gorinchem, werken we samen om kennis te ontwikkelen over wat er nodig is om de huidige biodiversiteit in het gebied te verdubbelen.
- Binnen het transitithema circulair bouwen is prioriteit gegeven aan de uitwerking van het subthema 'gebouwde omgeving'. Als eerste hebben we de transitieagenda biobased bouwen opgepakt en samen met

Cirkelstad een stakeholderproces georganiseerd. Om een gezamenlijke kennisbasis te bieden is er een 12-delige online lezingenreeks georganiseerd over alle aspecten van biobased bouwen.

- Actieve steun op andere activiteiten van Cirkelstad, met name nieuwe steden werven in de regio. De in Zuid-Holland actieve Cirkelsteden zijn Den Haag, Rotterdam, regio Leiden en Drechtsteden. De samenwerking met Hoeksche Waard en Delft is nog in ontwikkeling.
- Een strategische verkenning 'Ruimte voor Biobased Bouwen' uitgevoerd.
- Een kennisonderzoek naar de vraag welke barrières bouwnormen opwerpen bij circulair bouwen. Uitgevoerd door de NEN.
- Deelname aan en ondertekening van de citydeal Circulair en Conceptueel Bouwen in december 2020, samen met marktpartijen en mede-overheden. De ondertekenaars onderschrijven de doelstelling en willen met een inspanningsverplichting in deze citydeal een bijdrage leveren aan de transitie naar een circulaire bouwconomie, met een focus op de woningbouwopgave.
- Aanpassing van ons omgevingsbeleid is in gang gezet om toekomstbestendig bouwen te verankeren op visie-, beleids-, en verordeningniveau (besluitvorming in 2021). In dit beleid komen de verschillende transitieopgaven integraal samen.
- Voor de landschappelijke ontwikkeling van de Vlietzone is een bestuurlijke Stuurgroep gevormd die als overlegtafel voor gemeenten en provincie dient. Afspraken zijn gemaakt over een gezamenlijk te maken plan van aanpak, uitgangspunten en participatieplan en er worden bijeenkomsten met stakeholders / gebiedspartijen georganiseerd.
- Om de oevers in de Drechtsteden een kwaliteitsimpuls te geven is een bureau ingeschakeld. Een 'Drechtlab' onder leiding van Adriaan Geuze gaat de partners van de Regiodeal Drechtsteden-Gorinchem begeleiden bij de uitwerking van de oeverprojecten.
- De drie gemeenten van het recreatieschap vertalen het concept van het Landschapspark Zuidvleugel voor 'de Rotte van bron tot dam' naar een ontwikkelplan met uitvoeringsprogramma. De provincie heeft een bureau ingeschakeld om een integrale verkenning uit te voeren naar het (agrarisch) poldergebied tussen de noordelijke Rotte en het Bentwoud. Deze verkenning draagt bij aan het draagvlak voor en de integraliteit van het gebiedsproces en vormt tegelijk input voor het nog op te stellen Toekomstperspectief voor het Bentwoud.
- Langs de Schie (van Delft tot in Rotterdam) werkt de provincie samen met de gebiedspartijen in een ontwerp onderzoek aan een integraal toekomstbeeld voor het Landschapspark.
- Warmtetransportleiding en ruimtelijk instrumentarium:
  - Om een hoofdwarmtetransportleiding van Vlaardingen naar Den Haag ruimtelijk in te passen, is het instrument Provinciaal inpassingsplan (PIP) ingezet. Daarbij is de Provinciale coördinatie regeling (PCR) toegepast en is bepaald dat een Mer-procedure wordt doorlopen. In het kader van de Mer-procedure heeft de Notitie Reikwijdte en Detailniveau ter inzage gelegen, de reacties hierop zijn verwerkt, waarna het Advies Reikwijdte en Detail niveau is vastgesteld. Een Voorontwerp-PIP is aan alle vooroverlegpartners gezonden. De ingekomen reacties zijn samen met wijzigingen als gevolg van voortschrijdend inzicht verwerkt in het ontwerp-PIP. De vergunningaanvragen zijn in week 45 gepubliceerd en de bevoegde gezagen hebben de ontwerpbesluiten opgesteld.
  - Provinciale Staten hebben besloten om aan dit PIP en de PCR ook de aansluiting van de Westlandleiding te Delft toe te voegen.
  - Een projectgroep bestaande uit alle bevoegde gezagen en WarmtelinQ komt op regelmatige wijze bijeen voor invloed op en afstemming van het proces en de inhoud van de stukken. Met WarmtelinQ is een Samenwerkingsovereenkomst gesloten, hierin zijn afspraken over proces, plankosten en planschadevergoedingen vastgelegd. Wekelijks vindt afstemming plaats met WarmtelinQ.
- Met de gemeente Rotterdam, het havenbedrijf, RWS en tientallen andere partijen in het gebied van Dordrecht tot Hoek van Holland is de samenwerking aangehaald en zijn doelstellingen, karakteristieken en principes voor het programma "Rivier als Getijdenpark" geformuleerd en uitgewerkt. Deze worden vertaald naar een nieuw "Inspiratiedocument GetijdenparkXL".

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Beleidsprestatie 6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen

- Er wordt aan gewerkt om regionale woonvisies en geactualiseerde woningbouwprogramma's te maken.
- Bij de aanpak sociaal Rotterdamse regio is juridisch instrumentarium van de provincie ingezet en is om gemeenten bij deze opgave te ondersteunen externe expertise ingehuurd via een onderzoeksbureau. De subsidieregeling sociaal Rotterdamse regio ondersteunt gemeenten financieel.
- In de regio Haaglanden nemen wij deel aan het gezamenlijk proces met gemeenten, woningcorporaties (Sociale Verhuurders Haaglanden) en een vertegenwoordiging van huurdersorganisaties om nieuwe woningmarkt afspraken te maken, die mede voorzien in voldoende en evenwichtig gespreid aanbod voor de doelgroepen van woningcorporaties in de regio. Afronding van dit proces wordt nu voorzien in de loop van 2021.
- Om woon-werkakkoorden te ontwikkelen, heeft er veel contact plaatsgevonden met regio's, gemeenten en private partijen. We zijn gestart met vier woon-werkakkoorden (Rotterdam: Feijenoord-City, Leiden: Werninkterrein, 4 Haaglanden gemeenten: Den Haag, Delft, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk en Schiedam: Nieuw-Mathenesse) om afspraken te maken over een goede balans tussen wonen en werken in genoemde gebieden.
- Voor de bestuurlijke afspraken tussen de gemeenten Katwijk en Wassenaar, het Rijksvastgoedbedrijf en provincie Zuid-Holland, heeft de provincie een actieve rol genomen in gesprekken met BZK en draagvlak gevonden bij PS om 600 extra woningen toe te voegen en een sturende en bemiddelende rol genomen om bestuurlijke afspraken te maken.
- Bedrijventerreinenstrategie: De provincie heeft inbreng geleverd vanuit de ambitie om een nieuwe bedrijventerreinenstrategie te maken, samen met externe partners.
- Qua monitoring is in 2020 de Woonbarometer 2019 verschenen, waarin ook de woningproductie aandacht krijgt. Daarnaast zijn voorbereidingen getroffen voor de Woonbarometer 2020, die in januari 2021 openbaar wordt gemaakt en waarvoor ook een gebruiksonderzoek is gedaan. Ook zijn monitors opgesteld voor bedrijventerreinen en kantoren. Tot slot zijn er voorbereidingen getroffen en is er een aanbestedingsprocedure afgerond om in 2021 een behoefteanalyse bedrijventerreinen uit te voeren.
- Huisvestingswet: het toezicht op de gemeentelijke huisvesting van vergunninghouders is actief toegepast. Vier keer per jaar ontvangt een gemeente de toezichtbrief van de provincie hierover. Met de toepassing van het beleidskader Huisvesting Vergunninghouders neemt de provincie gepaste actie als een gemeente de taakstelling niet haalt.
- Arbeidsmigranten: In 2020 is gestart met drie experimenten (Noordwijk, Westland en Sliedrecht). Hier zijn verschillende markt- en overheidspartijen samengebracht en is inzicht verkregen in de randvoorwaarden voor huisvesting en de kansen en belemmeringen die worden gezien en ervaren. Verder zijn vijf onderzoeken gefinancierd en (deels) gefaciliteerd (onderzoek naar aantallen huisvesting arbeidsmigranten in Zuid-Holland, onderzoek naar trends en ontwikkelingen rond arbeidsmigranten, onderzoek naar handvatten voor beleidsontwikkeling huisvesting arbeidsmigranten op lokaal en regionaal niveau, op Goeree-Overflakkee en in Alblasterwaard / Vijfheerenlanden, onderzoek naar de woonwensen en behoeften van arbeidsmigranten). Verder zijn er diverse netwerkbijeenkomsten met gemeenten gehouden om kennis te delen, is er een Nieuwsbrief opgesteld voor gemeenten, is een community van gemeenteambtenaren huisvesting arbeidsmigranten opgezet, is een leerkring voor gemeente-ambtenaren opgezet, is er deelgenomen aan diverse overleggen op lokaal, regionaal, en nationaal niveau, voor netwerkvorming, agendering onderwerp, verhoging urgentie. Daarnaast heeft er al een aanpassing van het Omgevingsbeleid plaatsgevonden (mogelijkheid experiment en SNF-kwaliteitsnorm voor huisvesting arbeidsmigranten). Ook zijn de voorbereidingen van de conferentie op 25 maart 2021 gestart.

Inzet van het provinciale RO-instrumentarium met een overzicht van het aantal dossiers en overzicht type reacties/interventies

In 2020 zijn 208 plannen van gemeenten beoordeeld om na te gaan of het provinciaal ruimtelijk belang voldoende geborgd is in de plannen. De beoordeling heeft geleid tot 20 zienswijzen op ontwerpbestemmingsplannen en -omgevingsvergunningen; verder is er één reactieve aanwijzing op vastgestelde plannen ingediend en zijn er vier beroepen ingesteld. Belangrijk onderdeel van de werkwijze is om proactief met gemeenten en regio's in gesprek te gaan in het beginstadium van nieuwe ontwikkelingen / plannen en daarmee het aantal plannen dat daadwerkelijk beoordeeld dient te worden en de inzet van ons corrigerend instrumentarium zo beperkt mogelijk te houden. Er zijn in 2020 voor drie ruimtelijke ontwikkelingen ontheffingsverzoeken afgehandeld; dit heeft geleid tot het verlenen van twee ontheffingen en het weigeren van één ontheffingsverzoek. In 2020 is een proactieve aanwijzing, overeenkomstig artikel 4.2 van de Wro, afgegeven aan de gemeente Albrandswaard ter bespoediging van de realisatie van sociale woningbouw in De Omloop.

Indien vooroverleg over concrete planvorming plaatsvindt op een door Provinciale Staten (conform de tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten vastgestelde werkwijze 'informatieverstrekking over planbeoordeling') aangewezen locatie, dan geldt dat Provinciale Staten actief hiervan in kennis worden gesteld.

In het najaar van 2020 is bij de brief "Bericht in het kader van de gemaakte afspraken 'Informatieverstrekking over planbeoordeling'." als bijlage ook het overzicht van provinciale reacties op gemeentelijke plannen 2019 gevoegd. Voortaan wordt bij de jaarstukken het jaaroverzicht van provinciale reacties op gemeentelijke plannen gevoegd.

<i>Soort reactie</i>	<i>Aantal</i>
Geen zienswijze	59
Geen overlegreactie	43
Overlegreactie	27
Zienswijze	20
Geen reactieve aanwijzing	14
Geen beroep	6
Beroep	4
Bezwaar	1
Ontheffing verleend	2
Ontheffing geweigerd	1
Reactieve aanwijzing	1
Proactieve aanwijzing	1
Bezwaar	1
Totaal	180

Bijzondere (plan)procedures in 2020

Beroep / bezwaar

- Vastgesteld bestemmingsplan Bacinol, gemeente Delft – strijd molenbiotop
- Vastgestelde omgevingsvergunning Noorduinseweg 8, gemeente Katwijk – strijd met NNN
- Vastgestelde omgevingsvergunning Melkweg 2B, gemeente Molenlanden – strijd met regels over geitenhouderijen
- Vastgestelde omgevingsvergunning Heulenslag 36a, gemeente Molenlanden – strijd met regels over geitenhouderijen
- Bezwaar tegen omgevingsvergunning kruimelafwijking Fietsenwinkel Coppeliaschouw 36, gemeente Zoetermeer december 2020

Reactieve aanwijzing

Vastgesteld bestemmingsplan Vliethaven, gemeente Leidschendam-Voorburg – strijd met regels over compensatie bedrijventerreinen

Proactieve aanwijzing

Vastgestelde proactieve aanwijzing aan Albrandswaard om een bestemmingsplan voor De Omloop vast te stellen met daarin ruimte voor 100 sociale woningen.

Verleende ontheffingen

- Rijndijk 83, gemeente Alphen a/d Rijn – Uitbreiding bedrijf in een molenbiotoop
- Schipholweg, gemeente Leiden – Bouw appartementen in molenbiotoop

Ontheffing geweigerd

Zijlbaan 30, gemeente Leiderdorp – Detailhandel buiten de centra

Stand van zaken behandelingen bij de Rechtbank of Raad van State

- Tussenuitspraak Raad van State op reactieve aanwijzing bestemmingsplan Buitengebied Hoek van Holland, gemeente Rotterdam; in afwachting van hoger beroep – strijd met regels over glastuinbouw
- Beroepen bij Raad van State tegen reactieve aanwijzing bestemmingsplan Rijzenburgseweg 1, Sommelsdijk, gemeente Goeree-Overflakkee - Uitspraak 20 januari 2021: Beroepen Ongegrond
- Beroepen bij de rechtbank tegen reactieve aanwijzing omgevingsvergunning zonneveld Leeuwenhorsterhoek, Noordwijkerhout - Verweer uitgebracht 14 mei 2020, wachten op uitnodiging voor zitting
- Beroepen bij Raad van State van gemeente Den Haag, Schiedam, en Decathlon, gericht tegen besluit tot weigering van Gedeputeerde Staten van 5 november 2019 om ontheffing te verlenen voor volumineuze Detailhandel - Uitspraak 28 oktober 2020: Beroepen Ongegrond. – Afwachten beslissing op bezwaar Raad van State

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

Wat heeft dat gekost is opgebouwd in twee delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

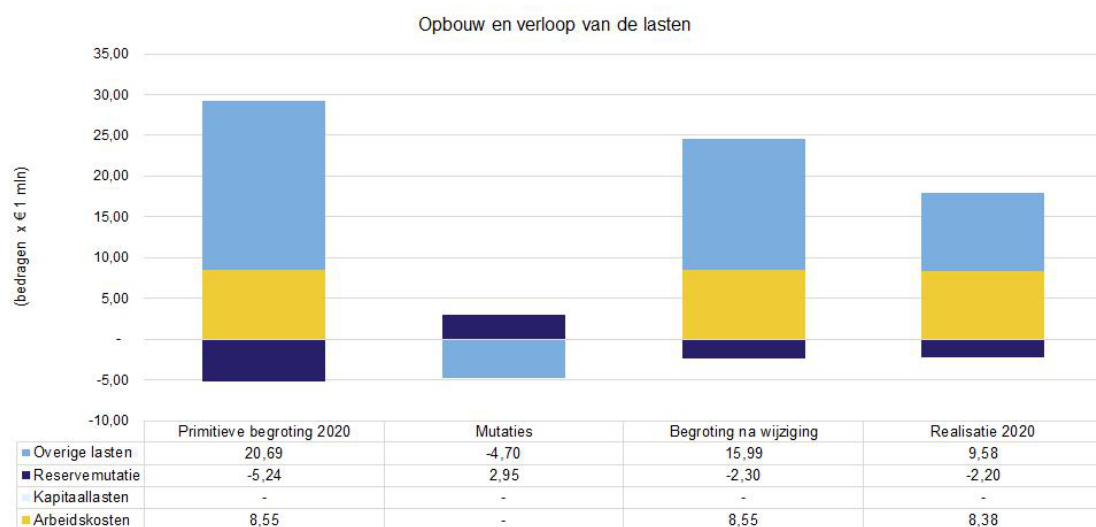
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in één tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de afwijkingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

* In de uitwerking van de presentatie van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaatsvindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt aan gewerkt om deze informatiewens geautomatiseerd mogelijk te maken.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek					
6-1-1 Versnelling woningbouw	4.039	1.326	5.365	2.632	2.733
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	3.569	500	4.069	1.361	2.708
Totaal beleidsdoel 6-1	7.608	1.826	9.434	3.994	5.441
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving					
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	4.585	-175	4.410	3.869	540
6-2-2 Aanpak klimaatbestendig en natuurinclusief bouwen	2.027	-400	1.627	1.985	-358
Totaal beleidsdoel 6-2	6.611	-575	6.036	5.854	183
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's					
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	9.773	-3.009	6.764	5.913	851
Totaal beleidsdoel 6-3	9.773	-3.009	6.764	5.913	851
Totaal Lasten	23.993	-1.758	22.235	15.760	6.475
Baten					
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek					
6-1-1 Versnelling woningbouw	0	0	0	72	-72
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	500	100	600	38	562
Totaal beleidsdoel 6-1	500	100	600	110	490

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving					
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	0	0	0	69	-69
Totaal beleidsdoel 6-2	0	0	0	69	-69
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's					
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	300	-125	175	2.929	-2.754
Totaal beleidsdoel 6-3	300	-125	175	2.929	-2.754
Totaal Baten	800	-25	775	3.108	-2.333
Saldo lasten en baten Ambitie 6	23.193	-1.733	21.460	12.652	8.808

Toelichting afwijkingen

Lasten

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Vliegende Brigade € 0,2 mln (v)

Deze afwijking komt voort uit diverse opdrachten voor gemeenten om hen te ondersteunen met de regeling Vliegende Brigade, waarbij de uitvoering van de opdrachten doorloopt in 2021. Hierdoor valt een deel van de lasten niet in 2020, maar in 2021.

Knelpunten transformatie binnenstedelijke locaties € 2,2 mln (v)

Het betreft een verdiepingsslag binnen de business cases van diverse gemeenten om de onrendabele top te bepalen en te verifiëren. Dit vergt in de praktijk meer tijd dan vooraf verwacht. Inmiddels zijn er voor drie projecten subsidies verleend waarvan de daadwerkelijke uitbetaling gespreid over de komende periode zal plaatsvinden.

Woondeal € 0,2 mln (v)

Van ministerie van BZK is een decentrale uitkering ontvangen voor versnelling van de woningbouw in de zuidelijke Randstad. Momenteel lopen gesprekken om aan diverse gemeenten subsidies hiervoor te verlenen. Naar verwachting vindt subsidieverlening in 2021 plaats.

Subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw Rotterdamse regio € 2,8 mln (v)

Er zijn diverse subsidies verleend aan verschillende gemeenten waarvan de lastneming meerjarig is. Een aanzienlijk deel van de subsidielasten vallen in de jaren 2021 tot en met 2025. Van het beschikbare budget is een klein deel nog niet verleend. In 2021 verwacht men nieuwe subsidieaanvragen te ontvangen wat leidt tot verdere uitputting van het budget.

Apparaatslasten € - 0,1 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

PARK en ruimtelijke kwaliteit € 0,1 mln (v)

Voor de herijking Ruimtelijke Kwaliteit (onderdeel Omgevingsbeleid) waren er in 2020 ateliers met ondersteuning door een ontwerpbureau voorzien, maar deze konden door corona helaas niet doorgaan. Verder heeft ook de jaarlijkse opdracht voor Young Innovators (samen met het college van rijksadviseurs) niet plaatsgevonden, omdat de rijksadviseurs dat door corona, in combinatie met de wisseling van adviseurs, een jaar over wilden slaan.

Implementatie Omgevingswet € 0,05 mln (v)

Deze afwijking komt voort uit het uitstel van de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

Ruimtelijke doorwerking omgevingsbeleid € 0,15 mln (v)

Het proces om een provinciale werkwijze te ontwikkelen voor gemeentelijke omgevingsvisies en -plannen heeft meer tijd in beslag genomen dan verwacht. Hierdoor is in 2020 minder besteed.

Omgevingsbeleid € 0,1 mln (v)

In 2020 waren geen (structurele) uitgaven begroot voor het omgevingsbeleid. De kosten voor de Omgevingsagenda zijn betaald uit het centrale budget voor omgevingsbeleid. In de komende jaren benutten we een groot deel van het budget voor omgevingsbeleid voor de tijdelijke formatie op het gebied van wonen.

Apparaatslasten € - 0,2 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Gebiedsprogramma's € 0,15 mln (v)

Mede door de coronapandemie is de uitvoering van activiteiten binnen een aantal gebiedsprogramma's iets vertraagd.

Uitvoering WRO € 0,1 mln (v)

Deze afwijking komt doordat voor de uitvoering van de WRO in 2020 minder zaken een extern juridisch advies, bemiddeling of onderzoek nodig hadden, mede door uitstel naar de Omgevingswet.

Onderzoek en verkenningen, data beleidsanalyse € 0,1 mln (v)

Deze afwijking komt doordat we meer zelf onderzoek en verkenningen en data- en beleidsanalyse kunnen doen en doordat steeds meer opdrachten via de lijn van de opgaven worden gefinancierd.

Arbeidsmigranten € 0,1 mln (v)

Deze afwijking komt doordat de geplande conferentie voor het Programma Arbeidsmigranten is verzet van 2020 naar medio 2021, waardoor diverse kosten niet gemaakt zijn in 2020. Door deze verplaatsing komen de kosten voor de conferentie ten laste van 2021. Het niet-bestede deel van het budget wordt verschoven naar 2021.

Activiteiten en projecten € 0,1 mln (v)

Deze afwijking komt doordat er aanzienlijk minder bezoeken aan projecten en gezamenlijke trainingen hebben plaatsgevonden, mede door de coronapandemie.

Apparaatslasten € 0,3 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Baten**Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek****Vliegende Brigade € 0,1 mln (v)**

Dit betreft de ontvangen middelen van gemeenten die ondersteund zijn door de Vliegende Brigade. Gemeenten die beroep doen op de Vliegende Brigade stemmen in met een cofinanciering van 25% à 50% van de totale kosten.

Subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw Rotterdamse regio € 0,6 mln (n)

Gemeente Rotterdam draagt één vijfde deel bij aan het budget van de subsidieregeling. Op basis van de subsidieverleningen zijn baten opgenomen ter grootte van één vijfde deel van de lasten in 2020. Aangezien een aanzienlijk deel van de subsidielasten in toekomstige jaren valt, gaan de baten die hier tegenover staan ook in latere jaren vallen.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving**Detacheringsinkomsten € 0,1 mln (v)**

Diverse medewerkers zijn gedetacheerd bij een andere overheidsorganisatie. Hier staan baten tegenover die de loonkosten van de gedetacheerde medewerkers dekken.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's**Arbeidsmigranten € 0,1 mln (n)**

Voor het programma Arbeidsmigranten is een bijdrage van het ministerie van BZK ontvangen. Met deze bijdrage worden de uitgaven gedekt. Het niet gebruikte deel van de bijdrage wordt als baat meegenomen naar volgend jaar voor de uitgaven in dat jaar.

Detacheringsinkomsten € 0,1 mln (v)

Diverse medewerkers zijn gedetacheerd bij een andere overheidsorganisatie. Hier staan baten tegenover die de loonkosten van de gedetacheerde medewerkers dekken.

Vrijval voorziening Grondbank RGZ € 2,7 mln (v)

Deze afwijking is ontstaan door een vrijval op de voorziening Grondbank RZG Zuidplas. De vrijval ontstaat door het afnemen van het risicoprofiel. Het negatieve eigen vermogen van de Grondbank RZG ontwikkelt zich positief met als gevolg dat het aandeel in het verlies afneemt. Om aansluiting te houden met deze ontwikkeling dient de voorziening verlaagd te worden. Verder spelen ook de ontwikkelingen rondom de Zuidplaspolder en de recent opgestelde ontwikkelvisie en masterplan voor het gebied. Dit komt terug in de boekwaarde van de gronden en positieve ontwikkeling van het eigen vermogen.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	Saldo mutaties 2020
Implementatie Omgevingswet	6-2	0	1.198	-1.198
Res Project duurz ontw. Zuidplaspold	6-3	0	1.000	-1.000
Eindtotaal		0	2.198	-2.198

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

[Zie Paragraaf Subsidies, Ambitie 6.](#)

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Gezondheid in een veilige Zuid-Hollandse leefomgeving

Een gezonde en veilige leefomgeving wordt door een groot aantal factoren bepaald: de milieukwaliteit, veiligheid, bereikbaar groen, waterkwaliteit, keuzes bij mobiliteit en economische activiteiten, gezond voedsel en de inrichting van de openbare ruimte. Als de provincie zich met deze onderwerpen bezighoudt, kan zij bijdragen aan de gezondheid en veiligheid van haar inwoners. Een gezonde en veilige leefomgeving bevorderen, is dan ook in de toekomstige Omgevingswet een belangrijk doel. De provincie zal samen met de verschillende betrokken partijen aan deze maatschappelijke opgave werken.

Gezondheid en veiligheid staan onder druk

Zuid-Holland kent als gevolg van de stedelijke agglomeratie, de hoge mobiliteitsdruk en het Haven Industrieel Complex een grote uitdaging op het terrein van gezondheid. De provincie Zuid-Holland als geheel heeft de laagste score op het gebied van gezondheid van alle Nederlandse provincies. De gezondheidsverschillen tussen groepen inwoners groeien.

De kwetsbaarheid van onze provincie voor de gevolgen van de klimaatverandering geeft een extra dimensie aan veiligheid en gezondheid van onze leefomgeving.

We willen gezondheid en veiligheid beter waarborgen in de leefomgeving

De provinciale taken die invloed hebben op gezondheid en veiligheid liggen voor een belangrijk deel op het terrein van de leefomgeving. We besteden aandacht aan gezondheid binnen alle beleidssectoren. Dit vraagt om een innovatieve en gecoördineerde beleidsaanpak en om extra inzet binnen bestaande provinciale taken.

We verwachten meer extreem weer en hogere temperaturen, wat onze gezondheid en veiligheid in het geding brengt. We willen ons beter voorbereiden op zaken als hittestress, of wateroverlast na hevige stortbuien. We willen onze fysieke leefomgeving zo inrichten dat deze klimaatbestendig blijft. We werken met verschillende overheden en andere organisaties samen aan regionale adaptatiestrategieën en het nationale Deltaprogramma. Ook sport en bewegen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de gezondheid van mensen. Door te zorgen voor fiets- en wandelnetwerken en voldoende groen, willen we dan ook mensen stimuleren 'om de hoek' te bewegen, te sporten of juist lekker te ontspannen.

Bedrijven in Zuid-Holland behoren tot de meest innovatieve ter wereld en zijn belangrijk voor onze werkgelegenheid, maar moeten ook veilig zijn met zo min mogelijk uitstoot van gevaarlijke stoffen. Daar zien wij op toe. Ook roepen wij de bedrijven op om hun innovatiekracht in te zetten voor de gezondheid en veiligheid van onze inwoners.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

De provincie Zuid-Holland heeft gewerkt aan verbetering van de milieukwaliteit in Zuid-Holland. Via onder andere de programma's rond luchtkwaliteit, Zeer Zorgwekkende Stoffen, aanpak van geluidhinder en omgevingsveiligheid heeft de provincie de milieukwaliteit als integraal onderdeel van een goede leefomgeving verder versterkt. Ook is gewerkt aan bescherming en benutting van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem, zodat er geen bodemverontreinigingen meer zijn die leiden tot onaanvaardbare humane risico's, ecologische risico's en verspreidingsrisico's. Om de ambitie gezond en veilig te concretiseren is een startnotitie Gezond en Veilig vastgesteld. Daarin is gekozen om de ambitie vooral vanuit lopende programma's en opgaven in te vullen.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

De provincie heeft bewegen, inspannen en ontspannen van haar inwoners in de buitenlucht gefaciliteerd en gestimuleerd. De recreatievoorzieningen in Zuid-Holland zijn onderhouden en de kwaliteit van de voorzieningen is toegenomen. Hierdoor is het groen op een aantrekkelijke manier beter bereikbaar (juist ook vanuit de stad) en het landschap beleefbaar, vanaf het water of over land. Met het oog op een aantrekkelijke overgang van stedelijk naar landelijk gebied is ook de aansluiting tussen de verschillende groenblauwe netwerken verbeterd.

Door de coronapandemie hebben we niet op alle terreinen kunnen bereiken wat we voor ogen hadden. Met name de realisatie van projecten die (deels) worden gefinancierd met provinciale subsidies hebben vertraging opgelopen, dit wordt hieronder verder toegelicht.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

De effecten van klimaatverandering (weers-extremen, zeespiegelstijging) en bodemdaling hebben impact op de gezondheid en veiligheid van onze inwoners, de robuustheid van onze natuur, gebouwen en infrastructuur en aantrekkingskracht voor nieuwe investeringen (concurrentiekracht/vestigingsklimaat).

Om ervoor te zorgen dat in Zuid-Holland onze inwoners, bedrijven en investeringen gezond en veilig blijven, hebben we ons beleid en ons handelen inmiddels al deels aangepast aan de nieuwe omstandigheden en hebben wij met onze partners verschillende verkenningen afgerond naar de benodigde aanpassingen bij de inrichting van onze omgeving. Dit betreft alle beleidsvelden van de provincie.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Beleidsprestatie 7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit

Uitvoering Schone Lucht Akkoord

In het Programma Luchtkwaliteit is door het Schone Lucht Akkoord (SLA) een impuls gegeven aan het realiseren van de WHO-advieswaarden, vooral bij industrie, scheepvaart en participatie (met name citizen science). De provinciale activiteiten in het SLA bestaan uit:

- uitvoering van vastgesteld beleid in andere beleidssectoren van de provincie, zoals schone mobiliteit en energiebeleid;
- ondersteuning van gemeenten bij uitvoering van het SLA;
- aanvullende activiteiten zoals citizen science (burgers meten luchtkwaliteit met sensormeetapparatuur).

Corona en het uitblijven van een subsidieregeling vanuit het Rijk (waar de provincie cofinanciering voor beschikbaar heeft) heeft de geplande uitvoering van het SLA vertraagd. De subsidieregeling van het Rijk opent in april 2021. Vanaf dat moment kunnen provinciale projecten eenvoudiger worden gestart en is de verwachting dat gemeenten met ondersteuning vanuit de provincie actiever gaan handelen.

Ook zonder rijkssubsidie wordt verder invulling gegeven aan citizen science, door bestaande projecten te ondersteunen en nieuwe op te zetten. De provincie is in het kader van het SLA ook landelijk trekker van de participatiepilot.

Tegengaan van uitstoot schadelijke stoffen door varend ontgassen van binnenvaart

Bij het tegengaan van varend ontgassen stond 2020 in het teken van de overgang naar landelijk beleid (verwacht eind 2021 / begin 2022, afhankelijk van voortgang andere verdragsstaten, realisatie infrastructuur

ontgassingsinstallaties en afspraken over de bekostiging van de ontgassing). We hebben samenwerking gezocht met de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILeNT) en Rijkswaterstaat (RWS) om toezicht en handhaving beter en zichtbaarder te laten plaatsvinden. Verder is met bewoners gesproken, die overlast ervaren van waar wij als provincie aan werken. Naast het huidige provinciaal verbod is er als onderdeel van de opmaat naar een landelijk verbod en Europese regelgeving, vooral behoefte aan voldoende en openbaar bereikbare ontgassingsinstallaties. Voor de uitrol van deze infrastructuur van ontgassingsinstallaties zijn samen met het Rijk en een aantal provincies verschillende proefnemingen uitgevoerd. Dit heeft geleid tot verdere inzichten die worden gebruikt bij de vergunningverlening van ontgassingsinstallaties. Daarnaast is aandacht besteed aan de inzet van innovatieve technieken die toepasbaar zijn in de keten van toezicht en handhaving. Ook daarbij wordt samengewerkt met andere partijen. In 2021 zal dit een vervolg krijgen.

Beleidsprestatie 7-1-2 Verminderen van geluidhinder

- In 2020 heeft de provincie gewerkt aan een integraal geluidkader, inclusief een klachtengerelateerde benadering, dat in 2021 gereed zal zijn.
- Het Actieplan Geluid 2018-2023 langs provinciale wegen is conform planning uitgevoerd. Er is met een groot aantal gehinderden contact geweest. Dit heeft geleid tot verkenning en realisatie van geluidsmaatregelen langs provinciale wegen. Het programma Geluidmanagement in het Haven- en Industrieel Complex (HIC) is afgerond. De geluidmodellen zijn geactualiseerd, het geluidmanagement is in overeenstemming gebracht met de Omgevingswet en de sturing op de verdeling van de geluidruimte is verbeterd. De gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam, de milieudienst Rijnmond (DCMR), de omliggende gemeenten en de provincie zijn gesprekken met de Rijksoverheid gestart over de geluidsknelpunten in het havengebied en het vinden van de balans tussen geluidruimte voor de industrie, wonen en een gezonde leefomgeving.
- De geluidwetgeving (SWUNG2) met onder meer een geluidregister als fijnmazig systeem van geluidproductieplafonds langs alle provinciale wegen heeft verder vorm gekregen als voorbereiding op de implementatie van de Omgevingswet. Corona heeft geleid tot aanpassing van het gekozen basisjaar (2020 is niet representatief) van de geluidsproductieplafonds, die in 2021 worden vastgesteld.

Beleidsprestatie 7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)

De provincie voerde afgelopen jaren het secretariaat, inclusief kassiersfunctie, voor het landelijk programma Impuls Omgevingsveiligheid (IOV). 2020 was het laatste jaar van dit programma. In 2020 is landelijk gewerkt aan voortzetting van deze samenwerking die 'Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid' wordt genoemd. De onderbesteding van IOV zal ten goede komen aan de trekkers van clusters van deze meerjarenagenda. Daarnaast loopt het deelprogramma 6 'ontwikkelbudget/nieuwe prioriteiten' door in 2021. Een deel van de onderbesteding IOV wordt ingezet voor afronding van projecten in deelprogramma 6 die in 2020 of eerder zijn gestart.

Als voorbereiding op de Omgevingswet is het externe veiligheidsbeleid omgezet naar de omgevingsverordening. Deze verordening is eind 2020 ter inzage gelegd. Vervoer van gevaarlijke stoffen over spoor door stedelijk gebied wordt beperkt en knelpunten met verhoogd groepsrisico worden opgelost. Bovendien wordt een programma omgevingsveiligheid opgesteld, als onderdeel van het provinciebrede omgevingsprogramma. Dit programma wordt in 2021 in procedure gebracht.

Beleidsprestatie 7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem

Voortgang spoedlocaties

In 2020 is het *Convenant bodem en ondergrond 2016-2020* afgerond. De afgelopen jaren is grote voortgang geboekt met de aanpak van spoedlocaties. Vanaf 2021 resteert nog een opgave van langdurige saneringen die al in uitvoering zijn én een aantal locaties die nog in de planfase zitten. In 2020 zijn de inspanningen vooral gericht

geweest op complexe locaties waar een aanpak nog niet voldoende van de grond was gekomen. Het gaat daarbij om complexe situaties met meerdere stakeholders en verschillende belangen. Daarnaast is in 2020 samengewerkt in de aanpak van PFAS problematiek en is de *Beleidsregel diffuus lood* in de bodem vastgesteld. De aanpak van de kinderspeelplaatsen bevindt zich in een afrondende fase en er is gestart met het onderzoek naar het voorkomen van diffuus lood op volkstuincomplexen.

Nazorglocaties

De omgevingsdiensten beheren in opdracht van de provincie een groot aantal nazorglocaties. Ook in 2020 hebben zij verkend op welke wijze de intensiteit van de nazorg kan worden afgebouwd of zelfs volledig beëindigd. Daarin wordt stap voor stap vooruitgang geboekt. Het aantal nazorglocaties zal afnemen. Voor een aantal locaties is afbouw van nazorg niet mogelijk.

Nazorgwerkzaamheden op de gesloten WM-stortplaatsen

Nazorgwerkzaamheden op gesloten WM-stortplaatsen zijn in lijn met de nazorgplannen uitgevoerd. Uitvoeringskosten komen ten laste van het Fonds Nazorg. Het Fonds Nazorg heeft een eigen jaarverslag 2020 waarin nader wordt ingegaan op de uitvoering van de nazorg.

Integrale 3-D ruimtelijke ordening

Provincie adviseert gemeenten en omgevingsdiensten bij ruimtelijke processen op een integrale 3D-ordening. In 2020 hebben wij in het project "Samen De Diepte In" samen met omgevingsdiensten bij een aantal gemeenten pilots uitgevoerd om 3D-ordening en het belang van de ondergrond in omgevingsvisies en omgevingsplannen een herkenbare plek te geven. Concreet heeft dit in de regio Midden-Holland geresulteerd in het opstellen van een ondergrondvisie door de gemeente Waddinxveen en is input geleverd voor de omgevingsvisie bij de gemeente Gouda. Ook in de DCMR-regio en de OZHZ-regio zijn resultaten geboekt. De gemeenten Hellevoetsluis en Papendrecht krijgen een bodemroutekaart en bij de gemeente Goeree-Overflakkee zijn bodemregels voor een oefenomgevingsplan opgesteld. Daarnaast zijn er dorps-/stadgeneses opgesteld die input waren voor de omgevingsvisies van de gemeente Dordrecht en Oegstgeest. Binnen de Leidse regio is een praktijkgemeenschap actief geworden.

Van energieplannen naar ondergrondplannen

De provincie stimuleert dat energieplannen van gemeenten verbreed worden naar ondergrondplannen. Bij de gemeente Gouda is voor de spoorzone een ondergrondplan opgesteld dat met name gericht is op de mogelijkheden bij energietransitie. Daarnaast is met de gemeente Westland gewerkt aan verbreding van een bodemenergieplan met ondergrondse opslag van gietwater. Doordat de betreffende tuinders onvoldoende concrete plannen voor gietwateropslag bleken te hebben, is deze uitbreiding stopgezet totdat de plannen concreter zijn. Bij het ontwerp van bodemenergieplannen worden ook de huidige en toekomstige andere functies in het plangebied doorgesproken met de betrokken gemeente(n) en het waterschap.

Provinciale bodemdata

De *Bodematlas Zuid-Holland* is in 2020 opnieuw geordend en aangevuld op basis van de zeven thema's van bodem en ondergrond. Grootste aanvulling vormde de toevoeging van de Zuid-Hollandse bodemdalingsprognoses. Daarbij zijn koppelingen gelegd met de *Warmte Transitie Atlas Zuid-Holland* en *Klimaatatlas Zuid-Holland*. De website www.signaleringskaarten.nl is vervolgens breder onder de aandacht gebracht via ondergrondcoördinatoren van Omgevingsdiensten en (grotere) gemeenten, met name dankzij publiciteit rond <https://staatvan.zuid-holland.nl/> en www.destraat.nl. Daarmee samenhangend is ook het UP-project 'DNA van de Stad en Omgeving' afgerond, waarin onderzocht is hoe de beschikbare data en informatie uit de bodem- en ondergrondsector toegankelijk gemaakt kan worden in de klimaatsector. Voor verschillende steden in Nederland (waaronder wijk in Leiden en Rotterdam) is invulling gegeven aan methoden en technieken om ervoor te zorgen dat (bijvoorbeeld) ontwerpers, adviseurs en studenten deze kennis zelf toepassen (= 'DNA-aanpak' c.q. '3D-visualisatie').

Beleidsprestatie 7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de ZH omgevingsdiensten

De nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) 2018-2021 biedt de kaders voor de inzet van het VTH-instrumentarium om een veilige en gezonde leefomgeving te krijgen, met name bij luchtkwaliteit, geluid en omgevingsveiligheid (opslag en transport van gevaarlijke stoffen). De evaluatie van de nota VTH is in 2020 gestart en er zijn voorbereidingen getroffen voor de actualisatie van de nota in 2021, om deze in lijn te brengen met de Omgevingswet.

- Samen met de omgevingsdiensten zijn standaard voorschriften en nadere regelgeving opgesteld om Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS), energiebesparing en hergebruik van groene reststromen voor een circulaire economie eenduidig in provinciale vergunningen op te kunnen nemen. Zo kan het instrumentarium VTH scherp ingezet worden om provinciale ambities en doelstellingen te ondersteunen.
- Monitoring en sturing van de uitvoering van gemandateerde taken door omgevingsdiensten heeft ook ondanks de beperkingen in de uitvoering vanwege corona onverkort doorgang gevonden. Met name bij vergunningverlening zijn de werkzaamheden conform planning uitgevoerd. Bij handhaving konden vanwege gezondheidsaspecten niet altijd de geplande controles worden uitgevoerd, maar door inhaalslagen is de planning door alle omgevingsdiensten uiteindelijk vrijwel geheel uitgevoerd. De diensten hebben gerapporteerd op de wettelijke kwaliteitscriteria voor de uitvoering. Alle diensten voldoen hieraan.
- Ook in 2020 is zo nodig ingezet op verscherpt toezicht, zoals bijvoorbeeld bij Chemours en verscherpt toezicht bij ExxonMobil. De inzet op dossier Chemours is in 2020 gecontinueerd om de emissies van GenX en andere PFAS-stoffen naar water en lucht naar beneden bij te stellen.
- Het vierjarig ontwikkelprogramma Altijd Actuele Digitale Vergunning voor de risicovolle bedrijven is halverwege. Aanbevelingen uit de projecten voert DCMR uit en een eerste versie van de applicatie wordt begin 2021 in gebruik genomen. Er is concrete landelijke belangstelling en de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten is gevraagd voorbereidingen te treffen om de applicatie in 2022 te adopteren voor de overige milieuvergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is.
- Bij bedrijven met (potentiële) ZZS zijn verdere inventarisaties uitgevoerd. Na eerdere inventarisatierondes bij de industrie richtte deze inventarisatie zich met name op de afvalsector. Om zo veel mogelijk emissies van ZZS naar lucht, water en bodem te voorkomen is bij bedrijven ook gestart met actualisatie van de vergunningen op deze aspecten. Met het Rijk wordt regelmatig overleg gevoerd over de regelgeving.
- Stimuleren kennisuitwisseling en bevorderen samenwerking met en tussen omgevingsdiensten op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving bij industriële bedrijven.
- Naar aanleiding van de rapporten van Berenschot en het Centrum Criminaliteitspreventie en Veiligheid eind 2019 aan de Tweede Kamer over het landelijke stelsel VTH, leveren de provincies via IPO een bijdrage aan verbetering van instrumentarium en het stelsel waar gemeenten, provincies en Rijksoverheid ieder hun verantwoordelijkheid hebben.
- De komst van de Omgevingswet, de transitie op het gebied van energie, circulaire economie en digitalisering vragen om doorontwikkeling van de VTH-uitvoering. Gedeputeerde Staten zijn op basis van het coalitieakkoord afgelopen zomer gestart met een verkenning naar de doorontwikkeling van deze toekomstbestendige VTH-taakuitvoering waarbij beoogd wordt dat deze taken ook in de toekomst op een goed niveau worden uitgevoerd. Daarbij richt de verkenning zich op de kwaliteit van de dienstverlening voor burgers en bedrijven met als doel het schoon en veilig ontwikkelen (en behouden) van Zuid-Holland.
- Het provinciale implementatieteam Omgevingswet en de projectleiders van de omgevingsdiensten hebben samen gewerkt aan implementatie van de Omgevingswet per 1 januari 2022. Daarnaast is er in IPO-verband gewerkt aan twee nieuwe instrumenten in de Omgevingswet: het Beleidskader bestuurlijke boete en de handreiking 'Financiële Zekerheidsstelling'. Er zijn ook voorbereidingen getroffen om de implementatietrajecten hiervoor te starten.

Beleidsprestatie 7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie

Om de ambitie Gezond en veilig te concretiseren is een startnotitie 'Gezond en Veilig' vastgesteld. Daarin is gekozen om de ambitie vooral vanuit lopende programma's en opgaven in te vullen. Een compact ontwikkelprogramma zal zowel intern als extern een agenderende, verbindende en versnellende rol spelen. Een groot aantal externe partijen zal meedoen met de uitwerking en realisatie. In de eerste fase zijn samenwerkingsvormen, netwerken, verkenningen en een aantal acties gestart.

Verkenningen/ acties

- Samen met de Stichting Steenbreek en het IVN (Instituut voor Natuureducatie) is verkend hoe bedrijventerreinen in Zuid-Holland verder vergroend kunnen worden. Dit sluit aan op de bedrijventerreinenstrategie Zuid-Holland. Hierbij is ook gekeken naar de optie om Tiny Forests op de terreinen te realiseren.
- Er is een voedselverkenning uitgevoerd om te zien welke integrale rol de provincie kan hebben voor een gezond en veilig voedselsysteem.
- In Dordrecht is samen met de gemeente, GGD en het RIVM een wijkgerichte verkenning gestart om een gezonde leefomgeving te verbeteren en te monitoren. Verbonden met provinciale beleidssectoren.
- Er is een snelstudie uitgevoerd naar de kennis en mogelijkheden binnen het mobiliteitsveld om gezondheid een plaats te geven bij mobiliteitsbeleid en beheer en onderhoud.
- Via het SIR-programma (Startup in Residence) is samen met klimaatadaptatie een challenge uitgeschreven voor de aanpak van hittestress bij ouderen.
- Samen met gemeenten is gestart met een inventarisatie en mogelijke stimulans van gezonde, groene schoolpleinen, waarbij ook aandacht is voor gezond gedrag en voeding.
- Er is een training 'Gezond en veilig en de Omgevingswet' ontwikkeld voor ambtenaren van de verschillende bestuurlijke partners. De uitvoering is vanwege de coronacrisis uitgesteld naar 2021.
- Een brede werkgroep voor een gezonde inrichting van het provinciale gebouw C heeft een extern advies opgesteld over een gezonde werkomgeving.

Netwerkvorming

- In overleg met de vier GGD'en is verkend waar de activiteiten van de GGD'en en de provincie elkaar kunnen versterken en waar de GGD'en ook een adviesrol naar de provincie kunnen hebben.
- Diverse kennisinstellingen in Zuid-Holland houden zich ook sterk bezig met positieve gezondheid en de rol van een gezonde leefomgeving hierbij. Met deze instellingen is rond deze onderwerpen een netwerk gestart, deels aansluitend op het netwerk van Life-Science & Health sector.
- Aansluitend op de recente landelijke nota's gezondheidsbeleid en Zorg voor de Toekomst is aangesloten op de bestaande netwerken voor publieke gezondheidszorg.
- Via organisaties als Health Holland, Platform31, Pharos en Alles is Gezondheid is aansluiting gezocht op de netwerken van maatschappelijke organisaties in Nederland en Zuid-Holland.
- Onder gemeenten in Zuid-Holland is een netwerkanalyse uitgevoerd om te zien waar en op welke wijze samenwerking gewenst en mogelijk is.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie

Medio 2020 is de startnotitie Sport en Recreatie vastgesteld. Hierin zijn het kader en de basis vastgelegd voor een nieuw provinciaal sport- en recreatiebeleid dat in samenhang met elkaar wordt ontwikkeld. De startnotitie richt zich op faciliteren en stimuleren van bewoners om meer naar buiten te gaan en in een beweegvriendelijke(r) omgeving te recreëren en te sporten. Vooral voor stedelingen is het groen buiten de stad vaak op enige afstand

en soms lastig te bereiken. De coronacrisis heeft het belang en de grote behoefte aan voldoende en beweegvriendelijke buitenruimte nog zichtbaarder gemaakt. Dat geldt voor mogelijkheden 'om de hoek', in de natuur- en recreatiegebieden, routestructuren en op en aan het water. De waterrecreatie is sterk toegenomen en te verwachten valt dat de groei van het aantal waterrecreanten deels blijvend is.

De startnotitie is tot stand gekomen met inbreng van externe stakeholders. Met hen is samengewerkt om de diverse ambities verder in te vullen. Daarbij is voor sport en bewegen een nieuw netwerk opgebouwd, aangezien dit beleidsthema na enkele collegeperiodes afwezig te zijn geweest, weer opnieuw op de beleidsagenda is opgenomen.

Beheer en onderhoud recreatie

Eind 2020 heeft de provincie nog zeven recreatiegebieden in provinciaal eigendom met een totale oppervlakte van ruim 900 ha. Voor zes recreatiegebieden voert Staatsbosbeheer het beheer en onderhoud uit. Met Staatsbosbeheer is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst overeengekomen voor de periode 2021-2025. In de [startnotitie Sport en Recreatie](#) is de in 2013 gemaakte keuze om recreatiegebieden in provinciaal eigendom over te dragen, bijgesteld. Gebieden met door Provinciale Staten gereserveerde afkoopsommen, waarvoor al overdrachtsgesprekken lopen, worden overgedragen. Voor Balij/Bieslandse bos en Oosterduinse Meer hebben in 2020 de gemeentebesturen van Pijnacker-Nootdorp respectievelijk Noordwijk besloten de recreatiegronden over te nemen. De juridische overdracht met bijbehorende beheerafkoop wordt in de loop van 2021 verwacht. Voor Bentwoud is met de betrokken gemeenten en Staatsbosbeheer besloten om een verkenning te doen naar nieuwe samenwerkingsafspraken en een nieuw toekomstperspectief op te stellen waarbij aansluiting wordt gezocht bij de brede verkenning die nu voor het gebied tussen de Rottemeren en het Bentwoud wordt uitgevoerd.

Met de natuur- en recreatieschappen is – zoals afgesproken bij de uittreding van de provincie uit de schappen - een gezamenlijke evaluatie uitgevoerd. Hieruit komt onder meer naar voren dat het regulier beheer onder druk staat, net als bij andere eigenaren van natuur- en recreatieterreinen.

Aan natuurbeheerders zijn subsidies beschikbaar gesteld voor toezicht dat bijdraagt aan een veilig toegankelijke natuur.

Participatie

Het 'Groen Doet Goed' programma heeft in 2020 een doorstart gemaakt. Met dit programma en de voucherregeling zijn projecten en vrijwilligersinitiatieven ondersteund die bijdragen aan meer groen- en waterbeleving.

In de vakantieperiode zijn diverse initiatieven gesteund om sport, bewegen en recreëren te bevorderen, zoals de vakantiestraat en het aanjaagbudget 'Ruimte voor sport en bewegen om de hoek'. Met dit laatste zijn organisaties gestimuleerd om sport- en beweegaanbod aan te bieden in de openbare ruimte, sportlocaties en/of recreatiegebieden.

Kennis en onderzoek

Het in juni uitgebrachte [Behoeftenonderzoek Sport en Recreatie](#) heeft inzicht gegeven in de behoeften van onze inwoners aan sport en recreatie en in hun sport- en recreatiegedrag en dat van zes groepen hierbinnen die qua deelname mogelijk ondervertegenwoordigd zijn of specifieke wensen hebben. De [provinciale verkenning Lopen](#) heeft de maatschappelijke kosten en baten van lopen in beeld gebracht. Het biedt een overzicht van het loopbeleid van diverse overheden (nationaal, provinciaal, regionaal en gemeentelijk) in binnen- en buitenland. Deze verkenning is een eerste aanzet op weg naar meer loopinclusief provinciaal omgevingsbeleid en een veilige, gezonde en aantrekkelijke loopomgeving in Zuid-Holland. Lopen is ook als beleidskeuze opgenomen in het provinciale omgevingsbeleid.

In samenwerking met het CROW is een webinar georganiseerd om de kennis over (het toepassen van) het beweegvriendelijker maken van de buitenruimte breed te verspreiden. Aan dit webinar hebben ongeveer 70 deelnemers uit Zuid-Holland deelgenomen.

Realisatie

Voor waterrecreatie is het netwerk ambtelijk en bestuurlijk versterkt. De werkzaamheden van de verkenner waterrecreatie zijn afgerond. De conclusie is dat er ambitie en ruimte is om gezamenlijk op dit onderwerp door te pakken. Diverse (haalbaarheids)studies en verkenningen zijn ondersteund en uitgevoerd, een subsidieregeling waterrecreatie is in oktober opengesteld en diverse subsidies zijn toegekend.

Voor de ruiter- en menpaden is gestart met het groot onderhoud van bestaande ruiterroutes en onveilige schakels. De informatie van alle bestaande ruiter- en menpaden is gedigitaliseerd en wordt beschikbaar gesteld voor recreatieve en toeristische ruiters en menners. In het voorjaar van 2020 is de doelgroepanalyse 'Ruiters en menners in Beeld' afgerond. Deze analyse vormt samen met de ambitiekaart de basis voor de vervolgfase. Samen met het Innovatieteam van de provincie zijn de voorbereidingen gestart om in januari 2021 een uitvraag te doen in het Startup in Residence programma. De bedoeling is om de ontsluiting en benutting van recreatieroutes te coördineren, door gebruik van data en zo veel mogelijk stakeholders aan te haken.

Diverse boerenlandpaden zijn ondersteund met een nieuwe meerjarige subsidie. De Kustroute is geopend als nieuwe icoon Lange Afstand Fietsroutes. Voor verbeteringen van stad-landverbindingen zijn drie subsidies beschikbaar gesteld: verbinding Wilhelminapark in Rijswijk, verbetering verbindingen Lage Bergse Bos en verbetering verbinding Delft met Midden-Delfland.

In 2020 zijn de afspraken die voortvloeien uit het programma Recreatie om de Stad versneld afgewikkeld (RodS zoals sloop en sanering van kassencomplex voor de Groenzoom in Pijnacker-Nootdorp, inrichten van de laatste hectaren van Balij-Bieslandse bos en goedkeuring van projectplan Duivenvoordecorridor in Leidschendam-Voorburg).

Met provinciale subsidie hebben de landschapstafels diverse projecten opgeleverd zoals het Quackstrand in Hellevoetsluis, het Molenvlietpark rond de cultuurhistorische elementen van de Vlietzoom en het Merovechpark in Katwijk.

In de Startnotitie Sport en Recreatie is een pilot aangekondigd voor een kwaliteitsimpuls in gebieden waar veel mensen gebruik van maken en waar veel potentie en draagvlak is om de kwaliteit te verbeteren. Drie urgente gebieden van Staatsbosbeheer; Balij/Bieslandse Bos, Valckesteijnse Bos en Abtwoudse Bos worden hiermee meer beweegvriendelijk gemaakt.

Voor recreatiegebied Vlietland is de verondieping van de Meeslouwerplas afgerond waarmee al in 2008 is gestart. Ook is een krekengebied aangelegd, geopend en aan de beheerder Staatsbosbeheer overgedragen. Via motie 811 beschikbaar gestelde middelen is aan het groen in Vlietland een kwaliteitsimpuls gegeven. De mogelijkheden om geluidswerende voorzieningen langs de A4 bij Vlietland en de Vogelplas/Starrevaart aan te brengen.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

Beleidsprestatie 7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied

Met het programma 'Weerkrachtig Zuid-Holland' geven wij tot en met 2023 invulling aan de zeven stappen zoals afgesproken in het nationale Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Het is de bedoeling dat Zuid-Holland uiterlijk in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht, inclusief aandacht voor de effecten van bodemdaling in landelijk en stedelijk gebied. Dit programma ligt goed op koers. Wij hebben PS op 27 oktober 2020, kenmerk

PZH-2020-751837923, in een aparte 'Tussenstand Weerkrachtig Zuid-Holland 2020' over de voortgang van het programma geïnformeerd.

De focus lag in de afgelopen jaren er vooral op kwetsbaarheden in beeld te brengen en risicodialogen te organiseren. Het afgelopen jaar is dit verschoven naar uitvoering, borging in beleid en praktijk en benutting van meekoppelkansen. Onze inzet met het programma 'Weerkrachtig Zuid-Holland' is er tot 2023 op gericht deze beweging zowel in ons eigen handelen als bij onze samenwerkingspartners te blijven stimuleren en faciliteren. Landelijk worden we daarin gezien als één van de koplopers: een aantal resultaten van onze Zuid-Hollandse aanpak, waaronder het Convenant Klimaatadaptief Bouwen en onze aandacht voor meekoppelen met de energietransitie, heeft daarom afgelopen jaar ook aandacht gekregen in het jaarlijkse nationale Deltaprogramma en het jaarlijkse nationale Deltacongres.

Enkele in het oog springende resultaten in 2020 waren:

- Een aantal voorstellen om in ons Omgevingsbeleid klimaatadaptatie steviger te verankeren (besluitvorming PS in 2021);
- Een aanpak om verzakkingsproblemen in de historische binnenstad van Gouda op te lossen, die ook op andere historische binnensteden toepasbaar is;
- Bijdrage aan de vijfde editie van de StraaDkrant die geheel gewijd is aan bodemvraagstukken in stedelijk gebied;
- Verdere ontwikkeling van samenwerking in Zuid-Holland via het Convenant Klimaatadaptief Bouwen (www.bouwadaptief.nl);
- Onderzoek naar de financieringsmogelijkheden en businesscases van klimaatadaptief bouwen (rapport opgeleverd);
- De regionale samenwerking met waterschappen en gemeenten in de DPRA-werkregio's is versterkt om regionale uitvoeringsagenda's te maken en rijksbijdragen uit de Impulsregeling Klimaatadaptatie aan te vragen;
- De Provinciale Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie 2021 – 2023 is opgeleverd.

Voor het volledige overzicht van onze beleidsprestaties verwijzen wij naar bovengenoemde tussenstand.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

Wat heeft dat gekost is opgebouwd in twee delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in één tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de afwijkingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld

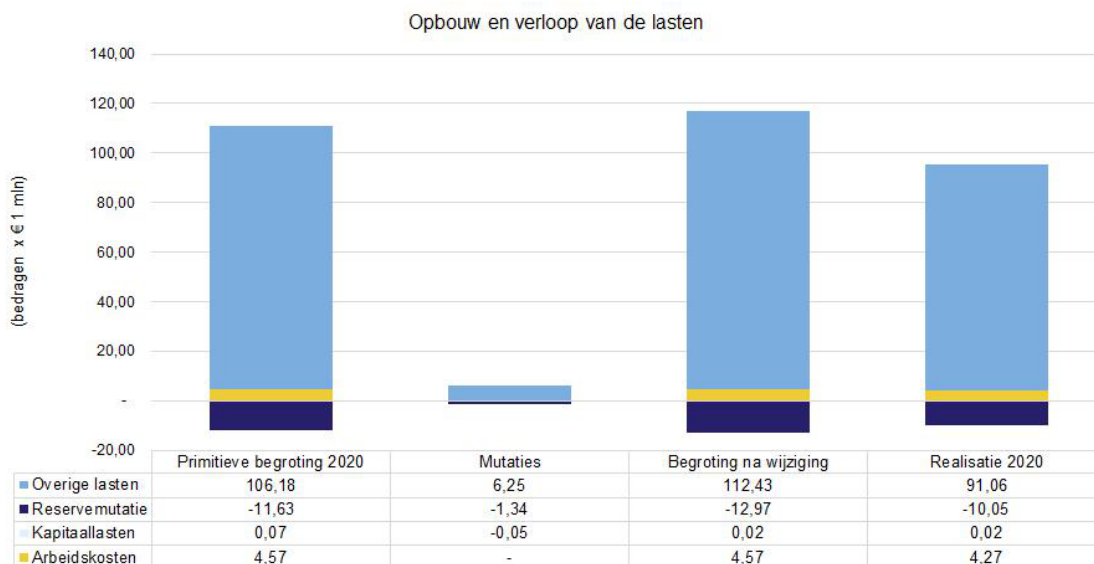
Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

* In de uitwerking van de presentatie van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en

onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaatsvindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt aan gewerkt om deze informatiewens geautomatiseerd mogelijk te maken.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid					
7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit	545	652	1.197	551	646
7-1-2 Verminderen van geluidhinder	654	-100	554	280	274
7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)	14.938	828	15.766	9.884	5.882
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater-systeem	9.127	789	9.916	8.303	1.612
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten	52.946	742	53.689	49.512	4.177
7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie	691	300	991	380	610
Totaal beleidsdoel 7-1	78.901	3.211	82.112	68.910	13.202
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving					
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	20.062	670	20.732	15.654	5.078
Totaal beleidsdoel 7-2	20.062	670	20.732	15.654	5.078

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling					
7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied	220	978	1.198	730	468
Totaal beleidsdoel 7-3	220	978	1.198	730	468
Totaal Lasten	99.182	4.859	104.041	85.294	18.747
Baten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid					
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater-systeem	1.010	625	1.635	1.594	41
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten	3.400	98	3.498	1.397	2.101
Totaal beleidsdoel 7-1	4.410	723	5.133	2.990	2.143
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving					
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	137	97	234	242	-7
Totaal beleidsdoel 7-2	137	97	234	242	-7
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling					
7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied	0	128	128	105	23
Totaal beleidsdoel 7-3	0	128	128	105	23
Totaal Baten	4.547	948	5.495	3.337	2.158
Saldo lasten en baten Ambitie 7	94.635	3.911	98.546	81.957	16.589

Toelichting afwijkingen

Lasten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Luchtkwaliteit € 0,6 mln (v)

De uitvoering van het Schone Luchtakkoord heeft vertraging opgelopen omdat cofinanciering van het Rijk pas in april 2021 vrijkomt. Verwacht werd dat dit in 2020 zou zijn, omdat de ondertekening begin 2020 heeft plaatsgevonden. Gemeenten die wachten op het beschikbaar komen van de cofinanciering hebben daarom de uitvoering van projecten doorgeschoven. Voor provinciale projecten die wel zijn doorgedaan was geen noodzaak tot medefinanciering van luchtkwaliteitsbeleid daar dit staand beleid betrof.

Geluidhinder € 0,3 mln (v)

Het budget voor geluidhinder was in 2020 incidenteel fors hoger door een opgeheven reserve Geluid. Deze incidentele middelen zijn grotendeels ingezet voor het programma actualisatie geluidsmanagement in de Rotterdamse Haven dat samen met gemeente Rotterdam en Havenbedrijf is uitgevoerd. Het restantbudget bleek niet nodig voor geluidsactiviteiten. Er zijn geen voorgenomen activiteiten gestaakt of niet doorgedaan.

Impuls Omgevingsveiligheid € 6,2 mln (v)

De landelijke regeling Impuls Omgevingsveiligheid (IOV) is in 2020, met uitzondering van 1 onderdeel, beëindigd. Voor zover dat nog niet gebeurd is vindt de financiële afwikkeling plaats in 2021. Dit betreft onder andere facturen die nog moeten worden afgedaan en afrekening van subsidies. Deelprogramma 6 van het IOV loopt nog door in 2021. Het restantbudget uit 2020 wordt gebruikt voor deelprogramma 6 en voor afrekening van facturen en subsidies van de andere deelprogramma's. Onderbestedingen van het IOV worden na de financiële afwikkeling in 2021 overgeheveld naar de overheden die de clusters van het vervolg Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid trekken.

Nazorg stortplaatsen € 0,4 mln (v)

De kosten voor uitvoering van deze wettelijke taak worden in rekening gebracht bij het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Zuid-Holland. In 2020 is minder uitgegeven dan geraamd. Dit komt onder meer doordat een aantal geplande vervangingen van nazorgvoorzieningen niet nodig bleken te zijn. Een andere oorzaak van deze afwijking komt door een lagere dotatie aan de voorziening Nazorg stortplaatsen dan begroot. Het tekort op het doelvermogen van Fonds Nazorg steeg minder hard dan van tevoren verwacht, door betere beleggingsresultaten dan vooraf gedacht.

Aanpak bodemlocaties € 1,2 mln (v)

Deze afwijking is ontstaan door vertraging in diverse projecten in de werkplannen aan de omgevingsdiensten. Naast de vertraging bij diverse projecten heeft de financiële afwikkeling van de werkplannen aan de omgevingsdiensten over 2019 een voordelig effect op de realisatie. Dit veroorzaakt een onderuitputting op het budget.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving € 1 mln (v)

Conform afspraak vallen de middelen voor extra inzet bij handhaving (ad € 0,2 mln) vrij indien hier geen gebruik van wordt gemaakt. De complexiteit van het vraagstuk van afvalstoffen en Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) heeft bij de projecten ZZS geleid tot het aanpassen van de planning. De projecten rond energiebesparing en de werkzaamheden met betrekking tot incidenten zijn uitgevoerd en binnen het geraamde budget gebleven.

Altijd Actuele Digitale Vergunning € 1,8 mln (v)

Binnen het programma Altijd Actuele Digitale Vergunning (AADV) loopt een aantal projecten uit naar 2021. De IT-investering is verplaatst naar 2021 en 2022. Daarnaast bleef de personele inzet achter en kreeg de provincie een ongeraamde bijdrage van enkele externe partijen.

Omgevingsdiensten € 0,7 mln (v)

Het algemeen budget voor Omgevingsdiensten, beschikbaar om fluctuaties in het bedrijvenbestand bij de vijf omgevingsdiensten op te kunnen vangen, is niet aangesproken in 2020.

WABO/BRIKS € 0,6 mln (v)

De BRIKS-taak belegd bij de omgevingsdiensten is vraaggestuurd en is onder meer door de economische effecten van corona achtergebleven bij de prognose.

Apparaatslasten € 0,1 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

Lagere vaststelling definitieve subsidies € 1 mln (v)

Voor een aantal in het verleden verstrekte subsidies is de definitieve subsidie lager vastgesteld dan de maximale subsidie. In de begroting was met de maximale subsidie rekening gehouden zodat sprake is van een voordeel.

Looptijdverlengingen subsidies € 0,8 mln (v)

Voor diverse gesubsidieerde projecten is (veelal vanwege corona) een looptijdverlenging aangevraagd en verleend. Hierdoor worden de lasten voor deze projecten niet in 2020 verantwoord maar in 2021. Het betreft onder andere een aantal projecten op het gebied van groenparticipatie (€ 0,1 mln), landschapstafel Leidse Ommelanden (€ 0,1 mln) en subsidie aan Stichting Wereld Erfgoed Kinderdijk (€ 0,6 mln) voor het doortrekken van een fiets- en wandelpad en de realisatie van een roedenloods.

Niet doorgaan gesubsidieerde projecten Leidse Ommelanden € 0,7 mln (v)

De landschapstafel Leidse Ommelanden heeft in de jaarlijkse voortgangsrapportage over de in 2014 verstrekte UPG-subsidie aangegeven dat 2 projecten waarvoor subsidie is verleend, niet doorgaan omdat besluitvorming dusdanig is vertraagd of is uitgebleven dat de projecten niet binnen de deadline kunnen worden gerealiseerd. Het betreft stadsrand Stevenshof en Oostvlietpolder fase 3. De maximale subsidie is daarom verlaagd. In de begroting was rekening gehouden met prestatielevering in 2020.

Beschikte subsidies met prestatieleveringen na 2020 € 0,6 mln (v)

In het vierde kwartaal zijn de projectsubsidies Kwaliteitsimpuls RodS-gebieden van € 0,45 mln en Recreatieschap Rottemeren - subsidieverlening project Kwaliteitsimpuls Lage Bergse Bos (Subsidieregeling groen Zuid-Holland 2016) van € 75.000 verleend. Een deel van deze lasten worden in 2021 verantwoord. Aan de gemeente Delft is de projectsubsidie Smart Harbour Knooppuntimpuls Delft verleend. De uitvoering vindt in 2021 plaats.

Ruiter- en menpaden € 1 mln (v)

De aanleg van nieuwe ruiterspaden is deels vertraagd en de beschikbare middelen voor 2020 zijn daarom niet volledig benut. De middelen blijven beschikbaar voor uitvoering in 2021 e.v.

Onderzoek, kennisontwikkeling en algemene uitvoeringskosten voor sport en recreatie € 0,5 mln (v)

De onderschrijving op onderzoek, kennisontwikkeling en algemene uitvoeringskosten is opgebouwd uit verschillende onderdelen. Het grootste deel betreft een restant van € 0,3 mln aan procesgeld die in het Kaderbesluit Groen 2018 waren toegekend voor diverse projecten, waaronder Rotte Plezierrivier en Reuring in recreatiegebieden.

Inrichting Balij/Bieslandse bos € 0,1 mln (v)

De aanplant van bos, heeft door het warme weer van 2020 vertraging opgelopen. De bomen konden niet worden geleverd wegens teveel blad. Daardoor is de aanplant uitgesteld tot voorjaar 2021.

Natuurimpuls Vlietland € 0,1 mln (v)

Provinciale Staten hebben voor de uitvoering van motie 811, € 0,3 mln beschikbaar gesteld voor een extra kwaliteitsimpuls langs de Meeslouwerplas en Vlietland om in overleg met de gebiedspartijen, de natuur aan te vullen en uit te breiden met opgaande natuur als bomen, bosschages en struweel. Mede vanwege de samenloop met motie 867 (geluidswerende voorzieningen Vlietland) vergt het vinden van geschikte locaties meer tijd en is niet het geheel in 2020 beschikbare budget benut.

Boerenlandpaden € 0,1 mln (v)

De openstelling van de subsidieregeling Groen Zuid-Holland paragraaf 2.9 heeft in het vierde kwartaal 2020 plaatsgevonden. In 2020 zijn minder aanvragen ontvangen dan verwacht.

Sport(evenementen) € 0,1 mln (v)

Vanwege corona heeft de geplande ondersteuning van specifieke doelgroepen bij sportevenementen niet plaatsgevonden. Hoewel middelen deels op een andere wijze zijn ingezet voor sportstimulering, is toch sprake van een onderschrijving.

Apparaatslasten € 0,1 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling**Klimaatadaptatie € 0,2 mln (v)**

Het budget voor klimaatadaptatie is toegekend vanuit de impuls gelden. Doordat de beleidsrijke Begroting 2020 en toekenning van deze impuls gelden pas in de loop van 2020 zijn vastgesteld, bleef het beschikbare budget voor klimaatadaptatie langere tijd onzeker. De voorbereiding van activiteiten is daardoor pas in het najaar gestart, waardoor deze niet meer voor het eind van het jaar afgerond konden worden. Een bedrag van € 0,2 mln van het totaal toegekende budget van € 0,8 mln kon hierdoor niet meer weggezet worden en wordt alsnog bij jaarrekening beklemd uit de algemene middelen.

Inzet arbeidscapaciteit IMC (Interim Consult) € 0,3 mln (v)

Betreft middelen (M voor P) bedoeld voor de inzet van IMC op deze opgave. Inzet van IMC heeft daadwerkelijk plaatsgevonden conform begroot, maar de kosten zijn hier niet zichtbaar.

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Baten**Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid****Uitvoering WABO € 1,2 mln (n)**

De vraaggestuurde WABO/BRIKS-inkomsten zijn lager uitgevallen dan begroot.

Nazorg stortplaatsen € 0,1 mln (n)

Dit betreft een declaratie aan het Fonds Nazorg voor provinciale uitvoeringskosten voor de gesloten stortplaatsen. Aangezien minder is uitgegeven over 2020 valt de declaratie aan Fonds Nazorg ook lager uit.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	Saldo mutaties 2020
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	7-1	3.591	6.085	-2.494
#Milieuaspect.omgevingbel.t/m 2021	7-1	0	423	-423
#Omgevingsveiligheid TM 2021	7-1	8.496	15.118	-6.622
Reserve Nazorg stortplaatsen	7-1	0	138	-138
#Frictiekosten RUD t/m 2021	7-1	0	646	-646
Groene ambities	7-2	6.591	2.406	4.185
Vlietland	7-2	0	184	-184
Decentralisatieakkoord natuur	7-2	0	198	-198
Reserve UPG 40	7-2	0	2.140	-2.140
Voorm.Invest.budg.Sted.Vern.3 (ISV3)	7-2	0	1.118	-1.118
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	7-3	0	200	-200
Zuidelijke Randstad	7-3	0	70	-70
Eindtotaal		18.678	28.727	-10.049

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Omgevingsdiensten

De vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland ([DCMR Milieudienst Rijnmond](#), [Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid](#), [Omgevingsdienst West-Holland](#), [Omgevingsdienst Midden-Holland](#) en [Omgevingsdienst Haaglanden](#)) voeren namens Gedeputeerde Staten het beleid op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving uit binnen de wettelijke kaders en de kaders die de provincie opstelt. Als bedrijven voldoen aan actuele wet- en regelgeving worden hinder, emissies en risico's beperkt. Actuele vergunningen, frequent toezicht en consequent handhavend optreden bij geconstateerde overtredingen dragen hier aan bij.

Naast vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) taken bij bedrijven, voeren de vijf omgevingsdiensten ook taken uit op grond van onder meer de Wet Natuurbescherming, Wet bodembescherming, Waterwet, Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden, Wet luchtvaart, Wet geluidhinder en de Provinciale Milieuverordening.

PROAV N.V.

De provincie is enig aandeelhouder van het Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf Zuid Holland (PROAV NV). De exploitatie van stortplaats Derde Merwedehaven in Dordrecht is gestopt en er wordt gewerkt aan een gecombineerd plan dat de wijze beschrijft van eindafwerking, herinrichting en nazorg van de stortplaats. Het plan is inmiddels in uitvoering.

Subsidies

[Zie Paragraaf Subsidies, Ambitie 7.](#)

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

Dit hoofdstuk bevat de overzichten van algemene dekkingsmiddelen en organisatie en het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting en onvoorzien.

Algemene dekkingsmiddelen

De provincie streeft naar een financieel gezonde huishouding. Dit is van belang voor de rechtmatigheid van het provinciale handelen en voor de maatschappelijke legitimiteit van de provincie. De provincie werkt immers direct dan wel indirect (via het Rijk) met belastinggeld van burgers en bedrijven.

Een financieel gezonde huishouding komt in de eerste plaats tot uitdrukking in een sluitende begroting, waarin baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. In de tweede plaats moet de provincie beschikken over voldoende weerstandscapaciteit. Deze is nodig om financiële consequenties van (niet-begrote) risico's op te kunnen vangen.

De provincie streeft naar een belastingdruk die past bij het provinciale voorzieningenniveau. De opcenten op de motorrijtuigenbelasting is veruit de belangrijkste belastingheffing van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks het opcententarief vast. Dit tarief is gebonden aan een wettelijk maximum, dat jaarlijks door het Rijk (op basis van de inflatieontwikkelingen) wordt aangepast. Beleidslijn van het college is om het tarief de komende 4 jaar gelijk te houden met het huidige tarief, zodat de relatieve lastendruk voor inwoners van Zuid-Holland niet stijgt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Financieel-strategisch beleid

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het [Financieel beeld](#).

Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting

De belangrijkste inkomstenbron waar de provincie zelf invloed op heeft bestaat uit de belasting opcenten Motorrijtuigenbelasting. Naast het opcententarief dat de provincie vaststelt, zijn de werkelijke inkomsten uit de opcenten afhankelijk van externe factoren, zoals de ontwikkeling van het wagenpark in Zuid-Holland. Door een toename van het wagenpark zijn de baten hoger uitgevallen dan bij de najaarsnota voorzien. Zie ook de toelichting in de [paragraaf Lokale Heffingen](#)

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

Wat heeft dat gekost is opgebouwd in twee delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

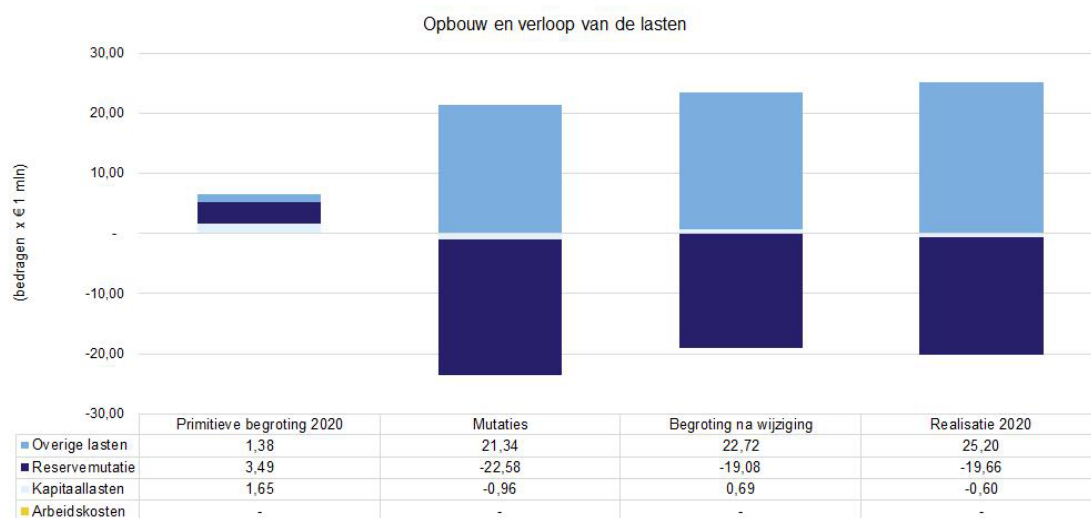
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in één tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de afwijkingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

* In de uitwerking van de presentatie van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaatsvindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt aan gewerkt om deze informatiewens geautomatiseerd mogelijk te maken.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Algemene dekkingsmiddelen					
Financieel-strategisch beleid	6.518	-2.196	4.322	4.943	-621
Totaal Lasten	6.518	-2.196	4.322	4.943	-621
Baten					
Algemene dekkingsmiddelen					
Financieel-strategisch beleid	281.886	15.759	297.645	290.411	7.234
Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	335.200	6.300	341.500	343.699	-2.199
Totaal Baten	617.086	22.059	639.145	634.110	5.035
Totaal Lasten en Baten	-610.569	-24.255	-634.824	-629.167	-5.657

Toelichting afwijkingen

Lasten

Rente leningen € 1,1 mln (v)

De provincie betaalde in 2020 minder rente over haar leningen dan was begroot, zie ook paragraaf Financiering.

Stelpost prijscompensatie € 3,4 mln (v)

De stelpost prijscompensatie is bedoeld ter dekking van de indexatie aan lastenkant. De omvang van deze stelpost bedroeg bij primaire begroting € 3,6 mln. In 2020 zijn er twee toepassingen geweest die in de Najaarsnota 2020 zijn verwerkt. Het gaat om de indexering van de budgetten van de afdeling Facilitaire Zaken (€ 0,1 mln) en de cultuurinstellingen (€ 0,1 mln). Het restant van de stelpost is een voordeel binnen de Algemene dekkingsmiddelen.

Baten

Dividenden deelnemingen € 0,7 mln (n)

De dividenden van de BNG en Nederlandse Waterschapsbank worden pas in het opvolgende jaar vastgesteld. In 2020 zijn de ontvangen dividenden over 2019 € 0,7 mln lager dan geraamd in de begroting.

Op 15 december 2020 heeft de Europese Centrale Bank (ECB) de banken aanbevolen om af te zien van dividenden of deze te beperken. Dividenden mogen onder strikte voorwaarden maximaal 15% van de gecumuleerde winst 2019-2020 bedragen. Mede door de coronapandemie is de winstgevendheid onder druk komen staan.

Opcenten Motorrijtuigenbelasting € 2,2 mln (v)

De opcenten op de Motorrijtuigenbelasting hebben over 2020 een meeropbrengst van € 2,2 mln. Met name in het laatste kwartaal was een piek waarneembaar, zie ook paragraaf Lokale heffingen.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	Saldo mutaties 2020
Algemene reserve	9-1	106.198	124.920	-18.722
Sanering glastuinbouw	9-1	0	107	-107
#Apparaatslasten DLG TM 2021	9-1	3.250	3.398	-148
IRP Goeree-Overflakkee	9-1	0	120	-120
Reserve Vitaliteit	9-1	0	165	-165
#Frictiekosten algemeen TM 2020	9-1	0	-5	5
Egal.kaplast Nota IWA Bedrijfsvoer.	9-1	0	109	-109
Jonge ambtenaren	9-1	0	296	-296
Eindtotaal		109.448	129.109	-19.661

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

Onvoorzien

Vanuit de huidige risicomanagementmethodiek, waarbij onder andere gepoogd wordt een stapeling van risicobuffers te voorkomen, is er geen behoefte aan een structurele algemene post onvoorzien. Binnen project- en programmareserves en de algemene reserve zijn immers voldoende incidentele middelen aanwezig om incidentele risico's af te dekken. Daarnaast zijn er andere bronnen voor structurele weerstand zoals onbenutte belastingcapaciteit. De post onvoorzien is daarom als nihil opgenomen.

Organisatie

Organisatie zijn de overheadkosten die bestaan uit alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces. Zie de [paragraaf Bedrijfsvoering](#) voor verdere informatie.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

Wat heeft dat gekost is opgebouwd in twee delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

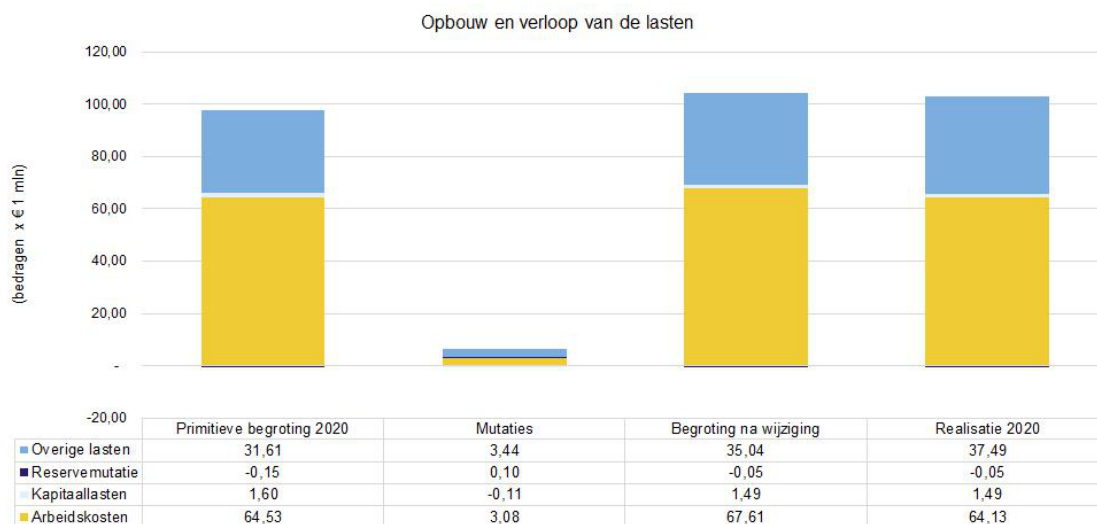
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in één tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de afwijkingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

* In de uitwerking van de presentatie van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaatsvindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt aan gewerkt om deze informatiewens geautomatiseerd mogelijk te maken.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele begroting 2020	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2020	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Duurzame organisatie					
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	21.279	-480	20.798	21.964	-1.166
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	58.507	4.746	63.254	61.034	2.220
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	14.833	2.056	16.889	16.480	409
Een solide financieel en juridisch beleid	2.964	186	3.150	3.580	-430
Totaal Lasten	97.583	6.508	104.090	103.059	1.032
Baten					
Duurzame organisatie					
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	0	0	0	3	-3
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	371	0	371	1.662	-1.291
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	2.016	0	2.016	2.283	-267
Een solide financieel en juridisch beleid	131	0	131	600	-469
Totaal Baten	2.518	0	2.518	4.547	-2.029
Totaal Lasten en Baten	95.065	6.508	101.572	98.511	3.061

Toelichting afwijkingen

Lasten

Arbeidscapaciteit bedrijfsvoeringsafdelingen € 0,4 mln (n)

De beleidsprestaties 'Een duurzame informatievoorziening en digitalisering' (€ 1,2 mln) en 'Een solide financieel en juridisch beleid' (€ 0,4 mln) hebben door onder andere de toenemende digitalisering een overschrijding op de arbeidscapaciteit. Deze overschrijding wordt gecompenseerd met de onderschrijding op de arbeidscapaciteit ad € 1,2 mln voor deze afdelingen binnen de beleidsprestatie 'Maatschappelijk betrokken werkgeverschap'. Hier worden namelijk alle loonbudgetten van de provincie verantwoord. Een nadere toelichting op de arbeidscapaciteit is opgenomen in de paragraaf Arbeidscapaciteit.

Aanwending vorming- en opleidingsbudgetten € 0,4 mln (n)

Concernbreed is er een overschrijding zichtbaar op de vormings- en opleidingsbudgetten.

Organisatieontwikkeling € 0,7 mln (v)

Voor de organisatieontwikkeling is het voormalige budget Provincie van Waarde ingezet. In 2020 is er een onderbesteding op het budget organisatieontwikkeling doordat er minder middelen ingezet zijn voor opdrachten in het kader van organisatieontwikkeling dan eerder was verwacht. Voor 2021 zal herprogrammering nodig zijn.

OV-abonnementen € 0,8 mln (v)

Vanwege de coronapandemie zijn de trajectabonnementen per 1 april 2020 door de NS gepauzeerd. Dit resulteert in een besparing op de kosten.

Asbestsanering gebouw C € 0,3 mln (v)

De sanering van asbest bestaat uit twee onderdelen, te weten verwijdering van de aanwezige asbest en alle besmette onderdelen en opnieuw bouwen van verwijderde onderdelen. Het verwijderen is enige weken later afgerond dan gepland doordat de aannemer de benodigde vergunningen met vertraging ontving. Deze vertraging wordt ingehaald in de uitvoeringsfase die begin 2021 is gestart. De kosten schuiven daarom deels door naar 2021.

Baten

Detacheringen en vergoedingen UWV € 1,9 mln (v)

Dit betreft de opbrengsten voor extern gedetacheerde medewerkers en vergoedingen van het UWV. Deze baten worden niet gebudgetteerd, zie ook paragraaf Arbeidscapaciteit.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven welke de totale inzet van reserves is binnen de ambitie.

Met ingang van begrotingsjaar 2021 is het budget van beide reserves overgebracht naar de exploitatierekening voor uitvoering van de activiteiten.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	Saldo mutaties 2020
Reserve Vitaliteit	8-1	0	25	-25
Jonge ambtenaren	8-1	0	25	-25
Eindtotaal		0	50	-50

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

De deelname van de provincie Zuid-Holland in de sectorbanken N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en Nederlandse Waterschapsbank NV moet er toe bijdragen dat de provincie toegang heeft tot de kapitaal- en geldmarkt. Hierdoor is het mogelijk om, zo nodig, voldoende financieringsmiddelen aan te trekken tegen zo laag mogelijke prijzen.

Subsidies

Niet van toepassing.

Wettelijke indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn gebaseerd op de [Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 november 2017, nr. 2017-0000031576](#), tot vaststelling van de beleidsindicatoren die door provincies in de ambities en ambitieverantwoording worden opgenomen.

<i>Voortgang en trends</i>				
In lijn met de wens naar een transparante en open provincie is net als vorig jaarverslag de voortgang van de effecten van ons beleid inzichtelijk gemaakt (de indicatoren). We doen dit door een signalering te geven in de voortgang en de trend van de indicatoren.				
Voortgang	onbekend	goed	aandachtspunt	niet volgens planning
Trend	onbekend	stabiel	positieve ontwikkeling	Negatieve ontwikkeling
<p>Voortgang:</p> <p>Met een stoplichtscore geven we aan of een streefwaarde volgens planning is gehaald. Deze score wordt daarna verder toegelicht (cijfermatig zoals percentages, bedragen, hectares; alsook in tekst).</p> <p>Het hoeft niet zo te zijn dat de meetwaarde minimaal gelijk moet zijn aan de streefwaarde om een goed te kunnen scoren. Dat hangt af van het uitgangspunt dat bij de bepaling van de streefwaarde is gehanteerd. In de toelichting wordt dat inzicht verschaft. Bijvoorbeeld als de streefwaarde is om 26.850 m² te scoren en de meetwaarde is 26.700 m² kan deze als goed zijn neergezet.</p> <p>Trend: Bij de weergave van de trend is gekeken naar hoe de meetwaarde zich heeft ontwikkeld ten opzichte van de vorige meting. Dit kan positief of negatief zijn. De grafische weergave geeft direct duidelijk weer hoe de trend is. In sommige gevallen is een lagere meetwaarde namelijk juist een positieve ontwikkeling.</p>				

Voortgang	Trend	Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Streefwaarde 2020	Meetwaarde 2020
		1	Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	PM	0	3
		1	Opkomst verkiezingen	PM	55%	Geen verkiezingen
		2	Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer	7,5	≥ landelijk gemiddelde 2020	Geen meting in 2020
		3	Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)	40 Mton	41	42,3
		3	Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)	13.4 PJ	38	25,5
		4	Procentuele groei BRP	PM	PM	0,04%
		4	Procentuele werkgelegenheid	PM	PM	70,1%
		4	Restauratievolume	15	12%	12,8%

Voortgang	Trend	Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Streefwaarde 2020	Meetwaarde 2020
		5	Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet	3	Geen meting	Geen meting
		5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave	-	639	6,8
		5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave	27.476	381 (1%)	644 (2%)

Toelichting

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

In 2020 stonden twee gemeenten onder preventief toezicht: Zwijndrecht (voorjaar 2020 opgeheven na vaststelling van hun herstelplan), Vlaardingen en Den Haag (vanwege bestuurlijke issues en daardoor termijnoverschrijding).

Opkomst verkiezingen

In 2020 zijn er geen verkiezingen Provinciale Staten geweest.

Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer

De OV-kundenbarometer is vorig jaar alleen voor het eerste kwartaal uitgevoerd. Daarna zijn de metingen vanwege corona gestaakt. In 2020 is dan ook geen volledig en representatief onderzoek gedaan om deze wettelijke indicator te kunnen invullen.

Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)

De totale CO₂-uitstoot (scope 1) in de provincie Zuid-Holland in 2019 was 42,3 Mton. Dat is 1,0 Mton lager dan in 2018. De CO₂-uitstoot is de laatste jaren, mede door de 2013 SER energieakkoord afspraken, afgenomen en sinds 2018 onder het niveau van 2010.

Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)

De totale hoeveelheid hernieuwbare energie is sinds 2010 met bijna 250% gestegen tot 25.536 TJ in 2019. Daarmee is het aandeel hernieuwbaar 5,9% t.o.v. het totaal energiegebruik.

Procentuele groei BRP

De economie van Zuid-Holland lijkt in deze bijzondere coronatijden nét iets boven het landelijk gemiddelde te presteren. Er zijn alleen nog landelijke cijfers bekend, afzonderlijke cijfers voor Zuid-Holland zullen pas later bekend worden, het betreft nu nog een prognose, te weten op basis van de Macro-Economische Verkenningen 2021. De krimp in 2020 is net iets kleiner dan de landelijke 5%. De verklaring daarvoor lijkt te zijn gelegen in de brede sectorale structuur van de regionale economie, die zorgt dat de klap minder groot is. Zo wordt Zuid-Holland minder geraakt dan gebieden waar toerisme en horeca een sterker stempel op de regionale economie drukken.

Procentuele werkgelegenheid

Er zijn alleen nog landelijke cijfers bekend (70,5%), afzonderlijke cijfers voor Zuid-Holland zullen pas later bekend worden. Het betreft nu dus nog een prognose, te weten op basis van de Macro-Economische Verkenningen 2021. Het verschil met het landelijke cijfer is in de prognose nog ongeveer gelijk gebleven aan dat uit 2019 (0,4% minder werkgelegenheid in Zuid-Holland dan landelijk). De trend uit eerdere jaren is dat het verschil met de landelijke cijfers wel terugloopt.

Restauratievolume

Alle provincies hebben een Erfgoedmonitor, waarin gegevens van alle rijksmonumenten in de provincie zijn opgenomen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verzamelt de gegevens van alle provincies en publiceert deze op een geaggregeerd niveau via www.erfgoedmonitor.nl. De provinciale Erfgoedmonitor is vanwege privacy-gevoeligheid niet publiek toegankelijk. De data in de monitor worden jaarlijks geactualiseerd, en wordt een deel van de rijksmonumenten vastgelegd met foto-beelden vanaf de openbare weg. De gecombineerde data leveren elke vier jaar een volledig geactualiseerde monitor op. De monitor bevat gegevens van alle niet-woonhuis rijksmonumenten in de provincie. Deze vallen onder het provinciaal beleid en kunnen provinciale steun krijgen bij een noodzakelijke restauratie. Regulier onderhoud van deze objecten wordt ondersteund door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

In de Erfgoedmonitor is o.a. de onderhoudsstaat van de groep niet-woonhuis rijksmonumenten opgenomen. Eind 2016 is de eerste monitor uitgevoerd, waaruit bleek dat toen 15,4% van deze rijksmonumenten in een matige tot slechte staat verkeerde. Eind 2020 bedraagt het percentage 12,8%. Dit percentage is merkbaar gedaald als direct gevolg van de provinciale inzet op restauratie. In de tussenliggende jaren is de monitor echter ook kwalitatief verbeterd, zijn er categorieën erfgoed gewijzigd en is het aantal afzonderlijk gemonitorde onderdelen van rijksmonumentale complexen sterk uitgebreid. Zo is bijvoorbeeld nu ook de categorie 'hofjeswoningen' toegevoegd, die ook voor provinciale restauratiesubsidie in aanmerking komt. Dit is een categorie die er relatief goed bij staat. Als gevolg hiervan is het huidige percentage restauratievolume sneller gedaald.

Berekend is hoe snel het percentage "matig-slecht" omlaag gaat bij de huidige provinciale inzet op restauratie, waarbij is meegerekend dat het huidige percentage "redelijk-goed" ook niet statisch is, omdat deze objecten kunnen verslechteren door gebrek aan onderhoud. Bij de bepaling van de percentages is gerekend met de huidige inzet van € 2.576.942 tot en met 2023 en € 2.326.942 vanaf 2024. Het landelijk bepaalde streefpercentage "matig-slecht" van 10% zal hiermee eind 2030 worden bereikt. Elke extra provinciale inzet op restauratie vertaalt zich in een snellere daling van het percentage en het eerder behalen van dit doel.

Belangrijke kanttekening hierbij is dat twee categorieën erfgoed nu nog ontbreken en de komende jaren worden toegevoegd, te weten Groen Erfgoed en Interieurs / Orgels. Deze zijn tot op heden nog niet opgenomen in de monitor omdat zij om een aangepaste methodiek vragen. Er kan nog geen indicatie worden gegeven van de restauratiebehoefte van deze twee categorieën. Voor Groen Erfgoed zal dit waarschijnlijk vanaf 2021 mogelijk zijn. De verwachting is dat met name voor Groen Erfgoed, gezien de omvang van de categorie en de oppervlakte van de terreinen, de restauratiebehoefte omvangrijk zal zijn. Dit ondanks dat binnen de erfgoedlijn Landgoederenzone de laatste jaren al diverse groene monumenten zijn gerestaureerd met een provinciale bijdrage. Omdat de categorieën Groen Erfgoed en Interieurs / Orgels nog niet in de monitor zijn opgenomen vertaalt provinciale inzet zich op dit moment niet in een daling van het percentage, maar juist in een stijging. Deze inzet gaat, voor wat betreft het percentage, 'ten koste' van een restauratiebijdrage aan erfgoed dat wel in de monitor is opgenomen. De in de tabel opgenomen percentages geven hiermee een indicatie van de daling van het percentage restauratievolume.

Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet

De laatste officiële KRW-beoordeling en vaststelling vond plaats in 2015 aan het einde van Stroomgebiedsbeheerplan II. In 2015 was het aantal KRW grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet, 4 uit 5. In 2021 vindt de eerstvolgende officiële KRW-beoordeling plaats, dit gebeurt bij het vaststellen van Stroomgebiedsbeheersplan III en de daarbij horende factsheets grondwater. In de tussenjaren, 2016 tot en met 2020 vindt er geen meting plaats voor KRW grondwater.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave

Het aantal hectaren nieuw ingerichte natuur ten opzichte van de opgave was in 2020 6,8 ha. Dit valt lager uit dan de streefwaarde in 2020, doordat de deadlines voor de realisatie van de deelprogramma's Krimpenerwaard (circa 1750 ha) en Gouwe Wiericke (circa 800 ha) zijn verplaatst van 2021 naar 2026 respectievelijk 2024. De verwachte programmering voor realisatie is daarmee naar achteren verplaatst.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave

Het aantal hectaren nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave was in 2020 circa 644 ha, dit is 263 ha meer dan de bepaalde streefwaarde. Daarmee is het areaal natuur in beheer gestegen met 2% ten opzichte van de bedachte 1%.

Paragrafen

Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)

Inleiding

In september 2015 is de nieuwe organisatiekoers vastgesteld waarin de provincie zich ontwikkelt tot een opgavegerichte organisatie die de eigen ambities verbindt en realiseert met (die van) de omgeving. Onderdeel van de ontwikkeling naar opgavegericht werken is om inzicht te hebben in de arbeidskosten om de provinciale doelen te bereiken. In de paragraaf Arbeidscapaciteit wordt ingegaan op de samenstelling en de omvang van de benodigde arbeidskosten, bestaande uit:

- a. Loonkosten voor de formatie van de provincie Zuid-Holland;
- b. Loonkosten voor medewerkers in dienst van de provincie die worden gedekt vanuit materiële budgetten;
- c. Kosten voor de inhuur van externen;
- d. Kosten van detacheringen;
- e. Ontvangsten uit detacheringen en UWV.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat de arbeidskosten voor uitvoering van beleidsprogramma's, de directe arbeidskosten, worden opgenomen bij de beleidsprogramma's. Het gevolg van deze BBV-werkwijze is dat het totaal van de arbeidskosten en de hierop gebaseerde richtlijnen onvoldoende inzichtelijk is. In de paragraaf Arbeidscapaciteit is daarom informatie opgenomen om inzicht te geven. Deze informatie betreft een aanvulling op de voorschriften die daarvoor in het BBV zijn opgenomen.

Totaalbeeld arbeidskosten

Omschrijving (x € 1.000)	Begroting stand NJN	Realisatie	Saldo
A. Loonkosten formatie	131,1	129,2	1,9
B. Loonkosten M voor P	9,1	8,1	0,9
C. Kosten voor inhuur van externen	23,7	27,9	-4,2
D. UWV / Detacheringen		0,6	-0,6
E. Opbrengsten uit UWV en Detacheringen		-2,0	2,0
Totaal arbeidskosten	163,88	163,84	0,04

Arbeidscapaciteit bestaat uit de totale kosten die de provincie aan personeel uitgeeft om aan haar taken te voldoen. Dit betreft dus zowel mensen in loondienst als externe medewerkers. De provincie is afgelopen jaar nagenoeg precies op het budget uitgekomen dat vastgesteld is na de bijstellingen uit de najaarsnota. De afwijkingen op onderdelen kunnen als volgt toegelicht worden:

Toelichting op de loonkosten (A+B)

De loonkosten van de provincie Zuid-Holland bestaan voor het grootste gedeelte uit de kosten voor de vaste formatie. Daarnaast is een aantal medewerkers in tijdelijke dienst. Deze laatste categorie wordt incidenteel uit de materiële middelen gedekt. De totale loonkosten (A+B in de tabel Totaalbeeld) zijn € 2,8 mln onder budget gebleven. De belangrijkste reden daarvoor is dat de provincie het afgelopen jaar niet al haar vacatures kon vullen. Een rechtstreeks gevolg van vacatures is dat het loonkostenbudget niet volledig wordt gebruikt.

Toelichting op de kosten voor de inhuur van externen (C)

Er zijn verschillende redenen waarom we gebruik maken van inhuur. De belangrijkste zijn:

1. Snelle en tijdelijke invulling van (moeilijk vervulbare) vacatures;
2. Vervanging bij (langdurige) ziekte;
3. Ontbreken van specifieke kennis en expertise;
4. Tijdelijke (extra) capaciteit bij (beleids)intensiveringen en/of piekdruk.

Afgelopen jaar is er relatief veel externe inhuur geweest om het niet kunnen opvullen van de vacatures te compenseren. Dit is de voornaamste oorzaak van de hogere realisatie (van € 4,2 mln) op de kosten van de inhuur.

Daarnaast speelt mee dat gebruik kon worden gemaakt van verschillende subsidies (onder meer EU subsidies Clean Inland Shipping, Truckparkings en Waterstofbussen) om extra inhuur te bekostigen. Een overschrijding van € 0,3 mln werd door deze subsidies gedekt.

Toelichting op de kosten van detacheringen en ontvangsten uit detacheringen en UWV (D+E)

Vanuit arbeidscapaciteit maken we ook gebruik van detacheringen. Per saldo detacheren we meer medewerkers dan het aantal waar we zelf gebruik van maken. Daarnaast krijgen we vergoedingen vanuit het UWV bij zwangerschap. Deze uitgaven en inkomsten zijn lastig voorspelbaar en worden daarom neutraal begroot. Per saldo hebben we extra inkomsten (gesaldeerd) van € 1,4 mln. De kosten en baten van detacheringen hangen nauw samen met de kosten van de formatie en de externe inhuur. Deze dienen dus in samenhang met de overige arbeidskosten gezien te worden.

Na optelling van de loonkosten, de kosten van externe inhuur en de kosten en baten van detacheringen, resteert er een positief saldo van € 0,04 mln.

Paragraaf Bedrijfsvoering

De paragraaf betreffende de bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens van de bedrijfsvoering. De dekking voor beleidsdoelstelling van deze paragraaf is onderdeel van de [organisatie](#).

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel Duurzame organisatie

We zijn een kennisintensieve organisatie, waar vakmensen hun werk doen en waarde toevoegen aan complexe maatschappelijke opgaven. Binnen onze organisatie werken daarom mensen met diverse achtergronden en expertises. Zuid-Holland is een regenboogprovincie. Wij zijn een diverse en inclusieve organisatie. Racisme, antisemitisme, discriminatie en uitsluiting worden niet getolereerd. Instroom van jonge medewerkers, doorstroom en behoud van kennis en ervaring in de organisatie vinden we belangrijk. We zetten in op talent. We hebben de ambitie om voorop te lopen met de participatiebanen.

De Zuid-Hollandse organisatie wil samen met haar werknemers de slagkracht van de provinciale organisatie vergroten. We zetten in op een doelgerichte en kostenbewuste organisatie. Het is belangrijk dat we in onze eigen organisatie voldoende kennis en capaciteit hebben om onze taken uit te voeren. We grijpen niet te snel naar tijdelijke teams en contracten, maar erkennen dat een flexibele schil nodig is. Zeker voor bijzonder gespecialiseerde kennis blijft inhuur noodzakelijk. We werken steeds meer opgavegericht en integraal en daarmee werken we aan één uitvoeringsagenda. De Omgevingswet biedt goede mogelijkheden om dit verder te ontwikkelen.

Digitalisering verandert fundamenteel de wijze waarop onze samenleving functioneert en daarmee de wijze waarop wij onze provinciale doelen realiseren. Nieuwe processen, nieuwe mogelijkheden en nieuwe samenwerkingen ontstaan door intensief gebruik van data en snel veranderde technologische mogelijkheden. Wij zien duurzame informatievoorziening en digitalisering als middelen om onze ambities als provincie te bereiken, waarbij inwoners en samenleving centraal staan. Digitalisering raakt namelijk elke taak die de provincie uitvoert en elke opgave waaraan zij werkt, zeker in de uitvoeringsfase.

Onze werkwijze kenmerkt zich door de volgende uitgangspunten:

1. 'Practice what you preach'. Wat de provincie vertelt aan anderen voert zij in haar eigen organisatie ook door;
2. Opgavegericht werken en strategische personeelsplanning inzetten;
3. Leren en professionaliseren. Als organisatie leren we voortdurend, maken we meer participatie mogelijk, en werken we aan inclusiviteit en digitale vaardigheid;
4. Wij stellen ons op als proeftuin en 'launching customer'. De provincie verwerkt leerervaringen vervolgens in beleid en projecten;
5. Alle bedrijfsvoeringsdisciplines zijn betrokken bij de realisatie van de opgaven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om het Beleidsdoel Duurzame organisatie te realiseren, is deze vertaald naar een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsprestatie - Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

Het plotseling verplicht thuiswerken tijdens de coronapandemie heeft aangetoond dat het werk door kan gaan dankzij de digitale voorzieningen en de toenemende digitale vaardigheid van provinciale medewerkers. Thuiswerken heeft in 2020 geleid tot extra kosten voor de provincie, met name op informatieveiligheid en extra personeel voor de ICT-servicedesk.

In 2020 is gewerkt aan de bewustwording dat archivering niet langer gaat om vastlegging na afloop van het werkproces, maar steeds meer om informatiebeheer vanaf het eerste moment dat informatie in een werkproces beschikbaar komt. Informatie wordt net als geld en capaciteit steeds meer een productiefactor. Ook informatie die niet in aanmerking komt voor archivering, is meer onderwerp van gesprek geworden.

Naast meer bewustwording is gewerkt aan verbetering van de technische voorzieningen waardoor de informatie, in de (bedrijfs)processen en op basis waarvan besluiten zijn genomen, beter kan worden ontsloten. Door de betere ontsluiting kunnen sneller analyses worden gemaakt van hogere kwaliteit en ook betere verslaglegging en prognoses. Daarnaast zijn processen vereenvoudigd waardoor de regelgeving over herkomst en traceerbaarheid van gegevens makkelijker kan worden nageleefd.

Toegenomen digitalisering leidt tot grotere kwetsbaarheid. In 2020 hebben we de inzet verhoogd om binnen de provincie sneller op het niveau van informatieveiligheid te komen, die voldoet aan de eisen van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). De BIO geldt als basisnormenkader voor de informatieveiligheid van de overheid.

De verwachting voor komende jaren is dat blijvend meer vanuit huis zal worden gewerkt en de digitalisering zich snel zal blijven ontwikkelen. Dit blijft vragen om investeringen in een veilige en betrouwbare digitale werkomgeving met een goede technische ondersteuning en een gericht trainingsaanbod. Daarnaast dient het opslagsysteem te worden vernieuwd, zodat de enorme toename aan digitale informatie vindbaar, toegankelijk en veilig blijft. En we kunnen voldoen aan de nieuwe wetgeving rond privacy, digitale toegankelijkheid en transparantie.

Beleidsprestatie - Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal

We willen een duurzame organisatie zijn die aantrekkelijk is om voor te werken en wendbaar en slagvaardig op nieuwe ontwikkelingen kan inspelen. Dat vraagt om modern werkgeverschap en goed personeelsbeleid. We dragen zorg voor behoud van kennis en ervaring (in-, door- en uitstroom) via een Strategische Personeelsplanning (SPP) op concernniveau.

We herijken daartoe onze missie, visie en strategie en stellen een aantal strategische toekomstscenario's op. We brengen de voor de provincie relevante ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in kaart en vertalen deze naar gewenste (benodigde) arbeidscapaciteit. We investeren in gerichte arbeidsmarktcommunicatie. Het geschetste SPP-proces is, na een aanvankelijke vertraging als gevolg van de coronapandemie, inmiddels concernbreed in volle gang.

In 2020 is het traineeprogramma voorbereid met start op 1 januari 2021, waarbij jonge getalenteerde mensen een tweejarig leer-werkprogramma doorlopen. De uitvoering van de Participatiewet is continu en zorgt ervoor dat meer mensen met een arbeidsbeperking een baan binnen onze organisatie krijgen. Het Servicepunt Vitaliteit is in 2020 geëvalueerd. De resultaten daarvan vormen een belangrijke bouwsteen voor het programma Werk & Gezondheid dat momenteel wordt opgezet. Doel daarvan is, naast de uitvoering van de wettelijke taken op gebied van verzuim en re-integratie, medewerkers te inspireren, stimuleren en faciliteren om hun mentale en fysieke gezondheid te bevorderen.

We geven invulling aan de pilot levensfasebewust personeelsbeleid voor medewerkers ouder dan 62 jaar in de schalen 1-7 door budget in te zetten voor individueel maatwerk. Echter door de coronapandemie is deze pilot uitgesteld naar 2021.

Beleidsprestatie - Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

Een duurzame organisatie vraagt om een duurzame huishouding. Wij streven hierbij naar tevreden medewerkers en klanten. Facilitaire activiteiten dragen bij aan uitvoering van de maatschappelijke opgaven, of het nu gaat om duurzame inkoop, een energieneutrale verbouwing van ons kantoor of de elektrificering van ons wagenpark. We ondersteunen daarom de beleidsmatige doelstellingen, zoals energietransitie, innovatie en slim datagebruik.

We zetten in op verduurzaming van ons vastgoed in lijn met de bestuurlijke afspraken binnen het Interprovinciaal Overleg en Energie Rijk Den Haag (ERDH). Inmiddels is gestart met de renovatie van gebouw C. Daarin wordt meegenomen de ontwikkeling van een integrale oplossing voor de warmte-koude-opslag van zowel gebouwdeel C als de andere bouwdelen.

Door de coronapandemie en de onduidelijkheid daaromheen is niet gestart met een verkenning van de renovatie van de overige bouwdelen van het provinciehuis. In 2021 wordt eerst een nieuwe huisvestingsvisie opgesteld en vastgesteld met input uit de Werkgemeenschap van de Toekomst over hoe de provincie wil werken. Mogelijk worden aanpassingen aan de overige bouwdelen daarna alsnog verkend. Voor de buitenlocaties zijn er in 2020 meerjarenonderhoudsplannen opgesteld.

Urgente aanpassingen aan gebouwen (1e fase brandveiligheid) zijn doorgevoerd. We implementeren het contract circulair meubilair. De afgelopen periode is onderzoek gedaan naar optimalisatie van een duurzamer en gezonder aanbod van etenswaren in het provinciehuis. De resultaten zijn uitgewerkt in 2020. Door de coronapandemie is implementatie hiervan nog niet goed mogelijk geweest. Het is wel een continu proces, dat verder wordt gebracht als het provinciehuis weer opengaat.

We hebben alle poolauto's vervangen door elektrische auto's. In de parkeergarage zijn extra elektrische oplaadpunten aangebracht.

Beleidsprestatie - Een solide financieel en juridisch beleid

De begroting biedt ruimte om veel van onze ambities te realiseren, maar dwingt ook tot scherpe keuzes.

Uitgangspunt is een solide financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de lasten voor onze inwoners niet hoger dan strikt noodzakelijk en de inkomsten en uitgaven zijn meerjarig structureel in evenwicht. We verbeteren onze financiële planning om zo realistisch mogelijk te begroten. We houden financiële ruimte om in te spelen op actuele ontwikkelingen en nieuwe ambities waarbij rekening wordt gehouden met tegenvallers. Daarnaast worden jaarlijks verschillende P&C-producten opgeleverd en wordt op juridisch en financieel gebied geadviseerd over onder andere (complexe) financieringsvormen mede in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften.

In 2020 is de aanbesteding van de accountantsdienst afgerond en gegund voor een periode van 2020-2026.

Provinciale Staten hebben in december 2020 de herziene Financiële Verordening vastgesteld.

De wet Rechtmatigheidsverantwoording wordt in 2021 vastgesteld. Daarom is gestart met een plan van aanpak om vanaf de Jaarrekening 2021 te komen tot een rechtmatigheidsverklaring van het bestuur. Met de herijking van de financiële spelregels is een start gemaakt (onder andere op het gebied van arbeidscapaciteit).

Paragraaf EU-subsidies

Inleiding

Daar waar onze provinciale opgaven overlappen met EU-beleid, vormen EU- subsidies een belangrijke financieringsbron om deze te realiseren. Deze paragraaf biedt een overzicht van de stand van zaken van alle EU-subsidieprogramma's waarbij de provincie een formele rol vervult bij de toekenning en/of uitvoering én alle EU-subsidieprojecten waaraan de provincie zelf als partner deelneemt. De verantwoording van de inhoudelijke resultaten van de besteding van EU-middelen en deelname aan EU-projecten verloopt via de corresponderende beleidsambities, zoals opgenomen in deze jaarstukken.

De totale (financiële) baten van EU-subsidies voor onze regio lopen maar in beperkte mate via de provinciale jaarrekening. Om dit totaal toch inzichtelijk te maken, laten we via de EU- subsidiemonitor jaarlijks zien hoeveel middelen uit de verschillende programma's in Zuid-Holland per opgave landen. Uit de meest recente monitor (peildatum 1-3-2020) blijkt dat in de *EU-programmaperiode 2014-2020* 2.090 unieke partners uit Zuid-Holland actief zijn in 4.240 EU- projecten. Gezamenlijk hebben deze Zuid-Hollandse partners ruim € 1,4 miljard (niet gecorrigeerd voor de TNO-vestigingen buiten Zuid-Holland en de Rijksoverheid, bedraagt de toegekende EU subsidie in Zuid-Holland € 1.731.161.339) aan EU- middelen ontvangen. Van dit totaal heeft de provincie Zuid-Holland voor zo'n € 130 mln een rol gespeeld in de besluitvorming bij de toekenning. Zelf heeft de provincie Zuid-Holland ruim € 11 mln aan EU-subsidies binnengehaald door als organisatie partner te worden in projecten.

2020 was het laatste jaar van de *EU-programmaperiode 2014-2020*. Dit betekent dat (bijna) alle bestaande EU-programma's de beschikbare middelen hebben uitgeput en geen nieuwe projecten meer zullen financieren. Wel kan de uitvoering van reeds goedgekeurde projecten nog een aantal jaar doorlopen. Vanaf 2021 starten de nieuwe EU-programma's die vanuit het Meerjarig Financieel Kader (MFK) 2021-2027 worden gefinancierd.

Regievoering op EU-programma's

Kansen voor West II (EFRO)

Eind 2020 zijn alle Kansen voor West II-middelen voor de EU-programmaperiode 2014-2020 beschikbaar. De meeste gefinancierde projecten lopen echter nog door en moeten uiterlijk in 2023 worden afgerond. Met een eigen inbreng van € 12,9 mln realiseert de provincie Zuid-Holland hierdoor een geschat totaal van bijna € 135 mln aan investeringen in projecten die bijdragen aan onze regionale ambities op de beleidsterreinen economie en energie. Deze multiplier komt niet alleen voort uit EU- middelen, maar ook door aanvullende cofinanciering vanuit het Rijk en de eigen bijdrage van subsidie-ontvangende partijen in de totale projectkosten. Onderstaande tabel biedt een overzicht van hoe het Zuid-Hollandse deel van Kansen voor West II is opgebouwd:

Financieel overzicht Kansen voor West II (2014-2020) (bedragen x € 1mln)	
EU-middelen voor de provincie Zuid-Holland	33,8
Rijkscofinanciering voor de provincie Zuid-Holland	7,9
Eigen inbreng provincie Zuid-Holland	12,9
Totale publieke investering	54,6
Eigen inbreng externe partijen	80,1
Totale geïnvesteerd in projecten	134,7

Plattelandontwikkelingsprogramma 3 (ELFPO)

De middelen uit het Plattelandontwikkelingsprogramma 3 (POP3) worden hoofdzakelijk ingezet binnen het programma Zuid-Hollands Groen en het provinciale Ambitiesdocument 'Samen voor een flinke sprong:

Innovatieagenda Duurzame Landbouw'. Het gezamenlijk investeringsbudget van € 27,5 mln dat provincie en waterschappen beschikbaar hebben gesteld, wordt aangevuld met eenzelfde bedrag aan EU-middelen. Het werkelijke bedrag aan investeringen in Zuid-Holland ligt nog hoger, omdat subsidie-ontvangende partijen zelf ook een deel van de projectkosten dragen (variërend van 20% tot 70%, afhankelijk van de maatregel). Eind 2020 zijn alle beschikbare middelen voor de *EU-programmaperiode 2014-2020* verplicht. Een aantal gefinancierde projecten is momenteel nog in uitvoering en deze moeten uiterlijk in 2023 worden afgerond.

Financieel overzicht POP3 (2014-2020) (bedragen x € 1mln)	
EU-middelen voor de provincie Zuid-Holland	27,5
Eigen inbreng provincie Zuid-Holland en waterschappen	27,5
Totale publieke investering	55,0

Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ELFPO)

Agrariërs kunnen beheer gericht op versterking van natuurwaarden gesubsidieerd krijgen uit het programma Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb). Het ANLb richt zich in Zuid-Holland in de eerste plaats op weidevogels. Daarnaast wordt ingezet op akkerranden, natte dooradering, landschapselementen en water. Ook bij het ANLb leiden EU-middelen tot een multiplier van het totaal beschikbare investeringsbudget. Eind 2020 zijn alle beschikbare middelen voor de *EU-programmaperiode 2014-2020* verplicht. Een aantal gefinancierde projecten is momenteel nog in uitvoering en deze moeten uiterlijk in 2023 worden afgerond.

Financieel overzicht ANLb (2014-2020) (bedragen x € 1mln)	
EU-middelen voor de provincie Zuid-Holland	26,3
Eigen inbreng provincie Zuid-Holland	20,7
Eigen inbreng waterschappen	2,9
Totale publieke investering	49,9

Uitvoerende rol EU-Programma's

Interreg

De provincie heeft bij verschillende Interregprogramma's een rol in de uitvoering van het programma. Als provincie hebben we geen directe zeggenschap over de middelen van deze programma's, maar zijn we wel in meer of mindere mate betrokken bij de werving en selectie van projecten binnen deze programma's.

A-programma's

A-programma's richten zich op samenwerking in de grensgebieden. Door als provincie Zuid-Holland formeel deel te nemen aan het Interreg A-programma 2 *Zeeën* en als 'preferred partner' op te treden bij *Vlaanderen-Nederland*, hebben we invloed op de werving en selectie van projecten binnen deze programma's.

B- & C-programma's

B-programma's beslaan een veel groter programmagebied en richten zich op transnationale samenwerking tussen verschillende landen die samen één Europese regio vormen. C-programma's zijn pan-Europees en richten zich voornamelijk op kennisuitwisseling tussen regionale en lokale overheden. Bij de Interreg B-programma's Noordzeeregio en Noordwest Europa en het C-programma Interreg Europe nemen we zitting in de Nationale Adviescommissie (NAC), waarin adviezen worden voorbereid voor de Nederlandse afgevaardigden die als stuurgroep lid optreden bij de beoordeling van projecten binnen deze programma's.

Cofinanciering

Ook heeft de provincie voor de EU-programmaperiode 2014-2020 in totaal € 4 mln aan cofinanciering beschikbaar gesteld om deelname van Zuid-Hollandse partijen aan Interreg te stimuleren. Hiervan was eind 2020 ruim € 3,4 mln toegekend. Er stond toen nog voor circa € 0,7 mln aan openstaande aanvragen in behandeling, waardoor de verwachting is dat het volledig beschikbare budget voor deze periode zal worden uitgeput. Mede hierdoor is er tot nu ruim € 42 mln aan EU-middelen uit Interregprogramma's aan Zuid-Hollandse partijen toegekend. Omdat projectpartners binnen deze programma's ook een eigen bijdrage leveren, ligt het daadwerkelijke bedrag aan investeringen dat in Zuid-Holland wordt gedaan hoger. De uitvoering van Interregprojecten die zijn goedgekeurd in de aflopende programmaperiode kunnen, afhankelijk van het programma, nog doorlopen tot eind 2022 of eind 2023.

Financieel overzicht Interreg A / B / C (2014-2020) (bedragen x € 1mln)	
Interreg A / grensoverschrijdend / EU-middelen voor Zuid-Hollandse partijen	26,3
Interreg B / transnationaal / EU-middelen voor Zuid-Hollandse partijen	14,0
Interreg C / pan-Europees / EU-middelen voor Zuid-Hollandse partijen	1,9
Toegekende provinciale cofinanciering aan Zuid-Hollandse partijen	3,4
Totale publieke investering	25,6

Deelname aan EU-projecten

Bij de overige EU-programma's kan de provincie als organisatie zelf subsidie aanvragen. Dit is mogelijk door als partner deel te nemen aan een project en dit vereist bijna altijd een internationaal consortium. Hierbij zijn er drie opties die verschillen in intensiteit en verantwoordelijkheid, namelijk: leadpartner, projectpartner of observer. De provincie is momenteel op alle drie de manieren actief.

In 2020 zijn er drie nieuwe EU-projecten met provinciale deelname goedgekeurd, waarbij de provincie steeds als leadpartner optreedt. Ook werden er in 2020 drie lopende projecten afgesloten. Partnerdeelname aan EU-projecten door de provincie wordt via de inhoudelijke ambities verantwoord, omdat deze altijd behoort bij te dragen aan de realisatie van provinciale ambities.

Onderstaande tabel biedt een overzicht van alle EU-projecten waar de provincie in de *EU-programmaperiode 2014-2020* aan deelneemt of heeft deelgenomen. In deze periode heeft de provincie Zuid-Holland ruim € 11 mln subsidie toegekend gekregen door zelf als organisatie partner te worden in 13 verschillende projecten. De in onderstaande tabel opgenomen bedragen betreffen in de eerste plaats de bij aanvang begrote projectkosten voor de provincie en bijbehorende maximale hoogte van de toegekende subsidie. Voor de reeds afgesloten projecten zijn ook de daadwerkelijk gemaakte projectkosten en de gerealiseerde subsidie opgenomen.

Er bestaat namelijk een belangrijk verschil tussen toegekende EU-subsidie en gerealiseerde EU-subsidie. Dit komt omdat bijna alle EU-programma's subsidie uitkeren op basis van declaraties. Bij goedkeuring van het project wordt een maximumbedrag aan subsidie aan de provincie toegekend aan de hand van een vast percentage op basis van de begrote projectkosten. De provincie kan vervolgens de daadwerkelijke gemaakte kosten voor uitvoering van de activiteiten declareren bij het programma, waarna het programma volgens het vastgestelde percentage een evenredig deel van de kosten uitkeert. Daarmee wordt dus gaandeweg de uitvoering van het project de toegekende subsidie ook daadwerkelijk binnengehaald, met als plafond het maximum toegekende bedrag. Hierdoor valt de gerealiseerde subsidie in de praktijk bij vaststelling bijna altijd iets lager uit. Als er sprake

is van een substantieel verschil, staat hiervoor een verklaring gegeven.

Naam project programma (bedragen x € 1.000)	Rol provincie	Looptijd	Begrote projectkosten PZH	Toegekende subsidie aan PZH	Gemaakte projectkosten PZH	Gerealiseerde subsidie door PZH
S34Growth Interreg Europe	Partner	1/4/2016 - 31/3/2020	187	159	83*	71
Smart Pilots Interreg Europe	Partner	1/4/2016 - 31/3/2020	163	139	122*	104
SWARE Interreg Europe	Partner	1/4/2016 - 30/9/2020	126	107	127**	108
MET-Certified Interreg 2 Zeeën	Observer	1/9/2016 - 31/12/2019	N/A	N/A	N/A	N/A
FRAMES Interreg North Sea Region	Leadpartner	28/9/2016 - 29/9/2019	968	484	847	423
STAR2Cs Interreg 2 Zeeën	Observer	13/7/2017 -28/2/2021	N/A	N/A		
NEXTGEN Horizon 2020	Partner	1/7/2018 - 1/7/2022	116	116		
NEFERTITI Horizon 2020	Partner	1/1/2018 - 1/1/2022	60	60		
CLINSH LIFE	Leadpartner	1/9/2016 - 30/11/2021	3.149	1.889		
SecureNL CEF	Leadpartner	1/11/2018 - 31/12/2022	1.200	239		
JIVE2 Fuel Cell and Hydrogen Joint Undertaking	Partner	1/1/2018 - 31/12/2023	8.894	3.106		
Smart Hy-Aware Interreg Europe	Partner	1/8/2019 - 31/7/2023	201	171		
Upcycle Your Waste Interreg 2 Zeeën	Observer	10/12/2019 - 30/9/2022	N/A	N/A		
DuWijZH ELENA	Leadpartner	1/10/2020 - 30/9/2023	3.000	2.700		
RH2INE Kickstart Study CEF	Leadpartner	2/3/2020 - 31/10/2021	400	200		
LIFE IP All4- Biodiversity LIFE	Leadpartner	9/3/2020 - 8/3/2026	2.803	1.682		
Totalen			21.269	11.052	1.179	706

* Bij deze projecten heeft de provincie minder kosten hoeven maken dan vooraf gedacht, waardoor er binnen het project een deel van het niet gebruikte budget naar een ander partner is geschoven.

** Project is wel afgelopen, maar officiële vaststelling heeft nog niet plaatsgevonden. De provincie heeft hierbij net iets meer kosten gedeclareerd dan het oorspronkelijke budget toelaat, waardoor er nog een budgetcorrectie zal plaatsvinden.

Er bestaat na vaststelling de mogelijkheid dat gedane uitgaven alsnog niet-subsidiabel worden bevonden na een tweedelijns audit. Dit risico en de mitigerende maatregelen staan beschreven in [paragraaf Weerstandvermogen en Risicobeheersing, risico 17a](#).

Paragraaf Financiering

Inleiding

De paragraaf geeft aan hoe de provincie Zuid-Holland haar activiteiten financiert (financieringsbehoefte) en wat de gevolgen hiervan zijn, namelijk de rentelasten en de financieringsrisico's (rente- en kredietrisico's).

Financieringsbehoefte

In de financieringsparagraaf van de Begroting 2020 werd uitgegaan van het aantrekken van nieuwe langlopende schulden van in totaal € 362 mln. Uiteindelijk is er daadwerkelijk voor € 110 mln aan nieuwe langlopende leningen voor het jaar 2020 aangetrokken. Het verschil tussen de begrote en werkelijke financieringsbehoefte is veroorzaakt door onderuitputting op investeringen en exploitatiebudgetten.

Deze leningen betreffen lineaire geldleningen die in 30 jaar worden afgelost. De looptijd van deze leningen is in grote lijnen gelijk aan de afschrijvingstermijnen van de (wegen)infrastructuur. Door deze relatief lange looptijd van deze leningen gecombineerd met een lineaire aflossing wordt aansluiting gezocht met de afschrijvingslasten. Daarnaast wordt hiermee het evenwicht gezocht tussen beheersing van renterisico en flexibiliteit voor de toekomst.

De financieringsbehoefte gedurende het jaar 2020 was wisselend vanwege pieken in de inkomsten en de uitgaven, zoals de jaarlijkse storting vanuit het BTW-compensatiefonds eind juni en de jaarlijkse aflossingen en rentebetalingen aan het einde van het jaar.

Vanwege deze fluctuaties is er gedurende het jaar ook gebruik gemaakt van kortlopende leningen met een looptijd tot 3 maanden. Er zijn in 2020 in totaal 4 kortlopende leningen aangetrokken met een negatieve rente.

Aangetrokken geldleningen

De volgende langlopende geldleningen zijn aangetrokken om de financieringsbehoefte voor het jaar 2020 te dekken:

Datum	Bedrag	Rente
Februari 2020	€ 30 mln	0,435%
April 2020	€ 50 mln	0,562%
September 2020	€ 30 mln	0,322%

Naast de bovenstaande aangetrokken leningen zijn in december 2020 zes leningen aangetrokken met een uitgestelde stortingsdatum voor in totaal € 300 mln. Hierdoor is een gedeelte van de toekomstige financieringsbehoefte voor de komende 3 jaar en het renterisico op dit deel afgedekt.

Het gaat om de volgende geldleningen :

1. Geldlening € 50 mln stortingsdatum 01-04-2021. Rentepercentage 0,145%
2. Geldlening € 50 mln stortingsdatum 31-12-2021. Rentepercentage 0,180%
3. Geldlening € 50 mln stortingsdatum 01-04-2022. Rentepercentage 0,185%
4. Geldlening € 50 mln stortingsdatum 30-12-2022. Rentepercentage 0,215%
5. Geldlening € 50 mln stortingsdatum 31-03-2023. Rentepercentage 0,240%
6. Geldlening € 50 mln stortingsdatum 29-12-2023. Rentepercentage 0,286%

De totale stand van de langlopende schulden bedroeg begin 2020 € 483,7 mln. Hiervan is in 2020 een bedrag van € 35,3 mln afgelost. Door het aantrekken van nieuwe leningen was de restantschuld eind 2020 € 558,4 mln. Het aandeel langlopende schulden op het balanstotaal bedraagt 30%.

Naast bovenstaande langlopende leningen stond op 31-12-2020 nog een kortlopende lening van € 30 mln op de balans.

Hoewel er in 2020 een financieringsbehoefte was, zijn er in dat jaar ook perioden geweest met tijdelijk overtollige middelen. Deze tijdelijk overtollige middelen zijn conform de [Regeling schatkistbankieren decentrale overheden](#) ondergebracht bij het Agentschap van de Generale Thesaurie van het ministerie van Financiën.

Rente

Bij het uitzetten van tijdelijk overtollige middelen wordt de Regeling Schatkistbankieren gevolgd. De rente kan conform de Regeling Schatkistbankieren niet negatief zijn. Gedurende het gehele jaar 2020 was de rente bij de rekeningcourant van de schatkist 0%.

De rentetarieven waren in 2020 lager dan de tarieven waarmee rekening was gehouden bij de Begroting 2020. Dit heeft geleid tot lagere (structurele) rentelasten bij de aangetrokken langlopende geldleningen. Daarnaast zijn de totale rentelasten beïnvloed door de onderuitputting in 2020 en door een negatieve rentelast van € 148.000 bij de aangetrokken kortlopende leningen. Hierdoor ontstaat het volgende beeld :

Renteschema: (bedragen in €)				
De externe rentelasten over de korte en lange financiering				16.257.084
De externe rentebaten (idem)			-/-	677.678
Saldo rentelasten en rentebaten				15.579.407
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	-		
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	-		
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/+	-		
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente				16.145.193
Rente over eigen vermogen			+/+	-
Rente over voorzieningen			+/+	-
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente				16.145.193
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			-/-	17.574.215
Renteresultaat op het taakveld Treasury			-/-	1.429.022

De rentelasten (combinatie van betaalde rente en ontvangen negatieve rente) bedragen € 16,3 mln. De totale rentelasten in 2020 bedroegen 2,3% van de totale inkomsten.

De totale aan de taakvelden toegerekende rente (de zogenaamde renteomslag) bedraagt € 17,6 mln. Dit bedrag is gebaseerd op het verwachte saldo rentelasten en rentebaten bij de Voorjaarsnota 2020. Door de onderuitputting in het jaar was het werkelijke saldo van de rentelasten en baten ongeveer € 1,4 mln lager. Daarnaast zijn er extra rentebaten geboekt in verband met de verstrekte leningen aan het Warmtebedrijf. Hierdoor is er een positief renteresultaat.

Conform de beleidsnota kostentoerekening en rente wordt bij de jaarrekening pas bij een afwijking van 25% een correctie, op de aan de taakvelden toegerekende rente, toegepast.

In de wet Financiering decentrale overheden (Fido) zijn normen opgenomen om grote fluctuaties van de rente (lees renterisico's) te vermijden. Dit zijn de kasgeldlimiet voor de korte termijn en de renterisiconorm voor de lange termijn.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

Kasgeldlimiet

De norm voor de toegestane omvang van de opgenomen kasgelden is de bij Wet Fido bepaalde kasgeldlimiet. De limiet is een bedrag ter grootte van 7% van de jaarbegroting van de provincie bij aanvang van het verslagjaar zijnde € 52,9 mln. Ondanks het feit dat in 2020 de kortlopende geldleningen zijn aangetrokken was overschrijding van de kasgeldlimiet niet aan de orde.

Renterisiconorm

Het renterisico op de langlopende leningen wordt berekend volgens een door de Wet Fido voorgeschreven renterisiconorm. De wijzigingen in een langlopende leningenportefeuille worden getoetst aan een drempelbedrag voor de renterisiconorm. Het renterisico op de leningportefeuille is afhankelijk van:

- het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening);
- het gedeelte van de portefeuille aan vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

De drempel is voor de provincie 20% van het begrotingstotaal, voor het jaar 2020 betekent dit een drempel van € 151,3 mln. De provincie heeft in 2020 voor een bedrag van € 35,3 mln afgelost en volledig geherfinancierd, op de lopende leningen hebben geen renteherzieningen plaatsgevonden. De ruimte onder de drempel is conform Begroting 2020 € 116 mln.

Leningen uit hoofde van publieke taak

- De provincie Zuid-Holland heeft sinds 2012 twee rentedragende leningen uitstaan bij de gemeenten Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp. Deze leningen zijn verstrekt tot en met 2024 inzake de overdracht van Ruimte-voor-Ruimte rechten en de dekking van het tekort op de grondverwerving ten behoeve van het project Groenzone. De leningen van oorspronkelijk in totaal € 3,9 mln zijn per eind 2020 afgelost tot € 1,3 mln.
- De renteloze leningen die in 2016 zijn verstrekt aan acht agrarische collectieven voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), zijn in 2019 afgelost. Vijf collectieven hebben een lagere nieuwe lening gekregen voor de herfinanciering met een looptijd tot 2022. Het saldo van deze leningen is eind 2020 € 0,4 mln.
- In 2017 is een renteloze lening verstrekt uit het Revolverend Verenfonds aan Veerexploitant Irimar BV voor de veerdienst Krimpen aan de Lek – Kinderdijk. Het saldo van de lening bedraagt eind 2020 € 0,4 mln en loopt tot 2032.
- In het kader van het revolverend Verenfonds zijn twee leningen verstrekt aan Ottevanger OV Exploitatie B.V. en Ottevanger Veren B.V. , deze zijn overgenomen door ODV. Het saldo van deze leningen bedraagt eind 2020 € 0,6 mln.
- In 2018 is een lening verstrekt aan het Warmtebedrijf Rotterdam voor € 0,7 mln met een looptijd tot in 2019, deze lening is verlengd. In 2019 en 2020 zijn nieuwe leningen verstrekt aan het Warmtebedrijf. Het totale saldo aan openstaande leningen (inclusief de rente) bedraagt € 7,6 mln.

In totaal bedraagt de stand van de verstrekte leningen eind 2020 € 10,4 mln.

Het totaal van de garanties bedraagt eind 2020 € 17 mln. Voor een verdere specificatie zie de uitleg bij de [Niet uit de balans blijvende verplichtingen \(NUBBV\)- en rechten \(NUBBR\)](#).

Paragraaf Grondbeleid

Belang grondbeleid (functies voor de provincie)

Provinciale Staten hebben op 31 januari 2018 de nota 'Naar een opgavegericht Grondbeleid' 2018-2021 vastgesteld. Dit vormt de basis voor uitvoering van het grondbeleid in 2020.

Grondbeleid is een belangrijk instrument om provinciale doelen te bereiken. Het omvat beheer en exploitatie van eigen gronden en aan- en verkoop van gronden voor met name groene en grijze doelen. Daarnaast worden expertises op het gebied van haalbaarheid, uitvoerbaarheid, planeconomie en contractering op het gebied van grondbeleid ingezet voor beleids- en doelrealisatie. De provincie kiest voor een opgavegericht grondbeleid met een aantal kernwaarden waaraan voldaan moet worden.

Conform het kwadrantenmodel van de Nederlandse School voor het Openbaar Bestuur (NSOB) kan de provincie haar doelen bereiken volgens vier onderscheiden strategieën: in de rol van de rechtmatige, presterende, samenwerkende of meewerkende overheid. Deze strategieën kunnen in samenhang met elkaar worden gevoerd. Belangrijk is echter de notie in al deze strategieën, inclusief bovengenoemde expertises, de ruimtelijke implicaties van het provinciaal beleid te regelen.

De focus op de opgave en op betrokken partners vraagt maatwerk om samen met partners slimme oplossingen te zoeken en om strategische waardering van bestaande grondposities. Dit laatste kan tot de afweging leiden om grondposities ook vast te houden.

Zoeken naar maatwerkoplossingen en strategisch waarderen van provinciale grondposities is een vast onderdeel van de provinciale werkwijze.

Binnen het vernieuwde grondbeleid worden 10 kernwaarden gehanteerd waaronder:

- grondbeleid is marktconform door taxaties en verstoort de markt niet;
- grondbeleid is transparant; uitgifte en verkoop is transparant en volgens het beginsel van level playing field;
- grondbeleid is gericht op economisch en maatschappelijk waardebehoud;
- strategische aankopen zijn mogelijk als Gedeputeerde Staten daartoe besluiten.

De provincie beschikt over een aantal publiekrechtelijke middelen om haar doelen te bereiken, zoals onteigening en voorkeursrecht. Binnen de nieuwe Omgevingswet zal de provincie deze middelen blijven behouden. Bij onteigening wordt in de nieuwe Omgevingswet het principe doorgevoerd dat de overheid die onteigent tot die onteigening besluit. Nu vergt dat een besluit van de Kroon. Dit zal worden geregeld in de Aanvullingswet Grondeigendom, waarvan verwacht wordt dat die, op basis van de Omgevingswet, op z'n vroegst in 2022 van kracht wordt. In 2019 is gestart, als onderdeel van het programma invoering Omgevingswet, met de implementatie van de aanvullingswet grondeigendom binnen de provincie.

In 2018 zijn, op basis van de nieuwe nota 'naar een opgavegericht grondbeleid' het Handelingskader pacht 2018-2021 en het Handelingskader Strategisch bezit en aankopen door GS vastgesteld. Ook is voor de groene opgaven het Handelingskader vervreemding gesubsidieerde grond door GS beschikbaar. Jaarlijks nemen GS een besluit over de pachtprizen. In 2019 is het pachtprizenbesluit 2020 door GS vastgesteld en is PS hierover geïnformeerd. Dit was het kader voor de pachtuitgifte in 2020.

Om de stikstofproblematiek aan te pakken, heeft het Rijk op 3 november 2020 een gerichte opkoopregeling opengesteld en uitvoeringsbudget aan de provincies beschikbaar gesteld. De provincie Zuid-Holland gaat deze regeling ook uitvoeren. De voorbereidingen zijn in 2020 gestart en leiden tot een vast te stellen aanpak door GS begin 2021. De looptijd van deze regeling is in ieder geval tot 2024.

Uitvoering van het grondbeleid in 2020

Algemeen

In 2020 zijn 108 grondtransacties en circa 260 nieuwe beheerovereenkomsten (pacht, huur en bruikleen) afgesloten.

Het betreft de volgende aan- en verkoop/zakelijk recht transacties:

1. verkopen verspreid bezit	22
2. verkopen grond voor grond	17
3. aan/verkopen infrastructuur	33
4. aankopen/verkopen groen NNN/RODS	35
5. steunpunten DBI	0
6. verkoop dienstwoning	1

In het kader van de NNN-opgave zijn er 25 zelfrealisatieovereenkomsten onderhanden waarbij bij vijf overeenkomsten ook afspraken over pacht van provinciale grond worden gemaakt. Dit speelt in de Krimpenerwaard. In 2021 wordt duidelijk hoeveel overeenkomsten daadwerkelijk worden afgesloten. Onderhanden en nieuwe beheerovereenkomsten:

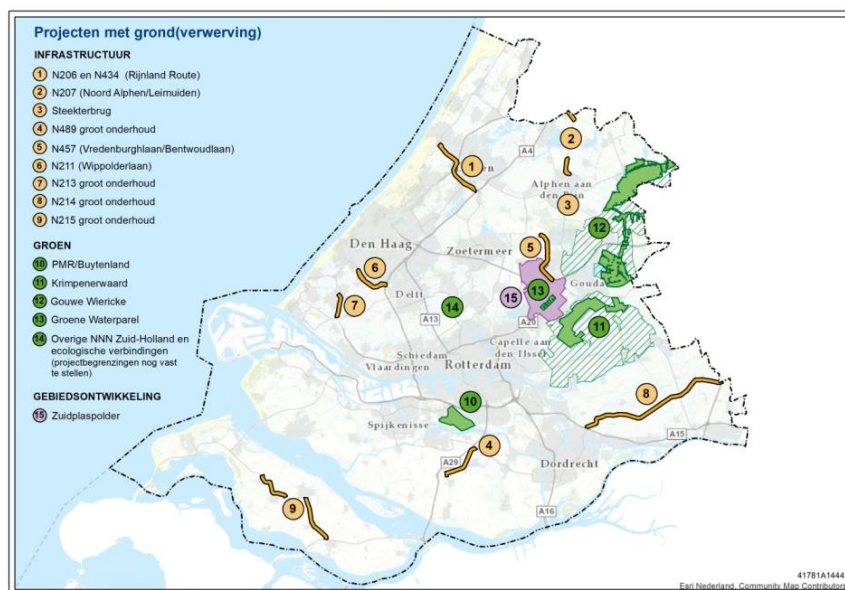
- 8 lopende erfpachtcontracten;
- 237 geliberaliseerde 1- jarige pachtcontracten;
- 185 huurovereenkomsten waarvan 11 nieuwe huurovereenkomsten;
- 38 lopende jacht- en vishuurovereenkomsten waarvan 8 nieuwe jachthuurovereenkomsten;
- 26 ingebruikgevingscontracten waarvan 2 nieuwe contracten.

De provincie heeft in 2020 voor circa € 15 mln aan gronden aangekocht (inclusief opbrengsten opstalrechten en dergelijke) en voor circa € 8 mln verkocht voor verschillende programma's en projecten. De opbrengsten uit pacht en huur bedroegen circa € 1 mln.

In deze paragraaf Grondbeleid wordt niet ingegaan op vastgoedkosten- en opbrengsten voor de huisvesting van de provinciale organisatie.

Programma's en projecten

Op bijgaande kaart staan de belangrijkste programma's en projecten waaraan de provincie op gebied van grondzaken in 2020 een bijdrage heeft geleverd, verdeeld naar categorie. Omwille van de leesbaarheid zijn tal van kleinere projecten, zoals fietspaden of aanpassingen van rotondes, kruispunten, wegverbreding in het kader van groot onderhoud weggelaten.

Bron: Cartografie provincie Zuid-Holland.

Verkeer- en vervoerprojecten

De provinciale verwervingsportefeuille voor verkeer en vervoer heeft betrekking op aanleg, onderhoud en aanpassingen van provinciale infrastructuur (wegen, fietspaden en vaarwegen). De provincie heeft in 2020 hiervoor gronden verworven en/of zakelijke rechten gevestigd. In sommige gevallen dient er meer grond verworven te worden dan strikt noodzakelijk is voor het beoogde werk. De reden hiervoor is dat het restant voor de eigenaar niet meer te exploiteren is en/of als door de aankoop van de extra gronden de totale verwerving wordt bespoedigd. Dit surplus aan gronden wordt zo spoedig mogelijk doorverkocht of geruild en ontvangen middelen vloeien terug naar het projectbudget. Ook worden er gronden geruild of overgedragen met mede-overheden (Rijk, gemeenten en waterschappen) als de beheer- en onderhoudsgrenzen hier aanleiding toe geven. Voor de infrastructuur hebben er in 2020 33 transacties plaatsgevonden: circa € 4 mln aan aankopen en circa € 0,2 mln aan verkopen. Deze aan- en verkopen zijn begroot en gerealiseerd binnen de diverse programma's.

De grootste transacties in 2020 omvatten de volgende aankopen: de bediencentrale west (€ 2 mln), het waterstof-tankstation (€ 1,2 mln) en het project N213 reconstructie Wippolderlaan (€ 0,9 mln).

Het grootste infraproject is de Rijnlandroute. Dit project is op te delen in 3 deelprojecten. Voor het deelproject gelegen tussen de A4 en de A44 tot en met knooppunt Leiden West (hoofdcontract) zijn de verwervingen afgerond. Voor het deelproject Tjalmaweg moeten nog enkele perceelsgedeeltes worden verworven door een aanpassing van een hoofdwatrgang en voor het deelproject Europalaan moet nog 1 perceel worden verworven door een aanpassing van de plangrens. Inmiddels is er gestart met de verkoop van overhoeken en enkele gebouwen en met grondruilen met de diverse gemeenten.

Voor het nieuwe tracé van de Bentwoudlaan (in het verlengde van de Vredenburglaan) is gestart met de verwervingen. De verwerving voor het project Wippolderlaan/N211 is in 2019 gestart met speciale aandacht voor de verzorgingsplaats en de daarbij te volgen procedure. Dit heeft tot overeenstemming voor één aankoop in 2020 geleid.

Voor het tracé N215 Oude Tonge-Middelharnis is groot onderhoud gepland en zijn gesprekken over de aankoop van gronden opgestart en in de eerste zaken is tot overeenstemming gekomen. De verwachting is dat niet met iedereen minnelijk overeenstemming mogelijk is. Voor die gevallen wordt nu een onteigening voorbereid.

Voor de bouw van een waterstoftankstation voor de busverbinding Oude Tonge – Rotterdam-Zuid is een locatie verworven op het bedrijventerrein nabij het busstation Heinenoord.

Eind 2020 is de gerechtelijke procedure voor verwerving van grond voor de P+R Heinenoord afgerond.

In 2016 is gestart met een planmatige uitvoering van de Wet Herverdeling Wegenbeheer (WHW). Dit betekent dat het eigendom van wegen, die reeds beheerd worden door gemeenten of waterschappen, ook daadwerkelijk worden overgedragen. Inmiddels heeft de provincie met vrijwel alle gemeenten en waterschappen overeenstemming bereikt over eigendomsoverdracht. In 2020 heeft dit geleid tot drie eigendomsoverdrachten. De WHW is daarmee vrijwel geheel afgerond.

Bij infrastructuurprojecten wordt (financiële) planning, voortgang en verantwoording gerapporteerd via het Programma Zuid-Hollands Infrastructuur (PZI). De projecten maken onderdeel uit van de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland.

Projecten Natuur Netwerk Nederland (NNN)

De Krimpenerwaard is met 2.250 ha één van de grootste natuur- en wateropgaven binnen de provincie. Inmiddels heeft de provincie circa 640 ha in eigendom verworven, terwijl de stichting Het Zuid-Hollands Landschap circa 1.160 ha in eigendom heeft. Het bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard is op 5 maart 2019 vastgesteld. Hiermee is de beoogde natuurontwikkeling ruimtelijk vastgelegd, waarna de Kroon is verzocht, om deze plannen te realiseren, de nog niet verworven gronden voor onteigening aan te wijzen. Inmiddels is deze (administratieve) onteigeningsprocedure afgerond. Voor uitvoering van het bestemmingsplan zijn bij Koninklijk Besluit van 29 oktober 2020, nr. 2020002204, benodigde (gedeeltelijke) percelen voor onteigening aangewezen. Dit besluit is openbaar gemaakt in de Staatscourant van 16 november 2020 nr. 59180.

Onteigening is een uiterste remedie (ultimum remedium). Een belangrijke uitvoeringsstrategie is zelfrealisatie, waarbij met partijen uit het gebied afspraken worden gemaakt om de beoogde natuurdoelen door hen zelf te laten realiseren en beheren. Om dit proces te faciliteren is een instrumentenkoffer beschikbaar, waarin onder andere is geregeld dat zelfrealisatoren provinciale gronden kunnen pachten om zodoende als zelfrealisator een gezonde bedrijfsvoering te kunnen behouden. De gesprekken over zelfrealisatie moeten uiteindelijk landen in een uitvoeringsovereenkomst. In 2020 heeft de inzet op zelfrealisatie geleid tot de eerste getekende uitvoeringsovereenkomst. De verwachting is dat in het eerste en tweede kwartaal van 2021 nog meer uitvoeringsovereenkomsten getekend zullen worden.

Eind 2020 is nog ruim 310 ha betrokken in deze onteigeningsprocedure. Ook partijen die zelfrealisatie onderzoeken vallen hieronder. De plannen voor zelfrealisatie waarover momenteel nog met partijen gesproken wordt beslaan circa 170 ha. Ten aanzien van circa 140 ha wordt slechts gesproken over verwerving/onteigening. De verwachting is dat het bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard medio mei 2021 onherroepelijk zal zijn. Vanaf dan kan de juridische onteigeningsprocedure worden gestart. Als eerste zullen de partijen waarbij alleen over verwerving wordt gesproken worden gedagvaard. Later volgen ook de partijen die zelfrealisatie onderzoeken.

Voor het project Gouwe Wiericke lopen, in overleg met het programmabureau Veenweiden, in deelprojecten verschillende acties. Deze variëren van advies over aan/verkoop, ruilingen, verwervingsgesprekken tot acties om gebiedspartijen in staat te stellen om verwervingen te realiseren. De volgende resultaten zijn geboekt:

- Het eerste deel van de ruilovereenkomst met Natuurmonumenten in Reijgeborg 2 is gepasseerd bij de notaris, het tweede deel volgt in 2024 i.v.m. de inrichting.
- De verkoop van grond in het project Meijegraslanden aan Natuurmonumenten is gerealiseerd en er is een transactie in Bodegraven Noord gepasseerd.
- In het project Westveen zijn diverse overeenstemmingen bereikt door Natuurmonumenten om de NNN te realiseren, met steun van de provincie.

- In het project Abessinië komen we tot besluitvorming over de sloop van gebouwen en verkoop van de grond aan de eindbeheerder Staatsbosbeheer.
- Op dit moment wordt gewerkt aan meerdere grondruilen.

Naast realisatie van NNN via het programma Veenweide (Krimpenerwaard en Gouwe-Wiericke) wordt ook een aantal ingerichte NNN gebieden, inclusief afspraken over beheer, via openbare verkoop overgedragen. In 2020 is de openbare inschrijving van het gebied Buttervliet (betreft eigendom, inrichting en beheer) beoordeeld. De inschrijving was onvoldoende om tot gunning over te gaan.

Voor het gebied Leenheerenpolder is in het kader van het gebiedsproces gesproken over beheer van het NNN-gebied met onder meer Natuurmonumenten, omdat deze partij ook eigenaar is van het naastgelegen natuurgebied. In kader van level playing field/gelijkberechtiging is besloten om het voornemen voor gunning aan Natuurmonumenten als eigenaar/beheerder in 2020 openbaar bekend te maken (publiceren) zodat andere geïnteresseerden zich ook kunnen melden.

In 2020 is het programma voor de restantopgave NNN en Groene Verbindingen van start gegaan (opgave NNN-ZH). Dit betreft een opgave van 900 ha verdeeld over 50 projecten, die uiterlijk in 2027 gerealiseerd moeten zijn. In 2020 is een realisatiestrategie opgesteld die in 2021 tot besluitvorming in GS en PS moet leiden. Het grondinstrumentarium is een essentieel onderdeel van het programma van zelfrealisatie tot mogelijk onteigening. De Groene Waterparel maakt onderdeel uit van dit programma. In 2020 is een perceel NNN verworven van de grondbank Zuidplas.

In het kader van de NNN hebben er 27 transacties plaatsgevonden. Het ging hierbij om circa € 8 mln aan aankopen en om circa € 1 mln aan verkopen.

Programma versterking boerenlandvogels

In 2019 is in opdracht van de portefeuillehouder Groen, op basis van een GS- en PS-besluit, gestart met de uitwerking van het programma versterking boerenlandvogels/weidevogelgebieden buiten de NNN. In 2020 is een grondruil met Staatsbosbeheer gedaan (Meerpolder en Polder Abessinië). Het is de bedoeling om in 2021 met grondeigenaren een aaneengesloten weidevogelgebied in de Zoetermeerse Meerpolder te maken.

Provinciale Recreatiegebieden (PRG), Recreatie om de Stad (RodS)

De provincie heeft het voornemen provinciale recreatiegebieden te verkopen en in beheer over te dragen. Provinciale recreatiegebieden zijn gebieden die niet onder het beheer van een recreatieschap vallen, maar rechtstreeks in beheer en eigendom zijn van de provincie. Deze worden eerst aan de gemeente aangeboden en, als de gemeente niet geïnteresseerd is, via een biedingsprocedure (natuurverkoop) op de markt gezet. De totale overdracht is bijna afgerond. In 2020 is gewerkt aan de PRG Oosterduinsemeer. Deze zal in 2021 aan de gemeente worden overgedragen. Voor Vlietland is de erfpacht geregeld met het Recreatiecentrum Vlietland en is er een gerechtelijke uitspraak gedaan waardoor er duidelijkheid is over haar zeggenschap en eigendomspositie. De provinciale eigendommen binnen de Recreatie in en om de Stad (RodS)-gebieden zijn, conform de bestuurlijke afspraken, aan de gebiedspartijen in eigendom overgedragen. Alleen het gebied Develbos wacht nog op juridische overdracht in verband met een bestemmingsplanwijziging.

Voor de overige gronden die nog binnen de RodS-begrenzing vallen (onder meer Bos van Rhooen, Louisa en Cannemanspolder) zullen voorstellen gedaan worden hoe, op welke termijn en onder welke condities deze zijn te verkopen of over te dragen. Het (tijdelijk) beheer is in opdracht van de provincie door Staatsbosbeheer verricht.

Project Mainport Rotterdam/Buitenland van Rhooen

Naast de realisatie van de Tweede Maasvlakte heeft het Project Mainport Rotterdam (PMR) de doelstelling om het leefklimaat rond Rotterdam te versterken door de realisatie van 750 ha groene recreatie- en natuurgebieden. In dat kader is de provincie verantwoordelijk voor het project Buitenland van Rhooen, als onderdeel van het PMR, dat in zijn geheel een rijksopgave is. Het project Buitenland van Rhooen beslaat in totaal een oppervlakte circa

600 ha. Conform besluitvorming van GS en PS eind 2016 is ingezet op de oprichting van een gebiedscoöperatie en vertaling van de doelstellingen voor het gebied in een streefbeeld. In 2018 is het streefbeeld opgeleverd en is ook de Gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhoon opgericht, met daarin agrarische ondernemers en natuur- en recreatiepartijen. In november 2018 heeft de provincie met de gebiedscoöperatie een samenwerkingsovereenkomst gesloten over de realisatie van het streefbeeld met een looptijd van 12 jaar. De provincie faciliteert dit proces en stelt onder meer financiële middelen (waaronder gronden) ter beschikking op basis van de jaar- en meerjarenplannen van de gebiedscoöperatie. De gebiedscoöperatie is aan zet om het streefbeeld voor 2027 te realiseren. Eén van de belangrijkste zaken voor de gebiedscoöperatie in 2021 is om samen met de gemeente Albrandswaard en de provincie op zo kort mogelijke termijn een bestemmingsplan te maken dat de realisatie van het streefbeeld mogelijk maakt. Nagenoeg alle (agrarische) ondernemers in het plangebied verkennen intussen de mogelijkheid om het bedrijf elders voort te zetten. Daarover vinden onderhandelingen met de provincie over aankoop en sloop van oude bebouwing plaats op basis van volledige schadeloosstelling. Datzelfde geldt voor diverse grondeigenaren/beleggers en de gebruikers hiervan. In 2020 heeft dit geleid tot vier juridische leveringen (aktepasseringen), drie feitelijke leveringen (na beëindiging voortgezet gebruik) van eerder aangekochte gronden en pachtontbinding. Daarmee komt extra grond ter beschikking voor de realisatie van het streefbeeld na 2020. In 2020 heeft de provincie circa 86 ha ter beschikking gesteld aan de gebiedscoöperatie om het streefbeeld te realiseren. In totaal is in 2020 circa € 2,3 mln uitgegeven aan grondtransacties.

Bij groenprojecten wordt de (financiële) planning en voortgang gerapporteerd via het Programma Zuid-Hollands Groen (PZG) en maakt deel uit van de ambities Versterken Natuur en Gezond en Veilig Zuid-Holland.

De provincie Zuid-Holland voert voor een aantal projecten een onteigeningsprocedure. Onderstaand overzicht geeft de stand van zaken per 31 december 2020.

Project	Status procedure	Toelichting/aantal dossiers
Krimpenerwaard NNN	Administratieve procedure op basis bestemmingsplan gemeente Krimpenerwaard	Koninklijk Besluit (KB) ontvangen, alle percelen mogen onteigend worden. Nog 28 dossiers in onteigeningsprocedure (inclusief dossiers waar nog gesprekken over zelfrealisatie gaande zijn).
P+R Heinenoord infra	Gerechtelijke procedure afgerond, deskundigen rapport is beschikbaar pleidooizitting 28 januari 2021	1 dossier, de provincie is inmiddels eigenaar. De procedure loopt verder voor de bepaling van de schadeloosstelling (eindvonnis).
N211 Wippolderlaan Wateringen infra	Administratieve procedure	Vorbereiden aanvraag KB.
N215 Goeree Overflakkee infra	Administratieve procedure	Vorbereiden aanvraag KB.
N223 De Lier infra	Administratieve procedure	Vorbereiden aanvraag KB.

Grond-voor-grond: verkoop gronden ten behoeve van de realisatie van het NNN

Realisatie en prognose verkoop Grond-voor-Grond

De provincie verkoopt een deel van haar gronden buiten de beleidsopgave om middelen te genereren voor de realisatie van de NNN. Dit wordt Grond-voor-Grond genoemd (GvG). In de periode tot 2027 moet circa € 138,9 mln netto aan opbrengsten (= € 159,8 mln bruto minus proces- en risicokosten) gerealiseerd worden.

In 2020 is voor in totaal circa € 4,9 mln aan grond verkocht (circa 65 ha). De totale opbrengstenraming voor de grondverkoop voor 2020 bedroeg € 4,5 mln. Hiermee komt het gerealiseerde resultaat nagenoeg overeen met de prognose. De lasten (proceskosten en afwaarderinglasten verkochte gronden) bedroeg in 2020 € 0,8 mln en lag iets onder de begrote lasten van € 1,3 mln. Tot en met 2020 is hiermee circa € 115 mln aan verkopen gerealiseerd.

In 2020 heeft de twee jaarlijkse actualisatie van het GvG-bezit plaatsgevonden. Naast een nieuwe taxatie van het provinciale GvG-bezit is ook weer gekeken naar de te verwachten proceskosten, risico's en beheerkosten. De resultaten van deze geactualiseerde business case worden in 2021 in de begroting verwerkt.

Per 31-12-2020 beschikt de provincie nog over circa 952 ha GvG-grond. Het grootste deel hiervan ligt in de Krimpenerwaard en dient/kan ingezet worden als ruilgrond voor de natuurontwikkeling daar.

Waarderingsbeleid groene grond

De aankoopprijs van de aangekochte gronden, die vallen binnen de NNN, wordt afgewaardeerd naar een reële prijs voor natuurwaarde en als zodanig op de balans gezet. Aankopen die buiten de begrenzing vallen, worden voor de aanschafprijs op de balans gezet.

Het verschil tussen de GvG-opbrengsten uit verkoop van de grond minus risicofactor, minus boekwaarde verkochte grond en minus verkoopkosten is in de begroting opgenomen als dekkingsmiddel voor de realisatie van de NNN. De voorraad groene grond eind 2020 omvat circa 2.565 ha met een boekwaarde van circa € 20 mln.

Deze is als volgt samengesteld:

- GvG-grond: circa 952 ha met een boekwaarde van circa € 8,6 mln.
- NNN-grond: circa 1.088 ha en een boekwaarde van € 11,5 mln (inclusief gronden met een weidevogeldoelstelling).
- RodS-grond: 525 ha met een boekwaarde van € 0.

Marktprijsverstoring

Uit de grondprijsmonitor 2016 (uitgevoerd in 2017) blijkt dat de hoogte van de gerealiseerde opbrengsten door de provincie niet sterk afwijken van de overige gerealiseerde opbrengsten uit grondverkopen in Zuid-Holland. Daarnaast blijkt ook dat de aantallen hectares die de provincie op de markt brengt niet van invloed is op het prijsniveau of de afzet. Op basis daarvan kan worden gesteld dat het gehanteerde prijsbeleid marktconform is en er geen marktverstoring optreedt.

Uit de jaarlijks door het kadaster aangeleverde gegevens over de grondverkopen in het agrarische gebied in Zuid-Holland is lastig te destilleren in hoeverre de provincie marktconform en niet-prijsverstorend werkt. Er zijn namelijk te weinig bruikbare gegevens beschikbaar. Toch zal ook in 2021 weer gepoogd worden om een dergelijke vergelijking uit te voeren.

Tijdelijk beheer

De meeste gronden die de provincie in afwachting van verkoop of inrichting in eigendom heeft, zijn verpacht in geliberaliseerde pacht. Het betreft veelal gronden in agrarisch gebruik en gronden met bestemming natuur (binnen de NNN-begrenzing) en gronden met een boerenlandvogel/weidevogel-doelstelling. Voor gronden binnen de NNN en gronden met boerenlandvogel/weidevogel-doelstelling zijn beperkende voorwaarden in het pachtcontract opgelegd (zoals minder gebruik mest) en is een aangepaste pachtprijs gehanteerd. De pachtprizen en voorwaarden 2021 zijn in het najaar 2020 door Gedeputeerde Staten vastgesteld.

De pachtuitgifte 2020 is gedaan conform het Handelingskader pacht, dat Gedeputeerde Staten in 2018 hebben vastgesteld. De opbrengst van het tijdelijk beheer was ruim € 1 mln, gebaseerd op 237 pachtovereenkomsten. De provincie bezit in 2020 ruim 40 bebouwde locaties die beheerd moeten worden, waaronder woningen, voormalige steunpunten van DBI en voormalige bedrijfsopstallen zoals bijvoorbeeld een mestsilos. Er wordt doorlopend geïnvesteerd voor waardebehoud en/of de veiligheid van de tijdelijke beheerders/bewoners. Om het gebouwbeheer op orde te krijgen en te behouden is (extra) expertise ingehuurd om daar waar nodig onderzoek en eventueel sloop van gebouwen te begeleiden.

De kosten, met name voor asbestverwijdering, bodemsanering en sloop nemen toe doordat er meer wordt ingezet op het verwijderen van zichtbaar asbest van voormalige bedrijfsopstallen agrarische locaties.

De beheerkosten van de bebouwde locaties betreffen veelal de groene gronden; enkele locaties vallen onder andere beleidsdoelen. In 2020 bedroegen de beheer- en sloopkosten € 1,7 mln met name als gevolg van versnelde sanering van diverse gebouwen.

Verbonden partijen met grondexploitaties of grondposities

De gemeenschappelijke regeling 'Grondbank RZG Zuidplas' is eigenaar van aanzienlijke grondposities in dat gebied. De provincie neemt voor 40% deel in de Grondbank, omdat ze zo sturing kan geven aan de gewenste ontwikkeling. De Grondbank is het stallingsbedrijf van de strategische grondposities in het projectgebied 'Zuidplaspolder'. De Grondbank richt zich op beheer en verkoop van de verworven gronden. Hiervoor wordt periodiek een 'uitnamestrategiekader' (USK) vastgesteld.

Door de vastgoedcrisis en de huidige beleidsdoelstellingen, zijn de ambities bijgesteld en is de waarde van de grondportefeuille beïnvloed. Het verschil in boekwaarde en marktwaarde wordt in de Grondbank gecompenseerd met een verliesvoorziening, die de deelnemers in hun begrotingen dragen. De door de provincie getroffen voorziening fluctueert licht mee met de actuele waardering van de gronden in de Grondbank.

De situatie waarin de Grondbank via deze verliesvoorziening een negatief eigen vermogen handhaaft mag van de toezichthouder, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en met goedkeuring van de accountant nog voortduren.

Gedacht was dat in 2020 besluiten zouden zijn genomen over de ontwikkeling van het 5^e dorp in Zuidplas en de condities waaronder de Grondbank haar bezit zou overdragen aan de gemeente Zuidplas. Dat is niet gelukt. De onderhandelingen zullen naar verwachting medio 2021 zijn afgerond. Daarbij kan dan ook meer gezegd worden over hoe en onder welke condities/voorwaarden de Grondbank zal worden beëindigd en wat dat voor financiële gevolgen voor de provincie heeft.

Strategisch bezit

In 2018 hebben Gedeputeerde Staten het Handelingskader Strategisch Grondbezit en Strategische grondaankopen vastgesteld. Dit handelingskader beschrijft de voorwaarden waaronder overgegaan kan worden tot een strategische grondaankoop en wanneer provinciaal bezit als strategisch bezit kan worden aangemerkt. In 2019 en 2020 hebben geen strategische grondaankopen plaatsgevonden. De provincie is terughoudend met strategische aankopen in verband met de daaraan verbonden risico's. De eerste gronden in Zuidplas (Moordrechtboog en voormalig Boogpark) zijn nu (ambtelijk) aangemerkt als provinciaal strategisch bezit. Dit moet nog formeel door GS worden vastgesteld maar vanwege de ontwikkelingen in de gemeente Zuidplas zal deze stap uiteindelijk niet plaatsvinden.

Beheer en verkoop verspreid provinciaal bezit

Met 'verspreide eigendommen' worden alle onroerende zaken in eigendom van de rechtspersoon provincie Zuid-Holland bedoeld, voor zover deze niet behoren tot een project of een opgave of noodzakelijk zijn voor de uitoefening van publieke provinciale taken en ook niet uit strategische overwegingen in portefeuille gehouden moeten worden. Het betreft veelal relatief kleine, niet zelfstandig te exploiteren kavels, die verspreid in de provincie liggen. Deze gronden zijn in het verleden vaak aangekocht voor een provinciaal of een rijksdoel, maar zijn na realisatie als 'restgrond' in bezit van de provincie gebleven.

Verspreide eigendommen zonder functie voor de provinciale bedrijfsvoering of zonder provinciaal strategisch belang worden door de provincie verkocht, met als belangrijkste uitgangspunten marktconformiteit en level playing field. In de tussentijd kan de grond beheerd worden via huur, pacht of anderszins.

In 2020 is circa 25 ha aan verspreid bezit verkocht voor een totaalbedrag van € 0,3 mln. De waarde die het verspreid bezit vertegenwoordigt, wordt stille reserveomvang genoemd en wordt vanaf 2015 berekend op basis van een geschatte gemiddelde m2 prijs bij verkopen verspreid bezit. De geschatte opbrengst van verkochte gronden zijn in de Jaarrekening 2020 opgenomen op basis van geschat oppervlak van 180 ha en een geschatte m2 prijs van € 2,50. Door deze berekeningsmethode komt de geschatte omvang in de Jaarrekening 2020 uit op ongeveer € 4,5 mln.

In 2018 is gestart met een analyse van alle verspreide provinciale eigendommen. Dit is een technisch complexe opgave met veel uitzoekwerk. Het gaat om snippers van enkele vierkante meters tot ruim 10 ha. Omdat er ook veel juridische aspecten zitten aan deze opgave is het zaak om dit zeer zorgvuldig uit te voeren. In 2019 is een plan van aanpak opgesteld en een projectgroep van start gegaan waarin samen met de Dienst Beheer Infrastructuur wordt onderzocht welke percelen afgestoten kunnen worden. Als pilotproject wordt de gemeente Goeree-Overflakkee ter hand genomen. De resultaten zijn door alle coronamaatregelen in 2020 vertraagd. Een analyse met behulp Geografische Informatie Systeem (GIS) levert op dat er ongeveer 180 ha verkocht kunnen worden. Deze 180 ha bestaat uit circa 700 kadastrale percelen.

Overige grondposities

Als steunpunten of voormalige dienstwoningen niet meer gebruikt worden en niet nodig zijn voor andere doeleinden, komen deze voor verkoop in aanmerking en worden ze op de markt gebracht. De opbrengsten gaan naar het programma infrastructuur. In 2020 is deze verkoopportefeuille uitgebreid met circa 15 locaties omdat de Dienst Beheer Infrastructuur vastgoed gaat afstoten in kader van een nieuwe vastgoedstrategie. In 2020 is er één voormalige dienstwoning verkocht.

De provincie heeft in 2020 een provinciale aanpak stikstofproblematiek vastgesteld. Het gaat daarbij om, naast generieke landelijke maatregelen, een provinciale gebiedsgerichte aanpak. Een van de (rijks)instrumenten is de gerichte opkoop van piekbelasters. De provincie besluit begin 2021 op welke wijze deze regeling in de provincie wordt ingezet en hoe daarmee productierechten, gebouwen en grond kunnen worden aangekocht (inclusief voorfinanciering).

Ook heeft het Rijk € 22 mln voor een veenweidestrategie beschikbaar gesteld aan de provincie Zuid-Holland. Binnen een gebiedsproces wordt een plan uitwerkt waarbij ook grondinstrumenten worden ingezet in 2021. In 2020 zijn voor deze doelen nog geen uitgaven door grondzaken gedaan.

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

De paragraaf Lokale heffingen bevat informatie over de heffingen die Zuid-Holland oplegt op basis van verordeningen die Provinciale Staten hebben vastgesteld. Het gaat hierbij achtereenvolgens om de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting, precariobelasting, legesverordening Omgevingsrecht (Wabo), de heffing voor grondwaterbeheer en de leges Wet natuurbescherming. De opbrengsten uit de opcenten en precario dienen als algemeen dekkingsmiddel; de inkomsten uit de overige heffingen zijn bedoeld voor de uitvoering van specifieke activiteiten. De provincie heeft geen beleid voor kwijtschelding van opgelegde heffingen.

Toelichting op de heffingen

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Originele Begroting 2020	Bijgestelde Begroting 2020	Jaarrekening 2020	Verschil begroot vs realisatie
Grondwaterbeheer	430	430	430	381	49
Opcenten motorrijtuigenbelasting	340.853	335.200	341.500	343.699	-2.199
Precario en leges	1.073	1.050	1.050	1.111	-61
Uitvoering WABO	1.344	3.200	3.200	1.966	1.234
Wet Natuur	209	626	626	453	173
Totaal	343.909	340.506	346.806	347.610	-804

Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de Motorrijtuigenbelasting

Het belastinggebied van de provincies is voor algemene belastingen beperkt tot de opcenten op Motorrijtuigenbelasting en precariobelasting. De opcenten genereren de grootste opbrengst en bedragen meer dan de helft van alle reguliere inkomsten van de provincie. In 2020 is de uiteindelijke werkelijke opbrengst van de opcenten € 343,7 mln terwijl in de begroting na wijziging € 341,5 mln was begroot, een verschil van 0,65%. In 2019 was de totale opbrengst uit opcenten € 340,9 mln.

Ten opzichte van de afgelopen jaren is in 2020 de stijging van het totale aantal auto's in Zuid-Holland afgevlakt. Daarnaast neemt het aandeel auto's die vallen in het half-tarief en het 0% tarief sterker toe dan het aandeel van de 'reguliere' auto's. Gedurende het jaar 2020 was de opbrengst van de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting tot de maand november ongeveer gelijk aan de opbrengst uit het jaar 2019. Door een sterke stijging in de laatste twee maanden van het jaar 2020 is er een surplus ontstaan van iets meer dan € 2 mln.

Het opcententarief wordt door Provinciale Staten vastgesteld. Dit mag het wettelijk maximum niet overschrijden. Het maximum was voor 2020 vastgesteld op 115 opcenten, met een tarief van 90,4 zit de provincie Zuid-Holland nog ruim onder dit maximum.

Het tarief heeft zich in de provincie Zuid-Holland de afgelopen periode als volgt ontwikkeld:

Jaar	2017	2018	2019	2020
Tarief	91,4	90,4	90,4	90,4

Het tarief in het coalitieakkoord is bevroren op 90,4 opcenten.

Ontwikkeling wagenpark:

Er staan eind 2020 in Zuid-Holland iets meer dan 1,6 miljoen personenauto's geregistreerd in 36 gewichtsklassen. 83.800 van deze auto's zijn vrijgesteld van opcenten en 15.700 betalen een half tarief. In Zuid-Holland is het afgelopen jaar de groei van het wagenpark afgevlakt ten opzichte van eerdere jaren.

Raming inkomsten:

Het verloop van toekomstige inkomsten uit opcenten is voor de lange termijn moeilijk te voorspellen. Dit komt met name door de ontwikkelingen rond de van heffing vrijgestelde elektrische voertuigen. Het aandeel van elektrische auto's in de verkoop liep in 2020 op naar bijna 20 procent.

Verordening precariobelasting Zuid-Holland

De provincie heft precariobelasting 'voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond'. In de bij de Verordening precariobelasting behorende tarieventabel zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen. In 2020 zijn de tarieven voor de precariobelasting niet geïndexeerd. Het totaal aan ontvangen heffingen is fractioneel hoger dan geraamd.

Legesverordening Omgevingsrecht (Wabo)

Met de inwerkingtreding van de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) per 1 oktober 2010 is de provincie bevoegd gezag voor zowel het milieudeel (IPPC/BRZO) als de zogeheten BRIKS-taken (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) van de omgevingsvergunning voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de milieuwetgeving bevoegd gezag is. De uitvoering van het bevoegd gezag ligt bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int voor de aanvragen BRIKS de leges, die hiervoor de kosten (gedeeltelijk) moeten dekken. De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. Provinciale Staten hebben bij het vaststellen van de Legesverordening Omgevingsrecht Zuid-Holland 2020 besloten dat het dekkingspercentage 100% dient te zijn.

De heffingen 2020 zijn conform de tarieventabel behorende bij Legesverordening Omgevingsrecht Zuid-Holland 2020 opgelegd.

Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland

Op grond van de Waterwet en de Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland heft de provincie een belasting per kubieke meter onttrokken grondwater. Het tarief van de heffing is zodanig vastgesteld dat de opbrengst de gemaakte kosten niet te boven gaat. Het tarief bedraagt € 0,005 per kubieke meter onttrokken hoeveelheid water.

Wet natuurbescherming

In januari 2017 is de Wet natuurbescherming in werking getreden. Hiermee zijn diverse taken op het gebied van de natuurwetgeving gedecentraliseerd naar de provincies. Voor een deel van deze taken wordt met ingang van 1 januari 2017 leges geheven op grond van de Legesverordening Wet natuurbescherming Zuid-Holland 2017.

Bij de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming is een schatting gemaakt van de verwachte inkomsten uit leges. In de praktijk blijven deze inkomsten achter bij de verwachtingen. Dat komt onder meer doordat er relatief weinig aanvragen zijn afgehandeld vanwege de stikstofproblematiek.

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk wordt voor veruit het grootste deel bepaald door de opcentenheffing.

In onderstaande tabel staat de lokale lastendruk (als gemiddelde belastingsom per auto) weergegeven. De cijfers zijn gebaseerd op de jaarlijkse (prognose) tabellen die worden verstrekt door de belastingdienst.

Tabel Gemiddelde lastendruk per auto door heffing opcenten

(bedragen in €)	2017	2018	2019	2020
Gemiddelde lastendruk per auto door opcentenheffing	228	226	225	227

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Provinciale infrastructuur, wegen en vaarwegen

Areaal

Het provinciale areaal is in vijf activagroepen te verdelen:

- Wegen: circa 758 ha verhardingen, 169 rotondes, 934 ha bermen en 186 ha bermsloten, 34.783 bomen en 175 km geleiderail;
- Vaste kunstwerken: circa 715 stuks, waaronder 212 vaste bruggen en 14 km geluidswering;
- Vaarwegen: circa 274 km oever en 534 ha te baggeren vaarwegen;
- Beweegbare kunstwerken: 62 beweegbare bruggen en 6 sluiscomplexen;
- Dynamisch verkeersmanagement: bediencentrales, verkeersmonitoring-apparatuur en 129 VRI-installaties.

Om het beheer uit te voeren, wordt gebruik gemaakt van bedrijfsvoeringsmiddelen zoals steunpunten, inspectievaartuigen en –voertuigen, en gladheidsbestrijdingsmateriaal.

Beleidskader

De [Nota Onderhoud kapitaalgoederen 2016-2019](#) (NOK) beschrijft welke prestaties worden verwacht van de provinciale infrastructuur en welk budget hiervoor benodigd is. De beheerstrategie bepaalt de wijze waarop de prestatie wordt gerealiseerd en daarmee de hoogte van de budgetbehoefte. De beheerstrategie is een afweging tussen de prestaties die van de infrastructuur worden verwacht, de risico's op verstoringen die worden aanvaard en de frequentie van de beheermaatregelen die nodig zijn om de risico's te beheersen en de prestaties te leveren. Prestaties zijn bijvoorbeeld de beschikbaarheid van een weg voor het verkeer. Risico's zijn ongewenste verstoringen, zoals een groeiende file als gevolg van een niet goed sluitende beweegbare brug.

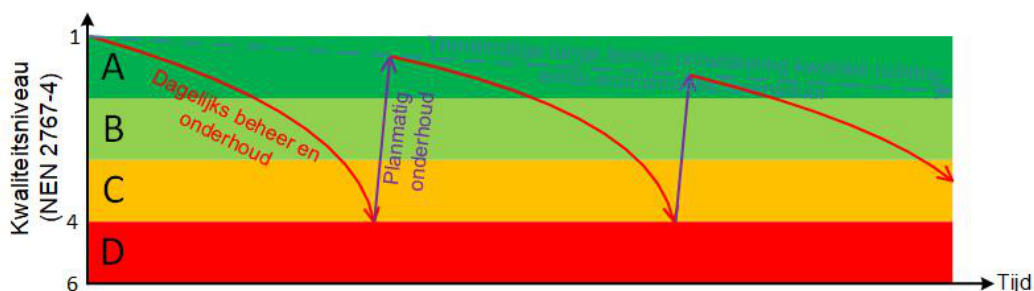
Beheermaatregelen zijn alle activiteiten die worden verricht om de prestaties te kunnen leveren. Van inspecties en onderzoek van onderhoud aan objecten en vervangen van objecten aan het einde van de levensduur. In 2020 hebben Provinciale Staten de [Nota onderhoud kapitaalgoederen 2021-2024](#) vastgesteld.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties houdt toezicht op de provinciale financiën en controleert aan de hand van de NOK of er voldoende dekking van beheerlasten voor beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur is.

Prestatie-indicatoren

Technische staat areaal

Om de beschikbaarheid van de infrastructuur te garanderen, wordt de technische onderhoudsstaat gemonitord. De basis voor deze conditiemeting is de NEN-2767. Deze internationale methodiek kent een zespuntsschaal van uitstekend (1) tot zeer slecht (6). Een weg, oever of kunstwerk scoort bij deze norm 'uitstekend' als deze net is opgeleverd (nieuwbouw) of het groot onderhoud pas geleden is uitgevoerd. Gedurende de gebruiksduur neemt de technische staat langzaam af, via de conditie 'goed', 'redelijk' en 'voldoende' naar 'matig'. Zodra de conditie 'matig' is bereikt, wordt (opnieuw) groot onderhoud aan de weg, de oever of het kunstwerk uitgevoerd. De afname van de conditie en de sprong naar een uitstekende conditie door groot onderhoud is visueel weergegeven in onderstaand schema. Met het monitoren van de technische staat kan het moment worden bepaald waarop groot onderhoud noodzakelijk wordt. Te allen tijde voldoet het volledige areaal aan de wettelijke technische eisen voor veiligheid en wordt voorkomen dat achterstallig onderhoud en daarmee kapitaalvernietiging ontstaat.

In de onderstaande tabellen wordt per assetgroep wegen, vaarwegen en kunstwerken inzicht gegeven in de technische staat ultimo 2020.

Technische staat wegen	A	B	C	D
2020	74%	16%	10%	0%

Bovenstaande tabel beschrijft op basis van de CROW-publicatie 147, wegbeheer, wanneer het planmatig onderhoud moet worden uitgevoerd:

- A: planmatig onderhoud over minimaal 5 jaar;
- B: planmatig onderhoud binnen 3 tot 5 jaar;
- C: planmatig onderhoud binnen 2 jaar;
- D: er bestaat een achterstand in onderhoud.

Technische staat vaarwegen (NEN2767)	Uitstekend (1)	Goed (2)	Redelijk (3)	Matig (4)	Slecht (5)	Zeer slecht (6)
2020	67%	9%	10%	6%	3%	1%

Bovenstaande tabel beschrijft op basis van de NEN-2767 inspecties de staat van de oevers. In 2020 is de inspectiemethode van de oevers aangepast. De feitelijke leeftijd van de oever heeft in de bepaling van de technische staat geen betekenis meer. Hierdoor is de technische staat van de vaarwegoevers verbeterd ten opzichte van eerdere jaren, een verschuiving van redelijk/matig naar uitstekend/goed. Omdat de oevers aan het einde van de technische levensduur worden vervangen als ze technisch slecht tot zeer slecht zijn, heeft de nu gehanteerde inspectiemethode slechts een beperkte invloed op de onderhoudsprogrammering van de oeververvanging. Het voordeel van de aangepaste inspectiemethode is de betere objectiviteit van de uitgevoerde inspecties. De inspectieresultaten kunnen hierdoor beter worden gebruikt voor het beheer van de assets en het monitoren van de vervangingsbehoefte. De vervangingsbehoefte wordt namelijk bepaald op basis van de elementen technische staat, de leeftijd, de stabiliteit en het effect van falen. Waar de leeftijd eerder dubbel meegenomen werd in het bepalen van de vervangingsbehoefte, is dit door middel van de nieuwe inspectiemethode verholpen.

Technische staat kunstwerken	≤ 3 jaar	4 – 6 jaar	7 – 10 jaar	11 - 15 jaar	15 – 20 jaar	> 20 jaar
2020	27%	42%	27%	5%	0%	0%

Bovenstaande tabel beschrijft de periode die verstreken is sinds het laatste onderhoud aan een kunstwerk.

Beschikbaarheid beweegbare kunstwerken

Voor de beweegbare kunstwerken was in de vorige coalitieperiode ook een indicator opgenomen over de beschikbaarheid van de beweegbare kunstwerken. De beschikbaarheid van een brug wordt gemeten door de duur van alle ongeplande stremmingen op te tellen. Het streven is een beschikbaarheid van 99,8% op jaarbasis. Wanneer de storingsduur op jaarbasis groter is dan 17,5 uur, is een brug minder dan 99,8% beschikbaar op jaarbasis. De brug is dan onvoldoende beschikbaar. Dit wordt zowel voor stremming voor het wegverkeer als voor het vaarwegverkeer bijgehouden.

Omschrijving	Streefwaarde 2020	Meetwaarde 2020
Percentage beweegbare kunstwerken voldoende beschikbaar voor het wegverkeer	100%	100%
Percentage beweegbare kunstwerken voldoende beschikbaar voor het vaarwegverkeer	100%	96%

In 2020 zijn vier kunstwerken voor het vaarwegverkeer meer dan 17,5 uur in storting geweest. Het betreffen de sluis Gorinchem, sluis Leidschendam, Vijfgatenbrug en de Vlietlandbrug. De sluis Gorinchem kon een aantal malen niet worden bediend door vuil in de sluis kolk. Daarnaast zijn er diverse storingen in de sensoren en besturingselektronica geweest, die door hun variëteit niet te herleiden zijn naar een specifieke oorzaak. De sluis Leidschendam, Vijfgatenbrug en Vlietlandbrug zijn recent planmatig onderhouden en zitten nog in de garantietermijn bij de aannemer. Storingen aan kunstwerken kennen een badkuipkromme. Waarbij in de eerste periode na de uitvoering van het planmatig onderhoud in verhouding tot het aantal openingen er relatief veel storingen zijn. Deze storingen worden veroorzaakt doordat de sensoren en besturingselektronica nog niet goed ingeregeld zijn.

Realisatie 2020

Wegen

In 2020 is conform de programmering in de najaarsnota door de aannemer het planmatig onderhoud afgerond aan de wegtrajecten:

- N470 (Delft - Zoetermeer)
- N479a / N480b (Streefkerk)

In verband met vertraging in de vergunningverlening voor een deel van de werkzaamheden is het planmatig onderhoud aan de N207b niet in 2020 afgerond.

Vaarwegen

In 2020 is conform de programmering in de najaarsnota door de aannemer het planmatig onderhoud afgerond aan de vaarwegtrajecten:

- Vervanging oevers langs:
  - Traject 1, Schie (Rotterdam – Den Haag), incl. Boxce

Het project vervangen Nautische voorzieningen langs de provinciale vaarwegen is niet in 2020 opgeleverd.

Beweegbare kunstwerken

In 2020 is conform de programmering in de najaarsnota door de aannemer het planmatig onderhoud afgerond aan de beweegbare bruggen in:

- Traject 2, Vlietlandbrug, Overhaalbrug, Oude Tolbrug
- Traject 5, Zijlbrug, Spanjaardsbrug, Doesmolenbrug
- Traject 9, Hefbrug Gouwesluis, Hefbrug Boskoop
- Hartelbrug

Financiële aspecten

De kosten voor beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur worden binnen Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland, doel 2-2 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam, geraamd en verantwoord.

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting stand NJN	Rekening	Saldo
Dagelijks beheer en onderhoud, taak 2-1-1	44.002	39.008	4.994
Planmatig onderhoud, taak 2-1-2	23.329	20.889	2.440
Totaal netto exploitatie-uitgaven*	67.311	59.897	7.433
Storting in (+) of onttrekking uit (-) de egaliseriereserve beheer en onderhoud	7.698	15.443	-7.735
Totaal geactiveerde investeringen*	40.577	30.435	10.142

* exclusief uitgaven voor van functionele verbeteringen en overdracht areaal. Het verschil tussen begroting en realisatie is voor de exploitatie-uitgaven verantwoord in doel 2.1, en voor de geactiveerde investeringen in de jaarrekening, onderdeel investeringen.

Recreatiegebieden

In 2013 is de keuze gemaakt recreatiegebieden in provinciaal eigendom over te dragen, hetgeen de afgelopen jaren voor tientallen gebieden is geëffectueerd. Eind 2020 zijn nog zeven gebieden met een totale oppervlakte van ruim 900 ha aan recreatiegebied in provinciaal eigendom. Voor Balij/Bieslandse bos en Oosterduinse Meer is inmiddels door de gemeentebesturen van Pijnacker-Nootdorp respectievelijk Noordwijk besloten de recreatiegronden over te nemen. De juridische overdracht met bijbehorende beheerafkoop wordt in de loop van 2021 verwacht.

In de startnotitie Sport en Recreatie (2020) is aangegeven dat vanwege de omvang en complexiteit van de opgave(n) in enkele gebieden, deze voorlopig niet overgedragen (kunnen) worden. Van deze gebieden zijn Bentwoud en Vlietland de grootste. Bij deze beleidskeuze speelt ook het gebrek aan financiële middelen voor beheerafkoop een rol.

Conform de Startnotitie blijft de provincie ervoor zorgen dat de eigen recreatiegebieden schoon, heel en veilig blijven (op grond van het Terrein Beheer Model (TBM), inclusief groot onderhoud en toezicht). Voor het beheer en onderhoud van deze gebieden heeft de provincie overeenkomsten gesloten met Staatsbosbeheer. Eind 2020 is met hen een nieuwe samenwerkingsovereenkomst overeengekomen voor het beheer en onderhoud voor de periode 2021 -2025.

Door Staatsbosbeheer zijn voor vier gebieden de TBM-berekeningen geactualiseerd. De berekeningen voor de resterende gebieden worden in het eerste kwartaal van 2021 afgerond.

Gebouwen

Algemeen

De provincie Zuid-Holland heeft verschillende soorten gebouwen in beheer en onderhoud. Een deel van de gebouwen is eigendom en een deel is gehuurd. De provincie beheert en onderhoudt kantoorpanden op locaties in Den Haag evenals bedieningscentrales, brug- en sluiswachtershuisjes, dienstwoningen, depots/werven en molens elders in Zuid-Holland.

Beleid

De Nota Onderhoud kapitaalgoederen, onderdeel Gebouwen 2020-2023 is geactualiseerd en wordt door Provinciale Staten vastgesteld in februari 2021. Het beleidsuitgangspunt is dat een sober en doelmatig

kwaliteitsniveau conform NEN-2767 normering op het wettelijk minimum, conditieniveau 3 wordt gehanteerd. Tot en met 2023 staan deze kwaliteitsaspecten centraal: functionaliteit, veiligheid en representatie.

In uitwerking op deze nota ontvangen Gedeputeerde Staten in februari 2021 het Beheerplan Gebouwen 2020-2023 voor planmatig beheer en onderhoud ter vaststelling. Het Beheerplan Gebouwen wordt elke vier jaar geactualiseerd. Vanaf 2019 is in elke opdracht duurzaamheid en circulair gebruik van materialen opgenomen.

Meerjarenonderhoudsplan

Een belangrijk onderdeel van het Beheerplan Gebouwen is het meerjarenonderhoudsplan (MJOP). Het beheer en onderhoud is planmatig georganiseerd en er mede op gericht de functionaliteiten actueel te houden. Het MJOP wordt jaarlijks geactualiseerd en in 2023 bijgesteld.

In 2019 is het MJOP voor het provinciehuis geactualiseerd naar de huidige inzichten en prijsniveau en verwerkt in de begroting. De hieruit verkregen inzichten worden gebruikt als basis voor het onderhoud, maar vooral om een systeem van planmatig onderhoud te operationaliseren en te optimaliseren. Het vormt mede de basis voor een (kosten)efficiënte aanpak van verbouwingen.

Onderhoud

Sinds 2020 is het onderhoud van het provinciehuis belegd bij een externe leverancier, met een prestatiecontract. De aannemer is hiermee verantwoordelijk voor het onderhoud op een sobere en doelmatige manier. Tot 2022 geldt een overgangs- en inregelingsfase, vanaf 2022 treedt daadwerkelijk het prestatiecontract in werking. De provincie voert regie op het contract, de verantwoordelijkheid voor organisatie en uitvoering van onderhoud ligt bij de aannemer.

Renovatie Gebouw C

In oktober 2018 hebben Provinciale Staten het besluit genomen om gebouw C (het bestuursgebouw) volledig te renoveren. De financiële gevolgen van dit besluit zijn (exclusief de kosten voor sanering van asbest) via de Kadernota 2019 verwerkt in de provinciale begroting. De ingebruikname van het C-gebouw wordt verwacht rond 1 september 2022.

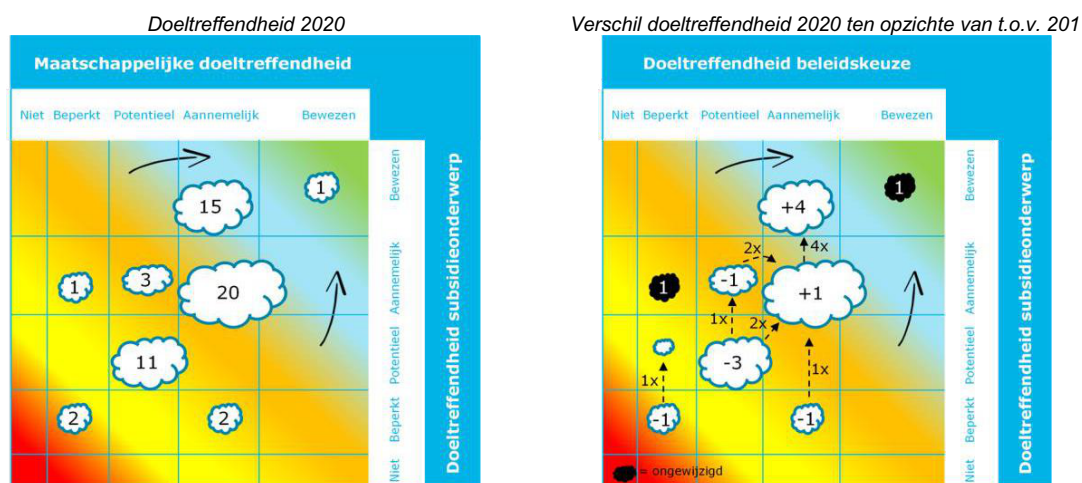
Paragraaf Subsidies

Hoe dragen subsidies bij aan de ambities van provincie Zuid-Holland?

In de periode 2015-2020 is bij €1,5 miljard het beleidsinstrument Subsidie ingezet (ruim € 0,2 miljard in 2020), en heeft hiertoe een light-beleidsvaluatie plaatsgevonden. Onderstaand figuur geeft de doeltreffendheid weer van subsidies op output en outcome niveau bij de subsidie-onderwerpen uit de subsidieregelingen in de periode 2015-2020 (zie Statenrapport van mei 2021 [Beleidsvaluatie subsidies provincie Zuid-Holland 2015-2020](#)).

Als basiselement worden hiertoe beleidstheorieën (65) opgesteld en gepresenteerd aan de Staten en op www.zuid-holland.nl gepubliceerd. Na 2018 is de doeltreffendheid op beide niveaus (output en outcome) soms verbeterd, dan wel gelijk gebleven. In vergelijking met andere (de)centrale overheden loopt de provincie hiermee voorop in Nederland en volgt daarmee het voorbeeld van Europese fondsen.

Wel heeft de provincie op een aantal aspecten nog een slag te maken. Met name het (door)ontwikkelen van beleidsindicatoren op niveau van outcome en output is vertraagd vanaf 2018, waardoor het lastiger werd om de relatie tussen de beleidsresultaten en doelen aantoonbaar bewezen te krijgen. Redenen van oponthoud waren de gelegde koppelingen met grotere trajecten als begroting en Omgevingsbeleid, die een andere planning hebben gehad.

Verstreckte bedragen 2020 en arrangementen

In de Algemene subsidieverordening 2013 (Asv) zijn de uitgangspunten van het Uniform Subsidie Kader (USK) opgenomen. Deze betreffen:

Uitgangspunten Uniform Subsidie Kader		
1	Uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen: proportionaliteit en sturing op prestaties	
	<i>Maatregel</i>	<i>Hoogte subsidiebedrag</i>
	Arrangement 1	Tot € 25.000
		Verantwoording
		Desgevraagd verantwoording over de prestatie (doorgaans steekproefsgewijs)
	Arrangement 2	Vanaf € 25.000 tot € 125.000
		Verantwoording over de prestatie (aanvullend steekproefsgewijs)
	Arrangement 3	Vanaf € 125.000
		Verantwoording over de kosten en prestaties
2	Uniformering en vereenvoudiging van begrippen en subsidieprocessen	
3	Het opzetten en uitvoeren van een beleid om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen: verantwoord vertrouwen	

Op de meeste subsidies die worden verstrekt zijn de bovenstaande arrangementen van toepassing. Via deze arrangementensystematiek wordt een (verdere) vermindering van de administratieve lasten in het hele subsidieproces (dat bestaat uit de stappen aanvraag-verstreking-uitvoering-verantwoording-vaststelling) bereikt door in ieder geval in twee van de drie arrangementen, processtappen van het subsidieproces minder zwaar in te vullen.

In de praktijk zien wij nu hoe de subsidieverstrekingen over 2020 op basis van de arrangementensystematiek zijn verlopen. Hier komt het onderstaande beeld uit naar voren:

Toepassing arrangementen

Arrangement		Verleende beschikkingen		Verleende subsidies (€)	
		Aantal	% t.o.v. totaal	Bedrag	% t.o.v. totaal
0	Geen arrangement	274	42,0	52.272.564	25,1
1	€ 0 - € 24.999	199	30,5	4.592.141	2,2
2	€ 25.000 - € 124.999	88	13,5	5.025.157	2,4
3	€ 125.000 of meer	92	14,1	146.648.866	70,3
Totaal		653	100	208.538.728	100

Ter toelichting op bovenstaande tabel dient het volgende:

- De gepresenteerde cijfers in de bovenstaande tabel betreffen verstrekte subsidies die binnen de provinciale organisatie zijn afgewikkeld. Over de verstrekte subsidies die door externe bureaus voor de provincie zijn afgedaan, bestaat dit inzicht niet, omdat deze organisaties over andere subsidiesystemen beschikken dan wij. Deze kunnen niet op dezelfde wijze rapporteren.
- Geen arrangement: voor subsidieverleningen, waarbij specifieke uitkeringen of uitkeringen uit het provinciefonds voor de Programma Impuls Omgevingsveiligheid 2015-2018 of Europese subsidies dan wel specifiek staatssteun-vrijstellingen aan de orde zijn, geldt de arrangement-systematiek niet. Net als voor arrangement 3 geldt dat deze subsidies op basis van een inhoudelijke en een financiële verantwoording worden vastgesteld. Financieel gezien beslaan deze twee categorieën bijna 95,4%.
- De subsidies die onder de arrangementen 1 en 2 zijn verstrekt, beslaan 44% van het totaal aantal verstrekte subsidies, maar beslaan vanuit financieel opzicht slechts 4,6% van het totaal verstrekte bedrag. De verminderde controle op deze subsidies is hiermee in ieder geval proportioneel. Het financiële risico dat we over deze subsidies lopen is door de genomen beheersmaatregelen en het lage volume klein tot zeer klein te noemen. Naast de strengere controle op de begroting aan de voorkant en de steekproefsgewijze controle aan de achterkant, worden deze subsidies ook op behaalde prestaties beoordeeld. Worden de prestaties niet behaald, dan wordt er lager vastgesteld.
- De provincie Zuid-Holland heeft (tijdelijk) haar subsidieregels aangepast voor corona-gerelateerde problemen. De uitbraak van corona en de maatregelen daaromtrent kunnen namelijk gevolgen hebben voor subsidieontvangers. Door de landelijke maatregelen kunnen zij bijvoorbeeld bepaalde termijnen niet halen die normaal gesproken gelden voor de door hun ontvangen subsidie. De aanpassingen in de Zuid-Hollandse subsidieregels hebben geen financiële consequenties. Eventuele afwijkende prestaties als gevolg van corona worden beoordeeld en kunnen geen effect hebben op de hoogte van subsidies en de bijbehorende budgetten.

Overzicht incidentele subsidies 2020

Naast project-boekjaar- en begrotingssubsidies werden er ook incidentele subsidies en subsidies namens het Rijk ten aanzien van veiligheidsregio's verleend. Deze subsidies lopen in principe over de relevante ambities in de begroting. Subsidieplafonds zijn daarvoor niet aan de orde. Een specificatie van deze verleende incidentele subsidies (in €) is te vinden in het Openbaar Subsidieregister over 2020.

(Subsidie- regelingnr.	Ev.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies	
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.50		Algemene subsidieverordening (Asv) incidentele subsidies	4.3	13	1.935.845	5	955.845
1.6.50	√	Art 4 Asv subsidies t.a.v. Programma Impuls Omgevingsveiligheid 2015-2018	2.4	8	2.552.324	8	2.535.696
		Totaal		21	4.488.169	12	2.648.671

Verantwoording benutting subsidieplafonds

In de tabellen is per subsidieregeling een plafondbedrag opgenomen, dat bij de Begroting 2020 is vastgesteld of tussentijds is bijgesteld. Indien er sprake is van een significant over- of onderschrijding van een plafond is onderaan de betreffende tabel een toelichting opgenomen. Tevens is er een kolom opgenomen met de titel "Onderhanden werk". De hierin getoonde bedragen zijn niet verwerkt in de kolom "afwijking plafond" omdat de nog in behandeling zijnde aanvragen geweigerd kunnen worden of de verleningen lager kunnen uitvallen dan is aangevraagd.

In deze paragraaf wordt eveneens over de verleende project- en boekjaarsubsidies waarvoor geen subsidieplafonds zijn vastgesteld en de begrotingssubsidies verantwoording afgelegd. Daarnaast doen wij verslag over de verleende incidentele subsidies. De informatie is gebaseerd op de uitvoering van motie 301: het openbaar subsidieregister. Dit openbaar subsidieregister wordt sinds 2012 op de website van de provincie gepubliceerd. Het openbaar subsidieregister geeft inzicht in de verstrekte subsidies. De financiële gevolgen van de subsidieverlening kunnen zich over meerdere jaren uitstrekken. Voorheen actualiseerde de provincie eens per kwartaal het register. Per 12 februari 2019 is een nieuwe versie beschikbaar die meer actueel en gebruiksvriendelijker is.

Via de website <https://subsidieregister.zuid-holland.nl> kunnen gebruikers een actueel overzicht opvragen van alle verstrekte subsidies vanaf 2015. Het subsidieregister krijgt dagelijks een update. Gebruikers kunnen bovendien gemakkelijk zoeken en filteren op informatie die relevant is. De provincie Zuid-Holland vindt het belangrijk om transparant te zijn over de besteding van publieke middelen.

Leeswijzer Beoordeling doeltreffendheid beleidsinstrument subsidies

Tijdens de beleidsevaluatie van het beleidsinstrument subsidies worden subsidieonderwerpen beoordeeld op basis van operationele doeltreffendheid (output) en maatschappelijke doeltreffendheid (outcome). De relatie tussen de op outputniveau geleverde beleidsresultaten en het directe effect in de maatschappij als outcome is hiertoe onderzocht. Deze licht beoordeling is samengevat in onderstaand figuur, en varieert van beperkt tot bewezen doeltreffend. Zie verder de subsidieparagraaf en het rapport [Beleidsevaluatie subsidies provincie Zuid-Holland 2015-2020](#)

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2020 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Ev.	Par.	Titel van de regeling	Beleidsdoel	Totaal subsidie-plafond 2020	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
						Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.91	√		Subsidierегeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020	1.1	150.000	3	150.000	3	150.000	0	0	0	0	0
1.6.99		2 en 3	Subsidierегeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek	1.2	664.000	1	74.950	0	0	0	0	1	74.950	664.000
Totaal					814.000	4	224.950	3	150.000	0	0	1	74.950	664.000

Onderschrijdingen Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.99	2 en 3	Subsidierегeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek		Meerjarig plafond 2020 t/m 2021

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2020 (€)

Doel	Ev.	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2020	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
2.1		Ministerie I&W t.b.v. innovatieve aanpak A15	2.591.500	0	2.591.500	Aanvraag is in behandeling die verleend kan worden.
2.1		Vereniging Fietsersbond	43.000	43.000	0	
2.1		Regio Drechtsteden t.b.v. korte termijn aanpak 2020	600.000	0	600.000	In de Begroting 2020 is € 0,9 mln per jaar (2020-2021) opgenomen, dat is niet goed verwerkt in de plafondbedragen. Ook werd aangenomen dat per regio een subsidie zou worden verstrekt. De aanvragen

Doel	Ev.	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2020	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
						zijn samengevoegd in één subsidieaanvraag, die ook lager is dan begroot (€ 0,6 mln). De werkzaamheden bleken goedkoper te kunnen worden uitgevoerd. Zo konden door corona de verkeersmakelaars niet fysiek langs werkgevers gaan. Daarnaast is in 2020 een paragraaf KTA toegevoegd aan de SRM. Een aantal projecten is gesubsidieerd als projectsubsidie i.p.v. een begrotingssubsidie.
2.1		Regio Holland-Rijnmond t.b.v. korte termijn aanpak 2020	600.000	362.500	237.500	Idem.
2.1		Regio Midden-Holland t.b.v. korte termijn aanpak 2020	600.000	0	600.000	Idem.
2.1		Gemeente Katwijk t.b.v. aansluiting van 10 verkeersregelininstallaties	137.000	56.889	80.111	De subsidie aan de gemeente Katwijk voor het aansluiten van de verkeersregelininstallaties (VRI's) is lager uitgevallen. De gemeente heeft subsidie aangevraagd voor het aansluiten van 7 VRI's op de verkeerscentrale waar rekening was gehouden met 10.
2.1		Gemeente Noordwijk t.b.v. aansluiting van 1 verkeersregelininstallatie	10.000	0	10.000	Wordt aangevraagd in 2021.
2.1		Gemeente Voorschoten t.b.v. aansluiten van 13 verkeersregelininstallaties	100.000	0	100.000	Wordt aangevraagd in 2021.
2.1		Overslag Terminal Bergambacht t.b.v. regionaal overslagcentrum	900.000	900.000	0	
2.1		ProRail Utrecht t.b.v. project viersporig Schiedam	6.577.500	0	6.577.500	Wordt aangevraagd in 2021.
2.1		Aqua Swets BV t.b.v. veerdienst Maassluis-Rozenburg	2.179.096	756.457	1.422.612	In het plafond 2020 is rekening gehouden met een nabetaling aan Aquaswets ten gevolge van een structurele verhoging van de bijdrage en een eenmalige investeringsbijdrage. Om juridisch-strategische redenen is de ondertekening van de hiertoe strekkende overeenkomst uitgesteld naar begin 2021; hierdoor vindt uitbetaling in het voorjaar van 2021 plaats.
2.1		Gemeente Bodegraven-Reeuwijk t.b.v. het koppelen van vijf verkeersregelininstallaties op de centrale	18.000	0	18.000	Wordt aangevraagd in 2021.
		Totaal	14.356.096	2.118.846	12.237.223	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2020 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Ev.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2020	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
						Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.74			Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland 2017											
	√	2	Infrastructurele gebiedsagenda projecten	2.1	6.907.289	56	9.008.172	44	4.977.786	0	0	8	3.117.769	1.929.503
	√	9	Sociale veiligheid	2.2	200.000	1	45.000	1	45.000	0	0	0	0	155.000
	√	11	Gedragsbeïnvloeding	2.1	3.653.286	6	3.694.806	6	3.653.286	0	0	0	0	0
	√	12	Veerprojecten (Revolverend verenfonds)	2.1	6.000.000	1	5.395.000	0	0	0	0	1	5.395.000	6.000.000
	√	13	Veerinfrastructuur	2.1	500.000	0	0	0	0	0	0	0	0	500.000
	√	16	Energietransitie	2.2	355.000	0	0	0	0	0	0	0	0	355.000
	√	16B	Experimenten vernieuwingen mobiliteit	2.2	100.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100.000
			Totaal		17.715.575	64	18.142.978	51	8.676.072	0	0	9	8.512.769	9.039.503

Overzicht van de project- en boekjaarsubsidies 2020 waarvoor geen subsidieplafonds werden vastgesteld

Er is voor een aantal subsidieregelingen geen subsidieplafond in 2020 vastgesteld. Deze subsidies zijn verleend conform wet- en regelgeving. Er bestond wel toereikend budget om deze subsidies te kunnen verlenen. In onderstaande tabel wordt hierover informatie verstrekt.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Ev.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.74			Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland 2017							
	√	3	Regionaal vervoer over weg en spoor	2.2	11	116.707.749	11	116.707.749	0	0
	√	4	Regionaal vervoer over water	2.2	2	6.934.438	2	6.934.438	0	0
	√	5	Collectief vraagafhankelijk openbaar vervoer	2.2	2	406.695	2	406.695	0	0
	√	6	Oprichting buurtbusverenigingen	2.2	1	2.000	1	2.000	0	0

Subsidie-regeling	Ev.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen	Verleende subsidies	Onderhanden aanvragen			
	√	7	Instandhouding buurtbusverenigingen	2.2	12	142.500	12	127.500	0	0
	√	8	Toegankelijkheid buurtbuslocaties	2.2	2	144.778	2	144.778	0	0
	√	10	Mobiliteitsmanagement	2.2	0	0	0	0	0	0
	√	14	Fietsprojecten	2.2	11	3.981.047	7	2.965.473	4	1.015.574
	√	15	Reizigersplatform	2.3	3	87.400	3	87.400	0	0
	√	16a	R-net projecten	2.2	2	5.121.433	2	5.121.433	0	0
	√	17	Korte Termijn Aanpak in het kader van het Gebiedsprogramma MoVe	2.3	3	6.971.666	1	477.950	2	6.366.666
			Totaal			140.499.706	43	132.975.416	6	7.382.240

Onderschrijdingen Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.74		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland 2017		
	2	Infrastructurele gebiedsagenda projecten		Er zijn nog aanvragen in behandeling.
	9	Sociale veiligheid		Er zijn geen verdere subsidieaanvragen ingediend, naast de bestemde bijdragen aan het Platform Sociale Veiligheid Merwedelingelijn en de subsidie Sociale Veiligheid voor Personen Vervoer over Water voor 2020. De gesprekken over mogelijke projecten met gemeenten en vervoerders heeft nog niet geleid tot concrete aanvragen.
	12	Veerprojecten (Revolverend verenfonds)		Aanvraag is nog in behandeling.
	13	Veerinfrastructuur		Alleen het project voor herinrichting van veerstoep Bergambacht is ingediend als subsidieaanvraag. De andere aanvragen waren nog niet gereed.
	16	Energietransitie		Voor uitputting zijn we afhankelijk van aanvragen van wegbeheerders om innovatieve infrastructuur te realiseren. In 2020 zijn er geen aanvragen door wegbeheerders gedaan. Wel zijn er enkele verkennende gesprekken gevoerd en is de verwachting dat in 2021 wel één of meerdere aanvragen zullen plaatsvinden.
	16B	Experimenten vernieuwingen mobiliteit		Er zijn in 2020 geen subsidieaanvragen ingediend.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Overzicht begrotingssubsidies 2020 (€)

Doel	Ev.	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2020	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
3.1		REScoopNL t.b.v. ontwikkelfaciliteit energie samen	1.000.000	1.000.000	0	
3.2		Energie Transitie Partners t.b.v. warmtenetten	100.000	0	100.000	Geen aanvraag ontvangen.
3.2		The Green Village t.b.v. fieldlab	200.000	200.000	0	
3.2		Gemeente Pijnacker-Nootdorp namens Warmte Samenwerking Oostland t.b.v. warmterotonde	100.000	100.000	0	
3.2		Regionale Energieloketten t.b.v. ontwikkelfaciliteit energie samen	320.000	0	320.000	Geen aanvraag ontvangen.
3.2 en 4.1		InnovationQuarter t.b.v. innovatieprogramma energie en klimaat	2.000.000	2.000.000	0	
3.3		HyChain 4 Rotterdam t.b.v. deelname aan een ISPT	70.000	0	70.000	Geen aanvraag ontvangen.
		Totaal	3.790.000	3.300.000	490.000	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2020 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Ev.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2020	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
						Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.78	√	2,3 en 4	Subsidierегeling Lokale Initiatieven Energie Transitie 2017	3.1	2.350.400	35	691.175	26	338.471	2	15.064	7	301.450	2.011.929
1.6.93	√		Subsidierегeling Zonnig Zuid-Holland	3.1	4.000.000	28	252.578	12	122.639	7	81.016	6	39.828	3.877.361
1.6.94	√		Subsidierегeling energie infrastructuur op industrieterreinen Zuid-Holland	3.1	500.000	1	250.000	1	250.000	0	0	0	0	250.000
			Totaal		6.850.400	64	1.193.753	39	711.110	9	96.080	13	341.278	6.139.290

Onderschrijdingen Ambitie 3 Schone energie voor iedereen (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.78	2,3 en 4	Subsidieregeling Lokale initiatieven Energie Transitie 2017		Meerjarig subsidieplafond 2017 t/m 2023.
1.6.93		Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland		Meerjarige subsidieplafond 2020 t/m 2023.
1.6.94		Subsidieregeling energie infrastructuur op industrieterreinen Zuid-Holland		Meerjarig subsidieplafond van 1 juli 2020 tot en met 30 juni 2021.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2020 (€)

Doel	Ev	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2020	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
4.1	√	InnovationQuarter	4.592.000	4.387.000	205.000	Minder aangevraagd.
4.1		Stichting Biobased Delta	242.000	242.000	0	
4.1		Regmed XB t.b.v. ontwikkelen regeneratieve geneeskunde	300.000	300.000	0	
4.1		Stichting Greenport Aalsmeer	225.000	225.000	0	
4.1		Stichting Greenport regio Boskoop	300.000	300.000	0	
4.1		Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek	300.000	300.000	0	
4.1		Stichting Greenport West-Holland innovatie	100.000	100.000	0	
4.1		Stichting Greenport West-Holland	450.000	450.000	0	
4.1		Stichting Greenports Nederland	375.000	375.000	0	
4.1		Planet B.io t.b.v. Biotech Campus Delft	1.700.000	1.700.000	0	
4.1		InnovationQuarter t.b.v. vroege fase financiering	2.000.000	0	2.000.000	Geen aanvraag ontvangen.
4.1		InnovationQuarter t.b.v. werpakket smart en circulair	50.000	0	50.000	Geen aanvraag ontvangen.
4.1		Stichting SCN AVATAR t.b.v. ruimtevaart	75.000	0	75.000	Geen aanvraag ontvangen.
4.1		NV HVC t.b.v. Phario	150.000	0	150.000	Aanvraag is in behandeling.

Doel	Ev	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2020	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
4.3	√	Erfgoedhuis Zuid-Holland	1.775.273	1.825.531	-50.258	Betreft indexatie welke niet verwerkt is in het maximaal te subsidiëren bedrag 2020.
4.3		Stichting molenviergang Aarlanderveen	22.058	22.058	0	
4.3	√	Kunstgebouw	1.438.111	1.222.200	215.911	Minder aangevraagd.
4.3	√	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP)	33.555	34.174	-619	Betreft indexatie welke niet verwerkt is in het maximaal te subsidiëren bedrag 2020.
4.3	√	Zuid-Hollandse Popunie	139.313	143.132	-3.819	Betreft indexatie welke niet verwerkt is in het maximaal te subsidiëren bedrag 2020.
4.3		Bevrijdingsfestival	23.648	23.648	0	
4.3	√	Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	283.700	289.811	-6.111	Betreft indexatie welke niet verwerkt is in het maximaal te subsidiëren bedrag 2020.
4.3		Nederlandse Limessamenwerking	180.000	0	180.000	Niet aangevraagd.
4.3		Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West	20.000	20.000	0	
4.3	√	Probiblio	5.042.640	5.042.640	0	
4.3		Gemeente Rotterdam t.b.v. Eurovisie songfestival 2020	1.000.000	1.000.000	0	
4.3		Gemeente Wassenaar t.b.v. behoud buitenplaats Ivicke	500.000	0	500.000	Aanvraag is in behandeling.
4.3		Stichting Huys ten Donck t.b.v. restauratie interieur Huys ten Donck	730.000	730.000	0	
4.3		Vereniging Natuurmonumenten t.b.v. tuinherstel Landgoed De Tempel	500.000	0	500.000	Aanvraag is in behandeling.
4.3		Prins Bernhard Cultuurfonds t.b.v. het Themafonds digitalisering erfgoedcollecties Zuid-Holland	50.000	50.000	0	
		Totaal	22.597.298	18.782.194	3.815.104	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2020 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Ev	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2020	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
						Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.65	√	3, 4 en 5	Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	4.1	14.440.000	634	37.374.108	253	11.295.421	364	22.247.765	17	3.810.921	3.144.579
1.6.86	√	2 en3, 2a en 3a	Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland	4.1	1.500.000	8	1.497.660	3	747.660	0	0	5	750.000	752.340
1.6.64			Subsidieregeling Cofinanciering EFRO Zuid-Holland (interreg)	4.1	700.000	4	254.274	4	254.274	0	0	0	0	445.726
1.6.85	√		Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland	4.1	1.500.000	9	2.825.992	5	1.500.000	4	1.270.730	0	0	0
1.6.95	√		Subsidieregeling ondersteuning aflopende BIZZen op bedrijventerreinen en winkelgebieden Zuid-Holland	4.1	750.000	27	748.178	23	655.592	0	0	4	92.023	94.408
1.6.89	√		Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland	4.2	5.000.000	4	2.278.262	2	1.188.381	0	0	2	1.089.881	3.811.619
1.6.82	√		Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	4.2	500.000	34	384.426	18	202.644	0	0	16	181.782	297.356
1.6.47	√		Subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland 2017	4.2	500.000	49	1.272.348	39	411.825	0	0	10	860.523	88.175
1.6.84			Subsidieregeling energie op bedrijventerreinen	4.2	750.000	7	904.049	5	741.240	1	76.996	1	20.000	8.760
1.6.36	√	2 en 3	Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	4.3	1.643.471	45	8.094.300	13	1.636.469	31	5.949.883	2	494.252	7.002
1.6.90	√		Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	4.3	3.720.192	61	3.643.978	59	3.588.728	0	0	0	0	131.464
1.6.46	√	2, 3 en 4	Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	4.3	836.000	31	1.330.236	24	820.376	6	255.247	1	22.800	15.624

Subsidie-regeling	Ev	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-	Ontvangen aanvragen	Verleende subsidies	Geweigerde aanvragen	Onderhanden aanvragen	Afwijking plafond
1.6.92	√		Subsidierегeling publieksbereik Archeologie Zuid-Holland 2020	4.3	250.000	19 252.346	17 219.096	1 3.250	0 0	30.904
1.6.98			Subsidierегeling noodsteun culturele sector Zuid-Holland	4.3	3.000.000	74 4.054.092	49 3.000.750	25 884.053	0 0	-750
1.6.102	√		Subsidierегeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020	4.3	500.000	86 4.888.564	0 0	3 119.169	82 4.707.720	500.000
Totaal					35.589.663	1.092 69.802.813	514 26.262.456	435 30.807.093	140 12.029.902	9.327.207

Onderschrijdingen Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.65		Subsidierегeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland		Verleend voor haalbaarheidsprojecten: € 4.314.562,00 Verleend voor R&D klein en groot: € 9.994.536,60 Totaal verleend: € 14.309.099 Afwijking plafond is € 130.901 Toelichting is: Sommige aanvragen zijn na verlening ingetrokken met als resultaat een afwijking van € 130.901.
1.6.86		Subsidierегeling Campussen Zuid-Holland		Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden.
1.6.64		Subsidierегeling Cofinanciering EFRO Zuid-Holland (interreg)		Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden.
1.6.95		Subsidierегeling ondersteuning aflopende BIZZen op bedrijventerreinen en winkelgebieden Zuid-Holland		Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden.
1.6.89		Subsidierегeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland		Meerjarig plafond t/m 2023. Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden.
1.6.82		Subsidierегeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland		Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden.
1.6.47		Subsidierегeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland 2017		Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden.
1.6.84		Subsidierегeling energie op bedrijventerreinen		Er is nog een aanvraag die deels verleend kan worden.

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.36		Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013		Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden.
1.6.90		Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	X	
1.6.46		Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013		Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden.
1.6.92		Subsidieregeling publieksbereik Archeologie Zuid-Holland 2020	X	
1.6.102		Subsidieregeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020		Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden.

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2020 (€)

Doel	Ev	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2020	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
5.1		Faunabeheer eenheid Zuid-Holland	480.000	480.000	0	
5.1		Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon	1.500.000	1.410.195	89.805	Minder aangevraagd.
5.1		BoerenNatuur Zuid-Holland t.b.v. ICT-systeem	45.000	44.223	777	Minder aangevraagd.
5.1		Zuid-Hollands landschap t.b.v. Kadijk-West	350.000	99.900	250.100	Deels aangevraagd.
5.1		Stichting Natuurmonumenten t.b.v. het gebied Bovenlanden	40.000	35.934	4.066	Minder aangevraagd.
5.1		Stichting Natuurmonumenten t.b.v. het gebied Meijegraslanden	1.060.000	0	1.060.000	Niet aangevraagd.
5.1		Gemeente Molenlanden t.b.v. drukdrainage Alblasserwaard-Vijfheerenlanden	325.000	325.000	0	
5.1		Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Natuurbeheercollectief Krimpenerwaard	100.000	0	100.000	Niet aangevraagd .
5.1		BoerenNatuur Zuid-Holland	260.000	0	260.000	Een aanvraag van € 385.000 is in behandeling.
5.1		Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon U.A	270.000	157.735	112.265	Minder aangevraagd.

Doel	Ev	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2020	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
5.1		Stichting Wageningen Research t.b.v. groene cirkel kaas en bodemdaling	150.000	150.000	0	
5.2		Provincie Utrecht t.b.v. twee projecten in het kader van regiodeal Bodemdaling	55.000	0	55.000	Niet aangevraagd.
5.2		Deltares t.b.v. één project in het kader van Regio deal Bodemdaling	2.000.000	1.968.757	31.243	Minder aangevraagd.
5.2		Coöperatie Hoeve Biesland BA	139.422	118.362	21.060	Minder aangevraagd.
5.2		Gemeente Leidschendam-Voorburg t.b.v. Duivenvoordecorridor	529.437	00	529.437	Aanvraag is in behandeling.
5.2		Gemeente Voorschoten t.b.v. Duivenvoordecorridor	90.000		90.000	Aanvraag is laat ontvangen.
5.2		Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland t.b.v. het project Duin- en Bollenstreek Kloosterschuur-Trappenberg-uitleglocatie	192.215	0	192.215	Aanvraag is niet ontvangen.
5.2		Stichting Het Zuid-Hollands Landschap t.b.v. de uitvoer van een Voucherregeling landschapselementen 2020-2021	65.000	64.380	620	Minder aangevraagd.
5.2		Gemeente Zuidplas t.b.v. regiodeal bodemdaling	750.000	0	750.000	Aanvraag is in behandeling.
5.2		STOWA t.b.v. regiodeal bodemdaling	200.000	0	200.000	Aanvraag is niet ontvangen.
5.3		Deltares inzake COASTAR	300.000	0	300.000	Aanvraag is niet ontvangen.
5.3		Gemeente Westland t.b.v. toezicht en beheer Zandmotor	147.000	124.000	23.000	Minder aangevraagd.
5.3		Gemeente Den Haag t.b.v. toezicht en beheer Zandmotor	140.000	53.736	86.264	Minder aangevraagd.
		Totaal	9.188.074	5.032.222	4.155.852	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2020 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Ev.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2020	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
						Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.21			Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)	5.1	11.250.000	0	0	0	0	0	0	0	0	11.250.000
1.6.60			Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2013	5.1	100.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100.000
1.6.68			Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	5.1	27.500.000	10	38.934.108	10	38.934.108	0	0	0	0	-11.434.108
1.6.76	√	2.1-2.11	Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016	5.1, 5.2 en 7.2	5.956.577	39	3.976.825	26	2.319.911	1	36.000	11	1.520.407	3.436.666
1.6.69			Subsidieregeling Plattelands Ontwikkeling Programma 2014-2020 (POP3)	5.2	1.950.000	17	556.569	1	20.997	1	34.967	15	500.605	1.950.000
Totaal					46.756.577	66	43.467.502	37	41.275.016	2	70.967	26	2.021.012	5.302.558

Onderschrijdingen Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Par.	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.21		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)	X	
1.6.60		Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2013	X	Regeling is verlopen.
1.6.68		Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016		Op grond van een afspraak met de EU moesten alle provincies voor 31 december 2020 alle lopende beschikkingen voor natuurbeheer voor de periode 2016-2021 voortijdig vastgesteld worden per 31 december 2019 en direct nieuwe beschikkingen worden afgegeven voor de periode 2020-2025. Juist het feit dat er nieuwe beschikkingen voor de periode na 2021 moest worden afgegeven, zorgt voor de overschrijding van het subsidieplafond. Dit was niet voorzien, er was ook geen mogelijkheid meer om PS nog een besluit te laten nemen over een verhoging van het subsidieplafond 2020. Indien de afspraken met de EU niet voor 31 december 2020 waren uitgevoerd, zou er vanuit de EU andere maatregelen worden getroffen die voor de subsidieontvangers en voor de provincies aanzienlijk nadeliger waren.

Subsidie-regeling nummer	Par.	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.76	2.1 – 2.11	Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016	X	
1.6.69		Subsidieregeling Plattelands Ontwikkeling Programma 2014-2020 (POP3)	X	

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2020 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidieregeling nr.	Ev.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidieplafond 2020	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
						Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.88	√		Subsidie-regeling Spreiding Sociale Woningbouw regio Rotterdam	6.1	3.500.000	7	2.557.500	7	2.557.500	0	0	0	0	942.500

Onderschrijdingen Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland (€)

Subsidieregeling nummer	Par.	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.88		Subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw regio Rotterdam	X	

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2020 (€)

Doel	Ev.	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2020	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
7.2		Stichting Wandelnet	50.000	36.666	13.334	Minder aangevraagd.
7.2		Stichting Landelijk Fietsplatform	60.000	38.242	21.758	Minder aangevraagd.
7.2		Parkschap De Biesbosch t.b.v. het beheer recreatiegebied	412.000	412.000	0	
7.2		Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplass en Groene Keijzer	278.000	278.000	0	
7.2		Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het beheer recreatiegebied	418.000	407.400	10.600	Minder aangevraagd.
7.2		Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het beheer recreatiegebied	153.000	148.700	4.300	Minder aangevraagd.
7.2		Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het beheer recreatiegebied	1.875.000	1.869.274	5.726	Minder aangevraagd.
7.2		Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten- Rozenburg t.b.v. het beheer recreatiegebied	1.001.000	1.000.042	958	Minder aangevraagd.
7.2		Voet en fietsveren gemeente Kaag en Braassem, gemeente Krimpenerwaard en gemeente Ridderkerk	69.000	60.000	9.000	Een aanvraag van € 9.000 is nog in behandeling.
7.2		Stichting BuurtLAB t.b.v. Groen doet goed activiteiten in gemeente Nissewaard	17.125	17.125	0	
7.2		Stichting Lekker Groen t.b.v. Groen doet goed 2020 in gemeente Rotterdam	52.318	52.318	0	
7.2		Gemeente Dordrecht t.b.v. Groen doet goed activiteiten in gemeente Dordrecht	18.360	18.360	0	
7.2		Stichting Gezond Natuur Wandelen Nederland t.b.v. het ondersteunen en opleiden van (nieuwe) vrijwilligers	50.000	0	50.000	Aanvraag is in behandeling.
7.2		Stichting Instituut voor Natuureducatie t.b.v. Groen doet goed 2020 in gemeente Delft	120.697	120.697	0	
7.2		Stichting Milieu Dichterbij t.b.v. Groen doet goed activiteiten in gemeente Schiedam	20.000	20.000	0	
7.2		Stichting Naar Buiten t.b.v. Groen doet goed activiteiten in gemeente Leiden	32.500	32.500	0	
7.2		Stichting Plezierrivier De Rotte t.b.v. Groen doet goed activiteiten in gemeenten Lansingerland, Zuidplas en Rotterdam	19.000	18.760	240	Minder aangevraagd.
7.2		Stichting Techniekmenu t.b.v. Groen doet goed activiteiten in gemeente Leidschendam-Voorburg	20.000	20.000	0	

Doel	Ev.	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2020	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
7.2		Stichting Het Zuid-Hollands Landschap t.b.v. de uitvoer van een Voucherregeling Zelf doen in het groen in de stad en het aanbieden van een cursus Groen gastheerschap in corona tijden	60.000	60.000	0	
7.3		VP-delta t.b.v. Innovatieprogramma	400.000	400.000	0	
7.3		Veenweide Innovatie Centrum t.b.v. project boeren bij hoogwater	500.000	500.000	0	
		Totaal	5.626.000	5.510.084	115.916	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2020 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Ev.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2020	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
						Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.96	√		Subsidierегeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2020	7.1	98.000	4	12.872	1	466	3	12.408			97.534

Onderschrijdingen Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.96		Subsidierегeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2020	X	

Paragraaf Verbonden Partijen

Opzet paragraaf

De paragraaf Verbonden Partijen bevat:

- de visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen;
- de lijst van verbonden partijen, uitgesplitst naar type.

Daarnaast wordt Provinciale Staten (PS), volgens afspraak, als volgt geïnformeerd:

- Eens per jaar in september wordt het onderwerp verbonden partijen in al zijn facetten in de Statencommissie Bestuur en Middelen geagendeerd. De leden van de Statencommissies worden hiervoor uitgenodigd.
- Eens per jaar in juni biedt GS een analyse van de jaarrekening en begroting van alle verbonden partijen aan volgens een afgesproken format.

Visie en beleidsvoornemens

De visie op en de beleidsvoornemens over verbonden partijen zijn uitgewerkt in de [beleidsnota Verbonden Partijen en overige deelnemingen 2020-2021](#). Deze beleidsnota bevat het kader dat PS aan GS meegeven voor het aangaan, wijzigen en beëindigen van een deelneming in een andere publieke of private rechtspersoon. In deze beleidsnota zijn uitgewerkt:

- de beleidsuitgangspunten en de controlekaders; en
- de provinciale vertegenwoordiging in verbonden partijen.

Onderdeel van de beleidsuitgangspunten is een besliskader dat in stappen kan worden doorlopen en waaruit de meest optimale rechtsvorm volgt voor de behartiging van het provinciale publieke belang. De beleidsuitgangspunten hebben een wettelijke grondslag en/of zijn gebaseerd op aanvullende voorwaarden die PS aan GS meegeven als kader.

In de loop van 2021 zal de beleidsnota worden herzien. Daarin worden de ervaringen van de afgelopen periode en de bevindingen en conclusies uit diverse evaluaties en rapporten over de provinciale deelnemingen meegenomen.

Tabel verbonden partijen

De tabel van de verbonden partijen is onderverdeeld naar de volgende categorieën:

- gemeenschappelijke regelingen;
- vennootschappen en coöperaties;
- stichtingen en verenigingen;
- overige verbonden partijen.

Deze laatste categorie is opgenomen naar aanleiding van een aanbeveling door de commissie BBV. In de aanbeveling is aangegeven dat formeel juridisch geen sprake is van een verbonden partij door:

- het ontbreken van een financieel belang zoals gedefinieerd in het BBV, maar er wel sprake is van een structurele bekostiging in overwegende mate van (de activiteiten van) een organisatie via één of meer provinciale geldstromen (begrotingsfinanciering, subsidie en overeenkomst van opdracht); én
- een bestuurlijk belang

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Financieel belang 2019	Financieel belang 2020	Structurele bijdrage 2020	Incidentele bijdrage 2020	Verwacht resultaat 2020	Eigen vermogen 01-01-2020	Eigen vermogen 31-12-2020	Vreemd vermogen 01-01-2020	Vreemd vermogen 31-12-2020	PZH% stemaandeel 2020	Vertegenwoordiging
Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed		n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
DCMR Milieudienst Rijnmond	29.915.577	30.723.184	28.132.789	2.590.395	2.300.000	4.545.000	2.551.000	10.246.000	10.000.000	37,5	Meervoudig
GR Grondbank RZG Zuidplas	932.000	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	-17.876.000	n.n.b.	93.132.000	n.n.b.	n.n.b.	Meervoudig
Omgevingsdienst Haaglanden	8.277.765	9.752.049	9.303.234	448.815	483.451	1.071.385	1.071.385	17.357.762	17.286.977	29	Meervoudig
Omgevingsdienst Midden-Holland	3.269.940	3.484.949	3.009.180	475.769	152.214	3.179.126	2.310.000	8.009.000	8.701.000	18	Meervoudig
Omgevingsdienst West-Holland	3.074.133	3.721.822	3.089.935	631.887	208.807	864.310	594.305	8.585.026	11.787.589	16%	Meervoudig
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid	8.378.979	9.433.613	9.433.613	n.n.b.	618.375	3.485.445	3.509.357	2.153.730	12.363.119	34	Meervoudig
Randstedelijke Rekenkamer	413.003	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	416.492	n.n.b.	510.883	n.n.b.	n.n.b.	Meervoudig
Wegschap Dordtse Kil	387.500	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	2.936.000	n.n.b.	18.237.000	n.n.b.	n.n.b.	Meervoudig
Totaal	54.648.897	57.115.617	52.968.751	4.146.866	3.762.847	-1.378.242	10.036.047	158.231.401	60.138.685		

Vennootschappen en coöperaties

aam	Nominale waarde PZH aandelen 2019	Nominale waarde PZH aandelen 2020	Intrinsieke waarde aandelen 2019	Intrinsieke waarde aandelen 2020	Verwacht resultaat 2020	Eigen vermogen 01-01-2020	Eigen vermogen 31-12-2020	Vreemd vermogen 01-01-2020	Vreemd vermogen 31-12-2020	PZH% stemaandeel 2020	Vertegenwoordiging
Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.		n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	923.980	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V.	9.795.000	n.n.b.	5.365.011	n.n.b.	n.n.b.	5.365.011	n.n.b.	103.852	n.n.b.	n.n.b.	Meervoudig
InnovationQuarter (IQ)	25.000.000	n.n.b.	20.946.185	n.n.b.	n.n.b.	52.156.000	n.n.b.	10.143.000	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	141.806	n.n.b.	45.526.007	n.n.b.	n.n.b.	4.153.970.805	n.n.b.	145.535.000.000	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Nederlandsche Waterschaps Bank (NWB) N.V.	4.538	n.n.b.	2.188.306	n.n.b.	n.n.b.	1.740.448.226	n.n.b.	94.464.000.000	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Proav NV		n.n.b.	3.576.081	n.n.b.	n.n.b.	3.576.081	n.n.b.	698.556	n.n.b.	n.n.b.	Meervoudig
PZEM N.V.		n.n.b.	705.037	n.n.b.	n.n.b.	1.346.621.000	n.n.b.	940.039.000	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
ROM-D Capital BV	10.000.000	n.n.b.	8.868.011	n.n.b.	n.n.b.	18.391.061	n.n.b.	1.048	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
ROM-D Holding NV	3.857	n.n.b.	3.452	n.n.b.	n.n.b.	4.218.424	n.n.b.	2.162.381	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Warmtebedrijf Holding B.V.	1.800.000	n.n.b.	1.115.864	n.n.b.	n.n.b.	30.535.000	n.n.b.	110.976	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Totaal	46.745.201		88.293.954	0	0	7.356.205.588	0	240.952.258.813	0		

Overige verbonden partijen

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2019	Nominale waarde PZH aandelen 2020	Intrinsieke waarde aandelen 2019	Intrinsieke waarde aandelen 2020	Verwacht resultaat 2020	Eigen vermogen 01-01-2020	Eigen vermogen 31-12-2020	Vreemd vermogen 01-01-2020	Vreemd vermogen 31-12-2020	PZH% stemaandeel 2020	Vertegenwoordiging
Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.	1.354.534	n.n.b.	601.279	n.n.b.	n.n.b.	8.803.000	n.n.b.	32.697.000	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
EnergiiQ		n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Fonds Nazorg		n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	2.739.000	n.n.b.	47.724.000	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
ROM-Drechtsteden Kil III C.V.	561.326	n.n.b.	549.024	n.n.b.	n.n.b.	9.456.907	n.n.b.	8.921.914	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Warmteparticipatiefonds		n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Totaal	1.915.860	0	1.150.303	0	0	20.998.907	0	89.342.914	0		

Stichtingen en verenigingen

Naam	Financieel belang 2019	Financieel belang 2020	Verwacht resultaat 2020	Eigen vermogen 01-01-2020	Eigen vermogen 31-12-2020	Vreemd vermogen 01-01-2020	Vreemd vermogen 31-12-2020	PZH% stemaandeel 2020	Vertegenwoordiging
Huis van de Nederlandse Provincies		n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Regio Randstad (P4)		n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Vanguard Initiative		n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Vereniging Interprovinciaal Overleg & BIJ12		n.n.b.	n.n.b.	4.462.159	n.n.b.	21.243.850	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Totaal			0	4.462.159	0	21.243.850	0		

Reserves, voorzieningen en risico's

In verband met de verslechterde financiële situatie of vooruitzichten zijn voor enkele verbonden partijen voorzieningen getroffen en/of reserveringen gedaan om de financiële gevolgen in de toekomst af te dekken. Tevens loopt de provincie bij verbonden partijen financiële risico's.

In verband met de verslechterde financiële situatie of vooruitzichten zijn voor enkele verbonden partijen voorzieningen getroffen en/of reserves gevormd om de financiële gevolgen in de toekomst af te dekken.

Reserves (bedragen x € 1 mln)	2015	2016	2017	2018	2019	*2020
Innovation Quarter (ROM-Zuidvleugel)	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	0
Risicoreserve Energiefonds* (Houdstermaatschappij Zuid-Holland):	-	3,0	9	18,1	41,2	44,9
Reserve Nazorg Stortplaatsen	-	-	-	-	4,4	4,3
Totaal	4,7	7,7	13,7	22,8	50,3	49,2

*Vanaf 2020 bevat de risicoreserve Energiefonds tevens de risicoreservering voor het innovatiefonds Energiq

Voorziening (bedragen x € 1 mln)	2015	2016	2017	2018	2019	*2020
Warmtebedrijf Holding B.V.	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
ROM-D Capital B.V.	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,1
Houdstermaatschappij Zuid-Holland	0	0	0	0,6	0,6	5,8
GR Grondbank RZG Zuidplas	9,6	9,6	9,6	9,6	9,6	6,9
Fonds Nazorg – Nazorg stortplaatsen	-	-	-	-	3,9	4,0
Innovation Quarter (ROM-Zuidvleugel)	-	-	-	-	-	5,0
Totaal	13,1	13,2	13,2	13,8	17,7	24,6

*Op basis van concept jaarrekeningen 2020 van de verbonden partijen

Nr.	Beleidsmatige risico's		Ambitie
5	Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	i	4-1
6	Deelnamerisico InnovationQuarter	i	4-1
10	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie	i	3-2

Nr.	Financiële risico's (geprioriteerd op netto effect) (bedragen x € 1 mln)		Max. schade	Kans van optreden	Effect netto (i)	Effect netto (s)	Ambitie
14	Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	i	21,1	0-25%	2,6		6-3
16	BRZO / RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen	s	15	0-25%	-	1,9	7-1
18	Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	s	5	25-50%	-	1,9	7-1
	Totaal				2,6	3,8	

* Voor nadere toelichting zie [paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#)

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing gaat het om de vraag in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de financiële omvang van deze risico's, afgezet tegen de weerstandscapaciteit. Dit zijn de financiële middelen die de provincie beschikbaar heeft of beschikbaar kan maken om zo nodig de financiële gevolgen van risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen en de overige financiële kengetallen geven een zo betrouwbaar en verantwoord mogelijk inzicht in de financiële positie van de provincie.

Deze paragraaf is als volgt opgebouwd:

- Een toelichting op het huidige beleid, de doelstellingen voor 2020 en wat daarvan is bereikt;
- Een inventarisatie van de risico's en de benodigde weerstandscapaciteit
  - Risico's in relatie tot de coronacrisis
  - Toelichting op de inventarisatie van de risico's
  - De berekening van het structurele en incidentele weerstandsvermogen
- Een overzicht van bufferreserves en omvang risicoreservering in PZI
- De financiële kengetallen met duiding van de financiële positie
- De risico's

In de bijlage bij deze paragraaf is een uitleg van de financiële kengetallen opgenomen.

Beleid

Het beleid voor weerstandsvermogen en risicobeheersing is wettelijk verankerd in het Besluit Begroten en Verantwoorden en in het eigen beleid van de provincie in de vorm van de financiële verordening en de beleidsnota weerstandsvermogen en risicobeheersing:

- [wettelijk kader, artikel 11 van Besluit Begroten en Verantwoorden](#);
- [de financiële verordening provincie Zuid-Holland 2017, hoofdstuk 4, artikel 8](#);
- [beleidsnota Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

In de beleidsnota Weerstandsvermogen en risicobeheersing is vastgelegd dat het risicomanagement binnen de provincie dient te worden ontwikkeld tot een meer onderbouwde en integrale systematiek voor risicobeheersing, waarbij er een duidelijke relatie wordt gelegd tussen risico's, risicobeheersing en de benodigde risicobuffers. Dit alles om het beslag op beschikbare middelen meer in balans te brengen met voorziene risico's en de transparantie, wendbaarheid en flexibiliteit te vergroten.

Als een risico zich daadwerkelijk voordoet schrijft het huidige beleid voor dat de volgende volgorde van benadering wordt gevolgd:

1. Eerst wordt gekeken naar de mogelijkheden om tot een niet financiële oplossing te komen, zoals bijstellen van scope/ambitie/tijdspad;
2. Dan wordt geput uit de reserveringen voor (project)risico, onvoorzien en onzekerheidsreserves;
3. Wanneer die niet toereikend zijn, zal naar dat deel van de betreffende programmareserves worden gekeken dat beleidsmatig betrekking heeft op het betreffende doel en waar geen juridisch afdwingbare verplichtingen tegenover staan;
4. Als laatste kan via PS een voorstel worden gedaan op dekking uit de algemene reserve ingeval van risico's met incidentele effecten. Voor risico's met structurele effecten wordt via PS een voorstel gedaan voor structurele ruimte in de meerjarenbegroting binnen het desbetreffende begrotingsprogramma.

Deze benadering impliceert dat risico's worden afgedekt op het niveau waarop dit risico kan worden beheerst. In praktijk betekent dit dat operationele projectrisico's binnen het opdrachtbudget worden afgedekt dan wel een bufferreserve wordt opgenomen binnen een ambitie. In de paragraaf Weerstandsvermogen worden slechts die risico's opgenomen die niet op een lager niveau worden afgedekt, oftewel de netto strategische risico's.

Het huidige beleid ten aanzien van het weerstandsvermogen is behoedzaam: er wordt een weerstandsratio van >2 aangehouden voor de netto strategische risico's. Dat wil zeggen dat voor iedere euro die de provincie als risico loopt, er tenminste twee euro als weerstandscapaciteit tegenover staan. De weerstandscapaciteit bestaat uit de beschikbare en beschikbaar te maken middelen om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen.

Wat wilden we bereiken in 2020?

In begrotingsjaar 2020 is ingezet op het verkrijgen van verdergaand inzicht in de reserveringssystematiek voor risico's op alle niveaus in de organisatie als basis voor de actualisatie van de beleidsnota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing. Tevens is gestreefd naar het verder verbreden van het risicomanagement naar alle beleidsvelden en het verbeteren van de kwaliteit van risico-informatie ten behoeve van besluitvorming en verantwoording. Tot slot wilden we komen tot kaders voor risicobereidheid op strategisch en programmaniveau (ratio weerstandsvermogen) en risicogestuurde afwegingscriteria toegespitst op de inhoud van een beleidsprogramma dan wel voor specifieke opgaven of deelnemingen.

Wat hebben we bereikt in 2020?

De volgende resultaten zijn geboekt:

- De beleidsnota Weerstandsvermogen en risicobeheersing is geactualiseerd en integraal opgenomen in de 'Financiële Verordening 2021 provincie Zuid-Holland'. De belangrijkste wijziging is dat de incidentele weerstandscapaciteit nog slechts wordt bepaald door de algemene reserve. Dit gaat in vanaf boekjaar 2021. Vooruitlopend op deze wijziging wordt in de Begroting 2021 en de Jaarrekening 2020 het incidentele weerstandsvermogen op beide manieren bepaald.
- Het risicoprofiel van de investeringsprojecten in de infrastructuur en de bufferreserves wordt geschetst. Om dit inzicht te verbeteren loopt een onderzoek naar de reserveringssystematiek voor de investeringsprojecten en is de systematiek voor de verbonden partijen in voorbereiding.
- De 2^e lijns risicocontrol op de 'Grote projecten' van de provincie is versterkt door advisering op de voortgangsrapportages en besluitvormingsdocumenten.
- De ambitie en doelstelling voor de opdracht 'Doorontwikkeling risicomanagement' is ambtelijk herijkt en vastgesteld.
- De adviseurs risicomanagement hebben zich verder ontwikkeld middels trainingen, onderlinge kennisdeling en coaching. Tevens is nadrukkelijk ingezet op samenwerking met de financiële projectbeheerser en planner, zodat integrale sturing op kosten, tijd, kwaliteit en risico's plaats vindt.

Inventarisatie risico's en benodigde weerstandscapaciteit

In deze paragraaf worden de netto strategische risico's toegelicht die de benodigde weerstandscapaciteit bepalen. Vanaf begrotingsjaar 2019 wordt bij het inventariseren van risico's nadrukkelijk aandacht besteed aan de relatie tussen de risico's en de risicobuffers binnen de begrotingsprogramma's. Dit heeft ertoe geleid dat er een onderscheid is gemaakt tussen beleidsmatige risico's, die (nog) geen financiële afdekking behoeven vanuit de algemene reserve, en de financiële risico's, die worden meegenomen voor het bepalen van het weerstandsvermogen. De beleidsmatige risico's zijn opgenomen vanwege politiek/bestuurlijke importantie en/of om de ontwikkeling van deze risico's in relatie tot de aangehouden buffers op het niveau van de begrotingsprogramma's te kunnen blijven volgen.

Risico's in relatie tot de coronacrisis

Onze samenleving en economie zijn stevig geraakt door de coronacrisis. Om de eerste gevolgen van de coronacrisis op te vangen zijn verschillende maatregelen genomen. Ook voor de toekomst heeft deze crisis gevolgen en creëert extra onzekerheid. Daartoe is bij Begroting 2021 één nieuw risico opgenomen, namelijk dat concessiehouders voor het openbaar vervoer in Zuid-Holland (opbrengst) verliezen lijden bij handhaving van hun dienstverleningsniveau (zie risico #28). De gevolgen voor de uitvoering van projecten, zoals aanleg en onderhoud van infrastructuur, zijn vooralsnog beperkt gebleven tot vertraging en aanvullende maatregelen om te borgen dat voldaan wordt aan 1,5 meter samenleving en het faciliteren van digitale participatieprocessen. De economische impact zal merkbaar zijn bij de deelnemingen waar wij als provincie in investeren. Vooralsnog zijn gevolgen in 2020 beperkt door Rijksmaatregelen. Het is nog onzeker of deze maatregelen ook in 2021 worden voortgezet en welke effecten dit zal hebben.

Toelichting op de inventarisatie van de risico's

Dit zijn de wijzigingen ten opzichte van Begroting 2021.

Nieuw / samengevoegd:

- Deelnemerisico ONW (#30): dit risico betreft het deelnemerisico in de Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V. (ONW).
- Financiële afwikkeling herindeling Vijfheerenlanden (#31): dit risico betreft een claim van Provincie Utrecht inzake het beheer en onderhoud Merwedekanaal als gevolg van de financiële verrekening van de herindeling Vijfheerenlanden.
- Rijksbijdrage subsidieregeling MIT (#32): dit risico betreft het niet nakomen van de ambtelijke toezegging van het Rijk om bij te dragen aan de subsidieregeling MIT voor 2021.
- Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie (#10): de risico's aangaande de Houdstermaatschappij Zuid-Holland (#10) en het Warmtebedrijf Rotterdam (#24) zijn samengevoegd tot één risico aangaande de Energietransitie Zuid-Holland.

Afgesloten:

- Brandveiligheid provinciehuis (#29): op basis van uitgevoerd onderzoek zijn extra middelen toegekend voor het uitvoeren van aanvullende brandveiligheidsmaatregelen. Het restrisico wordt afgedekt binnen de voor deze opdracht toegekende middelen. Dit risico is daarom afgesloten.

Aanpassing risico:

- Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas (#14): door een neerwaartse bijstelling van de voorziening voor dit zelfde risico is de maximale gevolgschade van het risico verhoogd. De kans is verlaagd en daarmee komt het totale risico lager uit.
- De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten (programma periode 2014-2020) (#17a): dit risico is beperkt gedaald met € 0,2 mln vanwege een afname van lopende subsidies.
- Geen aflossing van garantstellingen (#19): het risico is met 0,4 mln gedaald vanwege een neerwaartse bijstelling van de garantstellingen van € 3 mln.

De totaal benodigde *incidentele* weerstandscapaciteit is gedaald van € 16,7 mln naar € 14,7 mln. De totaal benodigde *structurele* weerstandscapaciteit is ongewijzigd en bedraagt € 4,8 mln.

Nr.	Beleidsmatige risico's		Beleidsdoel
1	Schadeclaims vergunningverlening ontgrondingen	s	7.1
2	Renterisico	s	8
4	Risico's PMR	i	5.1
5	Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	i	4.1
6	Deelnamerisico InnovationQuarter	i	4.1
8	Meerkosten als gevolg van onverwachte incidenten bij projecten in uitvoering	i	2.1
9	Risico's informatieveiligheid	i	8.1
10	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie	i	3.2
15	Financiële gevolgen NNN/UPG	s	5.1
24	~~Subsidies Warmtebedrijf Holding~~	~~i~~	~~3.2~~
27	Impact PAS-uitspraak	i	1 t/m 7
28	Opbrengstverliezen OV	i	2.1
29	~~Brandveiligheid provinciehuis~~	~~i~~	~~8.3~~

Nr.	Financiële risico's (geprioriteerd op netto effect) (bedragen x € 1 mln)		Max. schade	Kans van optreden	Effect netto (i)	Effect netto (s)	Beleids- doel
22	Meerkosten a.g.v. onverwachte incidenten areaal	i	25	0-25%	3,1		2.2
14	Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	i	21,1	0-25%	2,6		6.3
19	Geen aflossing van garantstellingen	i	17	0-25%	2,1		8
17a	De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten (programma periode 2014-2020)	i	5,1	25-50%	1,9		4.1
16	BRZO / RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen	s	15	0-25%		1,9	7.1
18	Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	s	5	25-50%		1,9	7.1
21	Doorlevering gronden TBO's	i	9,6	0-25%	1,2		5.1
32	Rijksbijdrage subsidieregeling MIT	i	9,2	0-25%	1,2		4.1
25	Informatieverzoeken Wob	i	3	25-50%	1,1		1.1
31	Financiële afwikkeling herindeling Vijfheerenlanden	i	7,5	0-25%	0,9		1.1
12	Lagere uitkering provinciefonds	s	5	0-25%		0,6	8
23	Claims op subsidieregeling bedrijventerreinen	i	0,5	75-100%	0,4		4.2
13	Lagere opbrengst MRB	s	3	0-25%		0,4	8
7	Invoering Omgevingswet	i	1	0-25%	0,1		6.2
30	Deelnamerisico ONW	i	0,6	0-25%	0,1		6.3
20	Aansprakelijkheidsrisico ingeleend personeel	s	0,3	0-25%		0,1	8
	Totaal				14,7	4,8	

Beschikbare weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen drukt uit of de provincie voldoende weerbaar is voor het opvangen van risico's. Dit wordt berekend door de middelen die de provincie beschikbaar heeft c.q. kan maken (de zogenaamde weerstandscapaciteit) te delen door de omvang van de risico's. Hierbij maken we een onderscheid tussen structureel weerstandsvermogen en incidenteel weerstandsvermogen.

Structurele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de zogenaamd onbenutte belastingcapaciteit. Dat is het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten MRB tegen het huidige tarief (90,4 opcenten) en wat de inkomsten zouden zijn als de provincie Zuid-Holland het wettelijke maximumtarief zou heffen (in 2021 is het wettelijk maximumtarief voor de opcenten 116,8). De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt € 101,6 mln. De omvang van de structurele risico's bedraagt € 4,8 mln.

$$\begin{array}{rclcl} \text{structurele weerstandsvermogen} & = & \text{structurele weerstandscapaciteit} & / & \text{de omvang van de structurele risico's} \\ 21,0 & = & 101,6 & / & 4,8 \end{array}$$

Het structurele weerstandsvermogen bedraagt "21,2". Dit is ruim meer dan de waarde die de provincie Zuid-Holland nastreeft (namelijk een factor "2"). Het structurele weerstandsvermogen kent een lichte stijging ten opzichte van de Begroting 2021 ("20,6") vanwege een lichte stijging van de onbenutte belastingcapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserve. Deze bedraagt € 95,2 mln. Daar staat € 14,7 mln aan risico's tegenover.

$$\begin{array}{rclcl} \text{incidentele weerstandsvermogen} & = & \text{incidentele weerstandscapaciteit} & / & \text{de omvang van de incidentele risico's} \\ 6,5 & = & 95,2 & / & 14,7 \end{array}$$

Dat betekent dat het incidenteel weerstandsvermogen "6,5" bedraagt. Dat is ruim meer dan de streefwaarde van de provincie Zuid-Holland (namelijk een factor "2") en een stijging ten opzichte van de Begroting 2021 ("5,8"). Deze stijging is te verklaren door een daling van de risico's. Hier staat echter een toename aan voorzieningen (voor een aantal deelnemingen) tegenover. Zie voor een nadere toelichting risico's #5, #6, #10, #14, #30 en de paragraaf Verbonden Partijen.

Overzicht van bufferreserves en omvang risicoreservering in PZI

In deze paragraaf worden de risico's die worden gelopen bij de uitvoering van infrastructurele investeringsprojecten en de specifieke risico's waarvoor een bufferreserve is opgenomen gepresenteerd.

Omvang risicoreserveringen bij investeringsprojecten PZI

Momenteel bedraagt de totale risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering circa € 119 mln. Daarnaast zijn twee risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen in het PZI: het betreft € 99 mln voor de Rijnlandroute en € 42,8 mln voor het HOV-net Zuid-Holland Noord (bron: PZI 2020-2049).

Overzicht bufferreserves

In de begroting zijn verschillende bufferreserves opgenomen. De bufferreserves > € 1 mln staan in onderstaande tabel. Hierbij is zowel de omvang van de reserve als het bijbehorende risico weergegeven.

Reserve (bedragen x € 1.000)	Omvang bufferreserve	Omvang risico	'Weerstands- vermogen' per bufferreserve
Innovation Quarter*	0	PM	nvt
Risicoreserve Energiefonds**	44.923	PM	PM
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5.000	175	28,6
Risicoreserve Waste 2 Chemistry***	3.000	PM	PM
Risicoreservering Grevelingen	5.000	5.000	1,0
Overcommittering OP-West	3.300	3.300	1,0

* De bufferreserve is ingezet voor het treffen van een voorziening. Op basis van een nadere analyse zal worden bepaald of er nog een aanvullend risico wordt gelopen en of er een bufferreserve ter afdekking van dit risico moet worden opgenomen.

** De omvang van het risicoprofiel behorende bij de risicoreserve Energiefonds is vanwege vertrouwelijkheid van het dossier en herijking van het risicoprofiel als PM opgenomen.

*** De omvang van het risicoprofiel behorende bij de risicoreserve Waste 2 Chemistry dient nog te worden herijkt.

Financiële kengetallen

Hieronder wordt ingegaan op de financiële positie van de provincie. Dit gebeurt aan de hand van een aantal financiële kengetallen, die tezamen een weerspiegeling vormen van hoe de provincie er de komende jaren in financiële zin voorstaat. Dit betreft de zogenaamde financiële kengetallen zoals die door het BBV worden voorgeschreven, aangevuld met informatie over het weerstandsvermogen.

Het BBV schrijft voor dat de kengetallen opgenomen en toegelicht moeten worden in de begroting en jaarrekening, maar geeft geen normen. Gemeenten en Rijk hebben wel afspraken gemaakt over zogenaamde signaleringswaarden, maar die gelden dus niet specifiek voor provincies.

	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2020	Begroting 2020
Netto schuldquote	-71,3%	-85,8%	-94,4%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-70,1%	-84,3%	-93,8%
Solvabiliteitsratio	47,7%	45,9%	44,6%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%
Structurele exploitatieruimte	18,9%	20,6%	11,9%
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. gemiddelde)	112,0%	111,1%	111,1%

De netto schuldquote in 2020 kent een stijging van bijna 15 procentpunt ten opzichte van de jaarrekening 2019. De toename is te verklaren door het aantrekken van € 110 mln. aan nieuwe langlopende leningen. Door een onderuitputting op investeringen en exploitatie ligt de toename echter lager dan begroot. De toename aan schulden verklaart eveneens de daling van de solvabiliteit. Deze daling is minder groot dan begroot, doordat er minder onttrekkingen uit de reserves hebben plaatsgevonden. De structurele exploitatieruimte komt uit op 20,6% ten opzichte van de begrote 11,9% en 18,9% bij realisatie 2019. De belastingcapaciteit kent in 2020 een lichte daling ten opzichte van de belastingcapaciteit in 2019. Dit betekent dat het tarief voor motorrijtuigenbelasting binnen de provincie Zuid Holland is gedaald ten opzichte van het gemiddelde tarief voor motorrijtuigenbelasting bij alle provincies.

Risico's

1. Schadelclaims vergunningverlening voor ontgrondingen	
Omschrijving	De provincie krijgt (een) claim(s) voor schade die belanghebbenden ondervinden als gevolg van een vergunde ontgroning.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> In de Ontgrondingenwet is geregeld dat de provincie aan de aanvrager van de vergunning of aan andere belanghebbenden de schade moet vergoeden die deze lijden als gevolg van een ontgrondingsvergunning, als deze schade redelijkerwijs niet voor hun rekening hoort te blijven (nadeelcompensatie). Schade aan de omgeving die is ontstaan als gevolg van een vergunde ontgroning kan worden geclaimd bij de provincie.
Gevolg(en)	Als de claim wordt gehonoreerd, dient de provincie de aanvrager van de vergunning of andere belanghebbenden financieel te compenseren voor de geleden schade.
Achtergrond informatie	In de Ontgrondingenwet is een regeling voor nadeelcompensatie opgenomen. Nadeelcompensatie houdt in dat de overheid aan belanghebbenden de schade vergoedt die zij ondervinden van een op zichzelf rechtmatig overheidsbesluit. Ook buiten het geval van nadeelcompensatie is het mogelijk dat schade ontstaat als gevolg van een fout in de ontgrondingsvergunning of gebrekkig toezicht/handhaving. Dan is sprake van onrechtmatig handelen. In het bijzonder bij grote actuele ontgrondingen, zoals zandwinningen, is het risico op schade aan de omgeving reëel aanwezig. Per geval kan de schadeclaim hoog zijn. Dit wordt beïnvloed door de aard en de omvang van de ontgroning en het karakter van de omgeving. De vergunningverlening is sinds 1 januari 2013 ondergebracht bij Omgevingsdienst Haaglanden; toezicht en handhaving gebeuren door de omgevingsdienst waarbinnen de ontgroning plaatsvindt. Schade door of in verband met onrechtmatig handelen van een omgevingsdienst in naam van de provincie is in beginsel gedekt onder de aansprakelijkheidsverzekering van hetzij de omgevingsdienst, hetzij de provincie.
Maatregelen	Adequaat toezicht op een zorgvuldige uitvoering van de vergunningverlening/toezicht/handhaving door de omgevingsdienst.
Status	In 2017 is een beroep op nadeelcompensatie ingediend voor de zandwinning Zevenhuizerplas. De indienende partij heeft verzocht de behandeling van de vordering voorlopig op te schorten in afwachting van de uitkomsten van een andere civielrechtelijke procedure over dezelfde schade. De rechtbank heeft in deze zaak een tussenvonnis uitgesproken, waarna een schikking is getroffen. Naar verwachting zal de indienende partij in 2021 op deze zaak terugkomen. Het is echter niet de verwachting dat in begrotingsjaar 2021 al een beroep op de Algemene reserve wordt gedaan.

2. Renterisico	
Risico	De rentekosten voor leningen om in de financieringsbehoefte te voorzien zijn hoger dan de geprognosticeerde rentekosten.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> Macro-economische ontwikkelingen leiden tot een hogere rentevoet. De financieringsbehoefte neemt in de komende jaren sneller toe dan voorzien door onvoorziene toename van de voorgenomen uitgaven en/of een afname van de begrote inkomsten (zoals bijvoorbeeld de inkomsten uit het provinciefonds).
Gevolg(en)	De financiële ruimte neemt af.
Achtergrond informatie	De provincie trekt langlopende leningen aan om in de financieringsbehoefte te voorzien. De financieringsbehoefte zal de komende jaren toenemen door de afloop van bestaande leningen en de omvang van voorgenomen uitgaven. De jaarlijkse rentekosten van de financieringsbehoefte worden bepaald door de omvang en afloop van de bestaande leningenportefeuille, de financieringsbehoefte als gevolg van voorgenomen uitgaven en de van toepassing zijnde rentetarieven.
Maatregelen	In 2020 is voor een bedrag van € 300 mln aan langlopende leningen aangetrokken voor de jaren 2021, 2022 en 2023.

Status risico	<p>In 2020 zijn diverse nieuwe geldleningen aangetrokken tegen een lage rente, waarbij de werkelijke rente lager lag dan het begrote percentage. Ook voor de komende 3 jaar zijn leningen aangetrokken waarmee 1/3 deel van de begrote financieringsbehoefte is gedekt.</p> <p>In 2020 is slechts 1/3 van de oorspronkelijk begrote financieringsbehoefte aangetrokken. Als dit wordt doorgetrokken voor de komende drie jaar dan is het werkelijke renterisico op de middellange termijn verwaarloosbaar.</p> <p>Door de omvang van de nog aan te trekken geldleningen is het een reëel risico voor de begroting als de rente substantieel gaat stijgen. De inschatting is, op basis van de huidige rentevisies van de Nederlandse banken, dat de kans op een substantiële rentestijging in het komende jaar zeer laag is. Bovendien kan een beperkte stijging nog opgevangen worden binnen het huidige rentebeleid. Dit betekent dat voor het komende jaar dit risico niet nader is gekwantificeerd.</p>
---------------	--

4. Risico's PMR 'Buitenland van Rhooon'	
Risico	De uitvoering van de inrichtingsplannen voor en het beheer van het PMR-project 'Buitenland van Rhooon' door de gebiedscoöperatie verlopen niet conform streefbeeld, planning en binnen budget.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Hogere vastgoedkosten vanwege planschadeclaims, schadeloosstellingen en/of prijspeilwijzigingen • Vertraging in de uitvoering door juridische (onteigenings)procedures of onvoldoende regie op gebiedscoöperatie • Excessieve stijging van de grondprijzen (marktontwikkelingen) • Tegenvallende inrichtingskosten • Renteontwikkeling in Groenfonds dekt de inflatie niet
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Financieel: negatieve financiële gevolgen tijdens de uitvoering leiden tot lagere beschikbare beheerkosten: het budget komt ten gunste van revolverend beheer. • Politiek/bestuurlijk: imagoschade.
Achtergrond-informatie	De provincie voert het PMR-project 'Buitenland van Rhooon' voor eigen rekening en risico uit. Hiervoor is een taakstellend budget beschikbaar. De financiering van het project is gedekt door de gezamenlijke PMR-partners en vastgelegd in de Uitwerkingsovereenkomst (UWO) PMR 750 ha. De bijdrage van Zuid-Holland bedraagt € 9 mln, de stadsregio Rotterdam draagt € 18 mln bij, de gemeente Rotterdam draagt € 9 mln bij en het Rijk € 112 mln (bedragen prijspeil 2006; in de business case zijn de bijdragen geïndexeerd). Deze bijdragen zijn gestort in het Groenfonds.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • In geval van onvoorziene omstandigheden (zoals excessieve grondprijsstijgingen) kan de provincie in overleg treden met het Rijk (op grond van art.12 van de UWO). • Om de risico's goed te beheersen wordt risicomanagement toegepast. Met behulp van een (financiële) business case is inzichtelijk gemaakt wat mogelijke meerkosten zouden kunnen zijn als deze risico's zich voordoen. De verwachtingswaarde van mogelijke meerkosten, volgend uit het risicoprofiel, vormt de onderbouwing van deze post in de business case van het project (over de gehele looptijd). Periodiek worden risicoanalyses uitgevoerd met nadrukkelijk aandacht voor de invloed van tijdrisico's op de financiële planning.
Status risico	In het najaar van 2018 zijn een streefbeeld en een samenwerkingsovereenkomst met de gebiedscoöperatie opgesteld. Hierin zijn de doelen en budgetten voor de inrichting vastgelegd. Hiertoe moet het bestemmingsplan nog worden aangepast van moerasnatuur naar akkernatuur. Het financiële risico op hogere inrichtingskosten is beperkt en betreft vooral de grondaankopen. In 2020 heeft de provincie circa 38 ha grond aangekocht. In de business case van het PMR is voldoende buffer aanwezig voor de risico's met betrekking tot verwerving en inrichting. Er is op basis van de actuele inzichten dan ook geen aanleiding het risico vanuit de algemene middelen financieel af te dekken. Door de mogelijke aankoop van de meeste agrarische bedrijven in het gebied is minder weerstand te verwachten en is meer te sturen op de kosten van inrichting en beheer.

5. Deelnamerisico ROM-D Capital BV	
Risico	Het publiek investeringsfonds van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden weet haar bedrijfseconomische doelstellingen niet te behalen.
Oorzaken	Mogelijke regionaal strategische effecten die voor de ROM-D niet beïnvloedbaar zijn zoals veranderen of wegvallen van behoefte aan watergebonden gronden door macro-economische effecten. Of gronden waarin intrinsiek te hoge onrendabele toppen aanwezig zijn om weer te vermarkten.
Gevolg(en)	De intrinsieke waarde van het aandelenkapitaal in ROM-D bedraagt aan het eind van de looptijd minder dan de nominale waarde (minus getroffen voorzieningen). Het maximale risico voor de provincie is gelijk aan het gestorte aandelenkapitaal in ROM-D Capital BV minus de voorziening die al is getroffen.
Achtergrond-informatie	De provincie neemt met € 10 mln deel in ROM-D Capital BV, het publiek investeringsfonds van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • In analogie bij de overige verbonden partijen is blijvend aandacht voor de beheersing en ontwikkeling van bedrijfsvoeringskosten. • De ontwikkeling van de intrinsieke waarde monitoren in de relatie tot de hoogte van de getroffen voorziening.
Status risico	In 2020 laat de intrinsieke waarde van de aandelen een lichte stijging zien tot € 8,9 mln. Dit is reden om de reeds getroffen voorziening van € 1,8 mln te verlagen tot het huidige verschil tussen de nominale en de intrinsieke waarde tot € 1,1 mln. Voor 2021 is het niet uit te sluiten dat een daling van de intrinsieke waarde optreedt. Daartegenover staan enkele projecten op het punt van oplevering en draagt de vraag naar watergebonden bedrijventerreinen bij aan een positieve kans dat het exploitatietekort teruggedrongen zal worden. Daarnaast is de huidige structurering van de ROM-D dusdanig ingericht dat eventuele voorbereidingskosten en onderzoekskosten (R&D-kosten) die niet tot een investering leiden, ten laste komen van Capital B.V. Gezien de onzekerheid omtrent de ontwikkeling van dit risico nemen we dit risico vooralsnog als PM op.

6. Deelnamerisico InnovationQuarter	
Risico	De ROM InnovationQuarter B.V. (IQ) weet haar jaarlijkse bedrijfseconomische doelstellingen niet te behalen.
Oorzaken	Mogelijk achterblijvende prestaties van de onderliggende investeringsportefeuille.
Gevolg(en)	Een waardedaling van het geïnvesteerde kapitaal in IQ (de intrinsieke waarde wordt lager dan de nominale waarde). Het maximale risico is € 25 mln minus de getroffen voorziening van € 5 mln.
Achtergrond-informatie	De provincie neemt, samen met het ministerie van Economische Zaken, de gemeenten Rotterdam, Den Haag (o.a. via Stichting HEID), Delft, Leiden, Westland en de Zuid-Hollandse universiteiten en medische centra deel in InnovationQuarter. De provincie heeft voor € 25 mln aan kapitaal gestort. De provincie verkrijgt door haar kapitaalbreng aandelen in de ROM InnovationQuarter B.V. De waarde van het aandelenkapitaal bedraagt € 25 mln nominaal.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring ontwikkeling risicoprofiel op basis van de informatie uit de jaarrekening en tussenliggende AVA-behandelingen. • In 2021 zal aandacht worden besteed aan de optimale uitnutting van meerjarig toegekende subsidieverstrekking. Blijvende aandacht is er voor de beheersing en ontwikkeling van de apparaatskosten van InnovationQuarter B.V. • Naar verwachting komen in 2023 EFRO-gelden in beklemd vrijval ten bate van IQ. Samen met IQ en overige aandeelhouders zullen bindende afspraken gemaakt worden waarmee een duurzaam waardebehoud voor de aandeelhouders gecreëerd kan worden.
Status risico	De directe effecten van de coronacrisis zijn beperkt gebleven, mede doordat een aantal bedrijven in de portefeuille gebruik heeft gemaakt van de Corona Overbruggingslening (COL). Desondanks heeft IQ over het jaar 2020 op basis van de conceptjaarrekening een negatief resultaat behaald van € 2,5 mln. Ook is de intrinsieke waarde van IQ verder gedaald met € 1 mln, waardoor het verschil tussen de nominale en de intrinsieke waarde is gestegen tot € 5 mln. Hiertoe is een voorziening getroffen van € 5 mln, die wordt

	gedekt vanuit de opgebouwde risicoreserve van € 4,7 mln en € 0,3 mln uit de algemene reserve. De ontwikkelingen bij IQ wijzen er op dat het zgn. badkuipmodel, dat kenmerkend is voor een revolverend fonds, een langer verloop zal hebben dan in eerst instantie werd voorzien. Op basis van een nadere analyse zal worden bepaald wat de omvang is van het risico dat er een verdere waardedaling optreedt en niet meer zal herstellen. Vooralsnog blijft het risico als PM opgenomen.
--	--

7. Invoering Omgevingswet	
Risico	De provincie heeft onvoldoende (financiële) middelen en tijd om de invoering van de Omgevingswet inclusief het digitaal stelsel Omgevingswet per 1-1-2022 voor te bereiden.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie is afhankelijk van voorbereiding door het Rijk (zoals landelijke digitale publicatievereisten kenbaar maken en samenwerking tussen KOOP en Kadaster). • Er is geen overgangsrecht voor de provinciale omgevingsvisie en omgevingsverordening in invoeringswet/-besluit Omgevingswet van kracht (gemeenten en waterschappen hebben wel overgangsrecht, voor gemeentelijk omgevingsplan is de einddatum 2029). • De invoeringsdatum van de wet is wederom uitgesteld.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Extra benodigde middelen • Provincies kunnen niet voldoen aan de digitale publicatieverplichtingen van de Omgevingswet, waardoor gemeenten, waterschappen, initiatiefnemers geen rekening kunnen houden met provinciaal beleid en provinciale regels. Provinciale en Europese belangen kunnen geschaad worden (bijvoorbeeld Erfgoed, Werelderfgoed en Europese milieu en natuuregels). • Imagoschade.
Achtergrond-informatie	<p>Op 22-3-2016 heeft de Eerste Kamer ingestemd met het wetsvoorstel Omgevingswet. Beoogde invoeringsdatum van de wet is momenteel 1-1-2022. De omvangrijke stelselwijziging omgevingsrecht is nog niet afgerond. In het bestuursakkoord tussen Rijk, IPO, UvW en VNG d.d. 1 juli 2015 is afgesproken, vooruitlopend op de invoering van de wet te werken aan de implementatieopgave inclusief de digitaliseringsopgave, een impactanalyse uit te voeren en financiële onderzoeken te doen.</p> <p>De Omgevingswet vervangt 26 wetten geheel of gedeeltelijk (bijvoorbeeld Wabo, Wro, Tracéwet) en is te typeren als kaderwet. Vier aanvullingswetten worden ingevoegd in de wet, nadere regelgeving is vastgelegd in vier Algemene Maatregelen van Bestuur. De invoering loopt via de Invoeringswet, het Invoeringsbesluit en de Omgevingsregeling. De wet gaat uit van het 'decentraal tenzij' principe, bevat verbeterdoelen en is gericht op baten voor de maatschappij (initiatiefnemers; burgers, bedrijven).</p> <p>In bovenstaand bestuursakkoord is afgesproken dat decentrale overheden de transitiekosten zelf zullen dragen. Het Rijk financiert de invoeringskosten en de bouw van de landelijke voorziening digitaal stelsel Omgevingswet (DSO-LV). Om de implementatie te kunnen realiseren is een inschatting gemaakt van de transitiekosten en is een risicoanalyse voor de provincie Zuid-Holland uitgevoerd. De kosten zijn ingeschat op € 6 mln incidenteel in de implementatieperiode 2016-2019. In 2018 is daarnaast € 0,1 mln beschikbaar gesteld voor de vliegende brigade (ingezet voor leertraject). In 2020 is aanvullend € 0,5 mln beschikbaar gesteld voor het extra voorbereidingsjaar 2021 voor de reserve Omgevingswet. Het betreft hierbij onder andere extra middelen om de transitie te begeleiden zowel intern als in relatie tot de externe partijen en de digitalisering van het omgevingsbeleid.</p> <p>De landelijke digitale voorziening wordt voorbereid en zal in het eerste kwartaal 2021 (aangepaste deadline) als eerste versie beschikbaar komen. Vanaf 2020 worden beheerkosten van deze interbestuurlijke landelijke voorziening mede gefinancierd conform het ondertekende beheerakkoord (18-12-2018). De impact van de Omgevingswet inclusief financiële effecten zullen in de transitieperiode die loopt tot 2029 duidelijker worden, mede afhankelijk van bestuurlijke keuzes van gemeenten, provincie, Rijk en regionale partners.</p>

Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Landelijk: bestuursakkoord tussen Rijk, IPO, VNG en UWV van 1 juli 2015 is leidend voor ambitie digitaal stelsel, deze ambities en voordelen voor burgers en bedrijven in beeld houden in bestuurlijk overleggen. Provincie: Op basis van het geactualiseerde Invoeringsplan Omgevingswet monitoren van voorbereidende acties per kwartaal vanaf Q2 2020. Onderzoek naar de financiële gevolgen van de Omgevingswet wordt op landelijk niveau gedaan naar verwachting in het voorjaar 2021.
Status risico	Op 20 mei 2020 heeft de minister besloten de invoering van de Omgevingswet uit te stellen naar 1-1-2022 met als redenen de effecten van de maatregelen in verband met het coronavirus, de digitaliseringsopgave en de complexiteit van het wetgevingsproces. Mocht de invoering wederom worden uitgesteld is er naar verwachting ruim € 1 mln nodig. Gelet op de demissionaire status van kabinet en discussie in Eerste Kamer zal er pas rond de zomer van 2021 zekerheid komen over de invoeringsdatum.

8. Meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten bij projecten in uitvoering	
Risico	Er vindt een bijzonder incident plaats bij projecten in uitvoering (bijvoorbeeld ernstig bouwfalen, calamiteiten als gevolg van de werkzaamheden, faillissementen van uitvoerende partijen).
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> Onzorgvuldig handelen van (onder)aannemers Onzorgvuldig toezicht Innovatieve bouwmethode Exogene factoren (economische ontwikkelingen, terrorisme/vandalisme)
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> Meerkosten voor zover deze niet op de veroorzaker zijn te verhalen Imagoschade <p>Na inventarisatie van de risico's op programmaniveau wordt de impact bepaald.</p>
Achtergrond-informatie	Evenals bij het bestaande areaal (risico nr. 17: meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten in het areaal) kunnen bij projecten in uitvoering incidenten optreden met een zeer kleine kans van optreden, maar met een zeer groot gevolg. Het is niet wenselijk om binnen elk individueel project financieel met deze bijzondere gebeurtenissen rekening te houden, om onnodig beslag op budgetten te voorkomen. Afhankelijk van de omvang van de gevolgschade dient dit risico op programma- of strategisch niveau te worden opgevangen.
Maatregelen	Risicoanalyses op programmaniveau, waarbij geïnventariseerd wordt: <ul style="list-style-type: none"> in welke mate rekening is gehouden met dergelijke risico's bij lopende projecten; in hoeverre de materiële gevolgen van deze risico's zijn gedekt door een verzekering; wat mogelijke restgevolgen voor de provincie zijn en waar deze doelmatig kunnen worden afgedekt.
Status risico	In de afgelopen jaren hebben zich geen substantiële incidenten bij projecten in uitvoering voorgedaan. De aangehouden risicoreserves binnen de projectbudgetten en binnen het PZI zijn ruimschoots voldoende geweest om tegenvallers te kunnen opvangen. Momenteel bedraagt de totale risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering circa € 119 mln. Daarnaast zijn twee risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen in het PZI: het betreft € 99 mln voor de Rijnlandroute en € 42,8 mln voor het HOV-net Zuid-Holland Noord (bron: PZI 2020-2049).

9. Risico's informatieveiligheid	
Risico	De informatievoorziening kan de vertrouwelijkheid, beschikbaarheid en integriteit van informatie onvoldoende borgen. NB: De operationele techniek voor bediening en elektronische aansturing van mechanische en/of industriële objecten (zoals bruggen, pompen, gemalen, verkeersinstallaties) is op dit moment belegd bij DBI en maakt nog geen onderdeel uit van deze paragraaf.
Oorzaken	Mogelijke oorzaken voor risico's in de informatievoorziening zijn: <ul style="list-style-type: none"> Onvoldoende waarborgen in de processen (binnen en buiten de afdeling I&A) Technische tekortkomingen in de ICT-infrastructuur en informatiesystemen

	<ul style="list-style-type: none"> • Kwetsbaarheid voor cybersecurity-incidenten • Onvoldoende aandacht van medewerkers
Gevolg(en)	De dienstverlening kan stilvallen, maar ook de bescherming van persoonsgegevens loopt gevaar. Gevolgen van het gebruik van onjuiste informatie kan leiden tot verkeerde besluitvorming. Onvoldoende informatiebescherming kan leiden tot financiële- en reputatieschade en schade aan bedrijfseconomisch belang.
Achtergrond-informatie	Binnen de provincie wordt steeds meer datagedreven gewerkt. Dit betekent dat besluiten op data worden gebaseerd en daarmee is betrouwbare informatie cruciaal voor het functioneren van onze organisatie. Onze bedrijfsvoering kan substantieel geschaad worden als knelpunten optreden in de informatievoorziening of informatiebescherming. GS en PS worden periodiek vertrouwelijk geïnformeerd over (optredende) risico's met betrekking tot informatieveiligheid.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Regelmatig onderzoeken uitvoeren en ethische hackers inzetten. • Risicomanagement binnen de operationele processen van de afdeling I&A. • Regelmatig risicoanalyses-uitvoeren op de bedrijfsprocessen. Risicobeheersing organiseren en uitvoeren. • Communicatie en bewustwording (ook een risicobeperkende maatregel) op het gebied van informatieveiligheid en privacy heeft inmiddels een continu karakter.
Status risico	<p>Door de afdeling Informatisering en Automatisering worden vanuit technisch oogpunt al vele maatregelen getroffen om geconstateerde technische risico's te beheersen. Op het organisatorische -, bedrijfsproces en gebruikersvlak wordt nu een stap gezet om risico's vanuit deze benadering te beheersen. Deze maatregelen maken onderdeel uit van een integraal pakket aan maatregelen op het gebied van informatieveiligheid conform ISO27001 norm en de Baseline informatiebeveiliging overheid.</p> <p>Een aantal bijzonderheden uit het jaar 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door de wereldwijde kwetsbaarheid in de Citrix software heeft de provincie het thuiswerken in januari 2020 twee weken uitgeschakeld. Dit was lastig voor medewerkers, maar heeft niet geleid tot uitval van provinciale dienstverlening. • Datalekken die zich voordoen worden volgens een vastgesteld protocol beoordeeld, waarna dit al dan niet gemeld wordt aan de Autoriteit Persoonsgegevens. In 2020 heeft de provincie drie meldingen bij de Autoriteit Persoonsgegevens gedaan. • IPO/BIJ12 werkt als uitvoeringsorganisatie in opdracht van de twaalf provincies. Provincies maken gebruik van gemeenschappelijke applicaties en informatiesystemen die bij BIJ12 zijn ondergebracht. In 2020 zijn er kwetsbaarheden geconstateerd in de beveiliging van een aantal van deze systemen. In januari 2021 heeft BIJ12 uit voorzorg een aantal ICT-systemen tijdelijk van buitenaf onbereikbaar gemaakt. BIJ12 heeft de situatie ook pro forma gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens. • Tijdens de coronacrisis zijn er geen materiële risico's opgetreden. Er is geen uitval van dienstverlening geweest en het thuiswerken en digitaal vergaderen is goed gefaciliteerd.

10.	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie
Risico	De financiële en beleidsmatige instrumenten om de provinciale energie-/warmtetransitie te realiseren zijn ontoereikend.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De fondsen onder de Houdstermaatschappij Zuid-Holland (HZH), te weten EnergiQ en Warmteparticipatiefonds, presteren niet conform verwachting met als resultaat waardeverlies op het geplaatst aandelenkapitaal. • Het Warmtebedrijf Holding B.V. (WbR) heeft onvoldoende toekomstperspectief, waardoor de verstrekte subsidies (in de vorm van een lening) niet worden terugbetaald en het aandelenkapitaal waardeverlies kent. • De bestuurlijke afspraken met externe partijen met als doel de warmtelevering Leidse Regio te verduurzamen brengen potentieel verplichtingen met zich mee.

Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Een overschrijding van de risicoreserve Energiefonds en reeds getroffen voorzieningen resulterend in een negatief effect op het financieel resultaat van de provincie. • Imagoschade.
Achtergrond-informatie	<ul style="list-style-type: none"> • Voor de realisatie van de provinciale ambitie op het gebied van de energietransitie heeft de provincie in 2017 voor de uitvoering een toekomstbestendige en transparante structuur in de vorm van de Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. (HZH) opgericht. Onder de HZH vallen twee investeringsfondsen, te weten Energie-Innovatiefonds Zuid-Holland B.V. (ENERGIIQ) met een geplaatst aandelenkapitaal van € 35 mln en Warmteparticipatiefonds Zuid-Holland B.V. (WPF) met een geplaatst en voorwaardelijk toegezegd aandelenkapitaal van maximaal € 137,5 mln. • In 2017 heeft de provincie haar aandelen in WbR-Infra overgedragen aan WbR-Holding. Dit vooruitlopend op de mogelijke participatie van WpF. In de periode 2018-2020 heeft de provincie vanwege de financiële situatie een bedrag van € 6,9 mln (excl. rente) aan subsidies (in de vorm van een lening) verstrekt en een voorziening getroffen ter grootte van het geplaatste aandelenkapitaal (€ 1,8 mln). • Ten behoeve van de realisatie van de warmtelevering in de Leidse Regio heeft de provincie de afgelopen jaren bestuurlijke afspraken gemaakt in samenhang met participatie in HZH en WbR. • Ter afdekking van de financiële risico's gekoppeld aan bovenstaande (energietransitie)opgaven wordt gebruik gemaakt van de risicoreserve Energiefonds. Ultimo 2021 is een totaalbedrag van € 45,6 mln opgebouwd. Daarnaast is een voorziening getroffen van € 5,8 mln ter afdekking van het negatieve resultaat van de HZH.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie heeft in de investeringsstrategieën als eis gesteld dat de twee (investerings)fondsen van HZH in meerjarig perspectief het intrinsieke ter beschikking gestelde vermogen in stand moeten houden. De ontwikkeling van het fondsbeheer van HZH wordt periodiek gemonitord op risicobeheersing. Daarbij zal onder meer gekeken worden naar de mate van risicospreiding van het geïnvesteerd vermogen. Met name in relatie met de (voorgenomen) investeringen door WPF. Indien noodzakelijk kan de opbouw van de risicoreserve naar boven of naar beneden worden aangepast. Op dit moment is het fondsvermogen van HZH slechts beperkt geïnvesteerd. In de 1^e helft 2021 zal nader overleg plaatsvinden over de aanbevelingen opgenomen in de eind 2020 uitgevoerde evaluatie van de HZH met onderliggende fondsen. • In de loop van 2021 wordt definitieve besluitvorming verwacht over het herstructureringsplan WbR. Dit plan zal aan de Europese Commissie worden voorgelegd ter goedkeuring. De provinciale inzet is dat in geval van positieve besluitvorming de door de provincie verstrekte subsidies worden terugbetaald. Hierover worden afspraken gemaakt met onder meer de gemeente Rotterdam. • Voor de zomervakantie wordt besluitvorming verwacht met betrekking tot de aanleg van een warmteleiding van Rotterdam naar Leiden. Deze leiding kan WbR in staat stellen om de Leidse Regio ingaande 2026 van warmte te voorzien. Voor het afdekken van de provinciale bijdrage zal gebruik gemaakt worden van Risicoreserve Energiefonds.
Status risico	<p>Er liggen meerdere oorzaken ten grondslag aan dit risico die in aard en omvang verschillen. De huidige opgebouwde risicoreserve Energiefonds van € 45,6 mln (op 31-12-2021) en de reeds getroffen voorziening van € 1,8 mln voor het WbR en de voorziening van € 5,8 mln voor HZH zijn onvoldoende om alle verplichtingen en risico's gekoppeld aan deze provinciale opgave te dekken. Derhalve is in de paragraaf Weerstandvermogen voor het resterende risico een PM-post opgenomen. In het voorjaar van 2021 wordt besluitvorming voorzien over de warmtelevering in de Leidse Regio en wordt de benodigde omvang van de risicoreserve Energiefonds bepaald.</p>

12.	Lagere uitkering provinciefonds
Risico	De inkomsten uit het provinciefonds wijken af van wat in de meerjarenbegroting geraamd is.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelingen in het accres • Ontwikkelingen in de verdeelmaatstaven • Effecten van taakmutaties • Onderuitputting op de Rijksbegroting
Gevolg(en)	Incidenteel en/of structureel tekort op de begroting.
Achtergrond-informatie	<p>Omdat de uitkering van het provinciefonds afhankelijk is van de totale uitgaven van het Rijk is onderuitputting van het Rijk een risico voor de provincie. Dit wordt ook wel gedeut met de term 'trap-op-trap-af systematiek'.</p> <p>Elk jaar komen in mei, september en december circulaires uit van het Rijk met daarin de actuele prognose voor de wekelijkse uitkeringen van het provinciefonds. Hiermee verkrijgt de provincie periodiek inzicht in de ontwikkelingen.</p>
Maatregelen	Op basis van de meest recente prognoses wordt in de begroting de uitkering uit het provinciefonds periodiek bijgesteld (op basis van mei, september en december-circulaires van het Rijk). Eventuele afwijkingen op de begroting worden bij de jaarrekening opgevangen in de algemene reserve.
Status	Naar aanleiding van de ontwikkelingen in verband met de coronamaatregelen is in 2020 de trap op trap af systematiek tijdelijk bevroren. Hierdoor worden de extra uitgaven van het Rijk in deze periode niet doorgerekend naar de algemene uitkeringen van het provinciefonds. In de Meicirculaire 2020 is besloten om het accres voor de jaren 2020 en 2021 vast te zetten op basis van de Voorjaarsnota 2020 van het Rijk. Hierdoor is de werkelijke opbrengst van de algemene uitkering uit het provinciefonds nagenoeg gelijk aan de stand in de gewijzigde begroting. Op de langere termijn, na 2021, bestaat er grotere onzekerheid over ontwikkelingen in het accres vanwege coronamaatregelen en de impact hiervan op de Rijksbegroting en de herijking van de systematiek van het provinciefonds.

13.	Lagere opbrengsten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
Risico	Risico is dat de inkomsten uit de opcenten lager uitvallen dan geraamd.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Afspraken rond het klimaatakkoord en de daarbij behorende vrijstellingen voor elektrische auto's • Verplaatsing van een leasebedrijf
Gevolg(en)	Structureel tekort in de begroting.
Achtergrond-informatie	Niet van toepassing.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Lobbyen om minimaal het huidige niveau van de inkomsten uit de Motorrijtuigenbelasting te garanderen dan wel een alternatieve belastinggrondslag te hanteren; • Incidenteel reserveren via de Algemene reserve om een terugval in een lopend begrotingsjaar op te vangen, omdat op de lopende uitgaven wellicht niet meer kan worden bezuinigd; • In de begroting wordt geanticipeerd op de vrijstelling voor elektrische auto's; • Het opcententarief verhogen.
Status	In het jaar 2020 heeft dit risico zich niet voorgedaan. De werkelijke totale opbrengst is in lijn met de begrote opbrengst in 2020. De autonome stijging van het wagenpark is ten opzichte van de afgelopen jaren afgevlakt. Vanwege de anticipatie op vrijstelling van elektrische auto's in de begroting, en de discussie over de compensatie vanuit het Rijk, wordt het kanspercentage van het risico vastgesteld op 0-25%.

14.	Gevolgen waardeontwikkeling Grondbank Zuidplas
Risico	De ontwikkelingen in de Zuidplaspolder gaan niet door. De gronden van de Grondbank worden verkocht in de huidige staat zonder ontwikkelmogelijkheden.
Oorzaken	De Grondbank RZG Zuidplas, waarin de provincie voor 40% deelneemt, heeft gronden verworven voor de ontwikkeling van woningen, bedrijventerreinen en glastuinbouw. Eind 2020 bedraagt de boekwaarde van de gronden € 95,1 mln. Deze boekwaarde is tot stand gekomen door de verwervingskosten en toegevoegde rente- en organisatiekosten. Op dit moment ligt de boekwaarde hoger dan de verkoopwaarde zonder ontwikkelpotentie.
Gevolg(en)	Op het moment dat de ontwikkelingen niet doorgaan, worden de gronden verkocht in de huidige veelal agrarische bestemming. Dit betekent dat de gronden met een agrarische bestemming een waarde hebben van € 27,5 mln en dat is € 67,5 mln minder dan boekwaarde. Het provinciale aandeel van 40% bedraagt dan € 27 mln. Omdat de provincie € 6,9 mln in een voorziening heeft, treedt een maximaal provinciaal risico op van € 27 mln – € 6,9 mln = € 21,1 mln.
Achtergrond-informatie	De provincie neemt voor 40% risicodragend deel aan de Gemeenschappelijke Regeling Grondbank RZG Zuidplas. Voor de ontwikkeling van woningen, bedrijventerreinen en glastuinbouw zijn gronden gekocht. De Grondbank bezit circa 300 ha grond met een boekwaarde van circa € 95,1 mln in totaal. De Grondbank blijft in ieder geval tot 1 januari 2025 bestaan met de optie, onder voorwaarden van evaluatie, te verlengen tot 2030. De opbrengst van de verkoop is onzeker: het risico bestaat dat de daadwerkelijke waarde van de bij de Grondbank in eigendom zijnde grond lager is dan de boekwaarde, maar het is ook goed mogelijk dat de verkoop leidt tot een hogere opbrengst dan de boekwaarde. Omdat de boekwaarde van alle gronden nu hoger is dan de taxatiewaarde heeft de Grondbank een negatieve algemene reserve. Dit is toegestaan mits er voldoende perspectief is op herstel. De waardeontwikkeling van de gronden is afhankelijk van marktontwikkelingen, maar wordt vooral gedomineerd door ruimtelijke ontwikkeling. In 2019 is met de vaststelling van het 'Plan van Aanpak' een traject gestart voor ontwikkeling van het Middengebied. Voor deze gebiedsontwikkeling zijn gronden van de Grondbank noodzakelijk en dit draagt in belangrijke mate bij aan het waardebehoud van de Grondbank.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De marktwaarde van de grondbankgronden is momenteel lager dan de boekwaarde. Dit heeft ertoe geleid dat de Grondbank een negatief eigen vermogen heeft. Jaarlijks checkt de provincie of haar voorziening nog in voldoende mate overeenkomt met haar aandeel in het negatieve eigen vermogen. Momenteel bedraagt de provinciale verliesvoorziening € 6,9 mln. • In 2019 is het 'Plan van Aanpak vervolg Zuidplaspolder Middengebied 2019-2020' vastgesteld. Onderdeel hiervan is het Middengebied van Zuidplaspolder tot ontwikkeling te brengen. Waardebehoud van de Grondbank is een belangrijk onderdeel van deze studie. • Het bestuur van de Grondbank stelt periodiek een Kader voor Uitnamestrategie vast. Hierin zijn onder andere het beleid voor gronduitgifte, het beheer en de stimulering van gebiedsontwikkeling vastgelegd. Gronden die op basis van het ruimtelijk beleid niet in aanmerking komen voor verdere ontwikkeling stoot de Grondbank af. • Vanaf 2012 worden de rente- en organisatiekosten niet meer aan de boekwaarde toegerekend, maar verwerkt in de deelnemersbijdrage. Hierdoor neemt de boekwaarde niet verder toe.
Status risico	De huidige, nog niet definitieve plannen voor het gebied omvatten woningbouw van bescheiden omvang. De ontwikkelvisie die de gemeente Zuidplas in 2019 heeft opgesteld en het plan van aanpak geven richting aan de woningbouw en zien ook toe op het gebruik van grondbezit van de Grondbank. De planologische procedures dienen nog wel te worden doorlopen. In het najaar 2020 zijn er gesprekken met gemeente Zuidplas gevoerd die er toe dienen te leiden dat begin Q2 2021 een bestuurlijk akkoord op hoofdlijnen wordt verwacht met als doel dat er binnen 4 jaar daadwerkelijk gebouwd gaat worden. De kans op het risico is door het bestuurlijk akkoord gedaald naar 0-25%; door de neerwaartse bijstelling van de voorziening, is de maximale gevolgschade verhoogd tot € 21,1 mln. Dit resulteert in een risico van € 2,6 mln en daarmee een aanzienlijke daling ten opzichte van Begroting 2021.

15.	Ontwikkelopgave NNN
Risico	De provincie is niet in staat om binnen budget en binnen de met het Rijk afgesproken tijd (2027) de ontwikkelopgave voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN) te realiseren.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Aangeboden instrumenten voor grondverwerving werken onvoldoende / slaan niet aan • Benodigde gronden voor realisatie NNN zijn niet (tijdig) beschikbaar • Hogere kosten grondverwerving bij actieve grondverwerving • Hogere indexatie van grond- en inrichtingskosten • Onvoldoende draagvlak vanuit de omgeving voor natuurrealisatie • Beoogde kwalitatieve natuurdoelen voor het NNN zijn niet (tijdig) behaald of hebben niet de gewenste kwaliteit • Benodigde (bestuurlijke) producten die natuurrealisatie mogelijk maken zijn niet (tijdig) gereed • Stikstof / PFAS veroorzaken vertraging m.b.t. inrichting van gebieden
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie voldoet niet aan haar afspraken met het Rijk het NNN uiterlijk per 2027 te realiseren. Dat kan leiden tot terugvordering van door het Rijk ter beschikking gestelde budget. • Uitgestelde realisatie van het NNN zal leiden tot hogere totale kosten vanwege hogere verwerving/inrichtingskosten (indexatie) en langer doorlopende proceskosten. Die extra kosten komen ten laste van provincie Zuid-Holland. • Daarnaast leidt vertraging van de realisatie van het NNN tot een lagere realisatie van de door Europa opgelegde internationale natuurdoelstellingen.
Achtergrond-informatie	<p>Natuurnetwerk Nederland (NNN) is een samenhangend netwerk van bestaande en toekomstige natuurgebieden in Nederland. Het vormt een belangrijk onderdeel van het natuurbeleid. Sinds 2014 zijn de provincies verantwoordelijk voor natuurbeleid en de verwerving, inrichting, beheer en bescherming van het NNN. Met het Rijk is afgesproken dat het NNN per 2027 gerealiseerd is. Dit draagt bij aan het streefdoel van het Rijk om per 2050 de internationale natuurdoelen voor 100% te realiseren. Het niet behalen van de internationale natuurdoelstellingen heeft niet alleen negatieve consequenties voor de biodiversiteitsdoelstellingen, maar ook voor de economische ontwikkelruimte. De stikstofproblematiek laat de 1:1 relatie zien tussen de internationale natuurdoelen halen en de mogelijkheden voor economische ontwikkelruimte. In de provincie Zuid-Holland is dit aspect nijpender dan in andere provincies vanwege de grote economische belangen (Maasvlakte) en de beperktere (fysieke) ruimte om natuurdoelen te verwezenlijken.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Met de vaststelling van het Kaderbesluit Groen in 2018 zijn de hectares (500), die deel uitmaakten van de destijds door PS bij vaststelling van de Uitvoeringsstrategie NNN ingestelde Strategische reservering, in uitvoering genomen. Daarmee is de Strategische reservering opgeheven. In plaats daarvan is een buffer op programmaniveau ingesteld van € 29 mln. • Daarnaast is in 2018 besloten tot een actievere realisatiestrategie, waarbij provincie Zuid-Holland het voortouw neemt om het gebiedsproces te starten voor de projecten waarvoor nog geen externe initiatiefnemer is. In het uiterste geval neemt de provincie een trekkersrol bij de realisatie van de restantopgave NNN, als vaststaat dat daarvoor bij de gebiedspartijen geen mogelijkheden zijn. • Zorgvuldige bestuurlijke samenwerking/afstemming met gemeenten/waterschappen over in te zetten instrumentarium voor grondverwerving. • In 2021 worden in het kader van het landelijke Programma Natuur afspraken gemaakt tussen het Rijk en provincies. Samen met de partners wordt de natuur de komende jaren verder versterkt en verbeterd. Een van de maatregelen is dat provincies de realisatie van het NNN versnellen. Provincies gaan daarvoor grondeigenaren actiever stimuleren om mee te werken aan de realisatie van het NNN, en zetten daarvoor aanvullende instrumenten (zoals volledige schadeloosstelling) in. Hiervoor is aanvullende financiering beschikbaar via het landelijke Programma Natuur. Voorstellen voor het aanpassen van de realisatiestrategie voor het NNN en de financiële consequenties worden ter besluitvorming aan PS voorgelegd in het komende Kaderbesluit Groen.

Status risico	<p>De provincie Zuid-Holland moet vanaf 1 januari 2020 nog meer dan 1.300 ha verwerven en ongeveer 3.300 ha inrichten als 'nieuwe natuur'. Integraal onderdeel van het natuurnetwerk is het aanleggen van meer dan 100 kilometer aan ecologische verbindingen. De programmerisico's zijn financieel afgedekt door een buffer van € 29 mln. Voor een aantal projecten zal aanspraak worden gemaakt op de buffer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Leenherenpolder is in 2019 door het Rijk aangewezen als Natura 2000 gebied en wordt daarom ook als NNN begrensd. Het gebied moet conform de Natura 2000 aanwijzing door de provincie ingericht worden. Hiervoor is € 10 mln gereserveerd. • De stuurgroep Gouwe Wiericke heeft een scopewijziging van de huidige gebiedsovereenkomst ingediend bij GS. Voorgesteld wordt de realisatietermijn te verschuiven van 2021 naar 2024. Hierdoor wordt de realisatie circa € 4 mln duurder (indexatie van verwerving- en inrichtingskosten en langere doorloop proceskosten). • Voor de versnelde realisatie van NNN in het kader van de stikstofproblematiek zullen maatregelen genomen moeten worden, waaronder andere instrumenten voor grondverwerving. Dit leidt tot substantiële meerkosten die deels ten laste komen van de buffer en mogelijk kunnen worden gedekt vanuit het Landelijk Programma Natuur. <p>In het kader van de te maken afspraken voor het landelijke Programma Natuur en de aanpassing van de realisatiestrategie voor het NNN worden de financiële consequenties verwerkt via het Kaderbesluit Groen.</p>
---------------	---

16.	Vergunningplicht Brzo en/of RIE-bedrijven
Risico	Brzo en/of RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Faillissement van Brzo/RIE bedrijf • Grootschalige calamiteit leidend tot faillissement van Brzo/RIE bedrijf • Striktere eisen door wijzigende wet- en regelgeving
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Gevolgschade (zoals kosten van verwijdering van (afval)stoffen of sanering) waarvoor geen juridisch aan te spreken verantwoordelijke is • Politieke en maatschappelijke gevolgen
Achtergrond-informatie	<p>De provincie is bevoegd gezag voor de vergunningverlening aan Besluit risico zware ongevallen (Brzo) en/of Richtlijn industriële emissies (RIE) bedrijven. De vijf omgevingsdiensten voeren het toezicht op de RIE-bedrijven uit en de omgevingsdienst DCMR voert het toezicht op de Brzo-bedrijven uit conform de nota VTH.</p> <p>Ingeval van een faillissement en/of calamiteiten (zoals brand) of wijzigende wet- en regelgeving kan de situatie ontstaan dat een bedrijf niet meer aan zijn vergunningplicht kan voldoen. Hierbij kan sprake zijn van gevolgschade. Bij gevolgschade kan gedacht worden aan de kosten van verwijdering van (afval)stoffen of sanering. Indien een bedrijf niet meer aan zijn vergunningplicht kan voldoen betekent dit niet automatisch dat de provincie verantwoordelijk is voor de ontstane schade. In eerste instantie zal gekeken worden naar de vergunninghouder en zijn verzekering. Indien de vergunninghouder failliet is en er onvoldoende middelen in de boedel aanwezig zijn, komen de eigenaren van de grond en opstallen in beeld. Indien er dan restkosten overblijven waarvoor geen juridisch aan te spreken verantwoordelijke is, kan de provincie er vanuit haar maatschappelijke verantwoordelijkheid voor kiezen (een deel) van deze kosten voor haar rekening te nemen.</p> <p>Een specifieke sector binnen de RIE-bedrijven is de afvalsector. Deze bedrijven hebben een verhoogd risicoprofiel vanwege de ketenafhankelijkheid binnen de sector en hoge frequentie van calamiteiten (afvalbranden). Er is een tendens dat verzekeraars premies verhogen of zelfs niet meer bereid zijn om deze bedrijven te verzekeren, waardoor gevolgschades eerder ten laste komen van bevoegd gezag. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet, beoogd per 1-1-2022, is de financiële zekerheidsstelling voor Brzo-bedrijven geregeld (moet-bepaling). Voor afvalbedrijven (RIE-bedrijven) is dit geregeld met een kan-bepaling.</p>

Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Door goed toezicht te houden en scherp te handhaven op naleving van de voorschriften voor omvang en soorten (afval)stoffen, wordt het risico beperkt tot de vergunde (afval)stoffen. • De Brzo / RIE-bedrijven worden periodiek gecontroleerd (onder andere op de wijze van opslag van de (gevaarlijke) stoffen). • De omgevingsdiensten voeren regelmatig overleg met de portefeuillehouders vergunningverlening en toezicht & handhaving over uitvoeringsdilemma's en beoogde handhavingsbesluiten. Op grond van de provinciale mandaatbesluiten moet de directeur van een omgevingsdienst informatie leveren aan en overleg voeren met de portefeuillehouder indien de uitoefening van een gemandateerde bevoegdheid naar verwachting politieke en maatschappelijke gevolgen kan hebben of indien een besluit tot consequentie kan hebben dat de provincie of Gedeputeerde Staten aansprakelijk worden gesteld.
Status risico	<p>Het betreft een doorlopend risico. De kans dat dit risico zich voordoet wordt klein geacht (de laatste keer dat dit zich voor heeft gedaan is meer dan 10 jaar geleden). Als het zich voordoet kan de impact groot zijn (al kunnen de kosten per situatie sterk verschillen). Voor de berekening in de paragraaf Weerstandsvermogen wordt daarom uitgegaan van een kleine kans van optreden (0-25%) met een geschatte impact van € 15 mln (uitgaande van hooguit één incident per jaar).</p> <p>Het risico doet zich momenteel voor vanwege bij een Brzo-bedrijf dat niet aan de financiële zekerheidsstelling (in het kader van verwaarloosbaar bodemrisico) kan voldoen en ook geen investeringen (in de verouderde installaties op haar terrein) meer doet.</p>

17a.	De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten (programmaperiode 2014-2020)
Risico	De provincie loopt bij deelname aan EU-projecten (voor de onderdelen waarvoor zij (eind)verantwoordelijk is) het risico dat gedane uitgaven achteraf als niet-subsidiabel worden aangemerkt.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Na indiening van een declaratie voor een gedane uitgave bij het betreffende programma blijkt dat niet is voldaan aan de door de Europese Commissie opgelegde administratieve eisen. • N.a.v. een extra controle bij een reeds afgesloten EU-project blijkt dat bij een eerder aanvaardde uitgave toch niet is voldaan aan de door Europese Commissie opgelegde administratieve eisen, waardoor deze uitgave alsnog als niet-subsidiabel wordt aangemerkt.
Gevolgen	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie krijgt (maximaal) het relatieve aandeel van de EU-subsidie in de gemaakte kosten niet vergoed. • EU-subsidies kunnen, zelfs tot vijf jaar na afsluiting van het betreffende project, worden teruggevorderd. Het teruggevorderde bedrag kan oplopen tot 100% van de ontvangen subsidie.
Achtergrond informatie	Niet van toepassing.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De subsidieadviseurs van team EU-IA dragen zorg voor een goede projectvoorbereiding door het belang van subsidiabiliteit van uitgaven al tijdens het aanvraagproces te benadrukken. • De subsidieadviseurs van team EU-IA adviseren op proactieve wijze de behandelend ambtenaar over het inrichten van de projectorganisatie bij deelname aan EU-subsidieprojecten. • De subsidiespecialist van het projectteam draagt zorg voor voortdurende bewaking van de subsidiabiliteit van uitgaven en de procedures voor indiening van tussentijdse declaraties. • De subsidiespecialist van het projectteam draagt zorg voor een goede archivering van reeds afgerekende projecten naar de maatstaven van de Europese Commissie.
Status risico	In de EU-programmaperiode 2014-2020 is de provincie financieel betrokken bij 13 projecten, in 7 verschillende programma's. Een overzicht van deze projecten is terug te vinden in de <i>paragraaf EU-subsidies</i> . Op dit moment is er in de periode 2014-2020 totaal € 11,05 mln aan EU-middelen aan de provincie toegekend. In 2020 zijn er 3 projecten afgesloten, waarvoor het risico in mindere mate nu nog 5 jaar doorloopt. Er zijn nog 9 projecten in uitvoering, die een subsidiebedrag van € 10,16 mln

	vertegenwoordigen. Aangezien het risico verspreid is over meerdere projecten en programma's, wordt de impact van het risico geschat op 50% van het totale subsidiebedrag met een kans van 25-50%. Dit risico is in 2020 niet opgetreden.
--	--

18. Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	
Risico	Een besluit of maatregel genomen in het kader van de wettelijke taak van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) wordt succesvol aangevochten door vergunninghouder/verrijger en/of burger.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie heeft onevenredige eisen gesteld bij het verlenen van een vergunning. • De provincie heeft (onterecht) een bedrijf onder verscherpt toezicht gesteld en/of stilgelegd.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Financieel: het terugbetalen van eventuele proceskosten, evenals schadeclaims alsmede onvoorziene kosten als gevolg van handhavingsbesluiten. De kosten voor bestuursdwang kunnen in principe verhaald worden op het bedrijf, het risico bestaat dat dit niet (meer) mogelijk is. • Imagoschade.
Achtergrond-informatie	<p>Vergunningverlening, toezicht en handhaving kennen altijd omgevingsrisico's. Het is een politiek gevoelig beleidsveld. De betrokkenheid van burgers en externe partijen en daarmee de beïnvloeding van externen bij de uitvoering van de werkzaamheden is groot. In het kader van de besluitvorming lopen de omgevingsdiensten dan wel de provincie dan ook altijd juridische risico's. Regelmatig wordt tegen een besluit bezwaar dan wel beroep aangetekend. Verder kunnen claims als gevolg van economische, milieu- of gezondheidsschade leiden tot extra kosten voor de provincie. Daarnaast kunnen kosten ontstaan als gevolg van handhavingsbesluiten als bestuursdwang. Het nemen van bestuurlijk gecalculeerde risico's is een onderdeel van het vergunningverlenings- en toezicht- en handhavingsbeleid. De omgevingsdiensten voeren dit beleid uit namens de provincie.</p> <p>Binnen Zuid-Holland hebben we te maken met veel complexe bedrijven en complexe vergunningen. Het verlenen van dergelijke vergunningen alsook het toezicht houden op deze vergunningen vraagt om veel kennis en expertise. Nieuwe ontwikkelingen als Zeer Zorgwekkende Stoffen, PAS en de veranderende wet- en regelgeving vragen veel specifieke kennis en expertise van de omgevingsdiensten. Indien er niet geïnvesteerd wordt in het vergroten van kennis en expertise kan de situatie ontstaan dat de omgevingsdiensten niet meer aan de kwaliteitscriteria kunnen voldoen.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De vergunningverlening, toezicht en handhaving is ondergebracht bij de omgevingsdiensten. De provincie ziet erop toe dat de omgevingsdiensten de provinciale beleidskaders conform de Nota VTH uitvoeren en voldoen aan de vigerende kwaliteitscriteria. • De provincie investeert in het optimaliseren van het vergunningentrajec (programma Altijd Actuele Digitale Vergunning). Het programma AADV wordt verbreed naar alle Zuid-Hollandse omgevingsdiensten. • Zorgvuldig inzetten van handhavingsinstrumenten, zoals verscherpt toezicht, stilleggen van een bedrijf en bestuursdwang. • Centraliseren van taken waarbij specifieke kennis en ervaring nodig is, beleggen bij één omgevingsdienst.
Status risico	Het betreft een doorlopend risico. Indien vergunningverlening, toezicht en handhaving niet meer op het vereiste niveau worden uitgevoerd kan dit leiden tot meer bezwaar- en beroepszaken en tot meer schadeclaims. De coronacrisis heeft geleid tot een verschuiving van activiteiten, maar heeft niet geleid tot een verhoging van dit risico. De huidige kansinschatting is 25-50%. Er wordt uitgegaan van een maximale schade van € 5 mln op jaarbasis. In 2020 hebben twee bedrijven onder verscherpt toezicht gestaan; dit heeft niet geleid tot meer kosten dan de beschikbaar gestelde middelen of tot schadeclaims. Er zijn vooralsnog geen bedrijven stil gelegd.

19. Geen aflossing van garantstellingen	
Risico	Geldleners zijn niet in staat de rente en aflossing op afgesloten geldleningen, verstrekt door derden en waarvoor de provincie garant staat, te betalen.
Oorzaken	De financiële positie van de geldlener verslechterd door (dreigend) faillissement.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Derden spreken de provincie aan als borg op grond van de garantstelling.
Achtergrond-informatie	<p>Het betreft garantstellingen op het terrein van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorginstellingen • Verplichtingen van het Groenfonds • Personenvervoer over water
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • In sommige garantstellingsovereenkomsten zijn voor een deel van het bedrag van de gegarandeerde geldlening hypothecaire zekerheden bedongen, die kunnen worden uitgewonnen indien de provincie als borg wordt aangesproken. • De garantstelling voor het Groenfonds betreft een voorfinanciering voor natuurbeheer. Deze voorfinanciering dient via door de provincie te verstrekken subsidies te worden afgelost.
Status risico	<p>Garantstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De garantstelling op het terrein van personenvervoer over water heeft betrekking op de Waterbus. De exploitatieresultaten van de Waterbus zijn momenteel dusdanig dat de kans dat de provincie als borg wordt aangesproken zeer klein is. De huidige regeling eindigt eind 2021. • Door aflossingen is de garantstelling voor het Groenfonds gedaald. • De laatste garantstelling voor een zorginstelling eindigt eind 2024. <p>De te lopen maximale schade is gedaald naar € 17 mln vanwege een neerwaartse bijstelling van de garantstellingen voor de waterbus en de zorginstellingen in verband met tussentijdse aflossingen. Daarnaast daalde de garantstelling voor het Groenfonds met € 3,1 mln door aflossingen. De kans dat het risico optreedt wordt laag ingeschat (0-25%).</p>

20. Aansprakelijkheidsrisico ingeleend en ingezet personeel	
Risico	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie wordt op basis van de Invorderingswet door de Belastingdienst aansprakelijk gesteld voor het betalen van sociale premies, loon- en/of omzetbelasting die ten aanzien van het ingeleend personeel niet door de uitlener is afgedragen aan de Belastingdienst ; • De provincie wordt op basis van de Wet Aanpak Schijnconstructies (WAS) aansprakelijk gesteld voor het uitbetalen van loon aan ingezet personeel dat niet door de opdrachtnemer is uitbetaald (civiele ketenaansprakelijkheid).
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Faillissement van een uitlener/opdrachtnemer • Wanbetaling van de uitlener/opdrachtnemer
Gevolg(en)	Het risico ligt bij onze leverancier maar als deze om diverse redenen faillieert of weigert uit te betalen, bestaat er een risico voor de provincie. Voor de bepaling van het risico wordt uitgegaan van een maximale schade van 1% van de totale inleen per jaar (1% van gemiddeld € 25 mln per jaar is € 0,25 mln) en een zeer lage kans van optreden van 0-25%.
Achtergrond-informatie	<ul style="list-style-type: none"> • De inlenersaansprakelijkheid is gebaseerd op art. 34 van de Invorderingswet. Deze houdt in dat in sommige gevallen de inlener van personeel die onder zijn leiding en toezicht werkzaam is, aansprakelijk gesteld kan worden voor de sociale premies, loon- en omzetbelasting die door de uitlener (bijvoorbeeld een uitzendbureau) niet is afgedragen. Mocht bijvoorbeeld in geval van een faillissement het uitleenbedrijf nog een schuld hebben aan de Belastingdienst, dan kan de fiscus dat bedrag (gedeeltelijk) verhalen op bedrijven of instellingen waar het uitgeleend personeel heeft gewerkt. • Met ingang van 1 juli 2015 is de Wet Aanpak Schijnconstructies (WAS) in werking getreden. Deze wet regelt onder meer dat een werknemer, als hij niet betaald wordt volgens de wet, verhaal kan halen hogerop in de keten, in dit geval de provincie. Dat ook een opdrachtgever aansprakelijk gesteld kan worden staat in artikel 7:616a en b BW. De civielrechtelijke hoofdelijke of ketenaansprakelijkheid voor

	<p>het loon op grond van de WAS kent geen algehele vrijwaring. Dit betekent dat er geen "afvinklijst" bestaat waaraan een opdrachtgever zich kan houden om gegarandeerd gevrijwaard te worden van aansprakelijkstelling.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De aansprakelijkstelling kan oplopen tot (maximaal) 108,3% van de niet afgedragen loonheffingen. Deze kosten komen bovenop de (reeds betaalde) facturen aan de inlener. • In de Aanbestedingswet 2012 is een beperking opgenomen voor eisen over financiële zekerheid. Door deze beperking kan sprake zijn van een licht verhoogd risico ten opzichte van eerdere omstandigheden. • De inlenende organisaties zijn verplicht een zogenoemde Waadi-check (Wet Allocatie Arbeidskrachten door Intermediairs) uit te voeren.
Maatregelen	<p>De aansprakelijkheid is niet (altijd) voor 100% af te dekken. Wel worden de volgende maatregelen genomen om het risico te beheersen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Werken met erkende en/of gecertificeerde bedrijven; • Sluiten van goede raamcontracten waarbij bijvoorbeeld ook zover wettelijk mogelijk gekeken wordt naar de liquiditeitspositie van betreffende ondernemingen; • Bepalingen in overeenkomsten opnemen om aansprakelijkstelling wegens onderbetaling te voorkomen, zowel preventief als correctief; • Tools voor screening van bedrijven; • Waar van toepassing het gebruik van het Uniform Europees Aanbestedingsdocument met waar mogelijk: <ul style="list-style-type: none"> ◦ uitsluitingsgronden die verband houden met de betaling van belastingen of sociale premies; ◦ uitsluitingsgronden met betrekking tot insolventie, belangenconflicten of beroepsfouten. • Condities opstellen waaronder een G-rekening gehanteerd wordt.
Status risico	Tot op heden zijn bij de provincie geen claims opgelegd met betrekking tot de inlenersaansprakelijkheid of aansprakelijkheid op grond van de WAS. Gezien het feit dat de provincie zowel gebruik maakt van ingeleend personeel als van opdrachtnemers die werken met personeel is dit een doorlopend risico.

21. Doorlevering gronden aan TBO's	
Risico	De provincie zou de natuurgronden en het natuurbeheer dat eerder aan Terrein Beherende Organisaties (TBO's) is overgedaan weer in eigen hand moeten nemen.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Particuliere grondeigenaren die zich misdeeld voelen hebben zich verenigd als Vereniging Gelijkberechting Grondbezitters (VGG) en procederen tot nog toe onsuccesvol. • 3 september 2020 heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie ECLI:EU:C:2020:637 gewezen. Hieruit volgt dat de Europese Commissie een nieuw besluit moet nemen op basis van een formele onderzoeksprocedure. Uit het goedkeuringsbesluit van de Europese Commissie uit 2015 blijkt dat de Europese Commissie de subsidies aan de TBO's als verenigbare staatssteun beschouwt. • Toch blijft VGG proberen. Februari 2021 heeft ze weer alle provincies per brief verzocht onrechtmatigheidsrente over onrechtmatige staatssteun te gaan vorderen bij de TBO's.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Als de gronden teruggevorderd zouden moeten worden zou dit in combinatie met eventuele onregelmatigheidsrente de continuïteit van TBO's kunnen bedreigen • Een overgang van natuur van TBO's naar de provincie zou nadelige gevolgen kunnen hebben op de kwaliteit en de continuïteit van natuurbeheer
Achtergrond-informatie	https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020D41214

Maatregelen	<p>Om toekomstige situaties van staatssteun te voorkomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conform de vastgestelde Nota Beheer EHS (2013) verkoopt de provincie Zuid-Holland thans natuurgronden tegen een marktconforme prijs, voor zover de provincie deze zelf in eigendom heeft of krijgt. • De verwerving geschiedt direct door de terreinbeheerder zelf, met een latere subsidie voor afwaardering op basis van een door de Europese Commissie goedgekeurde subsidieregeling. <p>Ter beheersing van de klacht VGG:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Te werk gaan in IPO-verband
Status	<ul style="list-style-type: none"> • In IPO-verband reageren op brief VGG • Europese Commissie is aan zet om een nieuw besluit te nemen

22. Meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten in het areaal	
Risico	Er vindt een bijzonder incident plaats in het areaal (wegen, vaarwegen) van de provincie Zuid-Holland.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Schade veroorzaakt door derden, bijvoorbeeld door aanvaringen, waarvan de kosten voor het herstel door wettelijke beperkingen niet volledig op de veroorzaker kunnen worden verhaald. • Bezwijken van het provinciale areaal, bijvoorbeeld oevers, waardoor schade aan eigendommen van derden ontstaat. • Schade/bezwijken door (natuur)rampen. • Digitale inbraak op operationele technologie (o.a. bediencentrales, VRI's).
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • (Dodelijke) ongevallen • Herstelkosten • Hinder, beperkte beschikbaarheid/doorstroming • Claims • Imagoschade
Achtergrond-informatie	<p>Incidenten, zoals (eenzijdige) ongelukken of kleinschalige aanvaringen in het areaal, kunnen niet geheel worden voorkomen en worden veelal veroorzaakt door menselijk gedrag / onwettelijk gebruik van het areaal. Binnen het programmabudget wordt rekening gehouden met een beperkt aantal schades/ongelukken met beperkte financiële consequenties.</p> <p>Voor bijzondere incidenten, met grote financiële consequenties die niet op een veroorzaker kunnen worden verhaald, is binnen het programma geen rekening gehouden. Of in het reguliere onderhoudsbudget financiële ruimte beschikbaar is voor het herstel van de schade aan het provinciale areaal wordt onder andere bepaald door de tijd die verstreken is sinds het laatste groot onderhoud en eventuele verzekering van het betreffende object. De eventuele gevolgschade aan eigendommen van derden is niet verzekerd en maakt geen onderdeel uit van het reguliere onderhoudsbudget. Letselschade is wel verzekerd.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Goed en adequaat assetmanagement uitvoeren conform gecertificeerd systeem. • Uitvoeren Programma versterkingsaanpak beweegbare kunstwerken. • Door op risicovolle plaatsen de inrichting te veranderen, wordt beoogd de schade aan het provinciale areaal te minimaliseren. • Met de inzet van de wettelijke mogelijkheden, waaronder de provinciale (vaar)weg verordening, wordt de kans op incidenten op en aan het areaal beperkt. • Verzekeren van letselschade en schade aan objecten met een hoog risicoprofiel.
Status risico	<p>Het betreft een doorlopend risico. In het programmabudget is voor bijzondere incidenten geen expliciete reservering opgenomen. Als bijzondere incidenten zich voordoen, dient afdekking vanuit de algemene middelen te worden geborgd.</p> <p>Uit een onderzoek bij soortgelijke organisaties, waaronder bij Rijkswaterstaat, blijkt dat er onvoldoende ervaringsgegevens ontsloten zijn om een gefundeerde kwantificering van kans op en impact voor bijzondere incidenten te bepalen. Op basis van eigen ervaringscijfers houden wij een maximale schade</p>

	aan van € 25 mln en een kans van 0-25% voor bijzondere incidenten. Jaarlijks is wel sprake van een aantal kleine incidenten (aanvaringen) op provinciale vaarwegen. Deze incidenten hebben tot op heden geen financiële consequenties gehad voor de Algemene reserve.
--	--

23. Claims subsidieregeling bedrijventerreinen	
Risico	Op grond van de subsidieregeling bedrijventerreinen moet de provincie meer subsidie uitkeren.
Oorzaak	In de subsidieregeling is artikel 5, lid 8 opgenomen waarop in bepaalde situaties een beroep kan worden gedaan op de mogelijkheid het verleende bedrag te verhogen tot maximaal 10% van het oorspronkelijk verleende bedrag.
Gevolg(en)	Uitbetaling van een maximaal bedrag van € 0,4 mln dat op grond van de lopende dossiers kan worden geclaimd.
Achtergrond-informatie	Tot nu toe is van artikel 5, lid 8 in de subsidieregeling op beperkte schaal een beroep gedaan en slechts tweemaal is dit beroep gehonoreerd. De subsidieregeling is sinds 2013 gestopt. De impact is alleen van toepassing op nog openstaande subsidiedossiers binnen de aflopende regeling. Het ging per eind 2020 om nog 16 openstaande dossiers. Het laatste dossier zal naar verwachting in 2022 aflopen (dit is inclusief de maximale verlengingstermijn).
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Met de materiële gevolgen van het risico wordt rekening gehouden in de Algemene reserve om geen beslag te leggen op de programmamiddelen. • Permanent wordt gemonitord welke claims ingediend worden. • Verder wordt periodiek nagegaan of bij enkele andere projecten voor bedrijventerreinen, waaraan een incidentele of maatwerksubsidie is verleend, een soortgelijk risico bestaat.
Status	Het risico is in 2017 actueel geworden in verband met beroepen op artikel 5, lid 8 van de subsidieregeling. Er is in 2018 een claim van beperkte omvang gehonoreerd. Deze zal worden verrekend op het moment dat de subsidie wordt afgerond. De omvang valt binnen de thans aangehouden risicoreservering. In geheel 2019 en 2020 zijn geen nieuwe claims binnengekomen.

25. Informatieverzoeken Wob	
Risico	Er worden meer complexe en omvangrijke verzoeken om informatie gedaan op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) dan waar qua budget rekening mee is gehouden.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke ontwikkelingen (mondigheid burger en onderzoeksjournalisten) • Informatie is niet goed toegankelijk • Informatie is niet openbaar gemaakt • Striktere AVG-wetgeving
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Hogere kosten (beschikbaar budget en capaciteit zijn ontoereikend) • Imagoschade
Achtergrond-informatie	<p>De Wet openbaarheid van bestuur (Wob) regelt het recht op informatie van de overheid. Overheidsinformatie is altijd openbaar, tenzij de Wob of andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. De trend is, dat meer complexe en omvangrijke verzoeken om informatie worden ingediend, waardoor de ambtelijke organisatie voor extra kosten komt te staan en meer capaciteit nodig heeft.</p> <p>Per geval kan de claim hoog zijn. Dit wordt beïnvloed door de aard en omvang van de gevraagde informatie en het daaruit voortvloeiende aantal documenten die uit de provinciale systemen gehaald moeten worden. Het jaarverslag van de Wob signaleert deze trend, die zich lijkt voort te zetten. Per verzoek kan het benodigde budget vele malen hoger zijn dan het hiervoor uitgetrokken budget. De vraag van de buitenwereld om informatie is niet in te schatten. Het digitaal toegankelijk maken van provinciale stukken heeft al enige jaren prioriteit. De provincie moet hier voldoen aan de eisen zoals de centrale wetgeving die stelt en deze biedt geen mogelijkheid hieraan beperkingen op te leggen.</p>

Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Publiceren van openbare documenten en goed vindbaar maken voor derden. • Zorgen dat archieven op orde zijn. • In collectief overheidsverband inzichtelijk maken wat de kosten zijn van een Wob-verzoek. • Anticiperen op nieuwe wetgeving, waaronder het voorstel Wet open overheid en het uitvoeren van de Wet digitale overheid, het Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid en de Wet hergebruik overheidsinformatie.
Status risico	In 2020 zijn verschillende Wob-verzoeken gedaan die hebben geleid tot extra, niet begrote kosten voor inhuur en ICT. Deze trend zet zich voort. De kans wordt hoog (25-50%) ingeschat dat in de komende jaren opnieuw een of meerdere complexe en omvangrijke Wob-verzoeken worden ingediend, waarvoor maximaal begroot € 3 mln kosten nodig zijn, aanvullend op het al aanwezige budget.

27. Impact PAS-uitspraak	
Risico	Er worden tijdelijk minder vergunningen (in het kader van de Wet natuurbescherming) verleend aan plannen / projecten / activiteiten die kunnen leiden tot overschrijding van de kritische depositiewaarde voor stikstof voor een specifiek habitatype in het betrokken (Natura 2000) gebied.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft geoordeeld dat het Programma Aanpak Stikstof (PAS) in strijd met de Habitatrichtlijn is vastgesteld en de PAS onverbindend verklaard, oftewel het gebruik van het PAS als kader voor 'toestemmingsbesluiten' verboden. • Forse overbelasting stikstofdepositie in de natuur. • Europese verplichting in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn om natuur te behouden.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Voorgenomen plannen (waaronder woningbouw en economische projecten) gaan niet door / krijgen vertraging / projecten komen (tijdelijk) stil te liggen. • Binnen projecten moeten aanvullende (bron)maatregelen worden genomen met bijbehorende financiële en tijdsconsequenties. • Bereikbaarheid komt in het geding door vertraging / opschorting van mobiliteitsprojecten. • Juridische / contractuele consequenties ten gevolge van vertraging. • Omgevingsdiensten: fluctuaties / (tijdelijke) stijging werklast / capaciteitsbehoefte t.b.v. uitvoering vergunningverlening en handhaving Wet Natuurbeheer.
Achtergrond-informatie	<p>De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 29 mei 2019 het gebruik van het PAS als kader voor 'toestemmingsbesluiten' verboden. Dat heeft direct gevolgen voor het vaststellen van plannen, projecten én voor vergunningverlening als die kunnen leiden tot een toename van de uitstoot van stikstofoxiden of ammoniak. Die stoffen komen vrij bij alle verbrandingsprocessen en door ammoniakemissies in de landbouw. De voornaamste bronnen zijn verkeer, industrie, landbouw en bronnen uit zee (algen en scheepvaart).</p> <p>Er moet een herbeoordeling plaatsvinden voor alle nog niet onherroepelijke plannen of projecten waarvan uit een AERIUS-berekening is gebleken dat de toename van de depositie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onder de drempelwaarde van 0,05 mol/ha/jaar blijft. De in het PAS gehanteerde drempelwaarden zijn volgens de Afdeling niet goed onderbouwd en mogen daarom niet langer worden gebruikt (zolang de onderbouwing niet is verbeterd), óf: • Binnen het PAS gemeld moest worden. Dit was het geval voor alle projecten met een depositie groter dan 0,05 en kleiner dan of gelijk aan 1 mol/ha/jaar, zolang er althans nog voldoende depositieruimte beschikbaar was, óf: • Groter is dan 1 mol/ha/jaar (en dus binnen het PAS vergunningplicht), maar waarvan de vergunning nog niet onherroepelijk is. Dat is het geval wanneer tegen het besluit bezwaar is gemaakt of beroep is ingesteld. <p>De uitspraak heeft mogelijk betrekking op projecten van gemeenten, waterschappen en provincie in Zuid-Holland. Het merendeel van deze projecten betreft woningen; daarnaast betreft het bedrijventerreinen, industrie, landbouw en infrastructuur. Daarmee staan ook het realiseren van beleidsambities t.a.v. met name woningbouw, bereikbaarheid, economie, waterveiligheid en transitie landbouw onder druk.</p>

Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Deelnemen in landelijke werkgroepen met de twaalf provincies én het Rijk om ontstane problematiek in kaart te brengen en te adviseren over oplossingen en de te nemen maatregelen in het kader van de Wet stikstofreductie en Natuurherstel (2021). • Gezamenlijk met de andere elf provincies en de ministeries van LNV en I&W het oprichten van een vorm van een stikstofbank. • Werken aan stikstofemmissiereductie in actielijnen en gebiedsgerichte aanpak en natuurherstel om zo de overbelasting van stikstof op Natura 2000-gebieden te verminderen. • Treffen van benodigde (salderings-)maatregelen bij de aanleg en vernieuwing van infrastructuurprojecten om te voldoen aan de wettelijke drempelwaarde. • Analyseren van provinciale beleidsopgaven waarbij sprake is van stikstofbijvangst om mogelijk te gebruiken voor opgaven die stikstofruimte nodig hebben. • Opstellen en uitvoeren van stappenplan / lijst van te nemen maatregelen naar mate van effectiviteit gericht op de drie sporen in de gebiedsgerichte aanpak, namelijk van natuurdoelanalyses, bronnenaanpak en koppeling provinciale opgaven. • Natuurontwikkeling versnellen om te voldoen aan de internationale verplichtingen om de natuur te behouden. • Regievoeren op gebiedsgerichte aanpak met stakeholders gericht op stikstofreductie en natuurherstel.
Status risico	<p>Het parlement heeft de Wet stikstofreductie en natuurherstel aangenomen, waarmee afspraken zijn gemaakt voor vermindering van stikstofdepositie en extra financiële middelen voor bronmaatregelen en natuurherstel. In 2020 is het Stikstofregistratiesysteem (SSRS) vastgelegd waarmee, naast andere vormen van salderen, vergunningen voor woningbouw verleend zijn. Tevens zijn beleidsregels salderen vastgesteld waarmee door middel van verleasen en extern salderen vergunningen verleend kunnen worden voor nieuwe projecten. Vanwege de forse overbelasting van stikstof op Natura 2000-gebieden zullen veel nieuwe activiteiten en projecten nog te maken krijgen met vertraging of kan het mogelijk zijn dat geen vergunning verleend kan worden.</p> <p>Vooralsnog zijn in de Begroting 2021 extra middelen opgenomen voor onderzoek en proceskosten ten behoeve van de uitvoering van de beheersmaatregelen. Eventuele gevolgschade in de vorm van cofinanciering met het Rijk van bronmaatregelen of natuurherstel of bijdragen van de provincie aan maatregelen om woningbouw mogelijk te maken is nog onzeker en voorstellen daarvoor worden in de Voorjaarsnota 2021 en volgende begrotingen opgenomen.</p>

28. Opbrengstverliezen openbaar vervoer	
Risico	Concessiehouders voor het openbaar vervoer in Zuid-Holland lijden (opbrengst)verliezen bij handhaving van hun dienstverleningsniveau.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De reizigersaantallen zijn blijvend lager door de coronacrisis. Hierdoor komen minder inkomsten binnen van reizigers. • De tijdelijke compensatie vanuit het Rijk om opbrengstverliezen af te dekken wordt niet, of niet volledig gecontinueerd.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Als de provincie concessiehouders houdt aan de aanbiedingen die ze hebben gedaan, en niet met extra middelen over de brug komt, gaan zij failliet. Hierdoor kan de provincie haar wettelijke taak om regionaal vervoer aan te bieden niet nakomen.
Achtergrond-informatie	<p>Voor 2020 heeft het Rijk een zogenaamde beschikbaarheidsvergoeding geïntroduceerd. Hiermee vult het Rijk het kostenniveau in concessies aan van 93% tot 95% van het kostenniveau in 2019. Hiermee heeft dit risico zich in 2020 niet voorgedaan. Voor 2021 zijn tot juli afspraken gemaakt dat de beschikbaarheidsvergoeding in ieder geval tot dan wordt doorgezet. Hierbij bezuinigen vervoerders 5% tot 7% op hun kosten en mag er geen winst worden gemaakt.</p>

Maatregelen	Voor de periode na juli 2021 is nog onzekerheid. Hiervoor wordt een Transitieplan opgesteld, waarin gekeken wordt naar een totaalpakket aan maatregelen. De volgende aspecten worden hierin onder meer bekeken en afgewogen: efficiëntere bedrijfsvoering, vervoerssysteem, campagnes om meer reizigers te trekken, verhogen reizigersbijdragen, investeringen in infrastructuur en verhogen van exploitatiebijdrage.
Status risico	Het meest waarschijnlijke scenario is dat de reizigersaantallen in 2021 nog niet op het niveau van voor de coronacrisis terugkomen. De compensatieregeling vanuit het Rijk voor de tweede helft van 2021 is nog niet duidelijk.

30. Deelnemerisico Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V.	
Risico	De Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V. weet haar bedrijfseconomische doelstellingen niet te behalen.
Oorzaken	De grondexploitatie verslechtert door: <ul style="list-style-type: none"> • extra rentekosten vanwege vertraging in de oplevering • wijziging van het grondprijsniveau, waardoor gronden minder waard zijn. • de stikstofproblematiek en extra kosten in het kader van PFAS.
Gevolg(en)	Waardeverlies van de door de provincie verstrekte middelen aan Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V.
Achtergrondinformatie	ONW B.V. en ONW C.V. zijn opgericht in mei 2002. ONW B.V. heeft tot doel de plannen van het voormalige Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. te ontwikkelen en te realiseren. Hierbij treedt ONW BV. op als beherend vennoot van ONW C.V. De drie overheidspartijen, te weten: de gemeente Westland, de provincie Zuid-Holland (PZH), en het Hoogheemraadschap Delfland (HHD) brengen 49,75% van het risicodragende vermogen in. BNG Gebiedsontwikkeling (BNGGO) voorziet in de andere 49,75%. De resterende 0,5% van het risicodragende vermogen wordt door ONW B.V. ingebracht. PZH heeft in 2016 haar belang in de holding Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. afgestoten. Hiermee bleef voor PZH alleen het belang in de ONW C.V. bestaan voor 7%. PZH is hiermee stille vennoot en heeft dus geen zeggenschap. Dit betekent dat ONW in de beheerstand staat. In het verleden heeft de provincie voor haar deelname als vennoot € 1.354.534 ter beschikking gesteld.
Maatregelen	De ontwikkeling van de intrinsieke waarde jaarlijks monitoren en indien noodzakelijk een voorziening treffen voor het mogelijk waardeverlies.
Status risico	Dit betreft een nieuw risico. Vanwege de afwaardering van grondexploitatie in 2019 bedraagt de negatieve waarde van de grondexploitatie in 2019 € 11 mln. Als gevolg hiervan heeft ONW een extra voorziening incurantheid gevormd voor een bedrag van € 5 mln. De intrinsieke waarde van het provinciale aandeel ligt hierdoor € 722.860 lager dan de nominale waarde. Voor dit verschil is een voorziening getroffen. Het resterende risico bedraagt € 631.674 met een kans van 0-25% van optreden.

31. Financiële afwikkeling herindeling Vijfheerenlanden	
Risico	De claim van provincie Utrecht inzake het beheer en onderhoud Merwedekanaal wordt toegewezen.
Oorzaken	Een verschil van mening tussen de provincies Utrecht en Zuid-Holland over de toepassing van art. 51 van de Wet arhi inzake de financiële verrekening van de herindeling Vijfheerenlanden.
Gevolg(en)	Er moet een eenmalig bedrag van maximaal € 7,5 mln worden betaald.
Achtergrondinformatie	In het kader van Wet arhi (algemene regels herindeling) kan verrekening plaatsvinden inzake de financiële gevolgen van een herindeling. Op 1 januari 2019 heeft de herindeling Vijfheerenlanden plaatsgevonden met als gevolg een overgang van Leerdam en Zederik (waaronder het desbetreffende deel van het Merwedekanaal) naar de provincie Utrecht.
Maatregelen	Er vinden gesprekken plaats met provincie Utrecht en het ministerie van BZK over de noodzaak c.q. wenselijkheid van verrekenen op basis waarvan vervolgstappen worden bepaald.
Status risico	Het betreft een nieuw risico. De huidige kansinschatting is laag (0-25%) dat de volledige claim wordt toegewezen.

32.	Rijksbijdrage subsidieregeling MIT
Risico	Het Rijk komt zijn ambtelijke toezegging niet na om bij te dragen aan de subsidieregeling MIT voor 2021.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> De verplichtingen die wij aangaan jegens de subsidieontvangers op het moment van publicatie van het subsidieplafond vallen enkele maanden eerder in de tijd dan de definitieve toezegging van het Rijk voor zijn aandeel (over het algemeen 50%). Exogene factoren, zoals politieke wisselingen en maatschappelijke ontwikkelingen.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> Maximale gevolgschade € 9,2 mln (2021).
Achtergrond-informatie	Sinds 2015 bestaat bij de provincie Zuid-Holland de subsidieregeling MIT (MKB Innovatiestimulering Topsectoren). Hiermee sluit de provincie net als de overige elf provincies aan op het initiatief voor deze regeling van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. De regeling is vanaf het begin erg succesvol en wordt tot nu toe elk jaar ruim overtekend door de markt. Sinds enkele jaren gaat het bij onze provincie om een jaarlijks plafond van circa € 14 mln, waarvan 50% wordt ingelegd door het Rijk, 50% komt uit eigen middelen.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Op permanente basis in contact blijven met het ministerie van EZK en actief blijven verzoeken om formele bevestiging.
Status risico	De huidige kansinschatting is laag (0-25%) gebaseerd op het feit dat de MIT-regeling wordt geïnitieerd vanuit het ministerie van EZK en de positieve ervaringen met het Rijk van de afgelopen vijf jaar.

Bijlage Uitleg financiële kengetallen

A. De zes kengetallen uit het Besluit Begroten en Verantwoorden en de signaleringswaarden

1. Netto Schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in de mate waarin de schuldenlast drukt op de exploitatie. Dit kengetal wordt berekend door het totaal van de geleende gelden te delen door de totale jaarlijkse baten. Dit saldo wordt uitgedrukt in een percentage van de totale jaarlijkse baten. Lagere baten of hogere investeringen zorgen voor een stijging van de netto schuldquote. Voor meer informatie over schulden zie de *paragraaf Financiering*.

2. Gecorrigeerde Netto Schuldquote

De hoogte van de netto schuldquote kan beïnvloed worden doordat er geld wordt geleend om uit te lenen aan derden. Om het effect hiervan te corrigeren wordt de gecorrigeerde netto schuldquote berekend. Dit kengetal wordt berekend door de geleende gelden te verminderen met de doorgeleende gelden en vervolgens dezelfde berekening te maken als bij de netto schuldquote.

3. Solvabiliteit

Het kengetal solvabiliteit gaat in op de mate waarin de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteit des te beter de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit kengetal wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen.

4. Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte geeft inzicht in de ruimte die de provincie heeft om bijvoorbeeld structurele tegenvallers in de baten en/of lasten op te kunnen vangen. Dit kengetal wordt berekend door de structurele baten te verminderen met structurele lasten en dit saldo te delen door het totaal van de baten. Voor meer informatie over de structurele exploitatieruimte zie het *overzicht van baten en lasten*.

5. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit geeft aan hoe het opcententariaf van de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde van alle provincies samen. Hierbij is een belastingcapaciteit van 100% precies gelijk

aan het landelijk gemiddelde. De hoogte van het opcententariaf is een politieke keuze. Het kengetal belastingcapaciteit is niet hetzelfde als de 'onbenutte belastingcapaciteit' die wordt gebruikt voor de bepaling van het structurele weerstandsvermogen. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen het werkelijke opcententariaf en het wettelijke maximumtarief. Het Rijk stelt dit maximumtarief jaarlijks vast. Voor meer informatie over belastingheffing zie de *paragraaf Lokale heffingen*.

6. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft inzicht in de omvang van de grondposities die de provincie heeft in relatie tot de totale baten. Het gaat hier alleen om grondposities die het doel hebben om bebouwd en verkocht te worden. Bij veel gemeenten zijn grondexploitaties afgewaardeerd, wat heeft geleid tot extra lasten. Aan de hand van voortschrijdend inzicht met betrekking tot de definitie van dit kengetal in het nieuwe BBV per 2016 zijn wij tot het inzicht gekomen dat de provincie geen bouwgronden op de balans heeft die voldoen aan deze definitie. Dit kengetal wordt daarom vanaf 2017 op nihil gesteld. Voor meer informatie over grondexploitaties zie de [paragraaf Grondbeleid](#).

In overleg tussen provincies (als toezichhouders op de gemeentelijke begrotingen) en het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn afspraken gemaakt over zogeheten 'signaleringswaarden' voor de zes financiële kengetallen. Deze signaleringswaarden betreffen geen normering maar dienen als hulpmiddel om de afzonderlijke uitkomsten beter in perspectief te plaatsen. Voor elk kengetal worden er drie categorieën onderscheiden: 'gezond' (in groen); 'neutraal' (in geel) en 'risicovol' (in oranje).

kengetal	gezond	neutraal	risicovol
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%

B. Weerstandsvermogen en beoordelingskader

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die de robuustheid aangeeft van de (meerjarige) begroting. Voldoende weerstandsvermogen is van belang wanneer zich onverhoopt een financiële tegenvaller manifesteert. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit volgens de formule:
 weerstandscapaciteit : risico's = weerstandsvermogen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit het samenstel van middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten als gevolg van opgetreden risico's te dekken. Onderscheid wordt gemaakt in:

- Incidentele weerstandscapaciteit.
Dit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers (incidentele risico's) op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken.
- Structurele weerstandscapaciteit.
Dit zijn de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie (structurele risico's) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Het samenstel van middelen van de weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Structurele weerstandscapaciteit	Incidentele weerstandscapaciteit
Posten onvoorzien	Algemene reserve
Begrotingssaldo	Programma reserve
Onbenutte belastingcapaciteit	Incidentele risicobuffers binnen begrotingsprogramma's
Structurele risicobuffers binnen begrotingsprogramma's	

Beoordelingskader

Er is in het Besluit Begroten en Verantwoorden geen algemene norm gesteld voor de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's. Het is aan de provincie zelf om een beleidslijn te formuleren over de in de organisatie noodzakelijk geachte weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.

Bij de beoordeling van het weerstandsvermogen kan onderstaand schema als uitgangspunt dienen:

Beoordeling weerstandsvermogen		
A	>2,0	Uitstekend (streefwaarde PZH)
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Jaarrekening 2020

1. Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originale Begroting 2020			Mutaties			Begroting na wijziging			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Samen werken aan Zuid-Holland	20.048	199	19.850	1.243	0	1.243	21.292	199	21.093	19.654	253	19.400	1.638	-55	1.692
Bereikbaar Zuid-Holland	288.974	13.407	275.567	-3.270	2.454	-5.724	285.704	15.861	269.844	293.047	39.208	253.839	-7.343	-23.347	16.004
Schone energie voor iedereen	11.217	0	11.217	1.812	47	1.765	13.030	47	12.982	15.661	752	14.909	-2.631	-705	-1.926
Een concurrerend Zuid-Holland	89.806	137	89.670	-8.776	14	-8.790	81.030	150	80.880	80.778	5.405	75.374	252	-5.255	5.506
Versterken natuur in Zuid-Holland	124.540	34.769	89.772	-29.700	-11.395	-18.304	94.841	23.373	71.467	87.782	28.771	59.012	7.058	-5.397	12.456
Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	23.993	800	23.193	-1.758	-25	-1.733	22.235	775	21.460	15.760	3.108	12.652	6.475	-2.333	8.808
Gezond en veilig Zuid-Holland	99.182	4.547	94.635	4.859	948	3.911	104.041	5.495	98.546	85.294	3.337	81.957	18.747	2.158	16.589
Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	97.583	2.518	95.065	6.508	0	6.508	104.090	2.518	101.572	103.071	4.547	98.524	1.019	-2.029	3.048
Overzicht Algemene middelen	6.518	617.086	-610.569	-2.196	22.059	-24.255	4.322	639.145	-634.824	4.943	634.110	-629.167	-621	5.035	-5.657
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-13	0	-13	13	0	13
Subtotaal exploitatie	761.862	673.462	88.400	-31.277	14.102	-45.379	730.585	687.564	43.021	705.979	719.492	-13.513	24.606	-31.928	56.534
Onttrekkingen	0	244.178	-244.178	0	19.338	-19.338	0	263.516	-263.516	0	266.310	-266.310	0	-2.793	2.793
Toevoegingen	155.778	0	155.778	64.717	0	64.717	220.495	0	220.495	239.042	0	239.042	-18.546	0	-18.546
Subtotaal reserves	155.778	244.178	-88.400	64.717	19.338	45.379	220.495	263.516	-43.021	239.042	266.310	-27.268	-18.546	-2.793	-15.753
Totaal baten en lasten	917.640	917.640	0	33.440	33.440	0	951.080	951.080	0	945.020	985.801	-40.781	6.060	-34.721	40.781

2. Investerings

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Originele Begroting 2020	Mutaties	Bijgestelde Begroting 2020	Jaarrekening 2020	Verschil begroot vs realisatie
Uitgaven						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	108.078	124.425	8.978	133.403	63.038	70.365
3 Schone energie voor iedereen	5.324	0	0	0	9.190	-9.190
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	70	0	0	0	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	0	955	0	955	0	955
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	12.243	15.158	-7.431	7.727	3.454	4.273
- Overzicht Algemene middelen	0	65.221	-32.877	32.344	500	31.844
Subtotaal	125.714	205.759	-31.330	174.429	76.183	98.246
Inkomsten						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	-8.361	-23.138	-11.462	-34.600	-10.412	-24.188
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	-674	0	0	0	-174	174
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	0	-956	0	-956	0	-956
- Overzicht Algemene middelen	-379	0	0	0	-379	379
Subtotaal	-9.414	-24.094	-11.462	-35.556	-10.965	-24.591
Totaal investeringskredieten	116.300	181.665	-42.792	138.873	65.218	73.655

Toelichtingen

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Voor de aanleg van nieuwe en verbetering en vervanging van bestaande infrastructuur worden investeringskredieten beschikbaar gesteld. Dit zijn de totale verwachte uitgaven en inkomsten voor het project. De totale uitgaven en inkomsten worden in jaarschijven verdeeld conform de uitvoeringsplanning van het project. Dit zijn de onderhandenwerk (OHW) budgetten.

De verantwoording over het infrastructuurprogramma vindt plaats conform de regeling projecten van Provinciale Staten. In de eerste plaats gebeurt dit op programmaniveau via de jaarlijkse Voortgangsrapportage Infrastructuur. Hierin wordt per project de voortgang op de mijlpalenplanning (jaar gereed) en budget (krediet) weergegeven. Ten tweede gebeurt dit op projectniveau, waarbij ook kwaliteit en risico worden verantwoord. Alleen voor projecten boven de € 10 mln vindt rechtstreekse verantwoording plaats aan Provinciale Staten.

De afgesproken sturing en verantwoording over projecten is dus gekoppeld aan mijlpalen en niet aan de (financiële) realisatie in een (begrotings)jaar. De sturing is dus jaargrensoverschrijdend in tegenstelling tot de jaarlijkse verantwoording op concernniveau via deze jaarrekening. Een onderbesteding in een jaarschijf betekent dus niet direct dat een project vertraagd is of dat deze middelen niet meer nodig zijn voor de uitvoering van het project, maar eerder dat het kasritme van de uitgaven is veranderd.

In de afgelopen jaren zijn al meerdere verbeteringen gestart en doorgevoerd met betrekking tot sturing op de (financiële) programmering. Dit moet zorgen voor betere prognoses, het blijft echter een doorlopend aandachtspunt. Momenteel loopt een traject om op projectniveau op een eenduidige en eenvoudige manier

potentiële risico's ter vertalen naar prognoses en moment van activering. Dit moet zorgen voor minder afwijkingen op jaarbasis.

De verschillen tussen begroting en realisatie kunnen het gevolg zijn van:

- een 1^e activering met restpunten in het proces-verbaal van opnemings;
- na decharge: een verschil tussen het beschikbare projectbudget en de werkelijke uitgaven en inkomsten;
- een eerdere activering dan geraamd omdat een project eerder opgeleverd is;
- een latere activering dan geraamd omdat de oplevering van het project vertraging heeft opgelopen.

In het laatste geval betreft het soms een deelproject dat onderdeel is van een groter project en waarbij de planning van het overkoepelende project ongewijzigd blijft. De middelen voor nieuwbouwprojecten die later worden opgeleverd blijven binnen het PZI beschikbaar voor het project.

Leningen inkomsten (€ 0,2 mln v)

Voor het renoveren, vervangen en/of verduurzamen van veerponten is van een eerder verstrekte lening € 0,2 mln terug ontvangen (Revolverend verenfonds).

Projecten beheer en onderhoud, (vervanging inclusief functionele verbeteringen)

Uitgaven € 15,7 mln (v)

De werkzaamheden in de voorbereidingsfase van een aantal onderhoudsprojecten vragen meer tijd dan verwacht, waardoor de activering van de voorbereidingsfase (€ 2,2 mln v) niet is gerealiseerd. Het betreft de projecten Slimme Centrale Spoor Techniek, nieuwbouw van het steunpunt Coenecoop, Parallelstructuur N214, N216a (Peursumsebrug), N222a, N481a (Peilmolenbrug), recreatieve oevers ter hoogte van Leidschendam en Bodegraven (T2, T8), verbreding Delftse Schie en nautische voorzieningen Merwedekanaal.

Van een aantal onderhoudsprojecten in de uitvoeringsfase kon de aannemer het werk niet in 2020 opleveren en is de eerste activering van het project doorgeschoven. Het betreft de volgende projecten: N207b (€ 1 mln v), N222 Zwaansheulbrug (€ 4,7 mln v), nautische voorzieningen (€ 2,3 mln v).

Van de in 2020 opgeleverde projecten is niet het volledige krediet benut. Dit restant krediet (€ 3,6 mln v) is voor nazorgwerkzaamheden die nog na oplevering van het werk door de aannemer moeten worden uitgevoerd. Het betreft onder ander de afronding van de extra opdrachten van de N470 (€ 1,4 mln v) en diverse andere projecten (€ 2,2 mln v): N479/N480, oeververvanging traject 1, beweegbare kunstwerken traject 5.

Van een aantal andere projecten, welke vóór 2020 door de aannemer zijn opgeleverd, kon de decharge nog niet plaatsvinden omdat nog niet alle openstaande punten financieel zijn afgewikkeld. Het betreft de N211c (€ 1,3 mln v) en diverse kleine projecten (€ 1,1 mln v).

Het project Hoornbrug is in 2018 gestopt (zoals gemeld in het Kaderbesluit 2019). De aan de MRDH verstrekte subsidie is afgerekend, wat tot een ontvangst van € 3,3 mln heeft geleid, waarmee de betaalde subsidie is verlaagd. Hiervan heeft € 1,5 mln betrekking op nieuwbouw en € 1,8 mln op beheer- en onderhoudsmaatregelen.

Tot slot is de aanschaf van grond in activa met een economisch nut, geactiveerd in het jaar van aanschaf en niet in het jaar van oplevering van het betreffende actief. Het betreft de grond voor de nieuwe bedieningscentrale (€ 2 mln n) en het af te stoten vaarwegsteunpunt Alphen (€ 0,3 mln n).

Inkomsten € 0,3 mln (v)

Voor derden uitgevoerde werkzaamheden zijn duurder geworden. Deze kosten zijn doorbelast aan de opdrachtgever. Hierdoor zijn extra baten gerealiseerd.

Projecten nieuwbouw

De afwijkingen ten opzichte van de ramingen zijn als volgt over de paragrafen verdeeld:

(bedragen x € 1 mln)	Uitgaven (U)	Inkomsten (I = bijdragen derden)
Wegen	13,5 (v)	1,4 (n)
OV	3,4 (v)	17,4 (n)
Verkeersveiligheid	15,2 (v)	6,4 (n)
Vaarwegen	20,3 (v)	0,7 (n)
Fietspaden	3,7 (v)	0,2 (n)
Totaal nieuwbouw	56,1 (v)	26,1 (n)

De belangrijkste projecten: (bedragen x € 1 mln)			
Wegen			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Beter benutten goederenvervoer N213 Centrale As Westland	U	1,1 (n)	Het nieuwbouwdeel van dit project is in 2020 in gebruik genomen. In de prognose voor de daaraan gekoppelde activering was er voorzichtigheidshalve van uitgegaan dat afwikkeling van de laatste zaken met de aannemer nog tot in 2021 zou duren. Dit is echter voorspoedig verlopen, waardoor de activering in 2020 hoger is dan geraamd. Het extra geactiveerde bedrag verschuift daarmee budgetneutraal binnen het project van de resterende werkzaamheden (tot en met 2022) naar het tot en met 2020 al geactiveerde gedeelte.
N211 Wippolderlaan	U	5,7 (v)	Binnen het project is minder geactiveerd ten laste van de voorbereidingsfase als gevolg van een herverdeling van uitgaven over de fases. Vanwege de diverse ontwikkelingen op dit project (participatie omgeving, afstemming met Rijksproject etc.) zijn parallel uitgaven gedaan voor voorbereiding en uitvoering terwijl het gehele project administratief nog in voorbereidingsfase zat. Dit is inmiddels gecorrigeerd.
Ongelijkvloerse kruising N214/N216	U	0,1 (n)	De voorbereidingskosten zijn hoger uitgevallen dan eerder geraamd.
KTA N219/A12 en N451/A12 (functionele verbeteringen doorstroming en verkeersveiligheid)	U	0,1 (n)	De voorbereidingsfase is eerder geactiveerd dan gepland. Aanbesteding werkzaamheden en realisatie in 2021 en activering realisatie in 2022.
Niet geactiveerd:			
Maatregelen bereikbaarheid Coolport (Programma Goederenvervoer)	U	0,2 (v)	Aan het Havenbedrijf Rotterdam N.V. is verlenging verleend voor deze subsidie tot eind januari 2021.
N209 Geluidsscherm Bleiswijk	U	0,1 (v)	
Bijdrage N461 rotonde (functionele verbeteringen doorstroming en verkeersveiligheid)	U	0,9 (v)	Het afgelopen jaar (2020) heeft vooral in het teken gestaan van voorbelasting. Door tegenvallers bij de voorbereidende kabel- en leiding werkzaamheden kon de voorbelasting pas eind van het jaar worden verwijderd. Asfalteren in de winterperiode is niet raadzaam en daarom is de aanleg uitgesteld tot april 2021. Oplevering wordt verwacht in juli 2021.
N443 Bergamolaan (functionele verbeteringen doorstroming en verkeersveiligheid)	U	0,3 (v)	
N470 /A12 (kruispunt en busbaan)	U	0,3 (v)	Deze werkzaamheden aan de N470 betreffen functionele verbeteringen die als onderdeel van het beheer- en onderhoudsprogramma N470 zijn uitgevoerd.
N470 geleiderail met barrier (functionele verbeteringen doorstroming en	U	1,4 (v)	Deze werkzaamheden aan de N470 betreffen functionele verbeteringen die als onderdeel van het beheer- en

De belangrijkste projecten: (bedragen x € 1 mln)			
verkeersveiligheid)			onderhoudsprogramma N470 zijn uitgevoerd.
Rondweg Voorhout (incl. aansluiting N444 en N443)	U	4,0 (v)	De aangevraagde subsidie betreft de jaren 2021-2023. De activering wordt in het nieuwe PZI doorgeschoven naar 2023.
SBIR Oever (energietransitie infrastructuur)	U	0,6 (v)	Project is uitgevoerd, de financiële afrekening volgt in 2021.
Openbaar vervoer			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
N498 B Haltepaar Schaapsweg GO-R'dam (onderdeel Ontwikkeling buscorridors: Goeree Overflakkee – Rotterdam)	U	0,1 (n)	Project is afgerond en iets duurder uitgevallen dan verwacht. Ook de bijdrage van het waterschap is hoger uitgevallen.
	I	0,2 (v)	
HOV Gouda-Schoonhoven (onderdeel HOV net Zuid-Holland Noord)	U	0,1 (v)	De uitvoering van het project is iets voordeliger dan geraamd. Het verschil blijft beschikbaar voor het programma HOV-net Zuid-Holland Noord.
Niet geactiveerd:			
Buscorridor Alphen-Schiphol: N207 Rijnsoude-Leimuiden (T4) (onderdeel Ontwikkeling buscorridors: Alphen aan den Rijn – Schiphol)	U	0,5 (v)	Door de late ontvangst van de accountverklaring kon het dechargeproces niet meer in 2020 worden afgerond.
	I	1,3 (n)	
Spoorcorridor Alphen-Gouda (onderdeel HOV net Zuid-Holland Noord)	U	2,9 (v)	Op dit moment wordt nog overlegd met de accountant over de financiële verantwoording van het project. Daarna kan decharge worden verleend. Dat is nu voorzien in het 2 ^e kwartaal 2021.
	I	16,3 (n)	
Verkeersveiligheid			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
N223 Ronde Oostbuurtseweg-Noordierweg (onderdeel Aanpassingen hoofdrijbaan N223 (Westland, Midden-Delfland))	U	0,2 (v)	Project is in 2019 al afgerond en voor de 1 ^e keer geactiveerd, er rest nog € 0,2 mln restantbudget voor de financiële afronding.
N223 Duurzaam Veilig fase 3 (onderdeel Aanpassingen hoofdrijbaan N223 (Westland, Midden-Delfland))	U	1,0 (n)	De voorbereidingskosten zijn hoger uitgevallen dan oorspronkelijk geraamd door een langere voorbereidingsfase met name door bestemmingsplanprocedure.
Niet geactiveerd:			
N215 Melissant - Dirksland	U	15,9 (v)	In verband met problemen met de aannemer zal het meerwerk opnieuw op de markt worden gezet.
	I	6,4 (n)	
Vaarwegen			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Ophoging Hoornbrug	U	1,5 (v)	Het project Hoornbrug is in 2018 gestopt (zoals gemeld in het Kaderbesluit 2019). De aan de MRDH verstrekte subsidie is afgerekend, wat tot een ontvangst van € 3,3 mln heeft geleid, waarmee de betaalde subsidie is verlaagd. Hiervan heeft € 1,5 mln betrekking op nieuwbouw en € 1,8 mln op beheer- en onderhoudsmaatregelen.
Niet geactiveerd:			
Bochtafsnijding Delftse Schie	U	14,1 (v)	De bochtafsnijding is nagenoeg gereed, behalve de natuurvriendelijke oevers in de bestaande Delftse Schie, die wordt overgedragen aan Rotterdam.
	I	0,7 (n)	
Loswal Hoogwaard (Functionele verbeteringen vaarwegen)	U	0,1 (v)	De afronding van de voorbereidingsfase is nog niet afgerond vanwege het geluidsonderzoek (bestemmingsplanprocedure) en loopt door in 2021.
Opwaarderen centrale objectbediening (Dynamisch Verkeersmanagement (DVM))	U	4,5 (v)	Op het project worden nog opdrachten m.b.t. gestuurde boringen uitgevoerd waardoor de voorbereidingsfase nog niet is afgerond.

De belangrijkste projecten: (bedragen x € 1 mln)			
Fietspaden			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
F506.1 Middel Broekweg (SFR)	U	0,2 (n)	Project is afgerond, financiële afrekening vindt plaats in 2021.
Niet geactiveerd:			
F456.0-Ypenburg-Trekfietsstracé	U	1,3 (v)	De gemeente Den Haag heeft nog geen verzoek tot subsidievaststelling ingediend.
F504 Delft Zuid - TU wijk Gelatinebrug	U	0,8 (v)	Aan de gemeente Delft is uitstel verleend tot 1 maart 2021.
F508.1 Mariahoeve-Schipholboog (SFR)	U	0,2 (v)	Aan de MRDH is uitstel verleend tot medio 2023.
F605 Fietspaden Nieuwe Driemanspolder	U	0,5 (v)	Het Hoogheemraadschap van Rijnland heeft verlenging gekregen tot eind juni 2021.
F606 Lage Rijndijk-Hoge Rijndijk	U	0,2 (v)	Aan de gemeente Leiden is uitstel verleend tot mei 2021.
F617 Fietspad Kerkweg	U	0,1 (v)	Het Waterschap Rivierenland heeft verlenging gekregen tot eind juni 2021.
F618 Fietspad Bazeldijk	U	0,2 (v)	Het Waterschap Rivierenland heeft verlenging gekregen tot eind juni 2021.
F700.00 Kwaliteitsslag Fietspaden	U	0,1 (v)	De uitvoering van het werk kon niet in 2020 worden afgerond.
S806 Uitbreiding fietsenstalling Gorinchem CS	U	0,1 (v)	ProRail B.V. heeft verlenging gekregen tot 31 december 2023.
S809 Uitbreiding fietsenstalling Leiden CS	U	0,2 (v)	Aan de gemeente Leiden is uitstel verleend tot eind maart 2021.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

De realisatie heeft betrekking op investeringen van Energie welke zijn begroot onder Overzicht middelen. De uitgaven bestaan enerzijds uit de volstorting van aandelen Energiq (€ 6,4 mln) en anderzijds het verstrekken van leningen aan het Warmtebedrijf (€ 2,2 mln).

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

In 2020 is de verwerking van grond in de Meeslouwerplas afgerond. Een groot deel van de werkzaamheden, krekplan, oeverherstel is gerealiseerd. Het streven is het project in 2021 af te ronden en op te leveren, waarna de geïnvesteerde bedragen worden geactiveerd.

Conform de afspraken met de BAM heeft zij het afgesproken bedrag van € 0,9 mln overgemaakt aan de provincie. Dit bedrag houdt verband met een nog openstaande schuld van de BAM aan PZH vanuit het project Herinrichting Meeslouwerplas van € 0,9 mln. In 2016 is in een aanvulling op het contract met de BAM afgesproken dat zij werkzaamheden zouden verrichten in en om de Meeslouwerplas ter waarde van ook € 0,9 mln waardoor het investeringsproject op € 0 zou sluiten.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Nieuwe meldkamer € 1,4 mln (v)

Het project Nieuwe meldkamer heeft vertraging opgelopen, waardoor de activering van deze investering ad € 1,4 mln verschuift naar 2021.

Hardware investeringen I&A € 0,3 mln (v)

Van het hardware investeringsbudget zal een aantal investeringsprojecten ad € 0,3 mln verschuiven naar 2021. De werkzaamheden aan het WiFi – 4G netwerk zijn als gevolg van corona vertraagd. Deze zullen merendeels in 2021 plaatsvinden. Daarnaast is de vervanging van alle interactieve schermen in de provinciale gebouwen eveneens als gevolg van corona uitgesteld naar 2021.

Portfolio-projecten I&A naar 2021 € 2,5 mln (v)

Eind 2020 heeft een aantal I&A-projecten, waaronder het Nieuw Inkoopstelsel (PINK) en het project Implementatie Integratieplatform, vertraging opgelopen. Hierdoor verschuift de activering van deze investeringsprojecten ad € 2,5 mln naar 2021.

Overzicht Algemene middelen

Lasten

In 2020 heeft het energie-innovatiefonds ENERGIIQ voor ruim € 5 mln geïnvesteerd in energie-innovaties, waar € 6 mln was begroot. Corona heeft een grote impact gehad op het opsporen van leads, waardoor enige vertraging is ontstaan ten opzichte van de planning.

Met betrekking tot het Warmteparticipatiefonds (WPF) speelt dat Provinciale Staten in december 2020 de voorlopige wens hebben uitgesproken de provinciale bijdrage te willen doen middels een subsidie en niet via een participatie van het WPF. Hierdoor heeft tot heden geen investering door WPF plaatsgevonden. Indien er wordt gekozen voor een subsidie, dan zal daarvoor het risicoreserve van WPF voor worden ingezet. Over de gevolgen voor het fonds WPF zal later worden gesproken.

Baten

In het kader van Ruimte voor Ruimte Groenzone Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland heeft er op de verstrekte leningen een aflossing ad € 0,37 mln plaatsgevonden.

3. Kapitaallasten

3.1 Totale kapitaallasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2019 Desinvesteringen	Originele Begroting 2020	Mutaties	Bijgestelde Begroting 2020	Realisatie 2020	Verschil begroot vs realisatie
Totaal kapitaallasten	92.508	0	77.206	-3.432	73.775	73.705	69

3.2 Afschrijvingslasten

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2019 desinvesteringen	Originele Begroting 2020	Saldo mutaties begroting	Bijgestelde begroting 2020	Realisatie 2020	Realisatie 2020 desinvesteringen	Verschil begroot vs realisatie
2 Bereikbaar Zuid-Holland	64.751	0	47.103	-2.984	44.118	44.049		69
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	83	0	83	0	83	83		
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	72	0	125	-53	72	72		
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	10.274	0	12.344	-427	11.917	11.917		
- Overzicht Algemene middelen	10	0	13	-3	10	10		1
Totale afschrijvingslasten	75.191	0	59.668	-3.468	56.201	56.131		69

3.3 Verdeling rentelasten naar de ambities

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Originele Begroting 2020	Begrotingsmutaties 2020	Bijgestelde Begroting 2020	Realisatie 2020	Verschil begroot vs realisatie
2 Bereikbaar Zuid-Holland	14.890	15.084	223	15.307	15.307	0
4 Een concurrerend Zuid-Holland	41	29	18	47	47	0
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	34	29	2	30	30	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	20	67	-51	16	16	0
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	1.626	1.597	-111	1.486	1.486	0
- Overzicht Algemene middelen	707	732	-44	688	688	0
Totale rente toegerekend aan programma's	17.317	17.538	36	17.574	17.574	0

3.4 Betaalde rente

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Originele Begroting 2020	Begrotingsmutaties 2020	Bijgestelde Begroting 2020	Realisatie 2020	Verschil
Betaalde rente	16.675	18.452	-877	17.574	16.288	1.287
Totaal betaalde rente	16.675	18.452	-877	17.574	16.288	1.287
Ontvangen rente	-285	0	0	0	-678	678
Gesaldeerde rente	16.390	18.452	-877	17.574	15.610	1.964

Het verschil tussen de toegerekende rente ad € 17,6 mln en de gesaldeerde rente ad € 15,6 mln wordt toegelicht in de paragraaf Financiering.

4. Algemene dekkingsmiddelen en EMU-saldo

4.1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2019	Originele Begroting 2020	Begroting 2020 mutaties	Bijgestelde Begroting 2020	Realisatie 2020	Verschil begroot vs realisatie
Dividend	1.765	1.500	0	1.500	834	666
Lokale heffingen	341.926	336.250	6.300	342.550	344.810	-2.260
Overige algemene dekkingsmiddelen	15.838	500	0	500	792	-292
Provinciefonds	280.711	278.836	15.759	294.595	287.560	7.035
Saldo van de financieringsfunctie	122	0	0	0	115	-115
Totaal	640.362	617.086	22.059	639.145	634.110	5.035

Dividend

De dividendopbrengsten bestaan uit dividenden van de BNG en Nederlandse Waterschapsbank. Deze worden pas in het volgende jaar, na goedkeuring van de jaarrekening, vastgesteld. In 2020 zijn de ontvangen dividenden over 2019 € 0,7 mln lager dan geraamd in de begroting.

Op 15 december 2020 heeft de Europese Centrale Bank (ECB) de banken aanbevolen om tot 30 september 2021 af te zien van dividenden of deze te beperken. Dividenden mogen onder strikte voorwaarden maximaal 15% van de gecumuleerde winst 2019-2020 bedragen. Mede door de coronapandemie en de lage rentestand is de winstgevendheid onder druk komen staan.

Lokale heffingen

De extra baten in de lokale heffingen ten opzichte van de bijgestelde begroting worden veroorzaakt door een meeropbrengst van € 2,2 mln van de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting. In 2020 is de uiteindelijke werkelijke opbrengst van de opcenten € 343,7 mln terwijl in de begroting na wijziging € 341,5 mln was begroot, een verschil van 0,65%. Voor een verdere toelichting zie de paragraaf Lokale heffingen.

Provinciefonds

Ten opzichte van de bijgestelde Begroting 2020 zijn de uitkeringen uit het provinciefonds in totaal € 7 mln lager uitgevallen. Dit wordt veroorzaakt door het, in de Najaarsnota 2020, ophogen van de uitkering uit het provinciefonds met € 2,43 mln en € 4,59 mln in het kader van het IBP-Vitaal Platteland. Deze ophoging is als specifieke uitkering ontvangen en had als zodanig als inkomsten bij ambitie 5 als inkomsten opgenomen moeten worden.

Door de bevrozing van het accres in de jaren 2020 en 2021 en de rem op de decentralisatie-uitkeringen ten gunste van de specifieke uitkeringen is het verschil tussen de Mei- en de Decemercirculaire 2020 marginaal.

De totale opbrengst van de uitkering uit het provinciefonds bedroeg volgens de Decemercirculaire 2020 € 288,4 mln (€ 266,6 mln aan algemene uitkering en € 21,8 mln aan decentralisatie-uitkeringen).

Het verschil tussen de totale opbrengst uit de Decemercirculaire en de opbrengst in de Jaarrekening 2020 wordt veroorzaakt door de afrekening van het jaar 2019 wat een nadeel opleverde van € 0,925 mln.

4.2 EMU-saldo

Het EMU-saldo is in 1992 ingevoerd om vergelijkingen tussen de verschillende eurolanden te kunnen maken. In het verleden hanteerde elk land zijn eigen berekening voor het financieringssaldo. Vergelijken was hierdoor moeilijk. Het EMU-saldo wordt berekend aan de hand van de mutatie van enkele balansposten. Hieronder zijn deze berekeningen als ook de gebruikte balansposten weergegeven.

(bedragen x €1.000)	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2020	Begroting 2021	Raming 2022	Raming 2023
Activa					
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar					
Vordering op openbare lichamen	9.980	-9.074	0	0	0
Overige vorderingen	320	167	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	-30.573	-18.268	0	0	0
Financiële vaste activa					
Deelnemingen	1.127	-2.507	48.000	45.000	30.450
Overige verbonden partijen	0	-723	0	0	0
Overige uitzettingen looptijd > = 1 jaar	3.754	2.024	1.447	4.920	5.175
Liquide middelen					
Banksaldi	-4.166	1.324	-10.000	-10.000	-10.000
Overlopende activa					
Vooruitbetaalde bedragen	4.942	-3.773	0	0	0
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	-2.571	7.272	0	0	0
Overige overlopende activa	12.438	-5.853	0	0	0
Passiva					
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar					
Overige schulden	-48.691	48.801	0	0	0
Overlopende passiva					
Nog te betalen kosten	21.797	-23.367	0	0	0
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	5.356	-34.899	7.718	7.228	8.106
Overige vooruit ontvangen bedragen	-652	-989	0	0	0
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer					
Binnenlandse banken	-116.333	-74.666	-335.911	-196.531	-232.457
EMU-Saldo	-143.272	-114.531	-288.745	-149.383	-198.726

Het EMU-saldo geeft in grote lijnen weer wat het jaarrekeningresultaat van de provincie zou zijn geweest op kasbasis, dus het verschil tussen de daadwerkelijke inkomsten in een jaar en de uitgaven. Omdat de provincie een baten-lastenstelsel kent, is het EMU-saldo sterk afwijkend van het jaarrekeningresultaat. Het EMU-saldo was in 2020 € 114,5 mln negatief; dit is ongeveer het bedrag wat meer is uitgegeven dan is binnengekomen in 2020.

In het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen is gesproken over de EMU-norm voor de decentrale overheden. Na een constructieve dialoog hebben het Rijk en decentrale overheden elkaar gevonden in een macro EMU-norm van -0,4% van het Bruto binnenlands product (bbp) per jaar voor de periode van 2020 tot 2023, voor de bestuurslaag provincies geldt een macronorm van -0,08%. Hiervoor is de regeling Vaststelling gelijkwaardige inspanning decentrale overheden inzake het EMU-saldo voor de jaren 2019 tot en met 2022 per 1 januari 2019 in werking getreden. Hiermee is een balans gezocht om invulling te geven aan de

investeringsopgave in tal van maatschappelijke thema's en tegelijkertijd de gedeelde verantwoordelijkheid voor gezonde overheidsfinanciën. Jaarlijks zal tijdens bestuurlijk overleg worden stil gestaan bij de belangrijke ontwikkelingen in de financiële positie van het Rijk en decentrale overheden. Hiermee wordt invulling gegeven aan de Wet houdbare overheidsfinanciën (HOF) en de uitgangspunten van het Regeerakkoord en het Interbestuurlijk programma.

In de Septembercirculaire 2020 heeft het Rijk streefwaarden EMU-saldo per provincie opgenomen. Voor Zuid-Holland bedraagt de streefwaarde € 71,7 mln. Er is nog geen sprake van handhaving, de streefwaarde is ter kennisname.

5. Incidentele baten en lasten

Het overzicht incidentele baten en lasten is conform de richtlijnen van het BBV en gebaseerd op incidenteel beleid. Het incidenteel beleid duurt vanaf aanvang maximaal 3 jaar. Er is inzicht gegeven op beleidsdoelniveau per programma.

Recapitulatie incidentele baten en lasten

Incidentele lasten en baten programma's (bedragen x €1.000)		Lasten 2020	Lasten 2020 incidenteel	Baten 2020	Baten 2020 incidenteel
1	Samen werken aan Zuid-Holland	19.654	3.705	253	209
2	Bereikbaar Zuid-Holland	293.047	54.642	39.208	33.182
3	Schone energie voor iedereen	15.661	13.004	752	752
4	Een concurrerend Zuid-Holland	80.778	57.717	5.405	5.350
5	Versterken natuur in Zuid-Holland	87.782	48.057	28.771	27.928
6	Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	15.760	5.604	3.108	3.108
7	Gezond en veilig Zuid-Holland	85.294	31.231	3.337	929
-	Overzicht algemene middelen	103.059	-9.192	4.547	2.484
-	Bedrijfsvoering	4.943	4.724	634.110	906
Totaal programma's (Resultaat voor bestemming)		705.979	209.491	719.492	74.849

Recapitulatie reserves incidenteel en structureel

Incidentele onttrekkingen en toevoegingen reserves (bedragen x € 1.000)	Toevoeging 2020	Toevoeging 2020 incidenteel	Onttrekking 2020	Onttrekking 2020 incidenteel
Reserves	239.042	235.464	266.310	262.795

Incidentele baten en lasten per ambitie

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland (bedragen x € 1.000)		
	Lasten	Baten
1-1 - Beter bestuur	2.815	209
1-2 - Sterke samenleving	890	0
Totaal	3.705	209

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland		
(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten
2-1 - Snel van A naar B	47.006	29.356
2-2 - Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	3.069	3.069
2-3 - Veilig en duurzaam	4.568	757
Totaal	54.642	33.182

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen		
(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten
3-1 - Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening	10.632	646
3-2 - Verduurzaming gebouwde omgeving	1.231	107
3-3 - Duurzaam energie-en grondstoffensysteem in de industrie	1.142	0
Totaal	13.004	752

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland		
(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten
4-1 - Innovatie: richting duurzaam en digitaal	44.489	5.334
4-2 - Creëren van een rijk vestigingsklimaat	4.483	3
4-3 - Erfgoed, cultuur en toerisme	8.746	14
Totaal	57.717	5.350

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland		
(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten
5-1 - Gezonde natuur	24.271	15.914
5-2 - Toekomstbestendige landbouw	22.225	10.959
5-3 - Leven met water	1.560	1.056
Totaal	48.057	27.928

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland		
(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten
6-1 - Voldoende juiste woningen op de juiste plek	1.048	110
6-2 - Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving	1.661	69
6-3 - Afspraken met regio's	2.894	2.929
Totaal	5.604	3.108

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland		
(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten
7-1 - Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	17.818	583
7-2 - Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	12.683	242
7-3 - Klimaatbestendig Z-H, opgew. tegen effect. v. klimaatver. & bodemd	730	105
Totaal	31.231	929

Bedrijfsvoering		
(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten
8-1 - Duurzame organisatie	-9.192	2.484
Totaal	-9.192	2.484

Overzicht algemene middelen en organisatie		
(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten
9-1 - Algemene middelen	4.724	906
Totaal	4.724	906

6. WNT-verantwoording 2020 provincie Zuid-Holland

De Wet normering van topinkomens (WNT) is van toepassing op de provincie Zuid-Holland. Het voor de provincie Zuid-Holland toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2020 € 201.000, het algemeen bezoldigingsmaximum.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling.

Gegevens 2020 (bedragen x €1)	H.M.M. Koek Provinciesecretaris	E.W.K. Meurs Griffier
Functiegegevens		
Aanvang en einde functievervulling in 2020	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	161.251	112.594
Beloningen betaalbaar op termijn	21.473	20.009
Subtotaal	182.724	132.603
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	201.000	201.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	182.724	132.603
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2019		
Functiegegevens		
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	156.524	109.294
Beloningen betaalbaar op termijn	20.574	18.514
Subtotaal	177.098	127.808
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	194.000	194.000
Bezoldiging	177.098	127.808

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2020 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

7. Grondslagen van de financiële verslaggeving

7.1 Grondslagen resultaatbepaling

In de jaarrekening worden de baten en lasten (exploitatie) toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. De verdeling van de loonkosten is in de rekening gebaseerd op begrote ureninzet.
2. Stortingen in en onttrekkingen uit de algemene reserve worden in de rekening verwerkt.
3. Het rekeningsaldo van het vorig verslagjaar is gestort in de algemene reserve. Beschikkingen over dit rekeningsaldo worden als bijdrage uit de algemene reserve in de jaarrekening verwerkt.
4. Volgens art. 40a BBV zijn onder de overlopende activa opgenomen de van derden nog te ontvangen voorschotbedragen, die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel.
5. Volgens art. 49 BBV zijn onder de OVP opgenomen de van derden ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.
6. Schoningsacties voor debiteuren en crediteuren met betrekking tot oude dienstjaren en balansverplichtingen worden naar gelang de aard van een correctie verwerkt in een desbetreffend programma van de rekening van baten en lasten en beïnvloeden op deze wijze mede het resultaat. Voor zover het vrijval betreft met betrekking tot reserves en doeluitkeringen komen de bedragen ten gunste van de betreffende reserves en programma's.
7. De afschrijvingen vinden plaats in overeenstemming met de nota IWA. Deze nota is op 14 december 2016 door Provinciale Staten vastgesteld (Statenbesluit 6975) en is geldend tot en met het jaar 2020. De eerste afschrijving heeft plaats in het jaar na de activering. De berekening van de afschrijvingen vindt plaats over de verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs onder aftrek van subsidies en bijdragen van derden.
8. De instelling van een voorziening vereist geen afzonderlijk besluit van Provinciale Staten, maar geschiedt financieel-technisch via de vaststelling van de ambities van de begroting/jaarrekening of via begrotingswijziging.
9. In verband met de invoering van het BTW-compensatiefonds per 1 januari 2003 worden de lasten netto verantwoord. De betaalde en bij het BTW-compensatiefonds teruggevorderde BTW verloopt via balansrekeningen.

Inherente onzekerheid met betrekking tot de MRB. De motorrijtuigenbelasting wordt door de belastingdienst bij de burgers van de provincie Zuid-Holland geïnd. De provincie Zuid-Holland beschikt niet over inzicht in de administratie van de belastingdienst en ontvangt geen zekerheid in de vorm van een controleverklaring van een onafhankelijke accountant bij de periodieke verantwoordingsinformatie van de belastingdienst. De verantwoordingsinformatie van de belastingdienst is door de provincie Zuid-Holland niet controleerbaar.

7.2 Grondslagen balans

Inleiding

Uitgangspunt voor de analyse van de vermogenspositie van de provincie is de balans. Het uitgangspunt voor de waarderingsgrondslagen zijn de art. 35 en 59 tot en met 65 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Waarderingsgrondslagen

Activa

Op de balans worden de activa onderscheiden in vaste en vlottende activa, al naar gelang zij zijn bestemd om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie al dan niet duurzaam te dienen.

Vaste activa

Onder de vaste activa worden afzonderlijk opgenomen:

- immateriële vaste activa;
- materiële vaste activa (inclusief gronden);
- financiële vaste activa.

De immateriële vaste activa bestaan uit kosten van onderzoek en ontwikkeling activa. Volgens het BBV vallen hier ook onder de kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio. Deze kosten worden bij de provincie niet geactiveerd. Onder de immateriële vaste activa vallen ook de bijdragen aan activa van derden. Deze bijdragen worden wel geactiveerd.

Bij de materiële vaste activa wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Het BBV schrijft voor om ook investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing (bijvoorbeeld rioolrecht) kan worden geheven, afzonderlijk op te nemen. Deze investeringen komen bij de provincie niet voor. Het BBV schrijft daarnaast voor om bij de materiële vaste activa aan te geven welke in erfpacht zijn uitgegeven. Investeringen met maatschappelijk nut moeten met ingang van 2017 verplicht worden geactiveerd. Voorheen was dit een keuze. Binnen de provincie Zuid-Holland werden tot en met 2016 investeringen groter dan € 1 mln geactiveerd. Vanaf 2017 worden alle investeringen geactiveerd.

Activa met een meerjarig economisch nut en activa in de openbare ruimte met een meerjarig maatschappelijk nut, worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, onder aftrek van de gerealiseerde afschrijvingen. Op de waardering worden bijdragen van derden die in directe relatie staan met een actief in mindering gebracht.

Investeringen met een economisch nut worden afgeschreven in overeenstemming met de verwachte toekomstige levensduur. De volgende afschrijvingstermijnen gelden voor de hieronder met name genoemde activa:

- 30 jaar voor het pand van het provinciehuis;
- 25 jaar voor nieuwbouw bedrijfsgebouwen;
- Voor onderdelen van de (bedrijfs)gebouwen, waarvoor een kortere gebruiksduur wordt verwacht, wordt de componenten methode toegepast;
- 20 jaar voor isolatie bedrijfsgebouwen;
- 25 jaar voor dienstvaartuigen;
- 15 jaar voor technische installaties in bedrijfsgebouwen;
- 15 jaar voor veiligheidsvoorziening bedrijfsgebouwen;
- 10 jaar voor inrichting (meubilair en inventaris) en bekabeling ICT;
- 10 jaar voor telefooninstallaties;
- 5 jaar voor transportmiddelen en kantoormachines;
- 3 jaar voor communicatiemiddelen, automatiseringsapparatuur en -programmatuur (ICT-middelen);
- geen afschrijving op (onder)gronden en terreinen en kunstvoorwerpen met een cultuurhistorische waarde.

Voor investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut, worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

- 40 jaar voor vaarwegen, recreatieobjecten en landschapszorg;
- 30 jaar voor wegen en fietspaden.

Voor immateriële vaste activa gelden de volgende afschrijvingstermijnen:

- 5 jaar voor kosten van onderzoek en ontwikkeling gemaakt in de voorbereidingsfase;
- Kosten voor het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio worden niet geactiveerd;
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden worden conform de in deze tabel voor de soortgelijke materiële vaste activa geldende termijnen afgeschreven. Op basis van de nota materiële vaste activa vanuit het BBV per december 2017 mogen de afschrijvingstermijnen van de provincie niet langer zijn dan de afschrijvingstermijnen die de ontvangende derde partij hanteert.

Waarderingsbeleid Grond-voor-Grond

De aankoopprijs van de aangekochte gronden, die vallen binnen het Natuurnetwerk Nederland, wordt afgewaardeerd naar een reële prijs voor natuurwaarde en als zodanig op de balans gezet. Aankopen die buiten de begrenzing vallen worden voor de aanschafprijs op de balans gezet. Het verschil tussen de opbrengsten uit verkoop van de grond minus risicofactor, minus boekwaarde verkochte grond en minus verkoopkosten is in de begroting opgenomen als dekkingsmiddel voor de realisatie van de Natuurnetwerk Nederland doelstelling.

Financiële vaste activa

- De financiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs. Deelnemingen worden tegen de marktwaarde gewaardeerd indien de marktwaarde lager is dan de verkrijgingsprijs;
- Geen afschrijving op deelnemingen.

Met betrekking tot de afschrijvingen hanteert de provincie op dit moment de - meest voor de hand liggende - lineaire systematiek.

Vlottende activa

Onder de vlottende activa worden afzonderlijk opgenomen de voorraden, de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, de liquide middelen en de overlopende activa.

Conform het BBV zijn de vlottende activa gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Waarbij de verkrijgingsprijs de inkoopprijs en de bijkomende kosten omvat. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Voor in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van de eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Voor niet in exploitatie genomen gronden geldt dat deze worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs waarbij de boekwaarde met eventuele voorziening wegens een lagere marktwaarde wordt verrekend. Eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid worden met de boekwaarde van leningen en vorderingen verrekend.

Passiva

Ook de passiva worden onderscheiden in vaste en vlottende passiva. Onder de vaste passiva worden afzonderlijk opgenomen het eigen vermogen, de voorzieningen en de vaste schulden, met een rentetypische looptijd van één jaar of langer. Onder de vlottende passiva worden afzonderlijk opgenomen de netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en de overlopende passiva.

Reserves, vaste schulden en de vlottende passiva

Deze balansposten zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. De stortingen en onttrekkingen aan de reserves dienen gebaseerd te zijn op de begrote stortingen en onttrekkingen. In de financiële verordening 2021 is in artikel 4.8 geregeld dat Provinciale staten jaarlijks in de kadernota bestemmingsreserves kunnen aanwijzen waarop mutaties per ultimo jaar kunnen plaatsvinden afhankelijk van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp. Voor de overgangssituatie in verslagjaar 2021 zijn, in lijn met deze financiële verordening, voor de volgende reserves mutaties per ultimo jaar toegestaan: Groene ambities, Beheerplan natura 2000/pas, UPG 40, Ontwikkelopgave natuur, Natuurnetwerk Nederland, IODS, Egalisatiereserve exploitatieprojecten PZI, Bereikbaarheid, Mobiliteit, Egalisatiereserve beheer en onderhoud, Nazorg stortplaatsen. Daarnaast is bij begroting 2021 besloten een aantal reserves op te heffen per 1-1-2021. Twee van deze reserves (Jonge Ambtenaren en Vitaliteit) zijn echter vervroegd opgeheven en hiervoor zijn de nodige mutaties gemaakt.

Vorzieningen

De waardering vindt plaats tegen de nominale waarde met uitzondering van de voorziening dubieuze debiteuren. Voor het treffen en het op peil houden van de voorziening dubieuze debiteuren dient een groepsgewijze beoordeling plaats te vinden van betreffende vorderingen kleiner dan € 0,05 mln en een individuele beoordeling voor vorderingen groter dan € 0,05 mln.

Voor eventuele risico's ter zake van gegarandeerde geldleningen zijn geen voorzieningen getroffen. Hiervoor wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.

Subsidieverplichtingen

In 2018 heeft de provincie een start gemaakt met het harmoniseren van de administratieve verwerking van verstrekte subsidies. In januari 2019 is een handreiking van de commissie BBV verschenen waarin wordt aangegeven op welke wijze de administratieve verwerking van subsidieverplichtingen met ingang van 2019 moet plaatsvinden. In 2019 heeft de provincie deze harmonisering verder vormgeven en laten aansluiten op genoemde handreiking van de commissie BBV.

8. Balans

Activa (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2019	Balans per 31-12-2020
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	14.651	17.268
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	87.813	98.051
Immateriële vaste activa	102.464	115.319
Materiële vaste activa		
Investerings met economisch nut	125.221	125.959
Investerings met maatschappelijk nut	1.076.243	1.189.867
Materiële vaste activa	1.201.464	1.315.826
Financiële vaste activa		
Deelnemingen	42.552	40.045
Overige verbonden partijen	1.916	1.193
Overige uitzettingen looptijd > = 1 jaar	8.394	10.418
Financiële vaste activa	52.862	51.656
Vaste activa	1.356.789	1.482.801
Vlottende activa		
Voorraden		
Onderhanden werk voorraden	17.898	19.832
Voorraden	17.898	19.832
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Vordering op openbare lichamen	119.833	110.759
Overige vorderingen	2.699	2.866
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	67.394	49.125
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	189.926	162.750
Liquide middelen		
Banksaldi	103.918	105.242
Liquide middelen	103.918	105.242
Overlopende activa		
Vooruitbetaalde bedragen	18.985	15.213
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	5.886	13.158
Overige overlopende activa	48.432	42.579
Overlopende activa	73.303	70.950
Vlottende activa	385.045	358.774
Totaal activa	1.741.834	1.841.575

Mutatie activa (bedragen x € 1.000)	
Immateriële vaste activa	12.855
Materiële vaste activa	114.363
Financiële vaste activa	-1.206
Voorraden	1.933
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	-27.176
Liquide middelen	1.324
Overlopende activa	-2.353
Totale mutatie	99.741

Passiva (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2019	Balans per 31-12-2020
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	92.794	95.167
Bestemmingsreserve	717.466	708.920
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	21.095	40.781
Totaal Eigen vermogen	831.354	844.867
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer		
Binnenlandse banken	483.728	558.394
Totaal Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	483.728	558.394
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)		
Voor egalisatie, risico, heffingen, verplichtingen en verliezen	39.403	40.511
Totaal Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	39.403	40.511
Totaal Vaste passiva	1.354.485	1.443.772
Vlottende passiva		
Overlopende passiva		
Nog te betalen kosten	157.983	181.350
Overige vooruit ontvangen bedragen	1.567	2.557
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	129.565	164.464
Totaal Overlopende passiva	289.116	348.371
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Overige schulden	98.233	49.432
Totaal Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	98.233	49.432
Totaal Vlottende passiva	387.349	397.803
Totaal passiva	1.741.834	1.841.575

Mutatie passiva (bedragen x € 1.000)	
Eigen vermogen	13.513
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	1.108
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	74.666
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	-48.801
Overlopende passiva	59.255
Totale mutatie	99.741

8.1 Vaste activa

Ter toelichting zijn specificaties samengesteld voor de immateriële, materiële en financiële vaste activa. Onder de specificaties zijn toelichtingen opgenomen.

Immateriële vaste activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Investerings	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Afgerekend	Balans per 31-12-2020
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	14.651	5.319	185	2.517	0	17.268
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	87.813	11.230	0	992	0	98.051
Totaal	102.464	16.549	185	3.509	0	115.319

Kosten onderzoek en ontwikkeling activa

In totaal is er voor onderzoek en ontwikkeling activa voor € 5,3 mln gerealiseerd. Hiervan heeft een bedrag van € 3,3 mln betrekking op gereed gemelde en dus geactiveerde projecten. Dit bedrag bestaat volledig uit wegenprojecten.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

In totaal is er voor bijdragen in activa van derden voor € 11,2 mln gerealiseerd. Hiervan is een bedrag van € 0,7 mln geactiveerd. Dit betreft voornamelijk bijdrage voor fietspad 431 ad € 0,5 mln en HOV Leiden-Schoonhoven ad € 0,2 mln.

Materiële vaste activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Investerings	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Afgerekend	Balans per 31-12-2020
Investerings met economisch nut						
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	18.092	3.603	0	6.785	0	14.910
Gebouwen	67.227	10.377	0	5.514	0	72.090
Gronden en terreinen	34.026	0	0	0	0	34.026
Vervoersmiddelen	500	0	0	220	0	280
Machines, apparaten en installaties	5.375	110	0	832	0	4.653
Subtotaal	125.221	14.089	0	13.351	0	125.959
Investerings met maatschappelijk nut						
Grond, water- en wegenbouwkundige werken	1.076.243	247.593	94.696	39.272	0	1.189.867
Subtotaal	1.076.243	247.593	94.696	39.272	0	1.189.867
Totaal	1.201.464	261.682	94.696	52.623	0	1.315.826

Investerings met economisch nut

Overige duurzame bedrijfsmiddelen

Van de investeringen in overige duurzame bedrijfsmiddelen ad € 3,6 mln is in 2020 voor € 3,3 mln aan gerealiseerde projecten geactiveerd. Dit betreft investeringen in automatisering en digitalisering.

Gebouwen

Van de investeringen in gebouwen ad € 10,4 mln is voor € 2,3 mln aan gerealiseerde projecten geactiveerd. Dit betreffen met name investeringen in grondaankopen voor vaarwegensteunpunt Alphen aan den Rijn ad € 0,3 mln en voor de nieuwe bedieningscentrale West ad € 2 mln.

Machines, apparaten en installaties

De investeringen in machines, apparaten en installaties bedragen € 0,1 mln en betreffen onder andere klimaatinstallaties en oplaadpunten.

Investerings met maatschappelijk nut

Grond, water- en wegebouwkundige werken

In totaal is voor grond, water- en wegebouwkundige werken aan investeringen en projecten in ontwikkeling voor € 152,9 mln (verminderd met investeringsbijdragen van derden) gerealiseerd.

Van de investeringen ad € 247,6 mln is € 56,7 mln in 2020 geactiveerd. Tegenover deze geactiveerde investering staat een investeringsbijdrage van derden van € 10,2 mln.

Het verschil tussen € 152,9 mln en het geactiveerde (netto)bedrag ad € 46,5 mln (€ 56,7 mln - € 10,2 mln) betreft nog niet afgeronde projecten (investeringen en projecten in ontwikkeling). Onderstaande toelichtingen hebben betrekking op de belangrijkste geactiveerde investeringen in 2020 met de bijbehorende van derden ontvangen bijdragen.

Wegen (€ 15,9 mln)

De investeringen in provinciale wegen bedragen € 15,9 mln. Dit betreft een investering in Beter Benutten Goederenvervoer. Hier staat een investeringsbijdrage van € 7,5 mln tegenover.

Openbaar vervoer (€ 3 mln)

De investeringen in openbaar vervoer bedragen € 3 mln en bestaan voornamelijk uit de aankoop van grond ten behoeve van een te bouwen waterstoftankstation ad € 1,2 mln en de reconstructie N498-Schaapsweg ad € 1,7 mln. Aan investeringsbijdragen is € 0,7 mln ontvangen voor de reconstructie N498-Schaapsweg ad € 0,2 mln en HOV Leiden CS-Leiderdorp ad € 0,5 mln.

Rijwielpaden (€ 0,5 mln)

De investering in rijwielpaden bedraagt € 0,5 mln en betreft de investering in fietspad 506.1 Middelbroekweg.

Verkeersveiligheid (€ 19,3 mln)

De investeringen in verkeersveiligheid bedragen € 19,3 mln. Dit betreft hoofdzakelijk groot onderhoud aan de N470 (€ 12,5 mln), N480 (€ 2,1 mln), N213 (€ 2 mln) en N444 (€ 0,7 mln). Aan investeringsbijdragen is € 1,9 mln ontvangen voor met name groot onderhoud aan de N210 (€ 1 mln) en N470 (€ 0,5 mln).

Vaarwegen (€ 18 mln)

De investeringen in vaarwegen bedragen € 18 mln. De betreft voornamelijk oeververvangings traject T1.4 ad € 13,6 mln, groot onderhoud bruggen ad € 3,6 mln, aanbrengen kademuren ad € 1,7 mln en vervangen glasvezelverbindingen bij diverse bruggen ad € 0,8 mln. Vanwege het stoppen van de werkzaamheden ten behoeve van de ophoging van de Hoornbrug heeft de Metropoolregio van de betaalde bijdrage € 3,3 mln terugbetaald. Aan investeringsbijdrage is € 0,3 mln ontvangen. Dit betreft groot onderhoud bruggen ad € 0,2 mln en oeververvangings (€ 0,1 mln).

Uitsplitsing voor 2017 en na 2017

Onderstaande tabel geeft inzicht in de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut die vóór het Begrotingsjaar 2017 zijn gedaan en degene die erna zijn gedaan. Dit in verband met de, conform BBV, verplichte activering van investeringen met een maatschappelijk nut vanaf 1 januari 2017.

Materiële vaste activa (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2019	Investerin- gen	Bijdragen	Des inves- teringen	Afschrijvin- gen	Afgerekend	Balans per 31-12-2020
Investeringen met maatschappelijk nut, voor 2017							
Grond, water- en wegenbouwkundige werken	565.384	0	0	0	35.660	0	529.725
Investeringen met maatschappelijk nut, vanaf 2017							
Grond, water- en wegenbouwkundige werken	510.860	247.593	94.696	0	3.612	0	660.144
Totaal	1.076.244	247.593	94.696	0	39.272	0	1.189.868

Financiële vaste activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Waarvan Voorzie- ningen per 31-12- 2019	Investe- ringen	Bijdragen derden	Afschrij- vingen	Afgerekend	Voorzie- ning	Voorzie- ningen per 31-12-2020	Balans per 31-12-2020
Deelnemingen	42.552	-4.195	6.954	0	0	0	-9.461	-13.657	40.045
Overige verbonden partijen	1.916	0	0	0	0	0	-723	-723	1.193
Overige uitzettingen looptijd > = 1 jaar	8.394	0	2.024	0	0	0	0	0	10.418
Totaal	52.862	-4.195	8.978	0	0	0	-10.184	-14.379	51.656

Voor een overzicht van de voorzieningen op deelnemingen zie de [paragraaf Verbonden Partijen](#).

Deelnemingen

De investeringen in deelnemingen ad € 7 mln betreffen stortingen in het aandelenkapitaal van de Houdstermaatschappij Zuid-Holland BV, ten behoeve van Energiq Energie-innovatiefonds Zuid-Holland BV ad € 6,5 mln en een agiostorting ad € 0,5 mln. Door een lagere marktwaarde is voor enkele deelnemingen een voorziening getroffen van € 9,5 mln.

Overige verbonden partijen

Hieronder vallen onderstaande deelnemingen:

- Ontwikkelingsmij Het Nieuwe Westland CV (€ 1.354.534)
- R.O.M. Drechtsteden Kil III CV (€ 561.326)

Door een lagere marktwaarde is een voorziening getroffen van € 0,7 mln.

Overige uitzettingen looptijd ≥ 1 jaar

Deze post bestaat uit geldleningen u/g aan openbare lichamen en uit overige geldleningen u/g. Aan Warmtebedrijf Holding BV zijn geldleningen verstrekt ad € 2,7 mln. De aflossing van geldleningen aan veerbedrijven bedraagt € 0,1 mln. Van geldleningen aan agrarische collectieven is € 0,2 mln afgelost. De aflossing van de voorfinanciering grondverwerving Groenzone Berkel-Pijnacker bedraagt € 0,4 mln.

8.2 Vlottende activa

Ter toelichting zijn specificaties samengesteld voor de voorraden, de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, de liquide middelen en de overlopende activa. Onder de verloopoverzichten zijn toelichtingen opgenomen.

Voorraden

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Mutaties 2020	Balans per 31-12-2020
Onderhanden werk voorraden	17.898	1.933	19.832
Totaal	17.898	1.933	19.832

In 2020 is er voor € 9,2 mln grond aangekocht welke is afgewaardeerd voor € 6,2 mln en heeft er een afwaardering van de in 2020 verkochte grond plaatsgevonden van € 1 mln.

Uitzetting met rentetypische looptijd < 1 jaar

Vorderingen op openbare lichamen

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Mutaties 2020	Balans per 31-12-2020
Vordering op openbare lichamen			
Vordering op openbare lichamen	119.833	-9.074	110.759
Voorziening dubieuze debiteuren openbare lichamen	0	0	-1
Subtotaal	119.833	-9.074	110.759
Overige vorderingen			
Debiteuren	3.383	478	3.861
Voorziening dubieuze debiteuren overheden	-684	-311	-995
Subtotaal	2.699	167	2.866
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar			
Rekening-courantverhouding met Rijk	67.394	-18.268	49.125
Subtotaal	67.394	-18.268	49.125
Totaal	189.926	-27.176	162.750

Overige vorderingen

De hoogte van de vorderingen is ten opzichte van voorgaande jaren iets afgenomen. Alle vorderingen, waaronder het provinciefonds, de opcenten Motorrijtuigenbelasting, de btw-aangiften en de notarisafrekeningen lopen via de debiteurenadministratie.

In het overzicht zijn de vorderingen onderverdeeld naar Publiekrechtelijke lichamen / overheid en Niet-Publiekrechtelijke lichamen / particulier weergegeven.

Vorderingen op publiekrechtelijke lichamen / overheid

Vorderingen op openbare lichamen

Publiekrechtelijke lichamen/Overheid Dienstjaar (bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2020	Rel. Aandeel	Mutaties 2020	Stand per 31-12-2020	Rel. Aandeel
2018	2	0,03%	0	2	0,03%
2019	7.167	99,97%	-7.167	0	0,00%
2020	0	0,00%	6.091	6.091	99,97%
Totaal	7.169	100%	-1.076	6.093	100%

In bovengenoemde tabel is gerekend met alleen de stand van de daadwerkelijke openstaande vorderingen ad € 6,1 mln per 31 december 2020. Het verschil tussen de daadwerkelijke stand van de openstaande vorderingen ad € 6,1 mln en de stand openstaande vorderingen in de tabel uitzettingen met rentetypische looptijd < 1 jaar per 31-12-2020 ad € 110,8 mln bestaat onder andere uit de opcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB) € 29,7 mln en BTW compensatiefonds (BCF) ad € 76,5 mln. Het bedrag van de MRB is eind januari 2021 ontvangen.

Per ultimo 2020 staat aan vorderingen een bedrag open van € 6,1 mln. Bijna het volledige bedrag heeft betrekking op vorderingen van 2020. Hiervan is € 6 mln gefactureerd in december 2020.

Vorderingen op niet-publiekrechtelijke lichamen/ particulier

Overige vorderingen

Publiekrechtelijke lichamen/particulier (bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2020	Rel. Aandeel	Mutaties 2020	Stand per 31-12-2020	Rel. Aandeel
2011	66	1,94%	0	66	1,71%
2014	32	0,94%	-32	0	0,00%
2015	259	7,65%	-259	0	0,00%
2016	455	13,45%	-128	327	8,51%
2017	2	0,05%	0	1	0,04%
2018	345	10,19%	-19	325	8,47%
2019	2.225	65,78%	-1.700	526	13,69%
2020	0	0,00%	2.594	2.594	67,57%
Totaal	3.383	100%	456	3.839	100%

Per ultimo 2020 staat aan vorderingen open een bedrag van € 3,8 mln. Van het openstaande bedrag heeft € 1,2 mln betrekking op vorderingen uit 2019 en eerder. Het resterende bedrag van € 2,6 mln heeft betrekking op vorderingen van 2020. Hiervan is € 1,5 mln gefactureerd in december 2020.

Het openstaande bedrag van € 3,8 mln heeft betrekking op vorderingen in verband met vorderingen uit overeenkomst, subsidie-vorderingen, dwangsommen, belastingaanslagen, zoals aanslagen leges WABO en Wet Natuurbescherming, aanslagen Precario, overige vorderingen huren en pachten, detacheringen, schades en doorbelastingen.

Bij de bepaling van de per ultimo benodigde stand van de voorziening Dubieuze Debiteuren voor zowel de vorderingen op publiekrechtelijke lichamen / overheid als voor de niet-publiekrechtelijke lichamen / particulier is voor de kleine vorderingen de dynamische methode en voor vorderingen > € 50.000 de statische methode gevolgd.

De voorziening dubieuze debiteuren is met € 0,31 mln toegenomen tot € 0,99 mln volgens onderstaande specificatie:

Voorziening dubieuze debiteuren (bedragen x € 1.000)	
Stand voorziening per 1 januari 2020 is:	684
Toevoegingen: Dotaties	367
Onttrekkingen: Vrijval voorziening	-55
Stand voorziening per 31-12-2020	996

De toename komt voornamelijk door nog niet afgeronde faillissementen.

Vordering per ultimo/soort debiteur	Civiel particulier	Civiel overheid en belastingen particulier
2011 t/m 2013	100%	50%
2014 t/m 2015	75%	37,5%
2016 t/m 2018	50%	25%
2019	25%	12,5%
2020	0%	0%

In bovenstaand overzicht zijn de percentages voor de berekening van de voorziening per soort opgenomen. De reden van de afwijkende percentages tussen civiele vorderingen op particulieren en civiele vorderingen op overheden en belastingen is de mate van risico.

Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar

Alle overtollige middelen moeten in de schatkist worden aangehouden op een aantal uitzonderingen na. Eén daarvan is het drempelbedrag. Dat is een minimumbedrag (afhankelijk van de begroting van de decentrale overheid) dat gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. Om onder het drempelbedrag te blijven is de reguliere bankrekening van de provincie gekoppeld met de schatkist. Overtollige middelen worden automatisch afgestort en tekorten bijgestort, dit gaat op dagbasis.

Het saldo op de schatkist per 31-12-2020 wordt onder andere veroorzaakt door tijdelijke overtollige middelen door stortingen van rijksbijdragen in december en het aanhouden van een buffer voor het betalen van crediteuren in de eerste weken van januari en het aflossen van de openstaande kasgeldlening.

Liquide middelen

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Mutaties 2020	Balans per 31-12-2020
Banksaldi	103.918	1.324	105.242
Totaal	103.918	1.324	105.242

De provincie Zuid-Holland heeft alle bankrekeningen van de huisbankier BNG verplicht gekoppeld aan het stelsel van het schatkistbankieren. Dat betekent dat dagelijks alle saldi worden afgeroomd of aangevuld tot een bedrag van € 100.000.

Desondanks staat er een nog een fors bedrag op de post liquide middelen. Dit saldo bestaat uit het bedrag dat voor het project PMR 750ha op een rekening-courant bij het Groenfonds staat. Deze rekening-courant mag contractueel alleen gebruikt worden voor kosten die betrekking hebben op het PMR-project. Het Groenfonds stelt deze projectmiddelen via het zogenaamde vrijwillig schatkistbankieren bij het Rijk. Indirect staan deze middelen dus ook bij de schatkist.

Drempelbedrag

Op de verplichting voor decentrale overheden hun liquide middelen bij het Rijk te stallen geldt een uitzondering voor liquide middelen tot een bepaald bedrag: het drempelbedrag. Dit bedrag is afhankelijk van het begrotingstotaal en bedraagt voor de provincie Zuid-Holland op basis van de Begroting 2020 € 4,1 mln. Het drempelbedrag is gebaseerd op een gemiddelde per kwartaal, waardoor incidentele uitschieters gedurende het kwartaal kunnen worden opgevangen. In de jaarstukken en kwartaalrapportages dient te worden aangegeven welk bedrag aan liquide middelen gemiddeld in een kwartaal op de rekening-courant is gestald. De provincie Zuid-Holland is in 2020 onder het voor haar geldende drempelbedrag gebleven, zie onderstaande tabel.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)					
Verslagjaar		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Drempelbedrag	4.096,92				
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen		113	166	125	184
Ruimte onder het drempelbedrag		3.984	3.931	3.972	3.913
Overschrijding van het drempelbedrag		-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
Verslagjaar					
Begrotingstotaal verslagjaar		673.462			
Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 mln		500.000			
Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 mln te boven gaat		173.462			
Drempelbedrag		4096,924			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)		10.274	15.135	11.517	16.898
Dagen in het kwartaal		91	91	92	92
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen		113	166	125	184

Overlopende activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Mutaties 2020	Balans per 31-12-2020
Vooruitbetaalde bedragen	18.985	-3.773	15.213
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	5.886	7.272	13.158
Overige overlopende activa	48.432	-5.853	42.579
Totaal	73.303	-2.353	70.950

Vooruitbetaalde bedragen

De per 31 december 2020 vooruitbetaalde bedragen worden in 2021 ten laste van de exploitatie geboekt. De belangrijkste vooruitbetaalde bedragen zijn:

(bedragen x € 1 mln)	
Voorschot subsidies	10,3
Onderhoudslicenties 2021	3,2
Huur en servicekosten districtskantoren	1,7

Totaal	15,2
--------	------

Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel

(bedragen x € 1.000)

Amb.	Nog te ontvangen bedragen op uitkeringen van overheden	Saldo per 31-12-2019	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-2020	Rijk	Mede overheden	EU
1	Bodemsanering	5.396	1.223	384	6.235	X	X	
2	Infraprojecten investeringen	409	6.650	409	6.650	X	X	
2	Openbaar vervoer	0	5.788	0	5.788	X		
3	Economische Zaken	11	0	11	0			X
4	Europese Netwerken	70	126	70	126		X	
Totaal		5.886	8.146	874	13.158			

Overige overlopende activa

Het saldo per 31 december 2020 bestaat voornamelijk uit transitorische vorderingen.

Deze vorderingen zijn onder te verdelen in:

(bedragen x € 1 mln)	
Aanslagen grondwaterheffing	1,0
BTW	2,9
Nog te declareren projectkosten aan partners	5,2
Deelnemingen dividend	0,8
Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	1,0
Verrekening loonkosten derden	2,5
Af te wikkelen schades	0,9
Brugbediening	0,0
Verkeersregelinstallaties	0,4
Aanslagen precariobelasting	0,8
Subsidieafrekeningen	2,1
Grondverkoop	8,6
Herindeling Vijfheerenlanden	14,5
Overig	1,9
Totaal	42,6

8.3 Vaste passiva

Per toelichting zijn specificaties samengesteld voor het eigen vermogen, de reserves, de voorzieningen en de langlopende schulden. Daar waar gesproken wordt over programmareserves betreft het bestemmingsreserves.

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Mutaties 2020	Balans per 31-12-2020
Algemene reserve	92.794	2.373	95.167
Programmareserves	717.466	-8.546	708.920
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	21.095	19.686	40.781

Totaal	831.354	13.513	844.867
--------	---------	--------	---------

8.4 Reserves

Algemene reserve

De algemene reserve is in 2020 per saldo met € 2,4 mln toegenomen. Hieronder is verloop van de algemene reserve in 2020 weergegeven:

Verloop Algemene reserve (bedragen x € 1 mln)	
Saldo op 31-12-2019	92,8
Mutaties in begrotingssaldo in eerdere P&C producten	21,5
<i>Subtotaal</i>	<i>114,3</i>
Mutaties Begroting 2020	-13,0
<i>Stand na begroting 2020</i>	<i>101,3</i>
Mutaties Urgente intensiveringen	-4,7
<i>Stand na urgente intensiveringen</i>	<i>96,5</i>
Mutaties 1ste begrotingswijziging	-28,7
<i>Stand na 1ste begrotingswijziging</i>	<i>67,9</i>
Mutaties Voorjaarsnota 2020	9,2
<i>Stand na Voorjaarsnota 2020</i>	<i>77,0</i>
Mutaties Najaarsnota 2020	18,1
<i>Stand na Najaarsnota 2020</i>	<i>95,2</i>
Stand 31-12-2019	95,2
Beoogd weerstandsvermogen	-30
Vrij besteedbaar deel Algemene reserve	65,2

Per ultimo 2020 is de stand van de algemene reserve € 95,2 mln. Bij de vaststelling van de Beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen is de minimale omvang van de algemene reserve genormeerd op € 30 mln of zoveel meer als nodig is om aan de ratio van minimaal 2 voor het weerstandsvermogen te voldoen. Het deel van de algemene reserve dat het minimumbedrag te boven gaat, is voor Provinciale Staten vrij besteedbaar.

Staat van reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2019	Toevoegingen via resultaat bestemming programma- rekening	Toevoegingen via resultaat bestemming vorig jaar	Onttrekkingen via resultaat bestemming ambitierekening	Onttrekkingen via resultaat bestemming vorig jaar	Saldo per 31-12- 2020
Algemene reserve	92.794	106.197	21.095	-124.920	0	95.167
Bestemmingsreserves	717.466	132.844	0	-141.390	0	708.920
Totaal	810.260	239.041	21.095	-266.310	0	804.087

Saldo reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2019	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2020
Algemene reserve				
Algemene reserve	92.794	127.292	-124.920	95.167
Bestemmingsreserves				
Apparaatslasten DLG	318	3.250	-3.398	170
Duurzame exploitatie energiepotentieel in de Zuidplaspolder	113	0	0	113
Frictiekosten algemeen	-5	0	5	0
Frictiekosten RUD	751	0	-646	105
Luchtkwaliteit (NSL)	2.361	0	-420	1.941
Milieuaspecten omgevingsbeleid	627	3	-523	107
Omgevingsveiligheid	6.622	8.496	-15.118	0
Alternatieve locatie Hoeksche Waard	1.170	0	-720	450
Bedrijventerreinen	8.297	0	-3.308	4.989
Bedrijventerreinen: IRP Oude Rijnzone	1.438	0	-500	938
Begrotingssaldo 2024-2031	69.354	0	0	69.354
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	11.772	0	-1.244	10.528
Bereikbaarheid	32.352	13.082	-6.278	39.156
Decentralisatieakkoord natuur	920	0	-198	722
Egalisatiereserve kapitaallasten nota IWA	109	0	-109	0
Bedrijfsvoering				
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	50.269	21.664	-6.000	65.934
Egalisatiereserve exploitatieprojecten PZI	6.072	3.053	-1.134	7.990
Energietransitie gebouwde omgeving en glastuinbouw	1.085	2.600	-2.674	1.011
Erfgoedlijnen	0	1.126	0	1.126
Greendeal Zonnepanelen-asbest	290	0	-179	112
Groene ambities	20.407	17.310	-7.641	30.076
HOV Net Zuid-Holland Noord	5.377	0	-5.377	0
Implementatie Omgevingswet	2.209	0	-1.198	1.011
InnovationQuarter	4.700	0	-4.700	0
Interreg-cofinanciering EFRO	8.453	0	-3.650	4.803
IODS	4.702	0	-85	4.617
IRP Goeree-Overflakkee	120	0	-120	0
Jonge ambtenaren	321	0	-321	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	13.516	13.993	-13.286	14.223
Mitigratie / Energie	1.964	0	-964	1.000

Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	35.238	3.591	-6.656	32.173
Mobiliteit	122.302	12.899	-9.803	125.398
Natuurcompensatie	296	0	-36	259
NatuurNetwerk Nederland	92.024	1.367	-3.196	90.195
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	10.000	0	0	10.000
Opstellen integrale onderzoeksagenda	613	0	-613	0
Overcommitting OP-West	3.300	0	0	3.300
Regionale gebiedsgerichte projecten	1.986	0	-552	1.434
Regionale netwerken topsectoren	2.308	1.200	-1.227	2.281
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	11.895	0	-1.200	10.695
Reserve Nazorg stortplaatsen	4.398	0	-138	4.260
Reserve Ontwikkelopgave natuur	72.933	6.966	-9.949	69.950
Reserve UPG 40	10.200	0	-5.996	4.204
Reserve Vitaliteit	190	0	-190	0
Restauratie & herbestemming monumenten	9.006	1.752	-5.994	4.764
Risicoreservering Energiefonds	41.190	8.900	-5.167	44.923
Risicoreserve Regmed XB	2.025	1.200	-600	2.625
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5.000	0	0	5.000
Risicoreserve Waste to Chemistry	3.000	0	0	3.000
Risicoreservering Grevelingen	5.000	0	0	5.000
Sanering glastuinbouw	107	0	-107	0
Verduurzaming industrie	2.200	0	-1.400	800
Versterking economie	23.505	10.393	-7.124	26.773
Vlietland	189	0	-184	5
Voormalig Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing 3 (ISV 3)	1.118	0	-1.118	0
Zandmotor	1.498	0	-284	1.214
Zuidelijke Randstad	258	0	-70	188
Totaal	810.260	260.136	-266.310	804.087

Beklemming reserves

Onderwerp	Saldo reserve 2021	Juridisch verplicht 2021	Bestuurlijk verplicht 2021	Niet verplicht 2021
Algemene reserve	95.167	0	30.000	65.167
Bestemmingsreserves	708.920	204.000	486.272	18.645
Totaal reserves	804.087	204.000	516.272	83.812

8.5 Langlopende schulden

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Mutaties 2020	Balans per 31-12-2020
Binnenlandse banken	483.728	74.666	558.394
Totaal	483.728	74.666	558.394

Voor een toelichting op deze mutaties verwijzen wij u naar de [paragraaf Financiering](#).

8.6 Voorzieningen

Staat van voorzieningen

In onderstaand overzicht zijn de voorzieningen opgenomen zoals weergegeven onder de post voorzieningen op de balans. Naast deze voorzieningen zijn er voorzieningen die rechtstreeks in mindering gebracht moeten worden op de bijbehorende balansposten. Dit betreft de voorziening dubieuze debiteuren die rechtstreeks in mindering gebracht is op de debiteuren. Zie hiervoor de toelichting op de vlottende activa. Daarnaast zijn de voorzieningen voor deelnemingen rechtstreeks in mindering gebracht op de deelnemingen. Zie hiervoor de [paragraaf Verbonden Partijen](#) voor een overzicht.

In [Bijlage 2](#) is een nadere toelichting gegeven per voorziening.

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2019	Toevoegingen	Onttrekkingen Vrijval t.g.v. de exploitatie	Onttrekkingen Aanwending	Saldo per 31-12-2020
Voor geschatte onzekere verplichtingen en verliezen					
Voorziening Pensioenen GS	13.824	309	0	-508	13.626
Voorziening Grondbank RZG Zuidplas	9.600	0	0	-2.700	6.900
Voorziening PMR 750 HA	5.753	0	0	0	5.753
Egalisatievoorzieningen					
Voorziening Grondwaterheffing	2.504	0	0	-114	2.390
Voorz.Groot onderhoud MJOP gebouwen	0	1.000	0	-758	242
Risicovoorzieningen					
Voorziening Premieleningen	69	0	0	0	69
Voorziening Nazorg stortplaatsen	3.868	138	0	0	4.006
Voorziening Personeelsopleidingsbudg	1.786	1.490	0	-429	2.846
Voorziening Vijftheerenlanden	2.000	4.680	0	-2.000	4.680
Totaal	39.403	7.618	0	-6.510	40.511

8.7 Vlottende passiva

Overlopende passiva (bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Mutaties 2020	Balans per 31-12-2020
Nog te betalen kosten	157.983	23.367	181.350
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	129.565	34.899	164.464
Overige vooruit ontvangen bedragen	1.567	989	2.557
Totaal	289.116	59.255	348.371

Nog te betalen kosten

Het saldo van de nog te betalen kosten is met € 23,4 mln toegenomen als gevolg van een toename van de per 31 december 2020 opgevoerde balansverplichtingen en overige transitorische schulden ad € 43 mln en de afname van de betaalde kosten ad € 19,6 mln. Het eindsaldo van € 181,4 mln bestaat uit:

RC verhoudingen Proav, IPO en Houdstermij	15,3 mln
Te betalen LH/Sociale verzekeringspremies/BTW	9,4 mln
Nog te betalen subsidies	97,3 mln
Reeds geleverde prestaties	55,7 mln
Nog te betalen rente OG	3,7 mln
	181,4 mln

Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2019	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-2020
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen	
Overlopende passiva niet rentedragend						
OVP BDU	36.739	0	0	657	0	37.396
OVP Leren duurzame ontwikkeling	150	0	0	0	0	150
OVP PMR 750 ha	89.576	0	7.998	-4.678	0	92.896
OVP Boeren voor natuur	437	0	0	-118	0	319
OVP Zandmotor	711	0	0	-355	0	356
OVP Natuurcompensatie HSL zuid	95	0	0	0	0	95
OVP Deltanatuur	8	0	0	0	0	8
OVP Programmabur.Warmte en Koude Z-H	47	0	0	-47	0	0
OVP Clean Inland Shipping	0	0	2.044	-1.314	0	729
OVP Bemmaatregelen N-wegen	1.801	0	0	0	0	1.801
OVP Horizon 2020 Nextgen	0	0	56	0	0	56
OVP IBP-VP Holl.&Utrechts Veenweideg	0	0	2.341	0	0	2.341
OVP IBP-VP Zuidwestelijke Delta	0	0	4.350	0	0	4.350
OVP LIFE IP All4Biodiversity	0	0	1.953	-1.566	0	387
OVP Impuls Veenweiden	0	0	12.650	0	0	12.650
OVP MIT (SPUK)	0	0	8.471	-4.093	0	4.378
OVP Zoetermeerse Meerpolder	0	0	372	-56	0	316
OVP Jong leren eten	0	0	50	-25	0	25
OVP Ontzorgingsprogr. MaatschVastgoed	0	0	667	-58	0	609

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2019	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-2020
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen	
OVP Stimulering VV-maatr.2020-2021	0	0	11	-11	0	0
OVP Flexpool Rijksbijdrage	0	0	3.837	0	0	3.837
OVP SPUK Culturele voorziening.2020	0	0	142	0	0	142
OVP JIVE2-project 20 waterstofbussen	0	0	1.250	0	0	1.250
OVP Truckparkings	0	0	381	-85	0	296
OVP RH2INE Kickstart studie	0	0	262	-186	0	76
Totaal	129.565	0	46.835	-11.936	0	164.464

Overlopende passiva	Financieringsbron		
	Rijk	Mede overheden	EU
Overlopende passiva niet rentedragend			
OVP BDU	X		
OVP Leren duurzame ontwikkeling	X		
OVP PMR 750 ha	X		
OVP Boeren voor natuur	X		
OVP Zandmotor	X		
OVP Natuurcompensatie HSL zuid	X		
OVP Bochtafsnijding Delftse Schie			
OVP Deltanatuur	X	X	
OVP Programmabureau Warmte en Koude Z-H		X	
OVP Clean Inland Shipping			X
OVP Bermmaatregelen N-wegen	X		
OVP Horizon 2020 Nextgen			X
OVP IBP-VP Zuid-Hollandse & Utrechts Veenweidegebieden	X		
OVP IBP-VP Zuidwestelijke Delta	X		
OVP LIFE IP All4Biodiversity			X
OVP Impuls Veenweiden	X		
OVP MIT (SPUK)	X		
OVP Zoetermeerse Meerpolder		X	
OVP Jong leren eten	X		
OVP Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed	X		
OVP Stimulering VV-maatregelen 2020-2021	X		
OVP Flexpool Rijksbijdrage	X		
OVP SPUK Culturele voorzieningen 2020	X		
OVP JIVE2-project 20 waterstofbussen			X
OVP Truckparkings			X
OVP RH2INE Kickstart studie	X	X	

Overige vooruit ontvangen bedragen

Het saldo van de overige vooruit ontvangen bedragen is met € 1 mln toegenomen tot € 2,5 mln. Dit betreft vooruit ontvangen bijdragen voor MIRT-onderzoek Vijfheerenlanden ad € 0,1 mln, bijdrage van Metropoolregio Rotterdam-Den Haag ad € 0,5 mln, vooruit ontvangen projectbijdragen ad € 1,5 mln en vooruit gefactureerde huur 2019 ad € 0,4 mln.

Staat van overlopende passiva

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2019	Mutaties 2020	Balans per 31-12-2020
Overige schulden	48.233	-28.801	19.432
Overige kasgeldleningen	50.000	-20.000	30.000
Totaal	98.233	-48.801	49.432

9. Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR)

De provincie is verplicht om inzicht te geven over de belangrijkste verplichtingen na het jaar 2020, die niet zijn opgenomen op de balans. De belangrijkste verplichtingen zijn doorgaans > € 1 mln.

9.1 Borgstellingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de per 31 december 2020 gewaarborgde geldleningen van zorginstellingen en overige garantstellingen. Dit betreft oude garantstellingen, in 2020 zijn geen nieuwe garanties verstrekt door de provincie.

Naam instelling (bedragen x € 1.000)	Oorspronkelijk bedrag	Stand 31-12-2019	Stand 31-12-2020	Percentage garantstellingen
<i>Garantstelling zorginstellingen</i>				
St. Verpleeghuis Alblasserwaard W. Sliedrecht	8.359	1.493	1.194	100%
Subtotaal zorginstellingen	8.359	1.493	1.194	
<i>Garantstelling overige</i>				
Waterbus (Aquabus b.v.)	8.869	3.969	3.449	100%
Groenfonds - pVSPN		12.316	10.247	100%
Groenfonds - convenantsleningen	5.340	3.210	2.118	6%
Subtotaal overige	14.209	19.495	15.814	
Totaal gewaarborgd	22.568	20.998	17.008	

De garantstelling voor de lening van de Stichting Verpleeghuis Alblasserwaard-W Sliedrecht (RIVAS) is de laatst lopende garantie aan een zorginstelling, deze loopt af in het jaar 2024. Hiervoor zijn hypothecaire zekerheden bedongen waardoor het risico als zeer laag kan worden beschouwd.

De garantstelling voor de lening van de Waterbus is gekoppeld aan de (boek)waarde van de schepen.

De provincie heeft een doorbetalingsverplichting van rente en aflossingsbedragen van leningen aan het Nationaal Groenfonds. Deze leningen zijn in 1999 tot stand gekomen door een convenant tussen het Rijk en de provincies in het kader van natuurontwikkeling. Deze afspraken lopen door tot en met het jaar 2023. Aan het Groenfonds zijn garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt. Bij elkaar genomen gaat het per 31-12-2020 om maximaal € 12,4 mln.

Het risico van beide garantstellingen is bijzonder laag vanwege het feit dat het hier gaat om leningen waarvan de aflossing en renteverplichtingen via provinciale bijdragen en subsidies worden betaald. Deze laatste garantie is voor de volledigheid nu voor het eerst in deze jaarrekening meegenomen.

Naast bovenstaande directe garantstellingen staat de provincie als deelnemer van gemeenschappelijke regelingen indirect garant voor eventuele schulden van deze GR's (dit op grond van bepalingen in de Provinciewet en Wet Gemeenschappelijke Regelingen).

9.2 Arbeidsgerelateerde verplichtingen

Vakantiedagen

Het totaal aan niet opgenomen verlofuren is 137.681. Het gemiddelde uurloon is € 31 waardoor de totale waarde € 4,3 mln bedraagt.

Wachtgeldregeling GS-leden

De verplichtingen met betrekking tot de wachtgeldregeling GS bedroegen in 2020 € 0,13 mln.

9.3 Inkoop en subsidieverplichtingen

Ambitie 1 (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
NUBBV totaal	2.399	59	57	0	0	0	0	0	2.515
Waarvan:	0	0	0	0	0	0	0	0	
* Verstrekte subsidies	289	3	0	0	0	0	0	0	292
* Gedekt uit reserves	180	0	0	0	0	0	0	0	180
* Groter dan € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Ambitie 2 (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
NUBBV totaal	428.388	57.044	27.811	14.883	9.697	8.699	4.894	4.889	556.306
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	103.578	3.673	403	1.252	500	0	0	0	109.406
* Gedekt uit reserves	12.459	613	100	500	500	0	0	0	14.172
* Groter dan € 1 mln	353.161	47.681	24.395	12.381	8.829	8.175	4.628	4.628	463.879
Verklaring groter dan € 1 mln									
Rijnlandroute	186.560	22.911	4.696	0	0	0	0	0	214.167
Uitvoering projecten	58.551	8.541	9.128	3.033	2.121	1.733	1.671	1.671	86.449
Beheer en onderhoud	14.287	14.178	10.381	8.758	6.208	6.442	2.957	2.957	66.168
Waterstofbussen	11.520	550	100	500	500	0	0	0	13.170
Exploitatie OV	78.964	0	0	0	0	0	0	0	78.964
Overige	3.279	1.502	90	90	0	0	0	0	4.961
Totaal	353.161	47.681	24.395	12.381	8.829	8.175	4.628	4.628	463.879

Ambitie 3 (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
NUBBV totaal	3.379	1.310	37	20	0	0	0	0	4.747
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	1.301	1.271	37	20	0	0	0	0	2.629
* Gedekt uit reserves	562	1.111	27	20	0	0	0	0	1.721
* Groter dan € 1 mln	170	1.000	0	0	0	0	0	0	1.170
Verklaring groter dan € 1 mln									
Schone Energie	170	1.000	0	0	0	0	0	0	1.170
Totaal	170	1.000	0	0	0	0	0	0	1.170

Ambitie 4 (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
NUBBV totaal	40.911	11.529	3.578	1.154	0	0	0	0	57.171
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	37.554	11.228	3.497	1.154	122	15	0	0	53.570
* Gedekt uit reserves	21.712	8.191	1.873	0	0	0	0	0	31.776
* Groter dan € 1 mln	10.794	3.723	704	0	0	0	0	0	15.221
Verklaring groter dan € 1 mln									
Beleidsproces Regionale Economie	3.776	1.713	0	0	0	0	0	0	5.489
Herstructurering Bedrijventerreinen	2.010	2.010	704	0	0	0	0	0	4.723
Overig	5.008	0	0	0	0	0	0	0	5.008
Totaal	10.794	3.723	704	0	0	0	0	0	15.221

Ambitie 5 (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
NUBBV totaal	62.188	16.871	9.194	8.405	7.478	980	831	87	106.033
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	8.794	3.442	1.462	580	62	56	40	0	14.437
* Gedekt uit reserves	13.781	2.953	1.275	323	67	61	40	0	18.501
* Groter dan € 1 mln	41.409	13.057	8.434	8.146	7.358	872	746	0	80.022
Verklaring groter dan € 1 mln									
POP3 grondgebonden	16.227	6.489	6.489	6.489	6.489	0	0	0	42.183
POP 3 niet grondgebonden	10.945	4.326	0	0	0	0	0	0	15.271
Buitenland van Rhoon	5.387	0	0	400	0	0	0	0	5.787
Faunabeheer	3.308	0	0	0	0	0	0	0	3.308
Vitale landbouw	1.878	0	0	0	0	0	0	0	1.878
Natura 2000	1.431	0	0	0	0	0	0	0	1.431
NNN: Overige gebieden	1.041	1.781	1.481	789	681	681	681	0	7.133
KRW maatregelen	499	179	182	185	189	192	65	0	1.491
Aanpak Bodemdaling (landelijk gebied)	272	545	545	545	0	0	0	0	1.907
NNN: Ecologische verbindingzones	360	1.100	800	108	0	0	0	0	2.368
Waterveiligheid	45	0	0	0	0	0	0	0	45
NNN: Grond Voor Grond	17	10	10	10	0	0	0	0	47
Totaal	41.409	14.430	9.507	8.526	7.358	872	746	0	82.847

Ambitie 6 (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
NUBBV totaal	3.827	673	240	240	191	0	0	0	5.171
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	2.526	646	231	231	191	0	0	0	3.825
* Gedekt uit reserves	1.335	0	0	0	0	0	0	0	1.335
* Groter dan € 1 mln	1.000	0	0	0	0	0	0	0	1.000
Verklaring groter dan € 1 mln									
Energieweb Glasparel+	1.000	0	0	0	0	0	0	0	1.000
Totaal	1.000	0	0	0	0	0	0	0	1.000

Ambitie 7 (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
NUBBV totaal	58.710	3.438	1.177	1.710	880	29	0	0	65.943
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	10.255	2.382	229	129	29	29	0	0	13.055
* Gedekt uit reserves	9.768	562	29	739	29	29	0	0	11.158
* Groter dan € 1 mln	44.152	846	846	846	846	0	0	0	47.537
Verklaring groter dan € 1 mln									
Bijdrage Omgevingsdiensten	29.655	0	0	0	0	0	0	0	29.655

Ambitie 7 (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
Bijdrage Omgevingsdiensten Overig	165	0	0	0	0	0	0	0	165
Werkplannen bodem 2020	3.654	0	0	0	0	0	0	0	3.654
VTH	2.973	0	0	0	0	0	0	0	2.973
Overig	5.483	846	846	846	846	0	0	0	8.868
Wabo - Briks	1.468	0	0	0	0	0	0	0	1.468
Geluidhinder	112	0	0	0	0	0	0	0	112
Aanpak Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)	381	0	0	0	0	0	0	0	381
Nazorg stortplaatsen	2	0	0	0	0	0	0	0	2
Luchtkwaliteit	58	0	0	0	0	0	0	0	58
Externe veiligheid	126	0	0	0	0	0	0	0	126
Participatie recreatie	2.869	0	0	0	0	0	0	0	2.869
EG verordening PRTR	76	0	0	0	0	0	0	0	76
Totaal	47.021	846	846	846	846	0	0	0	50.406

Algemene dekkingsmiddelen (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
NUBBV totaal	145	500	0	0	0	0	0	0	645
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Gedekt uit reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Groter dan € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Organisatie (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
NUBBV totaal	44.301	9.635	3.204	763	298	154	29	0	58.385
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	600	0	0	0	0	0	0	0	600
* Gedekt uit reserves	9	0	0	0	0	0	0	0	9
* Groter dan € 1 mln	30.484	7.093	2.426	545	220	110	0	0	40.878
Verklaring groter dan € 1 mln									
Renovatie bestuursgebouw C	24.416	1.600	0	0	0	0	0	0	26.016
OV-abonnementen	1.975	1.975	0	0	0	0	0	0	3.950
Meerjarig onderhoud provinciehuis	1.328	1.000	1.400	0	0	0	0	0	3.728
Huurlasten gebouw Ypsilon	963	963	481	0	0	0	0	0	2.407
Inkoop bedrijfsrestaurant	600	410	0	0	0	0	0	0	1.010
Bovenwettelijke WW-uitkeringen voormalig personeel	600	600	0	0	0	0	0	0	1.200
Energiekosten provinciale gebouwen	327	325	325	325	0	0	0	0	1.302
Contract accountant	275	220	220	220	220	110	0	0	1.265
Totaal	30.484	7.093	2.426	545	220	110	0	0	40.878

9.4 Forward leningen

De provincie heeft in december 2020, voor een totaal bedrag van € 300 mln zes forward leningen aangetrokken van € 50 mln elk. Stortingsdatum van elk van de forward leningen van € 50 mln is 1 april en eind december van de jaren 2021 t/m 2023.

9.5 NUBBR

De provincie verhuurt delen van het provinciehuis aan het advocatenkantoor Bird & Bird en de Omgevingsdienst Haaglanden. De totale contante waarde van de lopende contracten voor de verhuur bedraagt meer dan € 3,1 mln.

10. Stille reserves

Stille reserves van niet-bedrijfsgebonden activa worden in het BBV gedefinieerd als het verschil tussen de actuele waarde en de boekwaarde, waarbij de eerste materieel hoger uitvalt dan de tweede. De actuele waarde is gedefinieerd als de marktwaarde van het actief.

Stille Reserves (bedragen x € 1 mln)	Startsituatie 31-12-2019	Mutaties 2020	Saldo 31-12-2020
Gebouwd onroerend goed	0,9	-0,4	0,5
Onbebouwd onroerend goed	5,2	-0,7	4,5
Kustwerken	0,4	0	0,4
Deelnemingen	46,3	-4,8	41,5
Verbonden partijen	-0,4	-0,4	-0,8
Totaal	52,4	-6,3	46,1

Gebouwd onroerend goed

Voormalige dienstwoningen.

In 2020 is de voormalige dienstwoning in Katwijk verkocht. De verkoopopbrengst bedroeg € 0,37 mln). De provincie heeft eind 2020 nog één dienstwoning in eigendom die verkocht zouden kunnen worden tegen een boekwinst op het moment dat de woning vrij van huur komt. Het beleid is om zo snel mogelijk tot verkoop over te gaan. Verkopen in verhuurde staat is niet aantrekkelijk. Er is wel sprake van enig achterstallig onderhoud. Het niet uitvoeren van dit achterstallig onderhoud is onbehoorlijk ten aanzien van onze huurders en leidt tot waardeverlies van de woningen (dus minder opbrengsten bij verkoop). Het is belangrijk dat onderhoud periodiek wordt uitgevoerd. Het realiseren van de opbrengst is afhankelijk van de vrijval van de huur. Rekening houdend met te maken kosten en het behoedzaamheidsaspect, wordt de stille reserve-omvang 2020 becijferd op 80% van de WOZ-waarde: € 0,3 mln (2019: € 0,6 mln).

Voormalige steunpunten.

Op dit moment is er één voormalig steunpunt dat onder de categorie stille reserves valt. Op basis van een behoedzame waardebeoordeling wordt uitgegaan van de stille reserve-omvang voor 2020 op basis van 80% van de WOZ-waarde: € 0,2 mln (2019: € 0,2 mln).

Onbebouwd onroerend goed

Verspreide eigendommen

Met "verspreide eigendommen" worden alle onroerende zaken in eigendom van de rechtspersoon provincie Zuid-Holland bedoeld, voor zover deze niet behoren tot een project of een opgave of noodzakelijk zijn voor de uitoefening van publieke provinciale taken en tevens niet uit strategische overwegingen in portefeuille gehouden moeten worden. Het betreft veelal relatief kleine, niet zelfstandig te exploiteren kavels, die verspreid in de provincie liggen. Deze gronden zijn in het verleden vaak aangekocht voor een provinciaal of een Rijksdoel, maar zijn na realisatie als "restgrond" in bezit van de provincie gebleven.

Verspreide eigendommen zonder functie voor de provinciale bedrijfsvoering of zonder provinciaal strategisch belang worden door de provincie verkocht, met als belangrijkste uitgangspunten marktconformiteit en Level Playing Field. In de tussentijd kan de grond beheerd worden middels huur, pacht of anderszins. In 2020 is circa 25 ha aan verspreid bezit verkocht voor een totaalbedrag van circa € 0,3 mln.

In 2018 is gestart met een analyse van alle verspreide provinciale eigendommen. Dit is een technisch complexe opgave met veel uitzoekwerk. Het gaat om snippers van enkele vierkante meters tot ruim 10 ha. Omdat er ook veel juridische aspecten zitten aan deze opgave is het zaak om dit zeer zorgvuldig uit te voeren. In 2019 is een plan van aanpak opgesteld en een projectgroep van start gegaan waarin samen met de Dienst Beheer

Infrastructuur wordt onderzocht welke percelen afgestoten kunnen worden. Er is op basis van de kadastrale bezitskaart van PZH via een GIS-analyse (Geografisch informatiesysteem) een globale inschatting gemaakt van de omvang van het verspreid bezit. Daarbij zijn deze gronden ingedeeld in categorieën strategisch vast te houden, grenzend aan beheer van wegen en vaarwegen/te betrekken bij beheer van (vaar)wegen en overige gronden. Deze laatste categorie komt uit op circa 180 ha.

Als pilotproject wordt de gemeente Goeree-Overflakkee ter hand genomen om dit in detail te verifiëren.

De resultaten van de detaillering zijn door alle coronamaatregelen in 2020 nog niet ter hand genomen.

De overblijvende 180 ha kunnen in principe verkocht worden. Deze 180 ha bestaat uit circa 700 kadastrale percelen.

De waarde die het verspreid bezit vertegenwoordigt, wordt “stille reserveomvang” genoemd en wordt vanaf 2015 berekend op basis van de gemiddeld gerealiseerde m2 prijs bij verkopen verspreid bezit. De geschatte opbrengst van verkochte gronden zijn in de Jaarrekening 2020 opgenomen op basis van geschat oppervlak van circa 180 ha en een geschatte m2 prijs van € 2,50. Door deze berekeningsmethode komt de geschatte omvang in de Jaarrekening 2020 uit op ongeveer € 4,5 mln.

Kunst

De kunstcollectie is niet gewijzigd. De verzekerde waarde is € 0,4 mln.

Deelnemingen

De stille reserves in de deelnemingen zijn berekend op basis van de intrinsieke waarde van de in bezit zijnde aandelen per 31 december 2019. Zie hierna de specificaties van de deelnemingen.

Deelnemingen (bedragen x € 1.000)	Intrinsieke waarde per 31-12-2019	Balans per 31-12-2020	Stille Reserves	Uitgekeerd dividend
NV Bank Nederlandse Gemeenten	45.526	142	45.384	775
NV Nederlandse Waterschapsbank	2.188	5	2.184	59
NV Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf	3.576	-	3.576	-
Delta Nutsbedrijven NV (aandelen om niet verkregen)	705	-	705	-
Houdstermaatschappij Zuid-Holland BV	5.365	16.749	-4.430	-
Voorziening Houdstermaatschappij Zuid-Holland BV	-	-610	-	-
Warmtebedrijf Holding BV	1.116	1.800	-684	-
Voorziening Warmtebedrijf Holding BV	-	-1.800	-	-
InnovationQuarter v/h ROM Zuidvleugel BV	20.946	25.000	-4.054	-
R.O.M. Drechtsteden Capital BV	8.868	10.000	-1.132	-
Voorziening ROM-D Capital BV	-	-1.785	-	-
R.O.M. Drechtsteden Holding NV	3	4	-0	-
R.O.M. Drechtsteden Beheer NV	2	2	-	-
Totaal	88.296	49.506	41.549	834

Verbonden partijen

Overige verbonden partijen (bedragen x € 1.000)	Intrinsieke waarde per 31-12-2019	Balans per 31-12-2020	Stille Reserves	Uitgekeerd dividend
Ontwikkelingsmij Het Nieuwe Westland CV	601	1.355	-753	-
R.O.M. Drechtsteden Kil III CV	549	561	-12	-
Totaal	1.150	1.916	-766	-

11. Rechtmatigheid

11.1 Inleiding

De accountant voert ten behoeve van Provinciale Staten een controle uit op de provinciale jaarrekening. De accountantscontrole gaat naast de getrouwheid (juiste weergave van de cijfers) in op de rechtmatigheid (zijn de baten, lasten en balansmutaties volgens de geldende regels tot stand gekomen). De rechtmatigheid wordt getoetst aan de hand van het Normenkader Rechtmatigheid. Een aanvullend toetsingscriterium in het kader van de rechtmatigheid betreft de begrotingsrechtmatigheid. Bovengenoemde onderwerpen zullen hierna verder worden toegelicht.

11.2 Normenkader Rechtmatigheid

Er zijn binnen de provincie diverse kaders aanwezig die (kwaliteits)eisen stellen aan de interne controle. Naast de provinciale kaders is de wet- en regelgeving in de Provinciewet, artikel 216 en 217, van belang. Hierin is geregeld dat Provinciale Staten bij verordening regels vaststellen voor de controle op het financiële beheer en op de inrichting van de financiële organisatie. Deze verordening waarborgt dat de rechtmatigheid van het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie wordt getoetst. Het begrip rechtmatigheid in het kader van de accountantscontrole richt zich vooral op financiële rechtmatigheid: de mate waarin de belangrijkste door het bestuur uitgevoerde financiële beheershandelingen in overeenstemming zijn met de hiervoor geldende regels. De jaarlijkse rechtmatigheidscontrole door de accountant moet Provinciale Staten in staat stellen om het gevoerde financieel beheer te beoordelen.

Het Normenkader omvat de relevante wet- en regelgeving (zowel Europees, nationaal als provinciaal) voor de belangrijkste processen met financiële consequenties. Deze processen zijn: Verwerven en aannemen (inkopen, aanbesteden, prestatielevering en factuurbetaling), Verstrekken en vaststellen subsidies, Genereren van inkomsten (onderdeel subsidiebatens en overige opbrengsten), Instandhouden Bedrijfskapitaal (onderdeel salarissen en betalingsverkeer), Planning en Control (onderdeel begrotingsuitvoering). Provinciale Staten hebben Gedeputeerde Staten opgedragen het Normenkader Rechtmatigheid periodiek te actualiseren. Op 1 december 2020 hebben Gedeputeerde Staten de meest recente versie van het Normenkader Rechtmatigheid vastgesteld.

11.3 Interne controle 2020

Reguliere interne controles

De interne controles over 2020 zijn door het team Administratieve Organisatie en Interne Controle (AO/IC) uitgevoerd volgens het door Gedeputeerde Staten in december 2019 vastgestelde Concern Interne Controle Plan 2020. Met dit plan geven Gedeputeerde Staten uitvoering aan de toetsing van artikel 18 van de 'Financiële verordening Provincie Zuid-Holland 2017'. Hierin is opgenomen dat Gedeputeerde Staten jaarlijks zorg dragen voor de interne controle op de getrouwheid van de informatieverstrekking en de (financiële) rechtmatigheid van de beheershandelingen.

De volgende interne controles zijn in 2020 uitgevoerd:

- a. Verwerven en aannemen (Inkopen, aanbesteden, prestatielevering en factuurbetaling, grondadministratie);
- b. Verstrekken en vaststellen subsidies;
- c. Genereren van inkomsten (onderdeel Overige opbrengsten);
- d. Instandhouden bedrijfskapitaal (onderdeel Betalingsverkeer);
- e. Instandhouden bedrijfskapitaal (onderdeel Salarissen);
- f. Planning en Control (onderdeel Begrotingsuitvoering).

Naast de hiervoor genoemde interne controles zijn in 2020 ook, in samenwerking met de IT-auditor van de accountant, delen van de IT-audit uitgevoerd. Hierbij worden gedurende het jaar diverse controlewerkzaamheden

uitgevoerd om een oordeel te vormen over de betrouwbaarheid en de integriteit van de geautomatiseerde omgeving van de organisatie.

Naar aanleiding van de in 2020 uitgevoerde interne controles zijn met de proceseigenaren en het managementafspraken gemaakt om de opzet, bestaan en werking van de processen en beheersmaatregelen, waar nodig, verder te verbeteren.

Aanvullende interne controles/onderzoeken

Naast de reguliere interne controles is in 2020 ook een aantal aanvullende interne controles/onderzoeken uitgevoerd. De aanleiding om deze uit te voeren kan divers zijn. Zo kunnen bestuur en management een verzoek doen voor de uitvoering van een bijzonder onderzoek; kan de accountant adviseren om bepaalde onderwerpen nader te onderzoeken of geven ontwikkelingen in de externe omgeving aanleiding om dergelijke controles te initiëren. De in 2020 uitgevoerde aanvullende interne controles/onderzoeken hebben vooral betrekking op de verdere verbetering/uitbreiding van de bestaande (interne) controles en het reageren op externe ontwikkelingen.

Een belangrijk aanvullend onderzoek waarvan de uitvoering in 2020 is gestart, betreft de beheersing van materiële investeringsprojecten. Bij de controle op de specifieke financiële verantwoording van materiële investeringsprojecten is geconstateerd dat noodzakelijke correcties op een laat moment worden geconstateerd én worden doorgevoerd. Het niet tijdig, juist en volledig verwerken van dergelijke correcties kan ertoe leiden dat de (tussentijdse) sturingsinformatie niet optimaal is, waardoor zowel financiële als imago-risico's zich kunnen voor doen. Mede naar aanleiding van deze constatering heeft het Team AO/IC in de maanden januari/februari 2020, in overleg met de accountant, een tussentijdse controle uitgevoerd op onderdelen van de projectadministraties die relevant waren voor de Jaarrekening 2019. Daarnaast zijn met zowel de betrokken medewerkers als met de accountant in 2020 gesprekken gevoerd om deze tussentijdse controles inhoudelijk verder vorm te geven en structureel in te bedden in de (jaarlijkse) werkzaamheden van het Team AO/IC. Uitgangspunt is om dit in 2021 gerealiseerd te hebben.

11.4 Ontwikkelingen 2020

Naast de hiervoor beschreven controleactiviteiten die betrekking hebben op 2020 is ook een aantal interne en externe ontwikkelingen te benoemen die van invloed (gaan) zijn op de interne beheersing van de provincie in het algemeen en de werkzaamheden van het Team AO/IC in het bijzonder. Deze ontwikkelingen worden hieronder toelicht.

Rechtmatigheidsverantwoording Gedeputeerde Staten

Eén van de huidige ontwikkelingen die voor de provincie van belang is, vormt de implementatie van de wetwijziging die erin voorziet dat met ingang van het verslagjaar 2021 Gedeputeerde Staten een rechtmatigheidsverantwoording moet afgeven. Tot en met de Jaarrekening 2020 maakt de controle op de financiële rechtmatigheid onderdeel uit van de controle die de accountant uitvoert op de provinciale jaarrekening. Met ingang van de Jaarrekening 2021 ligt die taak bij Gedeputeerde Staten die, door middel van de Rechtmatigheidsverantwoording, verantwoording afleggen aan Provinciale Staten over de wijze waarop zij invulling hebben gegeven aan deze taak. De accountant zal bij de uitvoering van de jaarrekeningcontrole vaststellen of de Rechtmatigheidsverantwoording een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid. Er zijn nog verschillende onzekerheden met betrekking tot de invoering van deze wetwijziging. Zo is nog niet bekend of de Tweede Kamer, mede gelet op de corona omstandigheden, zal instemmen met de invoering van deze wet per 1 januari 2021. Daarnaast is het wachten op de publicatie van de notitie van de commissie BBV over de toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording die moet worden opgenomen in de paragraaf Bedrijfsvoering. Maar ondanks deze onzekerheden is de ambtelijke organisatie in 2020 al gestart met de uitwerking van verschillende operationele aspecten die verband houden met de implementatie van deze wetwijziging.

De invoering van de Rechtmatigheidsverantwoording is de verantwoordelijkheid van de hele provincie. Daarom moeten niet alleen op operationeel maar ook op strategisch niveau de nodige stappen gezet worden in 2021 om een tijdige, juiste en volledige implementatie van deze wetwijziging mogelijk te maken. Daarbij moet gedacht worden aan het door Provinciale Staten laten vaststellen van de verantwoordingsgrens voor de rechtmatigheid. Om op tijd gereed te zijn voor de implementatie van deze wetwijziging wordt, in samenspraak met de accountant, een plan van aanpak opgesteld. In dit plan van aanpak wordt ook aandacht besteed aan de veranderende rollen van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten, de noodzakelijke wijzigingen in de controleaanpak per proces en de frequentie van het rapporteren van de uitkomsten van deze controles aan Gedeputeerde Staten. Het streven is dit plan van aanpak in maart/april 2021 beschikbaar te hebben.

Impact corona

De impact van corona is groot. Deloitte wijst in zijn managementletter 2020 op de mogelijke risico's die corona met zich meebrengt voor de provinciale jaarrekening. Niet alleen met betrekking tot de reguliere processen, maar vooral ook met het oog op een aantal specifieke jaarrekeningdossiers. Deze specifieke jaarrekeningdossiers zijn:

- a. Claims (schade bij infrastructurele werken en onderhoudsprojecten)
- b. Debiteurenvorderingen
- c. Subsidieverstrekking en – vaststellingen
- d. Deelnemingen en verbonden partijen
- e. Uitgeleende gelden en gewaarborgde geldleningen

Bij de uitvoering van de reguliere interne controles 2020 heeft corona specifiek de aandacht gekregen in de controleaanpak die is gehanteerd. Doel daarvan is om inzicht te krijgen in de mogelijke (financiële) risico's die zich voor kunnen doen in de reguliere processen en het zich daadwerkelijk voordoen van deze risico's in de praktijk. Daarnaast is bij het Jaarrekeningproces 2020 specifiek aandacht besteed aan de mogelijke (financiële) effecten van corona op de door Deloitte genoemde dossiers en het inzichtelijk maken van de financiële effecten daarvan. Waar nodig is deze informatie opgenomen in de Jaarrekening 2020. Monitoring van de (mogelijke) financiële effecten van corona voor de provincie Zuid-Holland vindt ook in het verslagjaar 2021 plaats.

Nieuw inkoopstelsel (PINK)

In het voorjaar van 2021 wordt het nieuwe inkoopstelsel in gebruik genomen. In 2020 is uitvoerig aandacht besteed aan de inventarisatie van de mogelijkheden die dit nieuwe stelsel biedt voor, bijvoorbeeld, de beheersing van risico's op het gebied van de (financiële) rechtmatigheid van de inkoop en de informatievoorziening die daarbij een rol speelt. Hierbij kan gedacht worden aan nieuwe rapportages die ervoor zorgen dat relevante informatie sneller toegankelijk wordt waardoor controlewerkzaamheden efficiënter kunnen worden uitgevoerd. Bij de uitvoering van de interne controles over het verslagjaar 2021 zal expliciet aandacht worden besteed aan de werking van dit nieuwe inkoopstelsel in het algemeen en de aanwezigheid en de werking van de belangrijkste beheersmaatregelen in het bijzonder.

Handreiking Subsidies (commissie BBV)

In januari 2019 heeft de commissie Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) de notitie 'Verantwoording van subsidies' gepubliceerd en aangevuld met vragen en antwoorden die gepubliceerd zijn in mei 2020. Doel hiervan is om richtlijnen op te stellen ten behoeve van de administratieve verwerking van subsidies, in overeenstemming met het baten- en lastenstelsel. De verwachting van vooral de provincies was echter dat invoering hiervan zou leiden tot een onevenredige verzwaring van de administratieve lasten van veel provincies en gemeenten. In een poging dit negatieve effect zoveel als mogelijk te beperken is besloten dat Provinciale Staten een grensbedrag mogen vaststellen dat bepalend is voor de wijze waarop de meerjarige subsidielasten van subsidies verwerkt moeten worden. De lasten van subsidies die zich onder dit grensbedrag bevinden moeten in één keer in de exploitatie worden opgenomen, terwijl de lasten van subsidies boven het grensbedrag toebedeeld moeten worden aan de jaren waarop zij betrekking hebben. Het definitief vaststellen van deze grens door Provinciale Staten zal in de eerste helft van 2021 plaats moeten vinden.

11.5 Begrotingsrechtmatigheid

Bij rechtmatigheidscontrole vormt het begrotingscriterium een belangrijk aanvullend toetsingscriterium. Financiële beheerhandelingen die ten grondslag liggen aan de baten en lasten, alsmede de balansposten, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en de hiermee samenhangende ambities. Volgens het BBV dienen de afwijkingen tussen begroting en de jaarrekening goed herkenbaar in de jaarrekening te worden opgenomen en te worden toegelicht. Door het vaststellen van de jaarrekening door Provinciale Staten worden de desbetreffende uitgaven alsnog geautoriseerd. Het gaat hier om overschrijdingen waarbij Gedeputeerde Staten bij het doen van de uitgaven binnen het door Provinciale Staten uitgezette beleid zijn gebleven.

De afwijkingen die gedurende het jaar 2020 al bekend waren, zijn door Gedeputeerde Staten tijdens het jaar in de vorm van begrotingswijzigingen aan Provinciale Staten voorgelegd. Afwijkingen waarvoor dit niet meer mogelijk was, zijn conform het BBV in de jaarrekening per ambitie toegelicht.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

De overschrijding wordt vooral veroorzaakt door de toegekende en uitgekeerde aanvullende subsidiebeschikkingen inzake de beschikbaarheidsvergoeding OV-concessie 2020. De beschikking van het Rijk is ontvangen na de najaarsnota, zodat deze niet meer in de begroting kon worden verwerkt.

12. Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SISA)

Definitief SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2020 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 15 februari 2021													
BZK	C13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed	Besteding (jaar T) ten laste Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma	Is binnen het provinciaal ontzorgingsprogramma a uitvoering gegeven aan het stimuleren van vraagbundeling bij kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren bij de verduurzaming van hun maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)					
								<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C13/01</i>	<i>Aard controle n.v.t</i> <i>Indicator: C13/02</i>	<i>Aard controle n.v.t</i> <i>Indicator: C13/03</i>	<i>Aard controle n.v.t</i> <i>Indicator: C13/04</i>	<i>Aard controle n.v.t</i> <i>Indicator: C13/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C13/06</i>
								€ 57.519	€ 57.519	0	0	0	nvt
								Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)				
		<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C13/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C13/08</i>										
		nvt	Nee										
BZK	C26	Culturele voorzieningen provincies	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)								
		Provincies	<i>Aard controle D2</i> <i>Indicator: C26/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C26/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C26/03</i>								

			€ 0	€ 0	Nee				
BZK	C41	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw	Besteding (jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd	
			Aard controle R Indicator: C41/01	Aard controle R Indicator: C41/02	Aard controle R Indicator: C41/03	Aard controle n.v.t. Indicator: C41/04	Aard controle n.v.t. Indicator: C41/05	Aard controle n.v.t. Indicator: C41/06	
			€ 0	€ 0	€ 0	0	0	0	
			Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			Aard controle n.v.t. Indicator: C41/07	Aard controle n.v.t. Indicator: C41/08					
			Nee	Nee					
IenW	E1	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-bedrijven 2020	Naam per concessie zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Naam concessiehouder zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Besteding (jaar T) ivm "Kosten van de concessiehouder in verband met de uitvoering van het openbaar vervoer in de periode van 1 maart 2020 tot en met 31 december 2020" zoals in bijlage 2 vd regeling is opgenomen	Besteding (jaar T) ivm "Tussen concessieverlener en concessiehouder overeengekomen maatregelen in de periode van 1 maart 2020 tot en met 31 december 2020 ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt" zoals in bijlage 2 van de regeling is opgenomen.	Subsidies concessieverlener conform concessie" zoals in bijlage 3 van de regeling is opgenomen verleend (Ja/Nee)?	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5A OCW-contract studentenkaart) van de regeling	
			Aard controle n.v.t Indicator: E1/01	Aard controle n.v.t Indicator: E1/02	Aard controle R Indicator: E1/03	Aard controle R Indicator: E1/04	Aard controle R Indicator: E1/05	Aard controle R 5Indicator: E1/06	
			1	Hoekse Waard-Goeree-Overflakkee	Connexxion Openbaar Vervoer N.V.	€ 0	€ 0	Ja	€ 0
			2	Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem	Qbuzz B.V.	€ 0	€ 0	Ja	€ 0
3	Zuid-Holland Noord	Arriva Personenvervoer Nederland B.V.	€ 0	€ 0	Ja	€ 0			

4	Waterbus Dordrecht - Drechtsteden	Aquabus	€ 0	€ 0	Ja	€ 0
5	Treindienst Alphen aan den Rijn - Gouda	NS Reizigers B.V.	€ 0	€ 0	Ja	€ 0
	Kopie naam concessiehouder	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5B Directe opbrengsten van reizigers) van de regeling	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5C Andere opbrengsten) van de regeling	Komt de concessiehouder voor deze concessie in aanmerking voor de 2% extra vergoeding? (Ja/Nee)	Het totaal bedrag in (jaar T) aan teruggevorderd voordeel	
	<i>Aard controle n.v.t</i> <i>Indicator: E1/07</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E1/08</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E1/09</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E1/10</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E1/11</i>	
1	Connexxion Openbaar Vervoer N.V.	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	
2	Qbuzz B.V.	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	
3	Arriva Personenvervoer Nederland B.V.	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	
4	Aquabus	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	
5	NS Reizigers B.V.	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	
	Kopie naam concessiehouder	Het bedrag benoemd in de subsidieverleningsbeschikking van de ontvanger van de specifieke uitkering aan de concessiehouder voor de periode 15 mrt t/m aug 2020 (artikel 10 lid 1 sub a van de regeling spuk)	Het bedrag benoemd in de subsidievaststellingsbeschikking van de ontvanger van de specifieke uitkering aan de concessiehouder voor de periode 15 mrt t/m aug 2020 minus het bedrag dat verantwoord is bij indicator 11 (artikel 10 lid 1 sub b van de regeling spuk)			
	<i>Aard controle n.v.t</i> <i>Indicator: E1/12</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E1/13</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E1/14</i>			
1	Connexxion Openbaar Vervoer N.V.	€ 1.660.000	n.v.t.			
2	Qbuzz B.V.	€ 13.168.000	n.v.t.			
3	Arriva Personenvervoer Nederland B.V.	€ 9.953.900	n.v.t.			
4	Aquabus	€ 1.963.500	n.v.t.			
5	NS Reizigers B.V.	€ 2.196.005	n.v.t.			

			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			Aard controle n.v.t. Indicator: E1/15					
			Nee					
lenW	E10	Regeling specifieke uitkering snelfietsroutes	Projectnaam/nummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk) verantwoord o.b.v. voorlopige toekenningen? (Ja/Nee)	Toelichting op niet-afgeronde projecten
		Provincies	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/01	Aard controle R Indicator: E10/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/04	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/06
		1	Snelfietsroute Leiden-Katwijk (5000004240)	€ 4.038.206	€ 12.513.984	Nee	Nee	
			Kopie projectnaam/nummer	Grote scope wijzigingen? (Ja/Nee)	Ernstige vertragingen? (Ja/Nee)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) per project ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen in Jaar T	
			Aard controle n.v.t. Indicator: E10/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/08	Aard controle D1 Indicator: E10/09	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/10	Aard controle R Indicator: E10/11	
		1	Snelfietsroute Leiden-Katwijk (5000004240)	Nee	Nee	Ja		
lenW	E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen	Totale besteding (jaar T)	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T (inclusief 2018))	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T (inclusief 2018))	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
		Provincies	Aard controle R Indicator: E12/01	Aard controle R Indicator: E12/02	Aard controle R Indicator: E12/03	Aard controle R Indicator: E12/04		
			€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
			Projectnaam/nummer	Project wijkt meer dan 10% af (Ja/Nee)	Totale omvang per type maatregel	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)		

lenW	E18	Waterstofbussen	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E12/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E12/06</i>	<i>Aard controle D1</i> <i>Indicator: E12/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E12/08</i>		
			1	N207 (B120756)	Nee	Bermverharding 19.200 m2 Geleiderail 0,4 km		Nee
			2	Bermverharding N215 Melissant-Middelharnis (nog geen projectnummer)	Nee	Bermverharding 12.720 m2		Nee
			3	N223 Duurzaam Veilig fase 3 (EN2231103)	Nee	Bermverharding 9.360 m2 Geleiderail 3,9 km		Nee
			4	Verkeersveiligheidsmaatregelen in trajectaanpak N214ab (EN2141201)	Nee	Bermverharding 63.000 m2 Geleiderail 2,0 km		Nee
			5	Groot onderhoud traject N207a (nog geen projectnummer)	Nee	Bermverharding 20.640 m2		Nee
			6					
		Aantal waterstofbussen	Eindverantwoording (Ja/Nee)					
		<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E18/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E18/02</i>					
		0	Nee					
lenW	E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)		
		Provincies en Gemeenten	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E20/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E20/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/04</i>		
			€ 21.351	€ 21.351	€ 10.675	Nee		

		Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid van de op te leveren en de opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (m1, m2, aantallen)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk	
		<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/06</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/08</i>	
	1	F696 Aanbr.kantmarkeringen fietspad (B569600)	Nee	391,5 km kantmarkering	Uitgaven na inwerkingtreding regeling	
	2	Fietstunnel Lisse (B569502, N208)	Nee	1 ongelijkvloerse kruising	Geen uitgaven in 2020	
	3	N216B rotonde Goudriaan (EN2161701)	Nee	1 rotonde	Project in voorbereidingsfase	
	4	N454a Krsp Apollolaan, dwarsprofiel/ inpassing A12 en rot. zuidelijke Rondweg	Nee	Verbreed fietspad	Nog geen projectnummer beschikbaar	
	5	Fietstunnel de Lier (B569501, N223)	Nee	1 ongelijkvloerse kruising	Geen uitgaven in 2020	
	6	Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N218-N496 (EN2181001)	Nee	1 rotonde	Project in voorbereidingsfase	
	7	N443a aansluitingen en dwarsprofiel	Nee	1 rotonde	Nog geen projectnummer beschikbaar	
	8	N444b aansluitingen en dwarsprofiel	Nee	1 rotonde	Nog geen projectnummer beschikbaar	
lenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer				
		Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)				
		Provincies				
		<i>Aard controle R Indicator: E27/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E27/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: E27/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: E27/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: E27/05</i>
		36.739.358	1.013.744	357.039,00	0	37.396.063

lenW	E40	Truckparking lead partnership	Besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Eindverantwoording totale project (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E40/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E40/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E40/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E40/04</i>		
			€ 94.898,74	€ 115.569,65	€ 210.468,39	Nee		
EZK	F12	Eenmalige specifieke uitkering voor de uitvoering van regionale MIT-regeling 2018-2023	Totale besteding (over jaar T-1/T-2) ten laste van Rijksmiddelen	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting	
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: F12/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: F12/02</i>	<i>Aard controle R.</i> <i>Indicator: F12/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: F12/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: F12/05</i>	
			€ 6.220.000,00	€ 6.787.000,00	€ 13.007.000,00	Nee	Stand reserve 2020	
LNV	L1	Jong Leren Eten-uitkeringen	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (Jaar T-1) per project ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen. Vanaf SiSa 2021 invullen.	
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L1/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L1/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L1/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L1/04</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L1/05</i>	
			€ 25.000	€ 25.000	Nee	Ja		

LNV	L4	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied (Project Mainportontwikkeling Rotterdam) Uitwerkingsovereenkomst tussen het rijk en de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam Provincie Zuid-Holland	Besteding (jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L4/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L4/02</i>					
			€ 4.678.282	Nee					
LNV	L7	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T)	Totale Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting	
				Zelfstandige uitvoering	Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2021				Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L7/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L7/02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L7/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L7/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L7/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L7/06</i>	
1	Zuid-westelijke Delta	€ 0	€ 0	Ja	Nee				
2	Hollands en Utrechtse Veenweide	€ 0	€ 0	Ja	Nee				
LNV	L10	Regeling specifieke uitkering Impuls Veenweiden	Gebiedsnaam/nummer	Totale Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting		
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L10/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L10/02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L10/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L10/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L10/05</i>		
1	Zuid Holland	€ 0	€ 0	Nee					

13. Overzicht van lasten en baten per taakveld / uitvoeringsinformatie

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Primaire begroting 2020			Begroting na wijziging 2020			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0 Algemene dekkingsmiddelen												
0.1 Uitkering provinciefonds		278.836	-273.117		294.595	-294.595		287.560	-287.560		-8.724	14.443
0.2 Opbrengst provinciale belastingen		336.250	-336.450		342.550	-342.550		344.810	-344.810		-8.560	8.360
0.3 Geldleningen en uitzettingen	988		1.738	109		109	-1.171	115	-1.286	2.159	-115	3.023
0.4 Deelnemingen	655	1.500	-114	578	1.500	-922	1.301	1.320	-20	-645	180	-95
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	75.874	88.757	6.224	95.779	130.283	-34.505	96.958	130.209	-33.251	-21.084	-41.452	39.475
0.6 Overhead	97.583	2.537	95.880	104.090	2.437	101.653	103.071	4.597	98.474	-5.489	-2.060	-2.594
0.7 Venootschapsbelasting							-13		-13	13		13
0.8 Mutaties reserves	60.756	-3.501	58.730	32.981	-1.251	34.232	32.981	69	32.913	27.774	-3.570	25.817
Totaal 0 Algemene dekkingsmiddelen	235.856	704.379	-447.110	233.537	770.115	-536.578	233.127	768.680	-535.552	2.729	-64.300	88.442
1 Bestuur												
1.1 Provinciale staten	2.296		2.296	2.496		2.496	2.300		2.300	-4		-4
1.2 Gedeputeerde staten	5.459		5.776	5.409		5.409	5.542	44	5.498	-83	-44	278
1.3 Kabinetszaken	1.555		1.559	1.555		1.555	1.413		1.413	142		146
1.4 Bestuurlijke organisatie	5.067	678	3.999	7.262	552	6.710	6.465	552	5.913	-1.398	126	-1.914
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	80		80	80		80	125		125	-45		-45
1.6 Openbare orde en veiligheid	1.417		669	1.577		1.577	1.300		1.300	118		-630
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	2.437	199	2.139	2.408	199	2.210	2.289	209	2.080	148	-10	59
Totaal 1 Bestuur	18.312	877	16.519	20.788	750	20.038	19.435	805	18.630	-1.123	72	-2.111
2 Verkeer en vervoer												
2.1 Landwegen	119.151	9.594	111.960	135.159	17.082	118.077	136.768	16.199	120.569	-17.617	-6.605	-8.609
2.2 Waterwegen	20.692	4.944	35.698	39.527	6.026	33.501	37.310	4.328	32.983	-16.618	617	2.715
2.3 Openbaar vervoer	106.278	21.719	90.103	98.926	15.938	82.988	129.131	43.716	85.415	-22.853	-21.996	4.688
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	32.210	4.664	19.361	31.737	5.583	26.154	22.569	1.380	21.189	9.641	3.284	-1.828
Totaal 2 Verkeer en vervoer	278.331	40.921	257.123	305.348	44.627	260.721	325.778	65.622	260.156	-47.447	-24.701	-3.033
3 Water												
3.1 Waterkeringen	3.481	584	2.861	3.386	584	2.802	3.115	636	2.479	366	-52	383
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	1.095	195	900	1.268	252	1.016	522	392	130	574	-197	770
3.3 Kwantiteit grondwater	1.660	430	1.219	1.660	430	1.230	1.680	381	1.299	-20	49	-80
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater				848	342	506	768	285	482	-768	-285	-482

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Primaire begroting 2020			Begroting na wijziging 2020			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
3.5 Kwaliteit grondwater	1.824	900	939	11.186	1.350	9.836	8.956	1.247	7.709	-7.132	-347	-6.770
3.9 Water, overige baten en lasten	5.537	5.168	369	6.668	5.361	1.307	9.300	8.615	685	-3.763	-3.447	-315
Totaal 3 Water	13.598	7.277	6.289	25.016	8.319	16.697	24.341	11.557	12.784	-10.743	-4.280	-6.495
4 Milieu												
4.1 Bodembescherming	11.708	6.728	858	12.049	6.970	5.078	10.838	7.099	3.740	870	-371	-2.882
4.2 Luchtverontreiniging	1.625	600	846	3.960	2.282	1.677	2.682	1.734	948	-1.057	-1.134	-102
4.3 Geluidhinder	654	501	153	554	401	153	280	401	-121	374	100	274
4.4 Vergunningverlening en handhaving	52.061	4.046	46.901	52.312	4.046	48.266	48.671	1.944	46.727	3.390	2.102	174
4.6 Duurzaamheid	48.317	17.309	16.570	67.093	26.275	40.818	58.768	32.011	26.758	-10.451	-14.702	-10.187
Totaal 4 Milieu	114.366	29.184	65.327	135.967	39.975	95.992	121.240	43.189	78.051	-6.874	-14.005	-12.724
5 Natuur												
5.1 Natuurontwikkeling	106.219	70.051	37.460	73.607	32.362	41.244	71.150	29.089	42.061	35.069	40.962	-4.602
5.2 Beheer natuurgebieden	650									650		
5.9 Natuur, overige baten en lasten	5.597	4.794	332	7.065	6.035	1.030	7.710	6.278	1.432	-2.113	-1.484	-1.100
Totaal 5 Natuur	112.466	74.844	37.792	80.671	38.397	42.274	78.860	35.367	43.494	33.605	39.478	-5.702
6 Regionale economie												
6.1 Agrarische aangelegenheden	3.445	3.090	305	8.252	2.827	5.426	3.825	2.980	845	-380	110	-540
6.3 Kennis en innovatie	47.537	21.382	17.010	56.113	22.259	33.854	64.012	33.060	30.953	-16.476	-11.678	-13.942
6.4 Recreatie en toerisme	33.950	19.718	11.454	25.593	12.303	13.289	23.878	10.802	13.075	10.073	8.916	-1.621
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	4.553	1.687	2.841	7.338	1.657	5.681	6.544	1.657	4.887	-1.991	30	-2.047
Totaal 6 Regionale economie	89.486	45.878	31.610	97.297	39.046	58.251	98.259	48.499	49.760	-8.774	-2.622	-18.150
7 Cultuur en maatschappij												
7.1 Cultuur	21.205	7.691	9.874	23.050	6.007	17.042	21.360	6.007	15.352	-154	1.684	-5.478
7.2 Maatschappij	9.240	57	7.173	5.840	57	5.784	5.862	55	5.807	3.378	2	1.366
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten							4		4	-4		-4
Totaal 7 Cultuur en maatschappij	30.445	7.748	17.047	28.890	6.064	22.826	27.225	6.062	21.163	3.220	1.685	-4.116
8 Ruimte												
8.1 Ruimtelijke ordening	12.443	1.698	8.950	13.479	1.398	12.081	9.969	1.536	8.432	2.475	162	518
8.2 Volkshuisvesting	4.046	500	2.550	4.721	775	3.946	1.954	144	1.810	2.092	356	740
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	8.292	4.334	3.902	5.365	1.613	3.751	4.831	4.339	492	3.461	-5	3.410
Totaal 8 Ruimte	24.781	6.533	15.403	23.565	3.786	19.779	16.754	6.020	10.734	8.027	513	4.668
Totaal taakvelden	917.640	917.640		951.080	951.080		945.020	985.801	-40.781	-27.380	-68.161	40.781

